

Ναυτική Επιθεώρηση

ΤΡΙΜΗΝΙΑΙΑ ΕΚΔΟΣΗ ΤΟΥ ΓΕΝΙΚΟΥ ΕΠΙΤΕΛΕΙΟΥ ΝΑΥΤΙΚΟΥ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Ομιλία Αρχηγού ΓΕΝ
Τελετή Εορτασμού της 48ης Επετείου του
Κινήματος του Ναυτικού..... 4

ΓΕΝ/ΔΕΔΗΣ
Εκδηλώσεις - φωτογραφίες 8

Περικλής Σταμπουλής
Πλωτάρχης ΠΝ, Κυβερνήτης «ΠΤΜ ΚΕΡΚΥΡΑ»
Αντιπρόβαση/Απαγόρευση Περιοχής
(Anti Access/Area Denial-A2/AD):
Νέες Όψεις των Ναυτικών Επιχειρήσεων..... 34

Άρης Μπιάλις
Τα τσιμεντόπλοια στο Αιγαίο..... 50

Ανδρέας Θεοφίλης
Ανθυποπλοίαρχος (Ε) ΠΝ
Η Ένταξη Τρίτων Μεσογειακών Κρατών και των
ΗΠΑ στο Πρόγραμμα Μόνιμης Διαρθρωμένης

ΕΤΟΣ 99^{ος} - ΤΕΥΧΟΣ 616 - ΤΟΜΟΣ 181^{ος}
Ιούνιος - Ιούλιος - Αύγουστος 2021

Διεύθυνση περιοδικού:
Υπηρεσία Ιστορίας Ναυτικού
Μαρκόνι 20 Βοτανικός - Αθήνα 10447
Τηλ: 210 3484233 • Φαξ: 210 3484234
e-mail: yin_naftep@navy.mil.gr

Ιδιοκτήτης
ΓΕΝΙΚΟ ΕΠΙΤΕΛΕΙΟ ΝΑΥΤΙΚΟΥ

Εκδότης
Υπηρεσία Ιστορίας Ναυτικού

Διευθυντής σύνταξης
Πλοίαρχος Αναστάσιος Μιχέλν ΠΝ

Επιτροπή σύνταξης
Πλοίαρχος Αναστάσιος Μιχέλν ΠΝ
Πλοίαρχος Φώτιος Μπότσας ΠΝ
Πλοίαρχος Μιχαήλ Παρασκευόπουλος ΠΝ

Επιμέλεια ύλης
Πλοίαρχος Εμμανουήλ Ζέρβας ΠΝ
Πλωτάρχης (Ε) Αλέξανδρος Παντελόγλου ΠΝ
Πλωτάρχης (Ο) Αθανάσιος Παπαδημητρίου ΠΝ
Πλωτάρχης (Ο) Παναγιώτης Γέροντας ΠΝ
Ανθυποπλοίαρχος (Ε) Βλάσιος Οικονόμου ΠΝ

Εικαστική επιμέλεια - ηλεκτρονική σελιδοποίηση
Ανθυποπλοίαρχος (Ε) Ιωάννης Κορακάκης ΠΝ

Συνεργασίας: Ποιοτική Συγκριτική Ανάλυση..... 70

Λεωνίδας Τσιαντούλας
Αρχιπλοίαρχος ΠΝ ε.α.
Οι «Πόλεμοι του Μπακαλιάρου» και τα
Διδάγματα τους. Μια Πάντα Επίκαιρη Ιστορία..... 90

Γεώργιος Κ. Τσαντήλας
Ο Ναός του Αγίου Δημητρίου στο Ναυτικό Οχυρό
Σκαραμαγκά & Κ.Ε. «ΠΑΛΑΣΚΑΣ»..... 98

Χειραψία με την Ιστορία..... 104

Ναυτικές Ιστορίες..... 114

Ιωάννης Σ. Θεοδωράτος
Ειδήσεις από το περισκόπιο..... 122

Δελτίο Ενημέρωσης..... 130

Γραφείο Ναυτικής Επιθεώρησης
Ανθυποπλοίαρχος (Ε) Βλάσιος Οικονόμου ΠΝ
Ανθυποπλοίαρχος (Ε) Ιωάννης Κορακάκης ΠΝ

Εκδόσεις βιβλίων Υ.Ι.Ν.
Σημαιοφόρος (Ε) Αναστασία Μανανά
e-mail: d_manana@navy.mil.gr
Τηλ: 210 3484136

Συδρομές Περιοδικού
Τηλ: 210 3484233 - 243
Ετήσια Στρατ. Προσωπικού ε.ε. και ε.α. και
Πολιτικού Προσωπικού (Πολεμικού Ναυτικού)..... 10€
Ετήσια Ιδιωτών, Νομικών Προσώπων..... 12€
Ετήσια Συδρομή Κύπρου..... 30€
Τιμή Τεύχους..... 3€

ΓΝΩΣΤΟΠΟΙΗΣΗ

Οι απόψεις που εκφράζονται στη «Ν.Ε.», είναι προσωπικές και δεν δεσμεύουν το Γενικό Επιτελείο Ναυτικού, ούτε και ερμηνεύουν την πολιτική ή τις αποφάσεις του.

Εξώφυλλο - Οπισθόφυλλο
Τα Πλοία Γενικής Υποστήριξης (ΠΓΥ) «ΑΤΛΑΣ Ι»(Α471) &
«ΗΡΑΚΛΗΣ»(Α472). Πηγή: ΓΕΝ

Εκτύπωση
Pressious Arvanitidis ABEE

Αγαπτητοί συνάδελφοι, αγαπτητοί αναγνώστες,

Το παρόν τεύχος της Ναυτικής Επιθεώρησης συνοδεύεται από ένα πολύ σημαντικό για την ιστορία του Πολεμικού Ναυτικού ιστορικό ντοκουμέντο, το Ονοματολόγιον Ναυτικών. Συνετάχθη από τους Αξιωματικούς του Ναυτικού Λεωνίδα Παλάσκα και Αλέξανδρο Κουμελά και τον διαπρεπή Καθηγητή Φιλοσοφίας Φίλιππο Ιωάννου. Το εν λόγω βιβλίο μάλιστα, που επανεκδίδεται 160 χρόνια μετά, συνοδεύεται από τον απαραίτητο και εύστοχο σχολιασμό του Δρ. Ηλία Τεμπέλη, Καθηγητή Φιλοσοφίας της Σχολής Ναυτικών Δοκίμων προκειμένου να φωτιστεί λυσιτελώς το περιεχόμενο της εποχής.

Μέχρι την έκδοσή του γινόταν χρήση του κοινού ναυτικού λεξιλογίου από την εποχή της ενετικής θαλασσοκρατίας, στο οποίο υπήρχαν πάρα πολλές ξένες λέξεις. Αν και το ονοματολόγιο αυτό ήταν περιορισμένο στην ιστιοφόρο ναυτιλία και δεν μπορούσε να ανταποκριθεί στις ανάγκες της νέας εποχής του ατμού, η εργασία των Παλάσκα, Κουμελά και Ιωάννου ήταν ένα εξόχως σημαντικό έργο, το οποίο επικράτησε όχι μόνο στα έγγραφα του Ναυτικού αλλά και στον προφορικό λόγο των στελεχών του.

Στις μελέτες αυτού του τεύχους ξεχωρίζει το άρθρο του Πλωτάρχη Περικλή Σταμπουλή ΠΝ με τίτλο «Αντιπρόσβαση/Απαγόρευση Περιοχής (Anti Access/Area Denial-A2/AD): Νέες Όψεις των Ναυτικών Επιχειρήσεων», το οποίο ασχολείται με τις τελευταίες εξελίξεις του δόγματος της "Άρνησης Περιοχής" πρόσβασης ναυτικών δυνάμεων. Ο συγγραφέας αφού αναλύσει τόσο διαχρονικά (θεωρητικά) όσο και συγχρονικά το δόγμα Anti Access/Area Denial (A2/AD), θα αναλύσει τα παραδείγματα της Κίνας, της Ρωσίας και του Ιράν καθώς και την "αντίδραση" των ΗΠΑ. Ο συγγραφέας δεν θα παραλείψει να αναφερθεί και στις δυνατότητες εφαρμογής του στο επιχειρησιακό περιβάλλον του Αιγαίου και της ευρύτερης περιοχής της Ανατολικής Μεσογείου.

Το άρθρο του Ανθυποπλοιάρχου (Ε) Ανδρέα Θεοφίλη «Η Ένταξη Τρίτων Μεσογειακών Κρατών και των ΗΠΑ στο Πρόγραμμα Μόνιμης Διαρθρωμένης Συνεργασίας: Ποιοτική Συγκριτική Ανάλυση» σχετίζεται άμεσα με την ευρωπαϊκή άμυνα. Η Μόνιμη Διαρθρωμένη Συνεργασία (PESCO), που έχει στόχο την ενίσχυση της αμυντικής συνεργασίας στην ΕΕ, είναι ο κεντρικός

θεσμός που θα διασφαλίσει ότι η σημερινή κατάσταση με τις διαφορετικές εθνικές αμυντικές πολιτικές μπορεί να μπει κάτω από μια ομπρέλα. Βασικός στόχος της είναι η ενίσχυση της ικανότητας της ΕΕ στον τομέα της ασφάλειας. Θα παρέχει στα κράτη μέλη που συμμετέχουν τη δυνατότητα να αναπτύξουν από κοινού ικανότητες άμυνας, να επενδύσουν σε κοινά σχέδια ή να ενισχύσουν την επιχειρησιακή ετοιμότητα και συμβολή των ενόπλων δυνάμεών τους.

Ο Άρης Μπιλάλης με το άρθρο του «Τα τσιμεντόπλοια στο Αιγαίο» ασχολείται με τα ναυαγία τσιμεντοπλοίων που ευρίσκονται στο Αιγαίο. Τα τσιμεντόπλοια κατασκευάστηκαν κατά κόρον στον Α΄ και Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο ως μια λύση στις περιορισμένες διαθέσιμες πρώτες ύλες και κυρίως του σιδήρου. Ο Γεώργιος Τσαντήλας στο άρθρο του «Ο Ναός του Αγίου Δημητρίου στο ΝΟ Σκαραμαγκά – ΚΕ Παλάσκας» διηγείται την ιστορία αλλά και αναλύει την τέχνη του ναού, ενός ναού στενά συνδεδεμένου με το Πολεμικό Ναυτικό.

Το πόνημα του Αρχιπλοιάρχου ΠΝ ε.α. – Αντιπροέδρου του Ελληνικού Ινστιτούτου Ναυτικής Ιστορίας (ΕΛ.Ι.Ν.Ι.Σ.) Λεωνίδα Τσιαντούλα «Ο πόλεμοι του μπακαλιάρου και τα διδάγματά τους. Μια πάντα επίκαιρη ιστορία» εξιστορεί το πώς μια μικρή χώρα όπως η Ισλανδία κατόρθωσε να υπερισχύσει μιας κραταιάς ναυτικής δύναμης όπως η Μ. Βρετανία σε θέματα θαλάσσιας εκμετάλλευσης στηριζόμενη κατά μείζονα λόγο στην διπλωματία και στην επίκαιρη γεωγραφική της θέση.

Σε αυτό το τεύχος η μόνιμή μας στήλη «Ιστορικά Παραλειπόμενα» μετονομάστηκε σε «Ναυτικές Ιστορίες», ενώ οι άλλες δύο, «Χειραψία με την Ιστορία» και «Ειδήσεις απ΄ το περισκόπιο» συνεχίζουν να σας ενημερώνουν η μεν πρώτη για σημαντικά γεγονότα στα οποία συμμετείχε και έδρασε το Πολεμικό μας Ναυτικό και η δεύτερη για όλες τις τεχνολογικές εξελίξεις στα πολεμικά ναυτικά του κόσμου. Ιδιαίτερα στην «Χειραψία με την Ιστορία» εξιστορείται από τον ιστορικό – επιτελή της ΥΙΝ Πλωτάρχη (Ο) Παναγιώτη Γέροντα ΠΝ η δράση του Βασιλικού Ναυτικού κατά τον Β΄ Βαλκανικό Πόλεμο και στις επιχειρήσεις απελευθέρωσης της Θράκης.

Η Επιτροπή Σύνταξης

Ακολουθείστε μας στο facebook και στη σελίδα μας στο διαδίκτυο για να ενημερώνεστε έγκαιρα για τις δραστηριότητες και τις εκδηλώσεις της ΥΙΝ

Ομιλία Αρχηγού ΓΕΝ

Τελετή Εορτασμού της 48ης Επετείου του Κινήματος του Ναυτικού

"Εξοχτάτη κ. Πρόεδρε της Ελληνικής Δημοκρατίας,

Αξιότιμες Κυρίες και Αξιότιμοι Κύριοι,

Η παρουσία σας σήμερα εδώ, στη Σχολή Ναυτικών Δοκίμων που αποτελεί χώρο καλλιέργειας και εμπέδωσης υψηλών ιδεωδών, αξιών αλλά και ενσυνείδητης πειθαρχίας, αποτελεί ιδιαίτερη τιμή για το Πολεμικό Ναυτικό, ειδικά σε μια τόσο ξεχωριστή επετειακή εκδήλωση, που δυστυχώς και φέτος διεξάγεται υπό περιορισμούς λόγω της πανδημίας του κορωνοϊού.

Σας ευχαριστώ λοιπόν για την παρουσία σας στον ετήσιο φόρο τιμής που το Πολεμικό Ναυτικό, αποτίει στα στελέχη εκείνα, που πρωτοστάτησαν σε μία εξαιρετικά σημαντική προσπάθεια για την επιστροφή της χώρας μας στη δημοκρατική ομαλότητα. Μία προσπάθεια που στη συλλογική μνήμη έχει αποτυπωθεί εμβληματικά ως το «Κίνημα του Ναυτικού».

Ένα φιλόδοξο εγχείρημα, που δυστυχώς αποκαλύφθηκε στις 22 Μαΐου 1973 και οδήγησε στις φυλακές της δικτατορίας πλήθος στελεχών των Ενόπλων Δυνάμεων αλλά και πολιτών. Η αποκάλυψη του εγχειρήματος δεν εμπόδισε τον Αντιπλοίαρχο Νίκο Παππά και το πλήρωμα του Α/Τ Βέλος να πλεύσουν ανεξάρτητα από την υπόλοιπη ναυτική δύναμη στην οποία συμμετείχε το πλοίο και να καταφύγουν στο Φιουμιτσίνο της Ιταλίας, διεθνοποιώντας έτσι την εκδήλωση και τους δημοκρατικούς σκοπούς του κινήματος.

Το κίνημα του 1973 συνιστά κορυφαία στιγμή του αντιδικτατορικού αγώνα, αφού αποτέλεσε για το πραξικοπηματικό καθεστώς ένα καίριο ηθικό πλήγμα που κλόνισε την εικόνα του και αμφισβήτησε ευθέως την ισχύ του. Αποτελεί δε ιστορικό παράδοξο ότι ένα αποτυχημένο ως προς τους αντικειμενικούς του σκοπούς κίνημα, τελικά απέφερε καρπούς. Κατέδειξε καταρχάς στην ελληνική κοινωνία ότι το παράνομο καθεστώς, δεν ετύγχανε αποδοχής στους κόλπους των Ενόπλων Δυνάμεων. Παράλληλα έστειλε ένα σαφές μήνυμα στον ελληνικό λαό ότι οι Ένοπλες Δυνάμεις δεν βρίσκονταν απέναντι στο λαό αλλά συμπορεύονταν μαζί του στον αγώνα για την αποκατάσταση της δημοκρατίας.

Δεν έχω σκοπό να μακρηγορήσω, επιτρέψτε μου όμως να αναφερθώ στα ακόλουθα.

Το γεγονός ότι το Πολεμικό Ναυτικό αποτέλεσε το λίκνο του κινήματος δεν είναι τυχαίο. Η ιδιότυπη ζωή πάνω σε ένα Πολεμικό Πλοίο αλλά και γενικότερα η ζωή στη θάλασσα, διαμορφώνει ανθρώπους με ελευθερία πνεύματος, θάρρος της γνώμης και ενσυνείδητη πειθαρχία ενώ ταυτόχρονα σφουρηλατεί ισχυρούς δεσμούς συντροφικότητας. Και στη συγκεκριμένη περίπτωση οι ελεύθερες ανταλλαγές απόψεων στα καρέ των Πολεμικών Πλοίων αποτέλεσαν το κύριο συστατικό μέσα από το οποίο ξεπήδησε το κίνημα και ίσως να αποτέλεσαν ταυτόχρονα και την αιτία της αποτυχίας του.

Είναι δε άξιο αναφοράς, ότι το «Κίνημα του Ναυτικού» δεν ενσάρκωνε το όραμα κάποιου ή κάποιων μεμονωμένα, αλλά αποτέλεσε μια αντίδραση ατόμων με διαφορετικές καταβολές που ταυτίστηκαν και ενήργησαν συλλογικά υπό τη σκέπη της κοινής προσήλωσης στην ελευθερία και το δημοκρατικό ιδεώδες. Αυτός άλλωστε είναι και ο λόγος που αν και το κίνημα ταυτίστηκε με το Πολεμικό Ναυτικό,

πλαισιώθηκε και από στελέχη των άλλων Κλάδων των Ενόπλων Δυνάμεων, μέλη της πολιτικής ζωής αλλά και από απλούς Έλληνες πολίτες.

Κυρίες και κύριοι, για εμάς τα στελέχη του Πολεμικού Ναυτικού, αποτελεί ιδιαίτερη τιμή αλλά και υπερηφάνεια να τιμούμε τον αγώνα αυτόν, που όχι μόνο συνετέλεσε στην επίσπευση της επανόδου στη δημοκρατία, αλλά λειτουργεί και ως φάρος ιστορικής μνήμης για τις μελλοντικές γενιές. Το «Κίνημα του Ναυτικού» συμπυκνώνει όλες εκείνες τις αξίες που διαχρονικά το Πολεμικό Ναυτικό προεσβεύει και υπηρετεί: το σεβασμό στις παραδόσεις και τη Δημοκρατία, την πίστη στις πανανθρώπινες αξίες αλλά κυρίως την προσήλωση στην τιμή και την άνευ όρων αγάπη για την πατρίδα.

Κλείνοντας θα ήθελα να ευχαριστήσω θερμά:

- τον Αντιναύαρχο (εα) και συγγραφέα κύριο Ιωάννη Παλούμπη ο οποίος ως εμβριθής μελετητής της ναυτικής μας ιστορίας θα μας βοηθήσει σήμερα στην ιστορική καταγραφή των γεγονότων της εποχής,

- και τον διακεκριμένο Καθηγητή στο τμήμα Ιστορίας και Αρχαιολογίας της φιλοσοφικής σχολής του Εθνικού Καποδιστριακού Πανεπιστημίου Αθηνών και Γενικό Γραμματέα του Ιδρύματος της Βουλής για τον Κοινοβουλευτισμό και τη Δημοκρατία κύριο Ευάνθη Χατζηβασιλείου, για την αποδοχή της πρόσκλησης να αποτελέσει τον κεντρικό ομιλητή της σημερινής επετειακής εκδήλωσης.

Εκδηλώσεις

ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΕΣ

Η Α.Ε Πρόεδρος της Ελληνικής Δημοκρατίας Κατερίνα Σακελλαροπούλου παρέστη στον εορτασμό της 48ης επετείου του Κινήματος του Ναυτικού, ο οποίος διοργανώθηκε από το Γενικό Επιτελείο Ναυτικού, την Τετάρτη 26 Μαΐου 2021, στη Σχολή Ναυτικών Δοκίμων. Ο Υφυπουργός Εθνικής Άμυνας Αλκιβιάδης Στεφανής εκπροσώπησε τον Πρόεδρο της Ελληνικής Κυβέρνησης.

Στην εορταστική εκδήλωση παρέστησαν ο Βουλευτής Α΄ Πειραιώς (ΝΔ) κ. Νικόλαος Μανωλάκος, ως Εκπρόσωπος της Βουλής των Ελλήνων, ο Μητροπολίτης Πειραιώς κ.κ. Σεραφεΐμ και η Υφυπουργός Μετανάστευσης & Ασύλου κ. Σοφία Βούλτεψη.

Τις Κοινοβουλευτικές Ομάδες εκπροσώπησαν ο Βουλευτής Α΄ Πειραιώς κ. Θεόδωρος Δρίτσας (ΣΥΡΙΖΑ), ο Βουλευτής Ηρακλείου κ. Βασίλειος Κεγκέρογλου (ΚΙΝΑΛ), ο Υποναύαρχος ε.α. κ. Γιάννης Ντουνιαδάκης ΠΝ (ΚΚΕ), ο Α΄ επιλαχών Βουλευτής Β΄ Πειραιώς κ. Νικόλαος Σούτας (ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΛΥΣΗ) και η Βουλευτής Β΄ Πειραιώς κ. Φωτεινή Μπακαδήμα (ΜέΡα25).

Παραβρέθηκαν επίσης ο Υπαρχηγός ΓΕΕΘΑ Αντιναύαρχος Ιωάννης Δρυμούσης ΠΝ, ως Εκπρόσωπος του Αρχηγού ΓΕΕΘΑ, ο Αρχηγός ΓΕΑ Αντιπύραρχος (Ι) Γεώργιος Μπλιούμης, ο Αρχηγός ΓΕΣ Αντιστράτηγος Χαράλαμπος Λαλούσης, ο Αρχηγός ΓΕΝ Αντιναύαρχος Στυλιανός Πετράκης ΠΝ και ο Αρχηγός του Λιμενικού Σώματος – Ελληνικής Ακτοφυλακής Αντιναύαρχος Λ.Σ. Θεόδωρος Κλιάρης.

Στον εορτασμό παρέστησαν ο Επίτιμος Υποναύαρχος κ. Βαρθολομαίος Βαρδινογιάννης και η Πρέσβειρα Καλής Θελήσεως της UNESCO κ. Μαριάννα Βαρδινογιάννη, Πρόεδρος του ομώνυμου Ιδρύματος και του Συλλόγου Φίλων Παιδιών με Καρκίνο ΕΛΠΙΔΑ.

Από την Κυριακή 06 έως την Πέμπτη 10 Ιουνίου 2021, διεξήχθη η προγραμματισμένη εθνική άσκηση «ΚΑΤΑΙΓΙΣ 21» στην ευρύτερη θαλάσσια περιοχή του Αιγαίου Πελάγους, με τη συμμετοχή πλοίων και μέσων του συνόλου των Διοικήσεων του Αρχηγείου Στόλου.

Την Πέμπτη 10 Ιουνίου 2021, με την ολοκλήρωση της άσκησης, η Α.Ε. Πρόεδρος της Δημοκρατίας Κατερίνα Σακελλαροπούλου πραγματοποίησε εν πλω επιθεώρηση των μονάδων του Στόλου στο Σαρωνικό Κόλπο, επί της Φρεγάτας «ΥΔΡΑ».

Η εν λόγω άσκηση διεξήχθη στο πλαίσιο του ετήσιου προγράμματος επιχειρησιακής εκπαίδευσης του Πολεμικού Ναυτικού, με σκοπό τη διατήρηση και επαύξηση της επιχειρησιακής ετοιμότητας και μαχητικής ικανότητας των συμμετεχόντων.

Την Τρίτη 15 Ιουνίου 2021, πραγματοποιήθηκε γεύμα προς τιμήν του Υποναύαρχου (Μ) ε.α. ΠΝ Δημητρίου Ανδριτσόπουλου στην αίθουσα δεξιώσεων του ΓΕΝ. Στο γεύμα παραβρέθηκαν οι Αντιναύαρχος ε.α. ΠΝ Γρηγόριος Δεμέστιχας, Υποναύαρχος (Μ) ε.α. ΠΝ Νικόλαος Ζωγραφάκης, Πλοίαρχος (Μ) ε.α. ΠΝ Μάρκος Βασιλικός, Υποναύαρχος (Μ) ε.α. ΠΝ Ιωάννης Κολλιγιάντης, Υποναύαρχος (Μ) ε.α. ΠΝ Σταμάτιος Κλουδας, Α/ΓΕΝ Αντιναύαρχος Στυλιανός Πετράκης ΠΝ, Δ/ΔΔΜΝ Αντιναύαρχος (Μ) Γεώργιος Μπαμπλένης ΠΝ, Υ/ΓΕΝ Υποναύαρχος Γεώργιος Καμπουράκης ΠΝ, Δ/ΔΕΞ Υποναύαρχος (Μ) Χαρίλαος Παπαδημητρίου, Δ/ΓΔΑΕΕ Αντιναύαρχος (Μ) ε.α. ΠΝ Αριστείδης Αλεξόπουλος

Βιογραφικό του Υποναύαρχου (Μ) ε.α. ΠΝ Δημητρίου Ανδριτσόπουλου

Ο Ανδριτσόπουλος Δημήτριος του Ευθυμίου γεννήθηκε στη Μύθημα Λέσβου στις 17.12.1927 και εισήλθε στη ΣΝΔ στις 25.10.1945. Μετεκπαιδεύτηκε στη ναυπηγία στο Βασιλικό Ναυτικό Κολλέγιο Γκρίνουιτς της Αγγλίας (1952-1956) και έλαβε αντίστοιχο πτυχίο εξειδίκευσης. Είναι πτυχιούχος ναυπηγός του ΕΜΠ (1965). Έγραψε το 'Εγχειρίδιον Ναυπηγίας' (1962).

Συνέδεσε το όνομά του με το εξαιρετικά σημαντικό έργο του εκσυγχρονισμού των μέσων του ΠΝ κατά τη διάρκεια των δεκαετιών του 60 και 70. Πρωτοστάτησε στο εγχείρημα της ναυπήγησης νέων φρεγατών, υποβρυχίων, πυραυλακάτων, περιπολικών ανοιχτής θαλάσσης αλλά και άλλων κατηγοριών βοηθητικών πλοίων. Ενδεικτικά και μόνο αναφέρονται τα πλοία μεταφοράς προσωπικού ΠΑΝΔΩΡΑ, ΠΑΝΔΡΟΣΟΣ, το υδρογραφικό ΝΑΥΤΙΛΟΣ, τα πλοία φάρων ΛΥΚΟΥΔΗΣ, ΚΑΡΑΒΟΓΙΑΝΝΟΣ, αρκετά εκ των οποίων εξακολουθούν έως και σήμερα να παρέχουν τις υπηρεσίες τους στο Στόλο.

Παράλληλα ως εκπρόσωπος του ΠΝ στο ΔΣ των ναυπηγείων Σκαραμαγκά, συμμετείχε ενεργά στην υλοποίηση του έργου κατασκευής των φρεγατών ΜΕΚΟ, από ελληνικά χέρια. Την ίδια επιτυχημένη και πολύτιμη συνεισφορά, προσέφερε και στην κατασκευή και ενεργοποίηση των Υ/Β τύπου 214, τα πιο σύγχρονα όπλα που διαθέτει σήμερα το Πολεμικό Ναυτικό.

Κατά τη διάρκεια της ευδοκίμου σταδιοδρομίας του αλλά και μετά την είσοδό του στον ιδιωτικό βίο, συνέδραμε με όλες του τις δυνάμεις και συνέχισε ακλόνητα να παρέχει την αφοσίωσή του στο Πολεμικό Ναυτικό.

Πέραν των αδιαμφισβήτητων και αναγνωρισμένων επαγγελματικών του ικανοτήτων, διέθετε εκείνη την ποιότητα ανθρώπου που μεγιστοποιούσε την επαγγελματική του απόδοση. Επέδειξε σεμνότητα, υπευθυνότητα, ευθικρισία αλλά και θάρρος της γνώμης όπου απαιτήθηκε. Με τον τρόπο αυτό συνέδραμε την Ηγεσία στη λήψη ορθών αποφάσεων και πλήρους εικόνας, όσον αφορά τις δυνατότητες αλλά και την κατάσταση των πλοίων του Στόλου.

Κυρίως όμως προσωποποίησε ένα πρότυπο ανδρός και αξιωματικού προκειμένου να αποτελεί οδηγό για όλα τα στελέχη του Πολεμικού Ναυτικού, έναν ζωντανό κώδικα τιμής για τον οποίο το Πολεμικό Ναυτικό και υπερηφανεύεται και τον ευγνωμονεί.

Από τη Δευτέρα 31 Μαΐου έως και την Παρασκευή 04 Ιουνίου 2021, διεξήχθη στην ευρύτερη περιοχή της Δυτικής Πελοποννήσου και Ιονίου Πελάγους, η Εθνική Διακλαδική Τακτική Άσκηση Μετά Στρατευμάτων (ΤΑΜΣ) «ΔΟΥΡΕΙΟΣ ΙΠΠΟΣ-21». Πρόκειται για άσκηση Ηλεκτρονικού Πολέμου (ΗΠ) μεσαίας κλίμακας, η οποία σχεδιάστηκε από το ΓΕΕΘΑ και εκτελέστηκε υπό την διεύθυνση της Ανώτατης Στρατιωτικής Διοίκησης Εσωτερικού και Νήσων (ΑΣΔΕΝ), με την συμμετοχή προσωπικού και μέσω των τριών Κλάδων των Ενόπλων Δυνάμεων, καθώς και με τη συνδρομή μέσω των ΗΠ του ΝΑΤΟ. Στην ΤΑΜΣ «ΔΟΥΡΕΙΟΣ ΙΠΠΟΣ-21» συμμετείχαν:

Από τον Στρατό Ξηράς, το σύνολο των διαθέσιμων συστημάτων και μέσω των επικοινωνιών και ηλεκτρονικού πολέμου, αντιαεροπορικά συστήματα, επιθετικά ελικόπτερα (ΕΕ/Π) ΑΗ-64Α, ΑΗ-64DHA και ΟΗ-58 καθώς και μεταφορικά ελικόπτερα CH-47D, ΝΗ-90 και ΥΗ-1Η. Από το Πολεμικό Ναυτικό, η Φρεγάτα (Φ/Γ) ΚΟΥΝΤΟΥΡΙΩΤΗΣ με το οργανικό της Ε/Π, καθώς και το Ταχύ Περιπολικό Κατευθυνόμενων Βλημάτων (ΤΠΚ) ΚΑΡΑΘΑΝΑΣΗΣ. Από την Πολεμική Αεροπορία, μαχητικά αεροσκάφη F-16, Mirage 2000-5, F-4, καθώς και Αεροσκάφη Αερομεταφερόμενου Συστήματος Έγκαιρης Προειδοποίησης και Ελέγχου (ΑΣΕΠΕ).

Αντικειμενικοί Σκοποί της Άσκησης ήταν η πρακτική εξάσκηση του συμμετέχοντος προσωπικού ως προς την εκτέλεση διακλαδικών επιχειρήσεων Ηλεκτρονικού Πολέμου (ΗΠ), η δοκιμή του Διακλαδικού Συστήματος Διοίκησης και Ελέγχου ΗΠ (ΣΔΕΕ ΗΠ) των Ενόπλων Δυνάμεων, καθώς και η επαύξηση της επιχειρησιακής και μαχητικής ικανότητας των ασκούμενων, μέσω της επιχειρησιακής εκπαίδευσης σε ρεαλιστικό περιβάλλον που προσομοιάζει συνθήκες πολλαπλής απειλής.

Την Τετάρτη 23 Ιουνίου 2021, πραγματοποιήθηκε στη Σχολή Ναυτικών Δοκίμων (ΣΝΔ) απονομή πτυχίων στους αποφοιτήσαντες Ναυτικούς Δοκίμους του έτους 2021, από τον Αρχηγό ΓΕΝ Αντιναύαρχο Στυλιανό Πετράκη ΠΝ, καθώς και επίδοση διπλωμάτων Ιστιοπλοΐας.

Επιπρόσθετα, κατά την ανωτέρω τελετή επιδόθηκαν στους πρωτεύσαντες Μάχιμο και Μηχανικό Ναυτικό Δόκιμο, ξιφίδιο της αντίστοιχης Ναυτικής Ακαδημίας από τον Ακόλουθο Άμυνας Ισπανίας και τον αντικαταστάτη Ακολούθου Άμυνας Ιταλίας αντίστοιχα.

Την Πέμπτη 24 Ιουνίου 2021, πραγματοποιήθηκε στη Σχολή Ναυτικών Δοκίμων η τελετή ορκωμοσίας των νέων Σημαιοφόρων ΠΝ τάξεως 2021. Τα ξίφη στους ορκισθέντες επέδωσε η Α.Ε. Πρόεδρος της Δημοκρατίας κ. Κατερίνα Σακελλαροπούλου. Στην τελετή παρέστησαν ο Β' Αντιπρόεδρος της Βουλής των Ελλήνων κ. Χαράλαμπος Αθανασίου ως εκπρόσωπος του Προέδρου της Βουλής των Ελλήνων, ο Υπουργός Εθνικής Άμυνας κ. Νικόλαος Παναγιωτόπουλος, ο Υφυπουργός Εθνικής Άμυνας κ. Αλκιβιάδης Στεφανής, ο Αρχηγός ΓΕΕΘΑ Στρατηγός Κωνσταντίνος Φλώρος, ο Αρχηγός ΓΕΑ Αντιπτεράρχος (Ι) Γεώργιος Μπλιούμης, ο Αρχηγός ΓΕΣ Αντιστράτηγος Χαράλαμπος Λαλούσης, ο Αρχηγός ΓΕΝ Αντιναύαρχος Στυλιανός Πετράκης ΠΝ, μέλη του Ανώτατου Ναυτικού Συμβουλίου, εκπρόσωποι των κομμάτων, της εκκλησίας και της τοπικής αυτοδιοίκησης καθώς και συγγενείς και φίλοι των νέων Σημαιοφόρων.

Ορκίστηκαν συνολικά 43 Σημαιοφόροι (30 Μάχιμοι και 13 Μηχανικοί) εκ των οποίων 9 από την Κύπρο, 2 από την Ιορδανία και 1 από το Μαυροβούνιο.

Την Τρίτη 22 Ιουνίου 2021, ο Αρχηγός του Γενικού Επιτελείου Ναυτικού Αντιναύαρχος Στυλιανός Πετράκης ΠΝ υποδέχθηκε τον Αρχηγό του Ναυτικού του Ηνωμένου Βασιλείου (First Sea Lord and Chief of the Naval Staff) Admiral Tony Radakin CB ADC, στο στρατόπεδο Παπάγου, όπου είχαν την ευκαιρία να συζητήσουν θέματα αμοιβαίου ενδιαφέροντος και συνεργασίας.

Στη συνέχεια, ο Αρχηγός ΓΕΝ, επισκέφθηκε τη Φρεγάτα «HMS KENT», στο λιμένα Πειραιά όπου και εκπροσώπησε τον Αρχηγό ΓΕΕΘΑ σε ξενάγηση και ενημέρωση επί των δυνατοτήτων του πλοίου, παρουσία της Πρέσβευς του Η.Β. στην Ελλάδα κας Kate Smith και του Βρετανού ομολόγου του.

Στο πλαίσιο της παραμονής της Φρεγάτας του Η.Β. στο λιμένα Πειραιώς, όπου κατέπλευσε την Παρασκευή 18 Ιουνίου 2021, ο Κυβερνήτης της «HMS KENT», Commander Matt J. Sykes επισκέφθηκε την Ναυτική Διοίκηση Αιγαίου, όπου τον υποδέχθηκε ο Διοικητής Αρχιπλοίαρχος Σ. Δημόπουλος ΠΝ.

Από την Κυριακή 11 Ιουλίου έως την Κυριακή 18 Ιουλίου 2021, το Ταχύ Περιπολικό Κατευθυνομένων Βλημάτων (ΤΠΚ) ΔΑΝΙΟΛΟΣ συμμετείχε στην πολυεθνική άσκηση «BREEZE 2021» στην περιοχή της Μαύρης Θάλασσας, η οποία διοργανώθηκε από το Ναυτικό της Βουλγαρίας.

Στην άσκηση εκτελέστηκαν αντικείμενα όλων των μορφών Ναυτικού Πολέμου σε περιβάλλον πολλαπλής απειλής, και συμμετείχαν σε αυτή μονάδες του Ναυτικού της Βουλγαρίας, της Γεωργίας, του Ηνωμένου Βασιλείου, των ΗΠΑ, της Ισπανίας, της Ιταλίας, της Ρουμανίας και της Τουρκίας, καθώς και προσωπικό από την Αλβανία, το Βέλγιο, τη Λετονία και την Πολωνία. Επίσης, στο Διευθύνων Επιτελείο της άσκησης συμμετείχε προσωπικό του ΠΝ και του Κέντρου Εκπαίδευσης Ναυτικής Αποτροπής [(ΚΕΝΑΠ) – NATO MARITIME INTERDICTION OPERATIONAL TRAINING CENTRE (NMIOTC)] του ΓΕΕΘΑ.

Η «BREEZE» αποτελεί άσκηση INVITEX / MAREX / LIVEX που διοργανώνει σε ετήσια βάση η Βουλγαρία στην περιοχή της Μαύρης Θάλασσας με σκοπό την προαγωγή του επιπέδου της επιχειρησιακής και τακτικής διαλειτουργικότητας και συνεργασίας μεταξύ των ναυτικών μονάδων των κρατών-μελών του NATO που συμμετέχουν σε αυτή.

Ο Υφυπουργός Εθνικής Άμυνας Αλκιβιάδης Στεφανής παρέστη στις εορταστικές εκδηλώσεις για την 197η Επέτειο του ολοκαυτώματος της Ηρωικής Νήσου Ψαρών, την Κυριακή 4 Ιουλίου 2021, όπου τον Πρόεδρο της Ελληνικής Κυβέρνησης εκπροσώπησε ο Υπουργός Μετανάστευσης και Ασύλου κ. Παναγιώτης Μπαράκας.

Ο Υφυπουργός Εθνικής Άμυνας παρακολούθησε την επίσημη Δοξολογία στον Ιερό Ναό Αγίου Νικολάου, χοροστατούντος του Σεβασμιωτάτου Μητροπολίτη Χίου, Ψαρών & Οινουσσών κ.κ. Μάρκου. Παρέστη στο Τρισάγιο, στον κήπο που υπήρχε η οικία του Κωνσταντίνου Κανάρη και κατέθεσε στεφάνι στο Μνημείο Πεσόντων προς τιμήν των Αγωνιστών της Ελληνικής Επανάστασης, στην Πλατεία Ηρώων Ολοκαυτώματος.

Τέλος, επισκέφθηκε την έκθεση Έργων Λαϊκής Τέχνης και Φωτογραφιών, στην Αίθουσα Πολιτιστικών Εκδηλώσεων του Δήμου.

Στις εκδηλώσεις που διοργανώθηκαν από τον Δήμο της Ηρωικής Νήσου Ψαρών, με Δήμαρχο τον κ. Κωνσταντίνο Βρατσάνο, παρέστησαν ο Περιφερειάρχης Βορείου Αιγαίου κ. Κώστας Μουτζούρης, ο Αρχηγός Στόλου Αντιναύαρχος Παναγιώτης Λυμπέρης ΠΝ, ως εκπρόσωπος του Αρχηγού ΓΕΕΘΑ, ο Αντιπεριφερειάρχης Χίου κ. Παντελής Μπουγδάνος, οι Δήμαρχοι Σπετσών κ. Παναγιώτης Λυράκης και Ερέτριας κ. Ιωάννης Δημητρόπουλος, καθώς και εκπρόσωποι των Σωματίων Ασφαλείας.

Την Τρίτη 13 Ιουλίου 2021, πραγματοποιήθηκε στις εγκαταστάσεις της Σχολής Μονίμων Υπαξιωματικών Ναυτικού (ΣΜΥΝ) στο Ναυτικό Οχυρό Σκαρामαγκά, η τελετή ορκωμοσίας των Νέων Κελευστών της 39ης Εκπαιδευτικής Σειράς του Πολεμικού Ναυτικού.

Στην τελετή παρέστη ο Αρχηγός ΓΕΝ Αντιναύαρχος Στυλιανός Πετράκης ΠΝ, ο Διοικητής Διοικήσεως Ναυτικής Εκπαίδευσης (ΔΝΕ) Υποναύαρχος Ιωάννης Πάττας ΠΝ, εκπρόσωποι των Αρχηγών των Γενικών Επιτελείων και του Γενικού Επιτελείου της Εθνικής Φρουράς καθώς και συγγενείς των νέων Κελευστών.

Ορκίστηκαν συνολικά 78 Κελευστές διαφόρων ειδικοτήτων εκ των οποίων 7 από την Κύπρο, 2 από τη Γεωργία και 1 από τη Σενεγάλη.

Την Παρασκευή 16 Ιουλίου 2021, πραγματοποιήθηκε η τελετή εορτασμού της Αγίας Μαρίας, στον φερώνυμο Ιερό Ναό της Ναυτικής Βάσης Νοτίου Ευβοϊκού (NBNE).

Στον εσπερινό της εορτής παρέστησαν ο Υπουργός Εθνικής Άμυνας κ. Νικόλαος Παναγιωτόπουλος, ο Υφυπουργός Εθνικής Άμυνας κ. Αλκιβιάδης Στεφανής, ο Αρχηγός ΓΕΑ Αντιπύραρχος (Ι) Γεώργιος Μπλιούμης ως εκπρόσωπος του Αρχηγού ΓΕΕΘΑ, ο Αρχηγός ΓΕΣ Αντιστράτηγος Χαράλαμπος Λαλούσης, ο Αρχηγός ΓΕΝ Αντιναύαρχος Στυλιανός Πετράκης ΠΝ, ο Β΄ Υπαρχηγός ΛΣ Αντιναύαρχος Γεώργιος Αλεξανδράκης ως Εκπρόσωπος του Αρχηγού ΛΣ-ΕΛΑΚΤ, μέλη του Ανώτατου Ναυτικού Συμβουλίου, καθώς και στρατιωτικό και πολιτικό προσωπικό του Πολεμικού Ναυτικού.

Ο Υπουργός Εθνικής Αμύνης κ. Νικόλαος Παναγιωτόπουλος συμμετείχε την Κυριακή 23 Ιουλίου 2021 στα αποκαλυπτήρια του Μνημείου Μάχης της Κρήτης, την επιμνημόσυνη δέηση και την κατάθεση στεφάνων στη μνήμη των πεσόντων, στο αεροδρόμιο Μάλεμε των Χανίων. Τον Υπουργό συνόδευσε ο Αρχηγός ΓΕΝ Αντιναύαρχος Στυλιανός Πετράκης ΠΝ, επικεφαλής αντιπροσωπείας στελεχών των Ενόπλων Δυνάμεων.

Τη Δευτέρα 26 Ιουλίου 2021, πραγματοποιήθηκε στη Ναυτική Διοίκηση Αιγαίου (ΝΔΑ), η απονομή επάθλων στους νικητές του 58ου Ράλλυ Αιγαίου. Στην εκδήλωση παρέστησαν ο Υπαρχηγός ΓΕΝ Υποναύαρχος Γεώργιος Καμπουράκης ΠΝ ως εκπρόσωπος του Αρχηγού ΓΕΝ, μέλη του Ανώτατου Ναυτικού Συμβουλίου, καθώς και λοιποί προσκεκλημένοι από το χώρο της ιστιοπολίας.

Το Πολεμικό Ναυτικό υποστήριξε τη διοργάνωση του 58ου Ράλλυ Αιγαίου με τη διάθεση χώρων της Ναυτικής Διοίκησης Αιγαίου στον Πειραιά, καθώς και του Ναρκοθρεπτικού «ΕΥΝΙΚΗ» και της Κανονιοφόρου «ΝΑΥΜΑΧΟΣ», ως πλοία ασφαλείας.

Ο αγώνας ήταν αφιερωμένος στην επέτειο των 200 ετών από την Ελληνική Επανάσταση, στην Ηρωική Νήσο των Ψαρών και το ολοκαύτωμά της.

Το Πολεμικό Ναυτικό συμμετείχε στο 58ο Ράλλυ Αιγαίου με το ιστιοπολικό σκάφος Ι/Φ «PEGA» το οποίο έλαβε τη δεύτερη θέση στην κατηγορία PERFORMANCE.

Το Σάββατο 26 και την Κυριακή 27 Ιουνίου 2021, κορυφώθηκαν στη νήσο Ύδρα οι εορταστικές εκδηλώσεις για την 186η Επέτειο από το θάνατο του Ναύαρχου Ανδρέα Μιαούλη, «ΜΙΑΟΥΛΕΙΑ 2021», παρουσία της Α.Ε. Πρόεδρου της Δημοκρατίας κ. Κατερίνας Σακελλαροπούλου.

Η Α.Ε. Πρόεδρος της Δημοκρατίας κ. Κατερίνας Σακελλαροπούλου μετέβη στη ν. Ύδρα επί του Ταχέως Περιπολικού Κατευθυνομένων Βλημάτων «ΚΑΡΑΘΑΝΑΣΗΣ» συνοδευόμενη από τον Αρχηγό Στόλου Αντιναύαρχο Παναγιώτη Λυμπέρη ΠΝ, ο οποίος και εκπροσώπησε τον Αρχηγό του Γενικού Επιτελείου Εθνικής Άμυνας στις εκδηλώσεις.

Στο πλαίσιο των εκδηλώσεων αποδόθηκαν τιμές από ένοπλο άγημα καθώς και από τη μπάντα του Πολεμικού Ναυτικού.

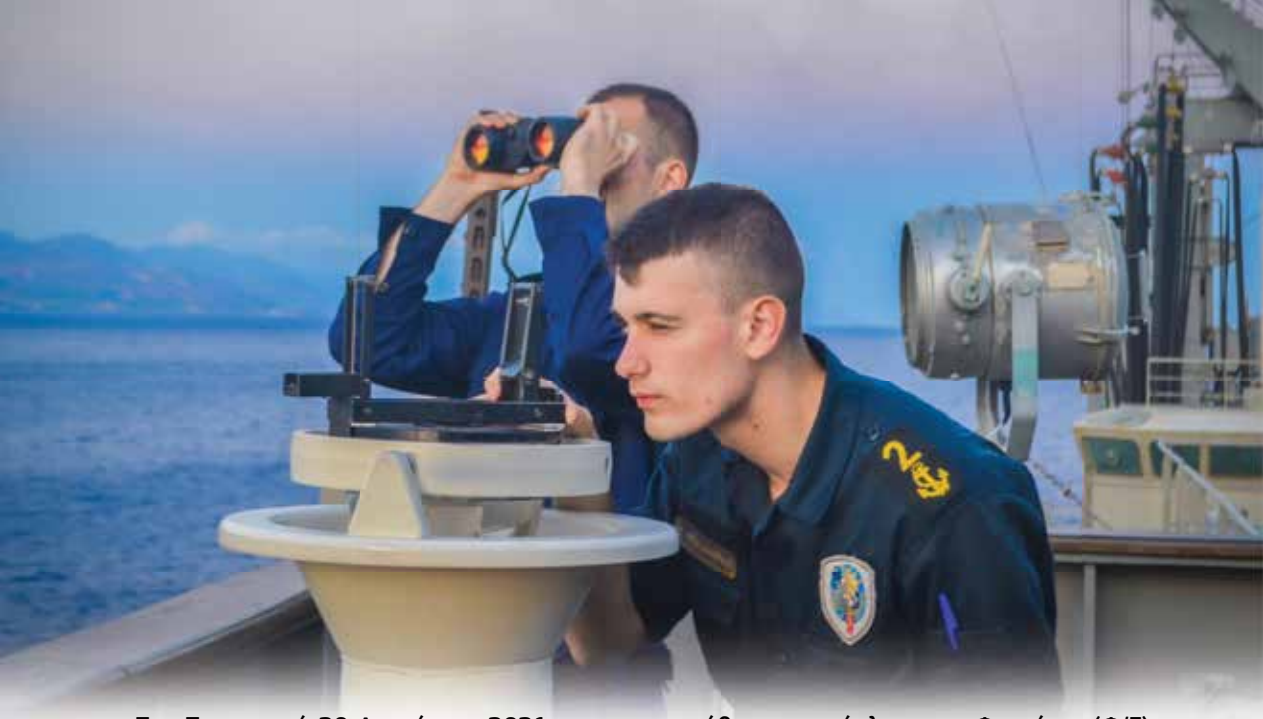
Την Κυριακή 15 Αυγούστου 2021 στο πλαίσιο των εορτασμών της Κοιμήσεως της Θεοτόκου, από πλευράς Ενόπλων Δυνάμεων έλαβαν χώρα τα εξής:

Στο όρος Βέρμιο Ημαθίας, στην Ιερά Μονή της Παναγίας Σουμελά και παρουσία του Υφυπουργού Οικονομικών κ. Απόστολου Βεσυρόπουλου, ως εκπροσώπου της Κυβέρνησης, τιμές απέδωσαν τμήματα του Στρατού Ξηράς.

Στην Τήνο στον Ιερό Ναό της Ευαγγελιστρίας και παρουσία της Υπουργού Παιδείας και Θρησκευμάτων κ. Νίκης Κεραμέως, ως εκπροσώπου της Κυβέρνησης, τιμές απέδωσαν τμήματα του Πολεμικού Ναυτικού, ενώ στο λιμένα της νήσου ναυλοχούσαν 4 πλοία του Στόλου. Στη συνέχεια έλαβε χώρα ρίψη στεφάνου στον υγρό τάφο του Καταδρομικού ΕΛΛΗ από την κ. Υπουργό Παιδείας και Θρησκευμάτων και από τον Αρχηγό Στόλου, για την 81η επέτειο από τον τορπιλισμό και καταβυθισέως του.

Στις ανωτέρω εκδηλώσεις στο Βέρμιο και στην Τήνο παρέστησαν ως εκπρόσωποι του Αρχηγού ΓΕΕΘΑ, ο Αντιστράτηγος Πέτρος Δεμέστιχας, Διοικητής 1ης Στρατιάς/ EU-OHQ «ΑΧΙΛΛΕΑΣ» και ο Αντιναύαρχος Παναγιώτης Λυμπέρης ΠΝ, Αρχηγός Στόλου.

Την Παρασκευή 20 Αυγούστου 2021, πραγματοποιήθηκε ο κατάπλους της Φρεγάτας (Φ/Γ) «ΥΔΡΑ» και του Πλοίου Γενικής Υποστήριξης (ΠΓΥ) «ΠΡΟΜΗΘΕΥΣ» στο Ναύσταθμο Σαλαμίνας με την ολοκλήρωση του ετήσιου Θερινού Εκπαιδευτικού Πλου (ΘΕΠ) της Σχολής Ναυτικών Δοκίμων (ΣΝΔ).

Ο ΘΕΠ, ο οποίος διήρκησε από την Τετάρτη 21 Ιουλίου 2021 έως την Παρασκευή 20 Αυγούστου 2021, περιελάμβανε πρακτική και θεωρητική εν πλω εκπαίδευση και συνέβαλε σημαντικά στην απόκτηση ναυτικής εμπειρίας από τους Ναυτικούς Δόκιμους.

Κατά την διάρκεια του ΘΕΠ, η Φ/Γ «ΥΔΡΑ» και το ΠΓΥ «ΠΡΟΜΗΘΕΥΣ» κατέπλευσαν στους λιμένες Κέρκυρας, Σούδας, Ψαρών και Τήνου.

Συνολικά συμμετείχαν 132 Ναυτικοί Δόκιμοι, καθώς και 8 σπουδαστές ετέρων Στρατιωτικών Σχολών.

Την Παρασκευή 20 Αυγούστου 2021, κατέπλευσε το Αρματαγωγό (Α/Γ) «ΡΟΔΟΣ» στο Ναύσταθμο Σαλαμίνας με την ολοκλήρωση του ετήσιου Θερινού Εκπαιδευτικού Πλου (ΘΕΠ) της Σχολής Μονίμων Υπαξιωματικών Ναυτικού (ΣΜΥΝ).

Στον ΘΕΠ, ο οποίος διήρκεσε από τη Δευτέρα 26 Ιουλίου έως την Παρασκευή 20 Αυγούστου 2021, εκτελέστηκαν γυμνάσια στο πλαίσιο της πρακτικής εν πλω εκπαίδευσης και της απόκτησης ναυτικής εμπειρίας από τους Δόκιμους Υπαξιωματικούς.

Κατά την διάρκεια του ΘΕΠ, το Α/Γ «ΡΟΔΟΣ» κατέπλευσε στους λιμένες Αλεξανδρούπολης, Ρόδου, Κέρκυρας, Τήνου και στον Ναύσταθμο Κρήτης ενώ συμμετείχαν 156 Δόκιμοι Υπαξιωματικοί καθώς και 3 σπουδαστές ετέρων Στρατιωτικών Σχολών.

Το Σάββατο 28 Αυγούστου 2021, διεξήχθη συνεκπαίδευση PASSEX (Passing Exercise) της Φρεγάτας ΑΙΓΑΙΟΝ με την ισραηλινή Κορβέτα INS NITZAHON, στη θαλάσσια περιοχή βορειοδυτικά της Κρήτης.

Κατά τη διάρκεια του PASSEX, εκτελέστηκαν αντικείμενα σύνθεσης και ανταλλαγής τακτικής εικόνας, επικοινωνιών καθώς και προχωρητικοί ελιγμοί.

Η εν λόγω συνεκπαίδευση έρχεται να προστεθεί στις συνεκπαιδεύσεις και συνεργασίες που έχει σχεδιάσει και διεξάγει το ΓΕΕΘΑ με φίλες και σύμμαχες χώρες, αναβαθμίζοντας το επίπεδο της επιχειρησιακής ετοιμότητας, μαχητικής ικανότητας και συνεργασίας των συμμετεχόντων, και ενισχύοντας τις διμερείς και πολυμερείς στρατιωτικές μας σχέσεις με κοινό στόχο την διατήρηση της ασφάλειας και της σταθερότητας στην περιοχή της Ανατολικής Μεσογείου.

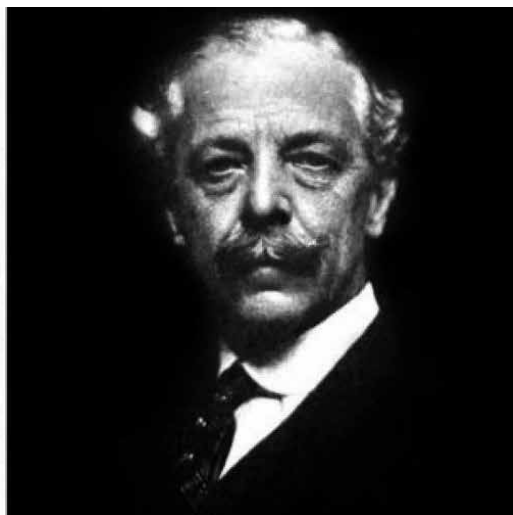
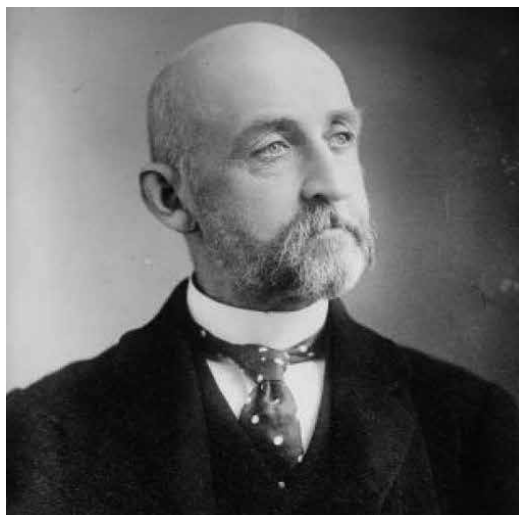

Αντιπρόσβαση/Απαγόρευση Περιοχής (Anti Access/Area Denial-A2/AD): Νέες Όψεις των Ναυτικών Επιχειρήσεων.

Του **Περικλή Σταμπούλη**,
Πλωτάρχη ΠΝ

Εικ. 1: Στα αριστερά ο Α.Θ. Μαχάν, ενώ στα δεξιά ο Τζ. Κόρμπετ (πηγή: <https://www.usni.org/>)

Στις 3 Σεπτεμβρίου του 2015, η Κίνα οργάνωσε μια μεγαλοπρεπή στρατιωτική παρέλαση για την 70^η επέτειο από το τέλος του Β' Παγκοσμίου Πολέμου. Εκεί έκανε την επίσημη εμφάνιση του ο βαλλιστικός πύραυλος επιφανείας-επιφανείας (ASBM) «Dong Feng-21» (DF-21), ο οποίος ονομάστηκε «φονέας των αεροπλανοφόρων» (carrier killer)¹. Ο λόγος; Η μεγάλη του εμβέλεια (περίπου 2000km), η υπερηχητική του ταχύτητα (10 Mach) και η 600 κιλών εκρηκτική του κεφαλή.²

Μαζί με άλλους πυραύλους που είδαν το φως της δημοσιότητας εκείνη την ημέρα, όπως ο DF-16 και ο YJ-12, έγινε σαφές πως οι Η.Π.Α. αποκτούν έναν σοβαρό αντίπαλο στην περιοχή του δυτικού Ειρηνικού Ωκεανού.³ Η επίδειξη αυτή ήταν το επιστέγασμα όσων ανέφεραν οι αναλυτές την τελευταία δεκαετία: την ενδυνάμωση των κινεζικών Ε.Δ., τη δημιουργία βάσε-

ων στην ακτογραμμή και τις νησίδες της Νότιας Κινεζικής Θάλασσας και τα νέα οπλικά συστήματα. Όλα αυτά έχουν έναν κοινό παρονομαστή: το δόγμα της **Αντιπρόσβασης/ Απαγόρευσης Περιοχής (Anti Access/Area Denial-A2/AD)**.

Από την στιγμή της εμφάνισης της, η Α2/AD γνώρισε μεγάλη δημοσιότητα και χρησιμοποιήθηκε για να περιγράψει καταστάσεις έξω από τα γεωγραφικά όρια της Νότιας Κινεζικής Θάλασσας.

Ποια είναι η σχέση του δόγματος αυτού όμως με την θεωρία της Ναυτικής Στρατηγικής; Πως δομείται και ποια είναι τα χαρακτηριστικά του;

Σημεία τομής με την Θεωρία της Ναυτικής Στρατηγικής.

Η βασικότερη έννοια στην Ναυτική Στρατηγική είναι αυτή του **Θαλασσιού Ελέγχου (Command of the Seas)**. Ο Βρετανός Julian Corbett τον όρισε ως τον «έλεγχο των θαλασσιών γραμμών επικοινωνιών για εμπορικούς ή στρατιωτικούς σκοπούς».⁴ Ως θαλάσσιες γραμμές επικοινωνιών (Sea Lines Of Communications-SLOCs), ορίζονται οι θαλάσσιες οδοί που συνδέουν τους διάφορους λιμένες ή ναυτικές βάσεις ανά τον κόσμο και χρησιμοποιούνται για εμπόριο ή ανεφοδιασμό (καύσιμα, εφόδια, κλπ). Με την

1 Grevatt J., 2015, 'China parades 'carrier-killer,' missile advances', *CNN*, 04/09/15, [online], διαθέσιμο στο <https://edition.cnn.com/2015/09/04/asia/china-military-parade-analysis/index.html>, πρόσβαση 26/07/21

2 *Center for Strategic and International Studies (CSIS) Missile Threat*, 'DF-21 (Dong Feng-21 / CSS-5)', [online], διαθέσιμο στο <https://missilethreat.csis.org/missile/df-21/>, πρόσβαση 26/07/21

3 Erickson A.S., 2015, 'Showtime: China Reveals Two 'Carrier-Killer' Missiles', *The National Interest*, 03/09/15, [online], διαθέσιμο στο <https://nationalinterest.org/feature/showtime-china-reveals-two-carrier-killer-missiles-13769>, πρόσβαση 26/07/21

4 Corbett J.S., 2004, *Principles of Maritime Strategy*, Dover Publications Inc., Mineola, New York, σελ. 90.

Εικ2: Ο πύραυλος DF-21 (πηγή: <https://nationalinterest.org/>)

πρόοδο της τεχνολογίας ήρθαν να προστεθούν τις τελευταίες δεκαετίες και οι υποθαλάσσιοι αγωγοί (πετρελαίου, φυσικού αερίου ή ακόμα και οπτικών ινών).

Ο έτερος μεγάλος θεωρητικός της Ναυτικής Στρατηγικής, Α.Θ. Μαχάν (Alfred Thayer Mahan) περιέγραψε πιο γλαφυρά την έννοια του Θαλασσιού Ελέγχου λέγοντας ότι, είναι η κατοχή αυτής της συντριπτικής δύναμης στη θάλασσα που θα οδηγήσει τον εχθρό στην ήττα και τη φυγή, φράσσοντας τους δρόμους του εμπορίου από και προς τις ακτές του.⁵

Επιστρέφοντας στη σκέψη του Κόρμπετ, διακρίνουμε τον Θαλάσσιο Έλεγχο σε γενικό ή τοπικό (γεωγραφική διάκριση) και μόνιμο ή προσωρινό (χρονική διάκριση).⁶ Οι τρόποι δε για την απόκτηση του Θαλασσιού Ελέγχου είναι η μάχη και ο αποκλεισμός (blockade), ενώ για την διατήρησή του:⁷

- α) Η άμυνα έναντι εισβολής
- β) Η προσβολή της εχθρικής ναυτικής δύναμης, και
- γ) Η προσβολή της εχθρική εμπορικής ναυτιλίας.

Ο 20^{ος} αιώνας έφερε την αλλαγή στις ναυτικές επιχειρήσεις. Πλέον μιλάμε για αεροναυτικές δυνάμεις, υποβρύχια, ηλεκτρονικό πόλεμο, κλπ. Έτσι και ο Θαλάσσιος Έλεγχος αποτυπώνεται πλέον με την έννοια «Sea Control», αντί της «Command of the Seas», από την οποία διαφοροποιήθηκε. Η πρώτη αναφέρεται στην κατοχή χώρου για συγκεκριμένο χρονικό διάστημα, ενώ η δεύτερη στην αδιαμφισβήτητη υπεροχή ενός πολεμικού στόλου σε μια ευρεία περιοχή⁸, γεγονός που οι τεχνολογικές εξελίξεις στις αεροναυτικές επιχειρήσεις καθιστούν αμφισβητήσιμο.

Έχοντας λοιπόν τον Θαλάσσιο Έλεγχο (Sea Control) ενός γεωγραφικού χώρου μπορούμε να πούμε ότι, «οχυρώνουμε» μια περιοχή

5 Tangredi S.J., 2013, *Anti-Access Warfare: Countering A2/AD Strategies*, Naval Institute Press, Annapolis Maryland, σελ.35

6 Corbett J.S., *Principles of Maritime Strategy*, ό.π., σελ.100,102

7 Στο ίδιο, σελ.168

8 Rubel R.C., 2012, 'Command of the Sea: An Old Concept Resurfaces in a New Form', *Naval War College Review*, Autumn 2012, Vol. 65, No. 4, σελ.22-23

προκειμένου ο εχθρός να μην έχει πρόσβαση. Ποια είναι τα κριτήρια που χαρακτηρίζουν τον όρο «πρόσβαση»; Χρησιμοποιώντας τον ορισμό που δίνει το Αμερικανικό εγχειρίδιο *Joint Operational Access Concept*, ο εν λόγω όρος δηλώνει την «ικανότητα προβολής στρατιωτικής ισχύος εντός της περιοχής επιχειρήσεων, με ικανοποιητική ευχέρεια κινήσεων προς εκπλήρωση της αποστολής⁹». Στην περίπτωση που ο εχθρός βρεθεί εντός της περιοχής Θαλασσιού Ελέγχου, θα πρέπει να συναντήσει ανυπέρβλητες δυσκολίες που θα οδηγήσουν στην ματαίωση της αποστολής του.

Αυτό ακριβώς κομίζει και το δόγμα A2/AD. Δημιουργείται μια περίμετρος που έχει διττό σκοπό: αφενός να κρατήσει τον εχθρό μακριά και αφετέρου να ματαιώσει όλα του τα σχέδια σε περίπτωση που αυτός εισχωρήσει εντός της περιοχής.¹⁰ Πρόκειται δηλαδή, για μια περίπτωση τοπικού θαλασσιού ελέγχου (όπως θα το χαρακτήριζε ο Κόρμπιτ). Ο χρονικός ορίζοντας διατήρησης αυτού του ελέγχου είναι διευρυμένος. Ιδεατά θα μπορούσαμε να πούμε ότι, ο «χρήστης» της δομής A2/AD την έχει σχεδιάσει για να διαρκέσει στο διηνεκές, πρακτικά όμως, αυτό μεταφράζεται στο άμεσο και προβλεπτό μέλλον.

Ένα σημείο, στο οποίο το A2/AD διαφοροποιείται από τις κλασικές έννοιες του Θαλασσιού Ελέγχου (Command of the Seas, Sea Control), είναι τα μέσα που χρησιμοποιεί. Από το 2006 και μετά (σύγκρουση Ισραήλ-Χεζμπολάχ) ζούμε στην εποχή των υβριδικών συγκρούσεων, γεγονός που σημαίνει ότι, εκτός από τα στρατιωτικά μέσα και την εκμετάλλευση των τεχνολογικών εξελίξεων (π.χ. κυβερνοπόλεμος, νέα οπικά συστήματα, κλπ), ο «χρήστης» της δομής A2/AD μπορεί να δράσει και στα όρια μεταξύ πολέμου και ειρήνης, χρησιμοποιώντας

τα αντίστοιχα μέσα όπως π.χ. αλιευτικά σκάφη ως ασύμμετρες απειλές, επιθέσεις ομάδων (swarm attacks) από οπλισμένα ταχύπλοα και να διεξάγει **υβριδικές (hybrid, multidomain) επιχειρήσεις** εν γένει.

Μία ιδιαιτερότητα του δόγματος A2/AD είναι ότι, **επιχειρεί να ανακαιτίσει τον αντίπαλο στην μεγαλύτερη δυνατή απόσταση από την περιοχή Θαλασσιού Ελέγχου**. Όπως στα δημοφιλή ομαδικά αθλήματα (ποδόσφαιρο, μπάσκετ), η μία ομάδα επιχειρεί να πιέσει τον αντίπαλο της όσο πιο κοντά γίνεται στην εστία ή το καλάθι του, έτσι και στο δόγμα A2/AD επιχειρείται η άσκηση πίεσης στον εχθρό, όσο το δυνατόν πιο κοντά στις βάσεις εξόρμησης του. Χαρακτηριστικότερο παράδειγμα αποτελεί το προαναφερθέν βλήμα DF-21, η εμβέλεια του οποίου προκαλεί προβλήματα σε όποιον επιχειρεί να προσεγγίσει την κινεζική δομή A2/AD. Περαιτέρω, η δομή αυτή μπορεί να αποτελέσει και τον «βατήρα» για εκτέλεση επιθετικών επιχειρήσεων στο πλαίσιο μιας περισσότερο ενεργής αμυντικής διάταξης ή μιας καθαρά επιθετικής επιχείρησης.

Συνοψίζοντας, το δόγμα A2/AD είναι μια κατηγορία τοπικού θαλασσιού ελέγχου αένανς διάρκειας, το οποίο χρησιμοποιεί όλα τα διαθέσιμα μέσα (στρατιωτικά και μη), προκειμένου να επιτύχει τους σκοπούς του, που είναι απώθηση εχθρού όσο πιο μακριά γίνεται από την περιοχή Θαλασσιού Ελέγχου ή/και η ματαίωση αποστολής εντός της περιοχής επιχειρήσεων, σε περίπτωση που διεισδύσει. Η περιοχή αυτή μπορεί κάλλιστα να χρησιμεύσει ως αφετηρία για επιθετικές επιχειρήσεις. Φυσικά, η εξάσκηση του θαλασσιού ελέγχου εντός της περιοχής A2/AD λαμβάνει χώρα τόσο στον πόλεμο όσο και στην ειρήνη.

Δομή και χαρακτηριστικά του A2/AD

Μια δομή A2/AD εγκαθίσταται λαμβάνοντας υπόψην ορισμένες προϋποθέσεις. Αυτές είναι¹¹:

9 U.S. Department of Defense, 2012, *Joint Operational Access Concept (JOAC)*, Version 1.0, 17/02/12, σελ.1, [online], διαθέσιμο στο https://archive.defense.gov/pubs/pdfs/JOAC_Jan%202012_Signed.pdf, πρόσβαση 27/07/21

10 Gordon J. IV, Matsumura J., 2013, *The Army's Role in Overcoming Anti-Access and Area-Denial Challenges*, Arroyo Center, RAND Corporation, Santa Monica, σελ.1-2, [online], διαθέσιμο στο https://www.rand.org/content/dam/rand/pubs/research_reports/RR200/RR229/RAND_RR229.pdf, πρόσβαση 28/07/21

11 Tangredi S.J., 2018, 'Antiaccess Warfare as Strategy: From Campaign Analyses to Assessment of Extrinsic Events', *Naval War College Review*, Vol. 71 [2018], No. 1, Art. 4, σελ.36, [online], διαθέσιμο στο <https://digital-commons.usnwc.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1003&context=>

- Αντίληψη της ανωτερότητας του αντιπάλου σε συντελεστές ισχύος (στρατιωτική ισχύς, διπλωματία, κλπ)

- Ο δεσπόζων χαρακτήρας της γεωγραφίας ως στοιχείου για την κατατριβή (attrition) των εχθρικών δυνάμεων.

- Το θαλάσσιο στοιχείο και το παράκτιο περιβάλλον γενικότερα, ως βασικό στοιχείο μορφολογίας της περιοχής επιχειρήσεων.

- Η ζωτική σημασία της πληροφοριακής υποδομής παράλληλα με την παραπλάνηση του εχθρού σε στρατηγικό και επιχειρησιακό επίπεδο.

- Ο αντίκτυπος της απόδοσης παρομοίω-
σην δομών περιφερειακά ή παγκοσμίως.

«Πατώντας» στις ανωτέρω προϋποθέσεις διαμορφώνονται και οι άξονες δράσης του δόγματος A2/AD, οι οποίοι είναι οι ακόλουθοι¹²:

- **Πολιτικός-μακροστρατηγικός:** Συμμαχίες με κράτη που θα συνεισφέρουν στην παρεμπόδιση ενός εχθρού να εισέλθει στην περιοχή A2/AD, ή απειλή σε κράτη που θα επιτρέψουν στον εχθρό την διέλευση προς την περιοχή A2/AD.

- **Γεωγραφικός:** Ανάπτυξη δυνάμεων με σκοπό την παρεμπόδιση του εχθρού και απομείωσης των δυνατοτήτων του για στοχοποίηση και προσβολή των ημετέρων δυνάμεων.

- **Αύξηση επιβιωσιμότητας εγκαταστάσεων** (hardening of fixed targets).

- **Δημιουργία «καταφυγίων» και ασφαλών σημείων** για ανάπτυξη φιλίων δυνάμεων δίχως τον φόβο προσβολής τους.

- **Ευκινησία και διασπορά** των ημετέρων δυνάμεων.

- **Χαμηλή εντοπισιμότητα** των ανωτέρω.

- **Παραπλάνηση** (π.χ. «μεταμφιεσμένα» πολεμικά πλοία σε εμπορικά)

- **Πληροφοριακές επιχειρήσεις**

- **Ασύμμετρες επιθέσεις** έναντι στρατιωτικών και μη, στόχων.

Όπως και σε οποιοδήποτε άλλο περιβάλλον υβριδικών επιχειρήσεων, έτσι και στην περιοχή A2/AD υπάρχει διακλαδική (joint) και διυπηρεσιακή (inter-agency) συνεργασία, η οποία δημιουργεί διαδοχικά επίπεδα άμυνας και ένα εύρος δυνατοτήτων. Τα μέσα και οι απορρέουσες δυνατότητες μιας δομής A2/AD είναι:¹³

- **Συστήματα K/B μακράς εμβέλειας και υψηλής ακρίβειας** όπως, πύραυλοι τεχνολογίας cruise, βαλλιστικοί πύραυλοι (όπως π.χ. ο DF-21), Μη Επανδρωμένα Αεροκχήματα (UAV) μεγάλης αυτονομίας (MALE, HALE).

- **Διεξαγωγή επιχειρήσεων σε παράκτια ύδατα (Littoral Warfare)** με μέσα όπως, υποβρύχια συμβατικής προώσεως, ΤΠΚ, Σκάφη Ανορθοδόξου Πολέμου, συστοιχίες K/B, UAV μικρότερης αυτονομίας (π.χ. tactical, close, κλπ), ναρκοθετημένες περιοχές, σκάφη ακτοφυλακής, οπλισμένα εμπορικά πλοία, κλπ.

- **Πολλαπλά στρώματα αεράμυνας** (K/B μεσαίας και μικρής εμβέλειας, MANPADS)

- **Σύστημα C41STAR (Command, Control, Communications, Computer, Intelligence, Surveillance, Target Acquisition, Reconnaissance)**, το οποίο συντονίζει και κατευθύνει τις ενέργειες όλων των μέσων.

- **Κυβερνοπόλεμος**

- **Πιθανά μέσα επιχειρήσεων Ραδιοβιοχημικού Πολέμου (NBCD)**

Παραδείγματα περιοχών και επιχειρήσεων A2/AD

Ιστορικά παραδείγματα

Αρκετοί είναι οι αναλυτές που υποστηρίζουν πως το δόγμα A2/AD δεν είναι κάτι καινούργιο. Μάλιστα, ορισμένοι θεωρούν ως την πρώτη καταγεγραμμένη επιχείρηση A2/AD την στρατηγική που πρότεινε ο Ερμοκράτης στους Συρακουσίους για την αποτροπή της Αθηναϊκής εισβολής (παρεμπόδιση αθηναϊκού στόλου και συντονισμός με παράκτιες δυνάμεις άμυνας).¹⁴

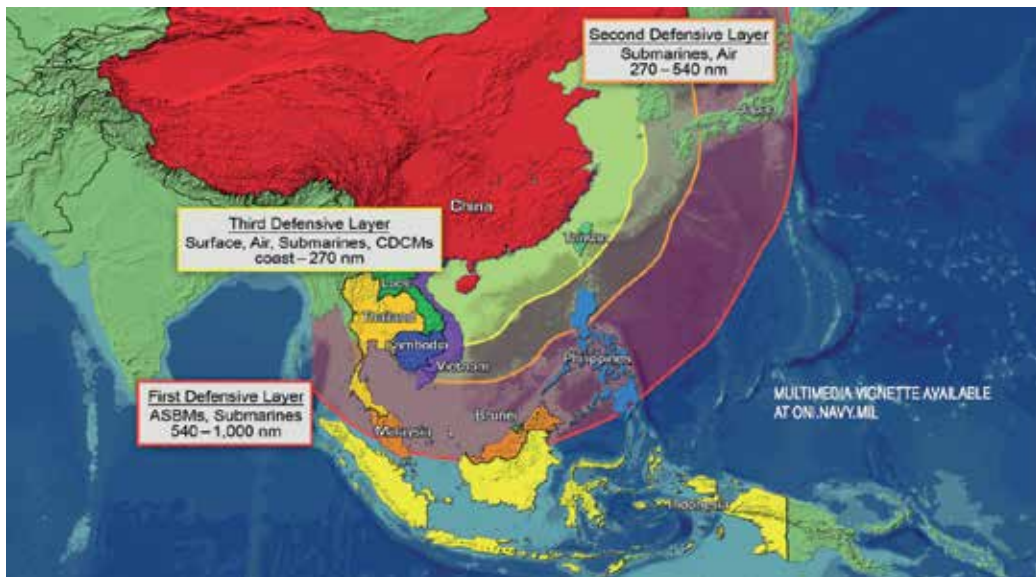
¹² [text=nwc-review](#), πρόσβαση 28/07/21

¹² Krepinevich A., Watts B., Work R., 2003, *Meeting the Anti-Access and Area Denial Challenge*, Center for Strategic and Budgetary Assessments, Washington DC, σελ.3, [online], διαθέσιμο στο <https://csbaonline.org/uploads/documents/2003.05.20-Anti-Access-Area-Denial-A2-AD.pdf>, πρόσβαση 29/07/21

¹³ Gordon J. IV, Matsumura J., *The Army's Role in Overcoming Anti-Access and Area-Denial Challenges*, ό.π., σελ.1-2

¹⁴ Holmes J.R., 2012, 'Flashy Name, Old Idea: Anti-Access Strategy', *The Diplomat*, 28/10/12, διαθέσιμο στο <https://thediplomat.com/2012/10/flashy-name-old-idea-anti-ac->

Εικ. 3: Η δομή A2/AD της Κίνας (πηγή: <https://missiledefenseadvocacy.org>)

Ένα άλλο ιστορικό, και εν πολλοίς άγνωστο, παράδειγμα πρώιμων επιχειρήσεων A2/AD είναι η δράση του σοβιετικού Ναυτικού από την δεκαετία του '70 και μετά. Συγκεκριμένα, το δόγμα του σοβιετικού ναυτικού, εκείνη την εποχή, προέβλεπε το πλήγμα στις γραμμές επικοινωνιών των ΗΠΑ και των συμμάχων τους, καθώς και στην αναχαίτιση των αμερικανικών ομάδων μάχης (Carrier Battle Groups) σε αποστάσεις των 2.000 km. Για το σκοπό αυτό κατασκευάστηκαν αεροσκάφη με πολύ μεγάλη ακτίνα δράσης (όπως π.χ. το Tupolev Tu-95), ομάδες επιχειρήσεων με έμφαση τον ανθυποβρυχιακό πόλεμο και παράκτιες συστοιχίες σε συνδυασμό με εναέρια μέσα μικρότερης εμβέλειας.¹⁵

Σύγχρονα παραδείγματα δομών A2/AD

Κίνα

Η χώρα που έχει θέσει το πρότυπο για τις δο-

μές A2/AD δεν είναι άλλη από την Κίνα. Ως πρώτος στόχος ετέθη η αποτροπή/παρεμπόδιση χρήσης των περιφερειακών βάσεων των ΗΠΑ που βρίσκονται εγγύς της Κίνας, όπως το Γκουάμ και η Οκινάουα. Εν συνεχεία, επέκταση των δυνατοτήτων πλήγματος με κατευθυνόμενα βλήματα (Κ/Β) μεγαλύτερης εμβέλειας μέχρι και πλήγματος εντός της επικράτειας των ΗΠΑ.

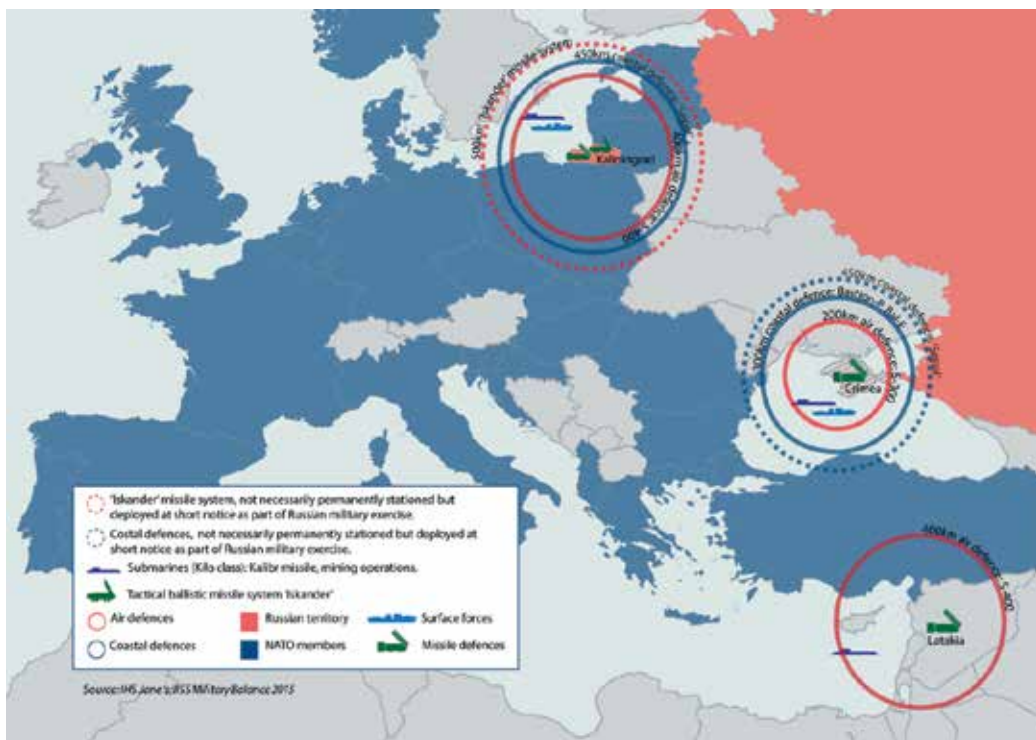
Οι εγκαταστάσεις A2/AD της Κίνας εντοπίζονται στην Νότια Κινεζική Θάλασσα και είναι διεσπαρμένες στην κινεζική ακτογραμμή και σε μια περιοχή που καλύπτει την κορεατική χερσόνησο, την Ταιβάν, την νήσο Χαϊνάν και καταλήγει στα κοραλλιογενή νησιά επί των οποίων έχει δημιουργήσει βάσεις και σταθμούς ραντάρ (Σπράτλι, Πάρασελ, κλπ).

Μια πληθώρα Κ/Β που μπορούν να εκτοξευθούν από μονάδες επιφανείας, υποβρύχια αεροσκάφη και συστοιχίες ξηράς. Με τον πύραυλο DF-41 εμβέλειας 15.000km, και με τις ομάδες μάχης αεροπλανοφόρων που σχηματίζει, η Κίνα είναι σε θέση να εφαρμόσει το δόγμα A2/AD όλο και πιο μακριά από την Νότια Κινεζική Θάλασσα, έχοντας δυνατότητα να πλήξει στόχους επί του ηπειρωτικού εδάφους των ΗΠΑ.¹⁶ Υπάρχουν φυσικά και Κ/Β μικρότε-

[cess-strategy/](#), πρόσβαση 29/07/21

15 Impson N., 2020, 'The Next Warm War: How History's Anti-Access/Area Denial Campaigns Inform the Future of War', *Small War Journals*, 14/01/20, [online], διαθέσιμο στο <https://smallwarsjournal.com/jrnl/art/next-warm-war-how-historys-anti-accessarea-denial-campaigns-inform-future-war>, πρόσβαση 30/07/21

16 Στο ίδιο

Εικ.4 Οι θύλακες A2/AD της Ρωσίας (πηγή: <https://missiledefenseadvocacy.org/>)

ρης εμβέλειας με δραστικότερα ελικτικά στοιχεία, κάποια εκ των οποίων υπερηχητικά με δυνατότητα επίθεσης υπό μεγάλη γωνία (high dive missiles), όπως οι προαναφερθέντες DF-21 (1500km), DF-16 (800-1000km), μαζί με τους YJ-100 (600-800km), YJ-12 και YJ-18 (500km). Το οπλοστάσιο αυτό των πυραύλων επιφανείας-επιφανείας προστατεύεται από ένα παράκτιο δίκτυο αεράμυνας με την κινητική εκδοχή του συστήματος S-300 και τα βλήματα επιφανείας-αέρος που φέρουν οι μονάδες του Κινεζικού Ναυτικού. Σε αυτό το πλαίσιο, δεν θα πρέπει να λησμονηθούν και τα κινητικά υποβρύχια τα οποία συνεισφέρουν στην δομή A2/AD με τις αποστολές τις οποίες εκτελούν.¹⁷ Επίσης, με τα οπλισμένα αλιευτικά της «Αμφίβιας Πολιτοφυλακής», ο εχθρός που θα εισέρχεται στην περιοχή Θαλασσιού Ελέγχου θα πρέπει

να επαγρυπνεί και για ασύμμετρες επιθέσεις.¹⁸ Όλο αυτό το πλέγμα αισθητήρων, μονάδων και όπλων δημιουργεί τρεις ζώνες άμυνας, οι οποίες φαίνονται στην εικ. 3.

Συνοψίζοντας, η Κίνα εκμεταλλεύεται την γεωγραφία και «στήνει» μια αμυντική περίμετρο, προσπαθώντας να κρατήσει έξω από αυτήν οποιονδήποτε επιχειρήσει να επιτεθεί. Σε αυτό βοηθάει και το γεγονός ότι, ο κύριος όγκος του κύριου αντιπάλου, δηλ. των Αμερικανικών Ε.Δ., βρίσκεται μακριά από την Νότια Κινεζική Θάλασσα. Σε συνδυασμό με τα Κ/Β μακράς εμβέλειας δημιουργεί ένα αμυντικό βάθος που σίγουρα δεν έχει μείνει έξω από τους σχεδιασμούς των επιτελών του αμερικανικού Πενταγώνου.

17 *Missile Defense Advocacy Alliance*, 2018, 'China's Anti-Access Area Denial', 04/08/18, [online], διαθέσιμο στο <https://missiledefenseadvocacy.org/missile-threat-and-proliferation/todays-missile-threat/china/china-anti-access-area-denial/>, πρόσβαση 31/07/21

18 Lendon B., 2021, 'Beijing has a navy it doesn't even admit exists, experts say. And it's swarming parts of the South China Sea', *CNN*, 13/04/21, [online], διαθέσιμο στο <https://edition.cnn.com/2021/04/12/china/china-maritime-militia-explainer-intl-hnk-ml-dst/index.html>, πρόσβαση 31/07/21

Ρωσία

Ενώ η Κίνα έχει δημιουργήσει μια μεγάλη δομή A2/AD που καλύπτει όλη της την ακτογραμμή, η Ρωσία έχει τρεις μικρότερες. Οι θύλακες αυτοί εντοπίζονται στην περιοχή του Καλίνιγκραντ (Βαλτική Θάλασσα), στην Κριμαία και στην Συρία.

Υπάρχει μια διαφορά στην ρωσική αντίληψη για το δόγμα A2/AD. Στην περίπτωση της Ρωσίας δεν έχουμε τον «αμυντικό» χαρακτήρα της κινεζικής περίπτωσης, ούτε και εμφανή δράση από υβριδικές μονάδες (όπως π.χ. τα κινεζικά οπλισμένα αλιευτικά). Η γεωγραφία των τριών ρωσικών θυλάκων A2/AD «φέρνει» τις εν λόγω περιοχές πολύ εγγύτερα με τον κύριο όγκο και τα κέντρα ισχύος των αντιπάλων, αποστερώντας το στρατηγικό βάθος που παρατηρείται στην περίπτωση της Κίνας.

Ο θύλακας του Καλίνιγκραντ στα χερσαία του σύνορα είναι περικυκλωμένος από χώρες-μέλη του NATO (Πολωνία, Λιθουανία), ενώ στην περιοχή της Βαλτικής Θάλασσας στις εγγύς περιοχή βρίσκονται η Σουηδία, η Λετονία και η Εσθονία. Με άλλα λόγια, πρόκειται για έναν θύλακα «περικυκλωμένο» από κράτη που ανήκουν στην ευρωπαϊκή δομή (NATO, Ε.Ε.) με τις βάσεις εξορμήσεως τους πολύ κοντά, γεγονός που καθιστά το πρώτο συνθετικό του A2/AD (το κομμάτι «anti-access») πολύ δύσκολο να εκπληρωθεί.

Παρόμοια κατάσταση υφίσταται και στην Κριμαία, με τη διαφορά όμως ότι, εδώ η Ρωσία έχει να καλύψει μόνο ένα χερσαίο μέτωπο με την Ουκρανία, ενώ στο αεροναυτικό κομμάτι έχει να αντιμετωπίσει χώρες του NATO, όπως η Τουρκία, η Ρουμανία και η Βουλγαρία. Λόγω της γεωγραφίας, μπορεί να δοθεί περισσότερο βάρος στο κομμάτι «anti-access» απ' ό,τι στην περίπτωση του Καλίνιγκραντ.

Η Συρία αποτελεί μια διαφορετική περίπτωση. Οι μόνες συμβατικές στρατιωτικές δυνάμεις που θα μπορούσαν δυνητικά να απειλήσουν τον ρωσικό θύλακα είναι η Τουρκία, το Ισραήλ (περισσότερο με αεροπορικές επιδρομές), τυχόν αεροναυτικές δυνάμεις του NATO (από βάσεις της Τουρκίας ή της Ελλάδος) και η Αίγυπτος, κανείς από τους προαναφερθέντες δεν έχει δείξει την πρόθεση να επιτεθεί ενα-

τιών των ρωσικών θέσεων. Παρά την χαμηλή πιθανότητα επίθεσης, η Ρωσία έχει δώσει βάρος στο κομμάτι «anti-access» αναπτύσσοντας ναυτική δύναμη μεταξύ της Κύπρου και των ακτών της Συρίας. Αντίθετα, όμως, με την Κριμαία και το Καλίνιγκραντ, η Συρία είναι τόπος όπου αφθονούν οι ασύμμετρες επιθέσεις, π.χ. θα μπορούσε το ISIS να διεξάγει τρομοκρατικές επιθέσεις στην Ταρσό (Tartus) και στη Λαοδικεία (Latakia), με εμπορικά που θα ήταν φορτωμένα με εκρηκτικά, επιδρομές από ευκίνητες και ελαφρά οπλισμένες ομάδες, drones φορτωμένα με εκρηκτικά, κλπ. Αυτές οι απειλές, μαζί με πιθανή επίθεση των δυνάμεων που αντιτίθενται στο καθεστώς Άσσαντ, είναι οι πιθανότερες να αντιμετωπίσει ο ρωσικός θύλακας A2/AD στη Συρία.

Η ρωσική ορολογία για το δόγμα A2/AD είναι «περιορισμός και παρεμπόδιση πρόσβασης και ελιγμών» (*ogranicheniye i vospreshcheniye dostupa i manyuvra*)¹⁹, γεγονός που πηγάζει από τα προαναφερθέντα γεωγραφικά δεδομένα. Σε αντίθεση με τον αμυντικό προσανατολισμό της κινεζικής περίπτωσης, οι ρωσικοί σχεδιασμοί σε στρατηγικό και επιχειρησιακό επίπεδο έχουν προσδώσει έναν μεικτό χαρακτήρα στην δική τους δομή A2/AD. Σκοπός μιας τέτοιας δομής είναι:²⁰

- Προστασία των ημετέρων υποδομών.
- Απόκρουση και απορρόφηση των εχθρικών πληγμάτων με χρήση όπλων ακριβείας.
- Κατατριβή (attrition) στόχων υψηλής μαχητικής αξίας (high-value assets).
- Καταστροφή στόχων ζωτικής σημασίας (οικονομικής ή στρατιωτικής) και μεγάλου πολιτικού αντικτύπου για τη συνέχιση των επιχειρήσεων.
- Αποδιοργάνωση του εχθρικού συστήματος διοίκησης και ελέγχου.

Συνεπώς, οι οργάνωση και τα όπλα των ρωσικών δομών ακολουθούν τις ανωτέρω γενι-

19 Kofman M., 2019, 'It's Time to Talk About A2/AD: Rethinking the Russian Military Challenge', *War on the Rocks*, 05/09/19, διαθέσιμο στο < <https://warontherocks.com/2019/09/its-time-to-talk-about-a2-ad-rethinking-the-russian-military-challenge/>>, πρόσβαση 01/08/21

20 Στο ίδιο

κές αρχές. Πιο συγκεκριμένα:²¹

- Για την αεράμυνα χρησιμοποιούνται συστήματα S-300, S-400 και η μικρότερης εμβέλειας «οικογένεια» βλημάτων επιφανείας-αέρος BUK. Τα εν λόγω συστήματα φέρονται τόσο από συστοιχίες ξηράς, όσο και από ναυτικές δυνάμεις (με κατάλληλη τροποποίηση).

- Για προσβολή επίγειων στόχων χρησιμοποιούνται τα K/B Iskander, Oniks, Sizzler και Kalibr (βαλλιστικά στρατηγικού πλήγματος).

Τα προαναφερθέντα όπλα φέρονται από τις αντίστοιχες επίγειες, αεροπορικές ή ναυτικές μονάδες, οι οποίες φυσικά επιχειρούν σε συντονισμό και αλληλοκάλυψη μεταξύ τους. Για παράδειγμα, η κάθε ναυτική δύναμη που επιχειρεί σε κάποιον από τους θύλακες A2/AD βρίσκεται πάντοτε εντός της εμβέλειας των επιγείων συστημάτων K/B (αεράμυνας και επιφανείας).

Ιράν

Τα δεδομένα πάνω στα οποία δομείται το δόγμα A2/AD του Ιράν είναι αφενός, η έλλειψη πόρων σε σχέση με την Κίνα και τη Ρωσία και αφετέρου το γεωστρατηγικό περιβάλλον του Περσικού Κόλπου.

Στόχος του Ιράν είναι να καταφέρει ένα σημαντικό πλήγμα στις αμερικανικές δυνάμεις που σταθμεύουν στην περιοχή, τους συμμάχους των ΗΠΑ μαζί με τα πληθυσμιακά τους κέντρα και φυσικά τις θαλάσσιες μεταφορές μέσω του Κόλπου, γεγονός που θα έχει τεράστιες συνέπειες στην παγκόσμια οικονομία.²²

Και εδώ, ο γεωγραφικός παράγοντας και η μορφολογία της περιοχής έχουν τον πρώτο λόγο. Η περιοχή επιχειρήσεων είναι ασύγκριτα μικρή σε σχέση με τον Ειρηνικό Ωκεανό και προσεγγίζει περισσότερο την Βαλτική ή τον

Εύξεινο Πόντο (ρωσική περίπτωση) με την διαφορά ότι, έχει πολύ μεγαλύτερη συγκέντρωση πληθυσμού. Περαιτέρω, οι συνθήκες υποβρύχιας ακουστικής στο Στενό του Ορμούζ, καθιστούν δύσκολο τον ανθυποβρυχιακό πόλεμο ή τον εντοπισμό ναρκών.²³ Η εγγύτητα των χωρών του Περσικού Κόλπου ευνοεί περισσότερο το «κομμάτι» area denial, ενώ ανοικτά του Ορμούζ μπορούν να εφαρμοστούν και τακτικές anti access (π.χ. σε μια προσεγγίζουσα αμερικανική ή πολυεθνική συμμαχική δύναμη), λόγω της γεωγραφικής διαμόρφωσης της περιοχής, με τον Ινδικό Ωκεανό να δεσπόζει και την ακτογραμμή του Ομάν να αποτελεί την μόνη χερσαία μάζα από την οποία μπορεί να προέλθει οποιαδήποτε επίθεση.

Η γεωγραφική διαμόρφωση της περιοχής, επιτρέπει στο Ιράν να αντισταθμίσει την έλλειψη πόρων (σε σχέση με Ρωσία και Κίνα), με χρήση όπλων και μονάδων μικρότερης εμβέλειας και αυτονομίας αντίστοιχα. Το δόγμα A2/AD που χρησιμοποιεί, έχει σκοπό την ενεργητική άμυνα (όπως και το ρωσικό), αλλά με χρήση περισσότερο «υβριδικών» μέσων και ασύμμετρων επιθέσεων. Πιο συγκεκριμένα, μπορούμε να κατατάξουμε τα μέσα A2/AD του Ιράν σε τέσσερις κατηγορίες: α) φίλα προσκείμενες παραστρατιωτικές οργανώσεις σε άλλα κράτη της περιοχής, β) βαλλιστικοί πύραυλοι, γ) αεροναυτικά μέσα για παρεμπόδιση πρόσβασης σε συγκεκριμένες περιοχές (maritime exclusion territories) και δ) συστήματα αεράμυνας.²⁴

Στην πρώτη κατηγορία ανήκουν οργανώσεις όπως η Χεζμπολάχ, οι Χούθι, οι шиιτικές παραστρατιωτικές ομάδες του Ιράκ και η Χαμάς στα παλαιστινιακά εδάφη. Αν και όχι ευθέως διασυνδεδεμένες στην δομή A2/AD, μπορούν να καταφέρουν πλήγματα μέσα στα εδάφη των κρατών εντός των οποίων επιχειρούν, διεξάγοντας ασύμμετρες επιθέσεις σε αστικά κέντρα ή στρατιωτικές εγκαταστάσεις²⁵.

Το «μακρύ χέρι» του ιρανικού A2/AD είναι οι βαλλιστικοί του πύραυλοι. Το ιρανικό οπλοστάσιο περιέχει τους πυραύλους Tondar-69 (81

21 Williams I., 2017, 'The Russia-NATO A2AD Environment', *Center for Strategic and International Studies (CSIS) Missile Threat*, 03/01/17, [online], διαθέσιμο στο < <https://missilethreat.csis.org/russia-nato-a2ad-environment/>>, πρόσβαση 01/08/21

22 Gunzinger M., Dougherty C., 2011, *Outside-In: Operating from Range to Defeat Iran's Anti-Access and Area-Denial Threats*, Center for Strategic and Budgetary Assessments, Washington DC, σελ.23-28, [online], διαθέσιμο στο <https://csbaonline.org/research/publications/outside-in-operating-from-range-to-defeat-irans-anti-access-and-area-denial/publication/1>, πρόσβαση 02/08/21

23 Στο ίδιο, σελ.27

24 Στο ίδιο σελ.33

25 Στο ίδιο σελ. 31-32

Table 1: Iran's ballistic-missile systems					
Missile Name	Type	Range (km)	Payload (kg)	Fuel Type	CEP (m)
Shahab-1	SRBM	300	1,000	Liquid	700–1,000
Shahab-2	SRBM	500	730	Liquid	> 1,500
Qiam-1	SRBM	800	500	Liquid	> 1,000
Qiam-1 mod. (Qiam-2?)	SRBM	800	500	Liquid	~100
Shahab-3	MRBM	800–1,000	760–1,000	Liquid	2,500
Ghadr-1	MRBM	1,600	750	Liquid	300
Emad	MRBM	1,600	700	Liquid	?
Khorramshahr-1/-2	MRBM	2,000+	500–1,800	Liquid	1,500
Tondar	CRBM	150	190	Solid/liquid	300
Fateh-110	SRBM	200–300	450	Solid	< 100
Khalij Fars	ASBM	200–300	450	Solid	< 100
Hormuz-1/-2	SRBM	200–300	450	Solid	< 100
Fateh-313	SRBM	500	350	Solid	< 100
Fateh Mobin	SRBM	500	350	Solid	< 100
Road-500	SRBM	500	350	Solid	< 100
Zolfaghar	SRBM	700	350	Solid	< 100
Zolfaghar Basir	ASBM	700	350	Solid	< 100
Dezful	MRBM	1,000	350	Solid	?
Shahid Haj Qasem	MRBM	1,400	350	Solid	?
Sajjil-1/-2	MRBM	2,000	700	Solid	300

Key: CEP: Circular error probable; SRBM: Short-range ballistic missile; MRBM: Medium-range ballistic missile; CRBM: Close-range ballistic missile; ASBM: Anti-ship ballistic missile

Πίνακας 1: Οι βαλλιστικοί πύραυλοι του Ιράν (πηγή www.iiss.org)

ν.μ.), τις «οικογένειες» πυραύλων Fateh και Shahab, τον Ghadr-1 (850 ν.μ.) και τον Sajjil-2 (1100 ν.μ.).²⁶ Με αυτούς τους πυραύλους υφίσταται η δυνατότητα προσβολής στόχων σε όλα τα κράτη του Περσικού Κόλπου, του Ινδικού Ωκεανού και των ανατολικών ακτών της Μεσογείου (Συρία, Ισραήλ, Παλαιστίνη, κλπ). Τα είδη των βαλλιστικών πυραύλων του Ιράν και τα κύρια χαρακτηριστικά τους (εμβέλεια, εκρηκτική γόμωση, κλπ) φαίνονται συνοπτικά στον ανωτέρω πίνακα 1. Φυσικά, ορισμένοι από αυτούς όπως π.χ. η «οικογένεια» Shahab είναι σχεδιασμένοι να φέρουν και πυρηνικές κεφαλές.

Στο θαλάσσιο πεδίο, το Ιράν κατέχει μεγάλους αριθμούς ταχυπλών σκαφών, τα οποία είναι εξοπλισμένα με ελαφρά πολυβόλα και ρουκέτες. Σε τακτικό επίπεδο, χρησιμοποι-

ούνται για επιθέσεις κατά ομάδες (swarm attacks) σε εχθρικά πλοία και αποφυγή απευθείας σύγκρουσης.²⁷ Πέραν του ελαφρού οπλισμού, υπάρχουν και Κ/Β επιφανείας-επιφανείας, όπως το C-802 (180–230 km) και το Abu Mahdi (1000 km) το οποίο φέρεται από μονάδες επιφανείας. Υπάρχουν επίσης και Κ/Β που εκτοξεύονται από τα ιρανικά υποβρύχια όπως το Nasr-1.²⁸

Τις μονάδες επιφανείας συνδράμουν και τα υποβρύχια. Συγκεκριμένα, υπάρχουν τρία (3) κλάσες Kilo και 25 μικρότερα εκτοπίσματος, μόλις 150 τόνων, τα οποία μπορούν να αποτελέσουν θανάσιμη απειλή για όσους πλέουν στις προσβάσεις του Στενού του Ορμούζ.

Το δίκτυο όπλων και αισθητήρων για πόλεμο

²⁶ International Institute for Strategic Studies, 2021, 'Open-Source Analysis of Iran's Missile and UAV Capabilities and Proliferation', April 2021, σελ.10-17, [online], διαθέσιμο στο <https://www.iiss.org/blogs/research-paper/2021/04/iran-missiles-uavs-proliferation>, πρόσβαση 02/08/21

²⁷ Gunzinger M., Dougherty C., *Outside-In: Operating from Range to Defeat Iran's Anti-Access and Area-Denial Threats*, ό.π., σελ.41

²⁸ International Institute for Strategic Studies, 'Open-Source Analysis of Iran's Missile and UAV Capabilities and Proliferation', ό.π., σελ.26

Table 2: Selected cruise-missile and UAV systems					
Name	Type	Role	Range	Endurance/ payload (est.)	Comments
351/ Quds-1	Cruise missile	Land-attack	700 km (estimate)		In service
Quds-2	Cruise missile	Land-attack	1,000 km		Service status uncertain
Meshkat/ Soumar	Cruise missile	Land-attack	2,000 km+		Service status uncertain
Hoveizeh	Cruise missile	Land-attack	Up to 1,500 km		Based on Soumar configuration, less efficient engine. Possibly entering service
Shahed-123	Medium UAV	ISR			In service with IRGC
Shahed-129	Heavy UAV	Combat ISR EO*/IR*/ Laser designator		15+ hours/ up to 150 kg	In service with IRGC Sadiq/Sadiq-1 guided bomb
Mohajer-4	Medium UAV	ISR		Up to 5 hours	In service with IRGC, regular army
Mohajer-6	Medium UAV	Combat ISR EO/IR/ Laser designator		15+ hours/ up to 150 kg	In service with IRGC, regular army Sadiq/Sadiq-1 bombs, Ghaem guided bomb.
Fotras	Heavy UAV	Combat ISR EO/IR/Laser designator		24+ hours/ up to 300 kg	In development/entering service
Arash/ Kian	Direct-attack UAV	Attack/ decoy		Unknown	Likely in service

Key: Medium UAV: 150–600 kg; Heavy UAV: 600 kg plus; EO: electro-optical; IR: infrared

Πίνακας 2: Κ/Β που φέρονται από παράκτιες συστοιχίες και UAV του Ιράν (πηγή: www.iiss.org)

επιφανείας ολοκληρώνεται με τις συστοιχίες ξηράς που δύνανται να εκτοξεύσουν ένα εύρος βαλλιστικών βλημάτων επιφανείας-επιφανείας, καθώς και από τα UAV που χρησιμοποιούνται τόσο στην απόκτηση εικόνας της περιοχής επιχειρήσεων, όσο και σε επιθέσεις με Κ/Β μικρού βεληνεκού. Τα Κ/Β που φέρονται από παράκτιες συστοιχίες και τα UAV φαίνονται στον παραπάνω πίνακα 2.

Εκτός από τα Κ/Β, το Ιράν έχει και την δυνατότητα ναρκοθέτησης του Ορμούζ με διαφόρων τύπων νάρκες, οι οποίες φέρονται από πλοία, Υ/Β αλλά και εμπορικά πλοία, τα οποία αναμένεται να εκτελούν ναρκοθέτηση κατά τη διέλευση τους από το εν λόγω στενό.²⁹

Το αντι-αεροπορικό σκέλος της ιρανικής δομής Α2/ΑD αποτελείται από τα ρωσικά συστήματα S-300 και Tor-M1, καθώς και από εγχώρια κατασκευής συστήματα όπως, το Ya-Zahra 3 (16 km) και το Raad (50-60 km).

Συμπερασματικά, η δομή Α2/ΑD του Ιράν αξιοποιεί ένα εύρος «εργαλείων» που ξεκινάει από τις συμμαχικές παραστρατιωτικές/ τρομοκρατικές ομάδες και φτάνει μέχρι τα εγχώρια

οπλικά συστήματα. Το γεωγραφικό περιβάλλον του Περσικού Κόλπου προσφέρεται για επιχειρήσεις «Area Denial» όπως, οι ασύμμετρες ομαδών επιθέσεις (swarm attacks), από ελαφρά οπλισμένα σκάφη, οι παράκτιες επιχειρήσεις από ταχεία περιπολικά Κ/Β (ΤΠΚ) και οι ναρκοθετήσεις περιοχών όπως οι προσβάσεις του Στενού του Ορμούζ. Η ακτογραμμή που «βλέπει» στον Ινδικό Ωκεανό, προσφέρει και κάποιες ευκαιρίες για «Anti-Access», τις οποίες αναλαμβάνουν τα Υ/Β τύπου Kilo, οι φρεγάτες και οι κορβέτες, καθώς και η αεροπορία. Το όλο δίκτυο Α2/ΑD πλαισιώνεται από τις παράκτιες συστοιχίες, τα UAV και το σύστημα αεράμυνας.

Αντιμετώπιση του Α2/ΑD

Το «αντίπαλον» δέος του Α2/ΑD και ο τρόπος που επεξεργάζονται οι αμερικανικές Ε.Δ. για να «διατρήσουν» αυτές τις δομές ονομάζεται «Air-Sea Battle» (ASB, Εναέρια-Θαλάσσια Μάχη). Ο όρος ASB λοιπόν, αναφέρεται σε μια δικτυοκεντρικά ολοκληρωμένη δύναμη (networked integrated force) με ικανότητες επίθεσης εις βάθος (attack-in-depth), αποδιοργάνωσης, καταστροφής και κατανίκησης του εχθρού.³⁰

29 Khan S., 2019, 'Iran's Asymmetric Capabilities' likely to Determine Military Strategy', *The Arab Weekly*, 26/05/19, [online], διαθέσιμο στο <https://theArabweekly.com/irans-asymmetric-capabilities-likely-determine-military-strategy>, πρόσβαση 04/08/21

30 Callaway J., 2014, 'The Operational Art of Air Sea Battle', *Center for International Maritime Security (CIMSEC)*, 18/07/14, [online], διαθέσιμο στο <https://cimsec.org/operational-art-air-sea-battle/>, πρόσβαση 05/08/21

Οι δυνάμεις που εκτελούν ASB είναι δικτυωμένες και έχουν πλήρη επίγνωση καταστάσεων (situational awareness) σε όλα τα πεδία του σύγχρονου (υβριδικού) πολέμου (ξηρά, θάλασσα, αέρας, κυβερνοχώρος, πληροφορία, κλπ). Επιπλέον, είναι ικανές να διεισδύσουν στην αντίπαλη δομή A2/AD δημιουργώντας «ρήγματα» με τις επιθετικές τους δυνατότητες και εκμεταλλευόμενες τα κενά που υφίστανται σε αυτές.³¹

Οι επιχειρήσεις ASB χωρίζονται σε δυο (2) φάσεις. Η πρώτη (initial), αποτελείται από τις ακόλουθες γραμμές επιχειρήσεων:³²

- Απορρόφηση αρχικού πλήγματος και μετριασμός των απωλειών. Απαιτείται η αμυντική θωράκιση και ενεργητική υποστήριξη διοικητικής μερίμνης (ΔΜ) των προκεχωρημένων μονάδων και σχηματισμών.

- «Τύφλωση» των εχθρικών μέσων συλλογής πληροφοριών. Με άλλα λόγια αποστέρηση πληροφοριών επιτήρησης, αναγνώρισης και απόκτησης στόχων (Intelligence, Surveillance, Reconnaissance, Target Acquisition-ISTAR) στον εχθρό.

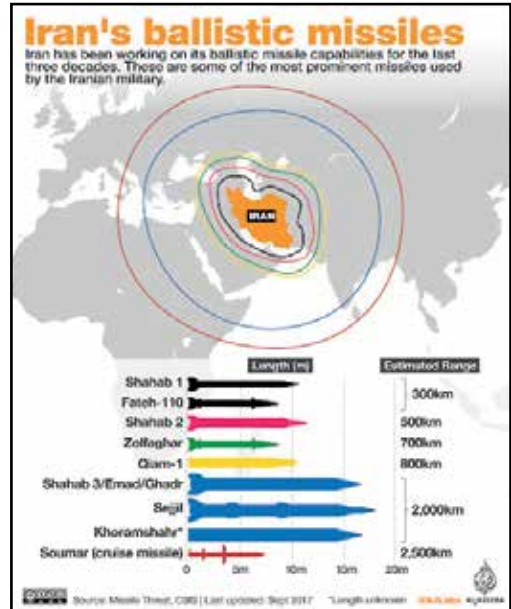
- Επιθέσεις εκτός εχθρικής εμβέλειας (stand-off), επιχειρήσεις ηλεκτρονικού πολέμου και κυβερνοπόλεμου για καταστολή (suppression) εχθρικών οπλικών συστημάτων μακράς εμβέλειας.

- Απόκτηση αεροπορικής υπεροχής, θαλασσιού ελέγχου και πρωτοβουλίας στον κυβερνοχώρο.

Η δεύτερη φάση (follow-up), περιλαμβάνει προστασία θαλασσιών γραμμών, επικοινωνιών (SLOCs) και νηοπομπών, αναπλήρωση απωλειών, εξουδετέρωση εχθρικών προκεχωρημένων μονάδων, αποκλεισμό του εχθρικού θαλασσιού εμπορίου και κατάληψη των εχθρικών

31 U.S. Department of Defense, 2013, *Air-Sea Battle: Service Collaboration to Address Anti-Access & Area Denial Challenges*, Air Sea Battle Office, σελ.5-7, [online], διαθέσιμο στο <https://archive.defense.gov/pubs/ASB-ConceptImplementation-Summary-May-2013.pdf>, πρόσβαση 05/08/21

32 Tol v. J., Gunzinger M., Krepinevich A., Thomas J., 2010, *Air Sea Battle: A Point-of-Departure Operational Concept*, Center for Strategic and Budgetary Assessments (CBSA), Washington DC, σελ.53-74, [online], διαθέσιμο στο <https://csbaonline.org/research/publications/airsea-battle-concept/publication/1>, πρόσβαση 05/08/21

Εικ.5: Οι βαλλιστικοί πύραυλοι του Ιράν και οι εμβέλειες τους (πηγή: <https://www.aljazeera.com/>)

παρακτίων υποδομών.³³

A2/AD εναντίον ASB

Τα κριτήρια νίκης του ενός ή του άλλου δόγματος σε μια σύγκρουση είναι τα ακόλουθα:³⁴

- Η ύπαρξη μιας ολοκληρωμένης Μακροστρατηγικής (Grand Strategy) που ενσωματώνει τα δόγματα αυτά.
- Ο βαθμός διακλαδικής/ διυπηρεσιακής συνεργασίας και διαλειτουργικότητας.
- Ο αποδοτικός βρόχος διαχείρισης πληροφοριών (συλλογή, επεξεργασία, διανομή)
- Οι διεξαγόμενες επιχειρήσεις Κυβερνοπόλεμου (κυριαρχία στον κυβερνοχώρο)
- Η επιτυχής προστασία των οικείων αισθητήρων σε συνδυασμό με την εξουδετέρωση ή/και καταστροφή των εχθρικών.
- Η μέγιστη κατατριβή των εχθρικών δυνάμεων
- Επιτυχή προληπτικά χτυπήματα.

33 Στο ίδιο σελ. 74-79

34 Tangredi S.J., *Anti-Access Warfare: Countering A2/AD Strategies*, ό.ν., σελ.238-248

Προς ένα νέο πλαίσιο ανάλυσης για το A2/AD

Τα τελευταία χρόνια διεξάγεται ένας διάλογος ανάμεσα στους αναλυτές στις ΗΠΑ για το αν ο όρος «A2/AD» εξακολουθεί να είναι δόκιμος. Ορισμένοι υποστηρίζουν, ότι χρησιμοποιείται για να περιγράψει διαφορετικά μεταξύ τους πράγματα, καθώς και κάθε ενέργεια της Κίνας ή της Ρωσίας, με αποτέλεσμα να μην περιγράφει πλέον επακριβώς το εν λόγω κομμάτι της στρατηγικής των αντιπάλων των ΗΠΑ.³⁵

Ως εναλλακτικό πλαίσιο ερμηνείας, προτείνεται η ενδιαφέρουσα έννοια «Εκμετάλλευση της Ευνοϊκής Χρονικής Συγκυρίας» (Exploiting of Temporal Advantage-ETA), το οποίο δεν είναι τίποτε άλλο από προσεκτικές και πολύ καλά προετοιμασμένες κινήσεις για εκμετάλλευση πλεονεκτημάτων σε συγκεκριμένο τόπο και χρόνο, με σκοπό την εκπλήρωση συγκεκριμένων αντικειμενικών σκοπών.

Το βασικότερο στοιχείο σε αυτή τη στρατηγική είναι αυτό που οι αναλυτές περιγράφουν ως «χειραγώγηση του χρόνου» (time manipulation). Πρόκειται για μια επιδέξια χρήση της εκάστοτε χρονικής συγκυρίας με τρεις τρόπους: α) αργές κινήσεις για να μην προκαλέσουν αντίδραση (π.χ. η δημιουργία κινεζικών βάσεων στα νησιά Σπράτλι), β) γρήγορες κινήσεις εκεί όπου οι πιθανές αντιδράσεις θα είναι αργές ή ασαφείς ή αναιμικές (π.χ. κατάληψη Κριμαίας από τους Ρώσους).³⁶

Η ETA περιλαμβάνει τέσσερις διακριτούς και αλληλεξαρτώμενους πυλώνες:³⁷

- Αποδιοργάνωση και παραπλάνηση του εχθρικού συστήματος πληροφοριών, του συστήματος διοίκησης και ελέγχου και της διαδικασίας λήψεως αποφάσεων (Information degradation and Command Disruption - ID/CD)

- Περιορισμός Πρόσβασης και Ελιγμών στην Περιοχή Επιχειρήσεων (Contesting Theater Access and Maneuvering-CTAM). Είναι

ο πλησιέστερος όρος στο A2/AD με την διαφορά, ότι εδώ επιδιώκεται η επιβράδυνση και η δημιουργία απαγορευτικού ρίσκου για οποιαδήποτε εχθρική κίνηση (αντί για τον μάλλον ανέφικτο στόχο της μη πρόσβασης του A2/AD).

- Απομείωση Διοικητικής Μέριμνας (Degrading Sustainment, Logistics, and Mobility-DSLAM), το οποίο αφορά στην εξουδετέρωση της ικανότητας του εχθρού να έχει αποτελεσματικές γραμμές εφοδιασμού και αναπλήρωσης απωλειών/βλαβών. Κάτι τέτοιο είναι, μάλλον, ασαφές στην κινεζική εκδοχή του δόγματος A2/AD και περισσότερο εμφανές στην ρωσική.

- Δράσεις/Πλήγματα Στρατηγικής Σημασίας με σκοπό την Αποτροπή, τον Εξαναγκασμό του εχθρού ή/και τον Τερματισμό της Σύγκρουσης (Strategic Actions to Deter, Coerce, and Terminate- SADCT). Ο όρος αναφέρεται σε πλήγματα εναντίον υποδομών ζωτικής σημασίας, εμπορικών υποδομών ή/και χρήση πυρηνικών. Και εδώ βρίσκουμε μια ασάφεια στην κινεζική οπτική ως προς την προσβολή ζωτικών υποδομών, γεγονός που στην ρωσική και την ιρανική αντίληψη του A2/AD είναι εμφανές

Σε μια στρατηγική ETA, ο πυλώνας ID/CD ανοίγει το «παράθυρο ευκαιρίας», οι CTAM και DSLAM το διευρύνουν και αξιοποιούν το πλεονέκτημα, ενώ ο SADCT είτε το «κλείνει» όταν το πλεονέκτημα πάψει να υφίσταται, είτε αξιοποιείται για εκτέλεση προληπτικών πληγμάτων (preemptive strikes).

Αποτελεί η ETA μια διαφορετική έννοια από την A2/AD; Η απάντηση είναι αρνητική. Αν εξετάσουμε τις προϋποθέσεις για την εγκατάσταση μιας δομής A2/AD και τους πυλώνες της ETA, διαπιστώνουμε ότι σε μεγάλο βαθμό ταυτίζονται. Τα μοναδικά σημεία διαφοροποίησης είναι, ότι στην ETA υπάρχει μια εμφανέστερα πιο ισοβαρής αντιμετώπιση των επιχειρήσεων που λαμβάνουν χώρα στο πληροφοριακό πεδίο (σύστημα διοίκησης και ελέγχου, κυβερνοχώρος, κλπ), σε σχέση με την A2/AD, όπου το βάρος δίνεται στην «περιχαράκωση» της περιοχής Θαλασσίου Ελέγχου και την κατατριβή εχθρικών δυνάμεων με πλήγματα μεγάλης εμβέλειας και ακρίβειας. Αμφότερες οι ETA και A2/AD δίνουν μεγάλο βάρος στην κυριαρχία του

35 Dougherty C., 2020, 'Moving Beyond A2/AD', *Center for a New American Security*, 03/12/20, [online], διαθέσιμο στο <https://www.cnas.org/publications/commentary/moving-beyond-a2-ad>, πρόσβαση 06/08/21

36 Στο ίδιο

37 Στο ίδιο

Εικ.6: Η Ελληνική θαλάσσια επικράτεια (Αιγαίο, Α. Μεσόγειος, Ιόνιο)

Κυβερνοχώρου. Επιπλέον, δεν διαπιστώνουμε κάποια προσκόλληση της ETA στο θαλάσσιο (maritime) περιβάλλον, όπως η A2/AD. Εάν δε διερευνήσουμε το επιχειρησιακό και το τακτικό επίπεδο, θα δούμε ότι αμφότερες οι προσεγγίσεις αυτές χρησιμοποιούν τα ίδια ακριβώς μέσα (αισθητήρες, μονάδες, όπλα).

Με βάση τα όσα αναλύθηκαν παραπάνω, μάλλον πρόκειται για μια διεύρυνση του όρου A2/AD έτσι ώστε, αυτός να επικαιροποιηθεί σε Μακροστρατηγικό επίπεδο με βάση τα στοιχεία που προκύπτουν και να δημιουργηθεί ένα νέο αναλυτικό πλαίσιο που θα χρησιμεύει στην περιγραφή, τόσο των δράσεων Ρωσίας και Κίνας, όσο και για οποιαδήποτε παρόμοια κατάσταση προκύψει στο μέλλον, σε οποιοδήποτε σημείο του πλανήτη. Εκτιμάται πάντως, ότι ο όρος «A2/AD» δύναται να χρησιμοποιηθεί για το θαλάσσιο πεδίο και ειδικά για το επιχειρησιακό και το τακτικό επίπεδο αυτού.

Η Ελληνική θαλάσσια επικράτεια ως περιβάλλον A2/AD-ETA

Ο γεωγραφικός χώρος και τα μορφολογικά χαρακτηριστικά του Αιγαίου και της Ανατολικής Μεσογείου πληρούν τις προϋποθέσεις για μια εγκατάσταση δομής A2/AD. Το Αιγαίο προσφέρεται για παράκτιες επιχειρήσεις (littoral warfare)

ενώ, οι δαιδαλώδεις ακτές και κολπίσκοι προσφέρουν καταφύγιο σε μικρά σκάφη (ταχύπλοα, ΤΠΚ, κλπ), τα οποία μπορούν να διεξάγουν αιφνιδιαστικές επιθέσεις στον εχθρό. Ο «γαλαξίας» νήσων, μικρονήσων και βραχονησίδων μπορεί να αποτελέσει ένα δίκτυο αισθητήρων (π.χ. P/E σε παρατηρητήρια), όπλων (συστοιχίες K/B, επάκτιο πυροβολικό) και αεροπορικών βάσεων, καθιστώντας την περιοχή μια θανάσιμη παγίδα για τον επίδοξο εισβολέα. Η Ανατολική Μεσόγειος μπορεί, επίσης, να αποτελέσει μέρος μιας δομής A2/AD μέσω της έκτασης που μπορεί να ελεγχθεί με αισθητήρες και μέσα από τα νησιά που «βλέπουν» σε αυτή (Κρήτη, Κάρπαθος, Ρόδος, Καστελλόριζο, κλπ).

Η εγγύτητα των νησιών του Αιγαίου με τα κύρια κέντρα αεροναυτικής ισχύος (αεροδρόμια, ναυτικές και στρατιωτικές βάσεις) των μικρασιατικών παραλιών δεν αφήνει περιθώρια για το κομμάτι «Anti-Access». Περισσότερο ευνοεί το «Area Denial» και εάν θέλουμε να μιλήσουμε με τους όρους της ETA, το Αιγαίο ευνοεί επιχειρήσεις CTAM, DSLAM, ID/CD και SADCT. Με άλλα λόγια, και για να ξεφύγουμε από τη σύγχυση που προκαλούν τα αρκτικόλεξα, στο Αιγαίο ευνοούνται οι επιχειρήσεις οι οποίες αυξάνουν το ρίσκο απωλειών του εχθρού (μάχιμες μονάδες, δομές ΔΜ) σε βαθμό ματαίωσης της αποστολής του.

Η Α. Μεσόγειος (και το Ιόνιο), λόγω της απεραντοσύνης του θαλάσσιου στοιχείου, προσφέρουν ευκαιρίες για επιχειρήσεις «Anti-Access», δηλ. για την παρεμπόδιση του επίδοξου εχθρού να πλησιάσει στις προσβάσεις του Αιγαίου και την τήρηση των μονάδων του, εκτός της εμβέλειας των όπλων που πιθανώς να αναπτυχθούν στα Ελληνικά νησιά.

Πως μπορούν να γίνουν εφικτά όλα αυτά; Τα καλά νέα είναι ότι οι δυνατότητες αυτές είναι ήδη πραγματικότητα. Είναι αυτό ακριβώς που κάνουν ανέκαθεν οι Ελληνικές Ε.Δ. Η πρόκληση των καιρών μας είναι να προστεθούν νέα τεχνολογικά εργαλεία (π.χ. UAVs, σύστημα επιτήρησης, πιθανόν νέες συστοιχίες, κλπ), προκειμένου η υπάρχουσα δομή να συνεχίσει να αποδίδει και να αποκτήσει επαυξημένες δυνατότητες. Οι ενέργειες που αναλαμβάνονται, καθώς και οι αναπτυσσόμενες δυνατότητες της εγχώριας αμυντικής βιομηχανίας, δίνουν θετικά μηνύματα.

Επίλογος

Το δόγμα «A2/AD» πρεσβεύει μια παλιά ιδέα που εμφανίζεται με νέο «προσωπείο», λόγω της τεχνολογίας και των εξελίξεων στις στρατιωτικές επιχειρήσεις (υβριδικός πόλεμος). Πρεσβεύει την αμυντική «περιχαράκωση» μιας περιοχής προκειμένου, είτε να κρατήσει έξω από αυτή τον εχθρό, είτε να τον παρεμποδίσει σε σημείο να ματαιώσει την αποστολή του. Επίσης, αυτή η περιοχή μπορεί κάλλιστα να αποτελέσει και έναν δυνητικό «βατήρα» για διεξαγωγή ενεργητικής άμυνας (απορρόφηση πλήγματος και αντεπιθέσεις) ή την διεξαγωγή επιθετικών επιχειρήσεων.

Στον δημόσιο διάλογο, που διεξάγεται στις ΗΠΑ, ο όρος «A2/AD» τείνει να αντικατασταθεί από τον πιο διευρυμένο όρο «ETA» και τους υπ' αυτόν άζονες επιχειρήσεων (ID/CD, CTAM, DSLAM, SADCT). Κάτι τέτοιο, όμως μάλλον, καθιστά τον όρο «A2/AD» εστιασμένο στο θαλάσσιο και αεροναυτικό περιβάλλον επιχειρήσεων με έμφαση στο επιχειρησιακό και τακτικό επίπεδο της Στρατηγικής.

Η Ελληνική θαλάσσια επικράτεια αποτελεί ένα πεδίο εφαρμογής του δόγματος «A2/AD». Κατά βάσιν είναι ότι ακριβώς ανέκαθεν έκαναν

οι Ε.Δ. και οι τεχνολογικές προσθήκες θα του προσδώσουν μεγαλύτερη ακτίνα δράσης και μεγαλύτερη φονικότητα.

Βιβλιογραφία

Corbett J.S., 2004, *Principles of Maritime Strategy*, Dover Publications Inc., Mineola, New York

Gordon J. IV, Matsumura J., 2013, *The Army's Role in Overcoming Anti-Access and Area-Denial Challenges*, Arroyo Center, RAND Corporation, Santa Monica, [online], διαθέσιμο στο https://www.rand.org/content/dam/rand/pubs/research_reports/RR200/RR229/RAND_RR229.pdf, πρόσβαση 28/07/21

Gunzinger M., Dougherty C., 2011, *Outside-In: Operating from Range to Defeat Iran's Anti-Access and Area-Denial Threats*, Center for Strategic and Budgetary Assessments, Washington DC, [online], διαθέσιμο στο <https://csbaonline.org/research/publications/outside-in-operating-from-range-to-defeat-irans-anti-access-and-area-denial/publication/1>, πρόσβαση 02/08/21

International Institute for Strategic Studies, 2021, 'Open-Source Analysis of Iran's Missile and UAV Capabilities and Proliferation', April 2021, [online], διαθέσιμο στο <https://www.iiss.org/blogs/research-paper/2021/04/iran-missiles-uavs-proliferation>, πρόσβαση 02/08/21

Krepinevich A., Watts B., Work R., 2003, *Meeting the Anti-Access and Area Denial Challenge*, Center for Strategic and Budgetary Assessments, Washington DC, [online], διαθέσιμο στο <https://csbaonline.org/uploads/documents/2003.05.20-Anti-Access-Area-Denial-A2-AD.pdf>, πρόσβαση 29/07/21

Naval War College Review, Autumn 2012, Vol. 65, No. 4

Naval War College Review, Vol. 71 [2018], No. 1

Tangredi S.J., 2013, *Anti-Access Warfare: Countering A2/AD Strategies*, Naval Institute Press, Annapolis Maryland

Tol v. J., Gunzinger M., Krepinevich A., Thomas J., 2010, *Air Sea Battle: A Point-of-Departure Operational Concept*, Center for Strategic and Budgetary Assessments (CSBA), Washington DC, [online], διαθέσιμο στο <https://csbaonline.org/research/publications/air-sea-battle-concept/publication/1>, πρόσβαση 05/08/21

U.S. Department of Defense, 2013, *Air-Sea Battle: Service Collaboration to Address Anti-Access & Area Denial Challenges*, Air Sea Battle Office, [online], διαθέσιμο στο <https://archive.defense.gov/pubs/ASB-Concept-Implementation-Summary-May-2013.pdf>, πρόσβαση 05/08/21

U.S. Department of Defense, 2012, *Joint Operational Access Concept (JOAC), Version 1.0*, 17/02/12, [online], διαθέσιμο στο https://archive.defense.gov/pubs/pdfs/JOAC_Jan%202012_Signed.pdf, πρόσβαση 27/07/21

Πηγές στο διαδίκτυο

<https://www.aljazeera.com/>
<https://archive.defense.gov>
<https://cimsec.org>
<https://www.cnas.org>
<https://csbaonline.org>
<https://digital-commons.usnwc.edu>
<https://edition.cnn.com>
<https://www.iiss.org>
<https://nationalinterest.org>
<https://missilethreat.csis.org>
<https://missiledefenseadvocacy.org>
<https://smallwarsjournal.com>
<https://thearabweekly.com>
<https://thediplomat.com>
<https://www.rand.org>
<https://warontherocks.com>
<https://www.usni.org/>

ΒΙΟΓΡΑΦΙΚΟ ΣΗΜΕΙΩΜΑ

Ο Πλωτάρχης Περικλής Σταμπούλης ΠΝ, γεννήθηκε στην Αθήνα το 1980 και μεγάλωσε στην Σαλαμίνα. Εισήχθη στην Σχολή Ναυτικών Δοκίμων το 1999 απ' όπου αποφοίτησε το 2003 με τον βαθμό του Σημαιοφόρου. Από το 2003 έως και το 2018 υπηρέτησε σε Φ/Γ ως Αξιωματικός Συνεννοήσεως, Αξιωματικός ΚΠΜ και Διευθυντής Επιχειρήσεων και από το 2018 έως το 2020 στο ΓΕΝ ως επιτελής του τμήματος Α5-Ι. Από τον Οκτώβριο του 2020 διατελεί κυβερνήτης του ΠΤΜ «ΚΕΡΚΥΡΑ». Έχει αποφοιτήσει από όλα τα προβλεπόμενα για τον βαθμό του σχολεία καθώς και από την Ναυτική Σχολή Πολέμου με Άριστα. Έχει διδάξει σε σταδιοδρομικά σχολεία του ΠΝ (ΣΑΕΠ, σταδιοδρομικά σχολεία Επικελευστών και Ανθυποασπιστών). Είναι κάτοχος μεταπτυχιακού τίτλου (Master of Arts) στις Διεθνείς Σχέσεις και Στρατηγικές Σπουδές από το Πάντειο Πανεπιστήμιο (2010), και στις Διεθνείς Σχέσεις (Master en Relations Internationales) από το αγγλόφωνο μεταπτυχιακό πρόγραμμα του Γαλλικού Ιδρύματος Διπλωματικών και Στρατηγικών Μελετών (CEDS) (2018). Ομιλεί Αγγλικά και Γερμανικά.

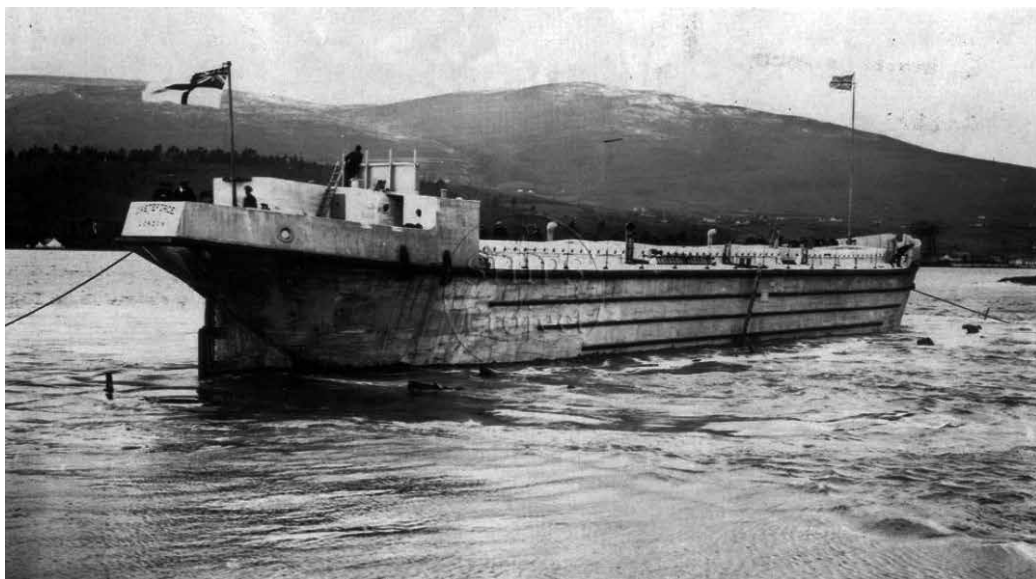

Το GENERAL LAMBERT (δεξιά) κατά την ανέλκυση του στον Βόλο από το KINGARTH (αριστερά). (συλλογή Χ. Καλδί)

Τα τιμεντόπλοια στο Αιγαίο

Του Άρη Μπιλάλη

Καθέλκυση του βρετανικού τσιμεντόπλοιου CRETEFORCE το 1919

Κατά τον Πρώτο Παγκόσμιο Πόλεμο, οι κυβερνήσεις των εμπόλεμων χωρών προσέβλεπαν στην γρήγορη κατασκευή πλοίων, με πιο οικονομικά μέσα, προκειμένου να αντικατασταθούν τα πλοία που χάνονταν κατά τις εκθροπραξίες. Είχαν να αντιμετωπίσουν όμως, την έλλειψη σιδήρου που περί το 1917, είχε γίνει αισθητή. Για αυτό το σκοπό, στην Βόρεια Αμερική προκρίθηκε ένα πρόγραμμα ναυπήγησης μεγάλων εμπορικών πλοίων κατασκευασμένων από ξυλεία, που ήταν άφθονη ως πρώτη ύλη. Στη Μεγάλη Βρετανία επιλέχθηκε ένα παράλληλο πρόγραμμα ναυπήγησης 154 πλοίων, που θα κατασκευάζονταν από οπλισμένο σκυρόδεμα. Η ιδέα εξάλλου δεν ήταν καινούρια. Οι πρώτοι πειραματισμοί στην κατασκευή σκαφών από σκυρόδεμα είχαν γίνει στη Γαλλία το 1848 και κατά την πάροδο του χρόνου είχαν κατασκευαστεί αρκετές φορτηγίδες. Το 1917 ναυπηγήθηκε στην Νορβηγία το 134 κ.ο.κ. NAMSEFJORD, το πρώτο τσιμεντόπλοιο για πλόες ανοιχτής θαλάσσης και το ακολούθησαν δυο ακόμη σκάφη τον επόμενο χρόνο, τα STIER και ASKELAND. Την ίδια περίοδο, κατασκευάστηκαν μηχανοκίνητα τσιμεντόπλοια στις ΗΠΑ, στη Μεγάλη Βρετανία και σε άλλες χώρες, ανάμεσα στις οποίες ήταν και η Ελλάδα. Το 1917, η Ανώνυμος Ελληνική Εταιρία Θαλάσσιων Επιχειρήσεων, ιδι-

οκτησίας Αντώνιου Παλπού, κατ' υπόδειξη της κυβέρνησης Εθνικής Αμύνης, ανέθεσε την ναυπήγηση ενός τσιμεντόπλοιου 320 τόνων προοριζόμενο για την μεταφορά στρατευμάτων. Η μελέτη πραγματοποιήθηκε από τον πολιτικό μηχανικό καθηγητή του Μετσόβιου Πολυτεχνείου Νικόλαο Κιτσίκη και υλοποιήθηκε από την εταιρία Εργοληπτική Μ.Α. Διαμαντόπουλου. Σύμφωνα με τον Ν. Κιτσίκη «το σκάφος επέτυχε πλήρως και εξετέλεσε μέχρι τέλους του Α' Παγκοσμίου Πολέμου τον προορισμό του», ενώ ο ίδιος συμπληρώνει ότι, το τσιμεντόπλοιο υπήρχε, ακόμη το 1942, σε κάποια ακτή της Σαλαμίνας. Ακολούθησε η προσπάθεια ναυπήγησης ενός δεύτερου μεγαλύτερου τσιμεντόπλοιου, ωστόσο το εγχείρημα απέτυχε.

Η κατασκευή των λεγόμενων τσιμεντόπλοιων απαιτούσε πολύ μικρότερες ανάγκες σε σίδηρο, μπορούσαν να ναυπηγηθούν και εκτός των παραδοσιακών ναυπηγικών κλινών, ενώ η τυποποίηση της κατασκευής τους δεν απαιτούσε εξειδικευμένο προσωπικό και εξοικονομούσε χρόνο. Επομένως, εκτιμήθηκε, ότι θα ήταν πολύ πιο οικονομικά ως κατασκευές. Ωστόσο, στην πράξη αποδείχθηκε ότι, το κόστος κατασκευής τους υπέρβαινε αυτό μιας συμβατικής κατασκευής από σίδηρο. Η κατασκευή των τσιμεντόπλοιων ήταν αρκετά απλή. Στις διαθέσι-

μες γλίστρες κατασκευάζονταν ξύλινα καλούπια και κατόπιν ένας μεταλλικός σκελετός από σιδερόβεργες. Το τσιμέντο χυνόταν στο καλούπι και αφού έπηξε γινόταν αμμοβολή προκειμένου η επιφάνεια να λειανθεί. Ακολουθούσε η τοποθέτηση της μηχανής και του υπόλοιπου εξοπλισμού. Σε αντίθεση με τα σιδηρά σκάφη, τα τσιμεντόπλοια δεν διαβρώνονταν και χρειάζονταν λιγότερη συντήρηση, ενώ με την πάροδο του χρόνου γίνονταν ακόμη πιο ανθεκτικά.

Η λήξη του Α' Παγκοσμίου Πολέμου σύντομα οδήγησε και στον τερματισμό των προγραμμάτων ναυπήγησης τσιμεντόπλοιων. Στην Ελλάδα, στην Ισπανία, στην Ιταλία, στη Δανία, στη Γερμανία και στη Σουηδία ολοκληρώθηκαν από ένα σκάφος, στις ΗΠΑ 13 μεγάλα τσιμεντόπλοια και στη Βρετανία ολοκληρώθηκαν 12 ρυμουλκά και 54 φορτηγίδες με ονόματα που είχαν ως πρώτο συνθετικό τη λέξη «Crete». Το 1922, συστάθηκε στην Αγγλία η εταιρία Crete Shipping Co. και απέκτησε από το βρετανικό Ναυαρχείο τα περισσότερα από τα διαθέσιμα τσιμεντόπλοια και τα χρησιμοποίησε για τη μεταφορά κάρβουνου.

Η επόμενη επαφή των Ελλήνων εφοπλιστών με τα τσιμεντόπλοια έγινε το 1919, όταν ο Δ. Κοντομίχαλος απέκτησε ένα από τα προαναφερθέντα, νορβηγικής ναυπήγησης σκάφη, το STEIR, που μετονομάστηκε αρχικά σε ΑΛΙ-ΑΚΜΩΝ και νηολογούμενο στον Πειραιά (με α/α 387) μετονομάστηκε ΣΟΥΔΑΝΙ, καθώς ο Κοντομίχαλος είχε την έδρα των επιχειρήσεων του στο Σουδάν. Το ΣΟΥΔΑΝΙ δεν μακροημέρευσε, καθώς στις 19 Φεβρουαρίου 1921, βυθίστηκε συνέπεια σφοδρής τρικυμίας έξωθι της Ροζέτας Αιγύπτου. Έξι χρόνια αργότερα οι φορτηγίδες CRETELAND¹ και CRETETORRENT², που είχαν κατασκευαστεί στα πλαίσια του βρετανικού προγράμματος ναυπήγησης τσιμεντόπλοιων, περιήλθαν στην Ergasteria Steamship Co. του Χρήστου Βλάσση και κατέπλευσαν στην

Ελλάδα για να χρησιμοποιηθούν σε μεταφορές μεταλλευμάτων. Όμως, στις 7 Φεβρουαρίου 1927, το CRETELAND προσάραξε στην νησίδα Στρογγύλη του Βόρειου Ευβοϊκού. Οι προσπάθειες αποκόλλησης του καρποφόρησαν στις 25 Μαΐου και ρυμουλκήθηκε στον Άγιο Γεώργιο Λιχάδας, προκειμένου να γίνουν πρόχειρες επισκευές. Ωστόσο, το σκάφος παρουσίασε διαρροή και βυθίστηκε έξωθι του λιμενίσκου, όπου και παραμένει σε βάθος 12 μέτρων. Το δε CRETETORRENT διεγράφη από το βρετανικό νηολόγιο το 1930 και πιθανότατα ταυτίζεται με το 736 κ.ο.κ. ΠΕΠΙΝΑ που εγγράφηκε το 1930 στο νηολόγιο ποταμόπλοιων Πειραιά με α/α 49 υπό ιδιοκτησία Ρόζας Χρ. Βλάσση και του οποίου το τέλος του δεν είναι καταγεγραμμένο.

Επίσης το 1927, έλαβε χώρα η αγορά δυο ακόμη βρετανικής ναυπήγησης τσιμεντόπλοιων³ των CRETESTREAM και CRETESHADDE από την εταιρία φορτοκεφορτώσεων του Πειραιά Αφοί Αθ. Ξανθόπουλου & Σία. Το πρώτο μετονομάστηκε σε ΞΑΝΘΟΠΟΥΛΟΣ 7 και το δεύτερο σε ΞΑΝΘΟΠΟΥΛΟΣ 8 και εγγράφησαν στο νηολόγιο ποταμόπλοιων Πειραιά με α/α 31 και 32 αντίστοιχα.

Αν και αποδείχτηκε ότι, η κατασκευή πλοίων από τσιμεντών ήταν εφικτή, το υψηλότερο κόστος κατασκευής οδήγησε στο να μην υπάρχουν περαιτέρω ναυπηγήσεις, μέχρι που μια νέα περίοδος έκτακτης ανάγκης προέκυψε: ο Δεύτερος Παγκόσμιος Πόλεμος. Η Βρετανία, η Γερμανία και οι ΗΠΑ αναβίωσαν τα προγράμματα ναυπήγησης πλοίων από τσιμέντο, εξαιτίας των ελλείψεων σε πρώτες ύλες. Ειδικότερα, οι Γερμανοί προχώρησαν στην υλοποίηση ενός εκτενούς προγράμματος ναυπήγησης τσιμεντόπλοιων διαφόρων τύπων (φορτηγών, δεξαμενόπλοιων, φορτηγίδων), εκμεταλλεόμενοι και ναυπηγεία στις κατεχόμενες από αυτούς χώρες.⁴ Επικεφαλής του προγράμματος ναυ-

1 Είχε ναυπηγηθεί το 1919 στα Stuart's Concrete Ship Co. του Northfleet ως μη αυτοκινούμενη φορτηγίδα με ολική χωρητικότητα 760 κόρων και διαστάσεις 55,1 x 9,6 μέτρα.

2 Είχε ναυπηγηθεί το 1919 στα Aberdeen Concrete Shipbuilding Co. της Σκωτίας ως η μη αυτοκινούμενη φορτηγίδα PD.147 με ολική χωρητικότητα 745 κόρων και διαστάσεις 54,86 x 9,75 μέτρα.

3 Είχαν ναυπηγηθεί το 1919 στα John ver Mehr & Co. Ltd, του Shoreham ως μη αυτοκινούμενες φορτηγίδες για το βρετανικό Ναυαρχείο. Το 1922 περιήλθαν στην Crete Shipping Co και το 1927 πουλήθηκαν στους Έλληνες ιδιοκτήτες τους. Το καθένα τους είχε ολική χωρητικότητα 660 κόρους, μήκος 51,85 μέτρα και πλάτος 10,18.

4 Πέρα των γερμανικών ναυπηγείων όπου ναυπηγήθηκε και το μεγαλύτερο σκάφος, το 2.950 κ.ο.κ. και μήκους 90 μέτρων δεξαμενόπλοιο ULRICH FINSTERWALDE, τσιμεντό-

Ένα από τα δυο PIONIER που ξεχώριζαν από τις μεγάλες ηρμυναϊκές άγκυρες. (P. Schenk)

πήγησης τσιμεντόπλοιων στην Ελλάδα τέθηκε ο αντισυνταγματάρχης Adolph Goetsche και η υλοποίηση του ανατέθηκε σε ελληνικές τεχνικές εταιρίες. Το πρόγραμμα αρχικά όριζε την κατασκευή στο Πέραμα⁵ και στην Βάρκιζα⁶ 300 τσιμεντένιων πλωτήρων για την στήριξη μιας γέφυρας, αλλά όταν αυτό ακυρώθηκε χρησιμοποιήθηκε η τεχνολογία και τα υλικά για την ναυπήγηση σκαφών από ενισχυμένο σκυρόδεμα.

Τα τσιμεντόπλοια που ναυπηγήθηκαν στο Πέ-

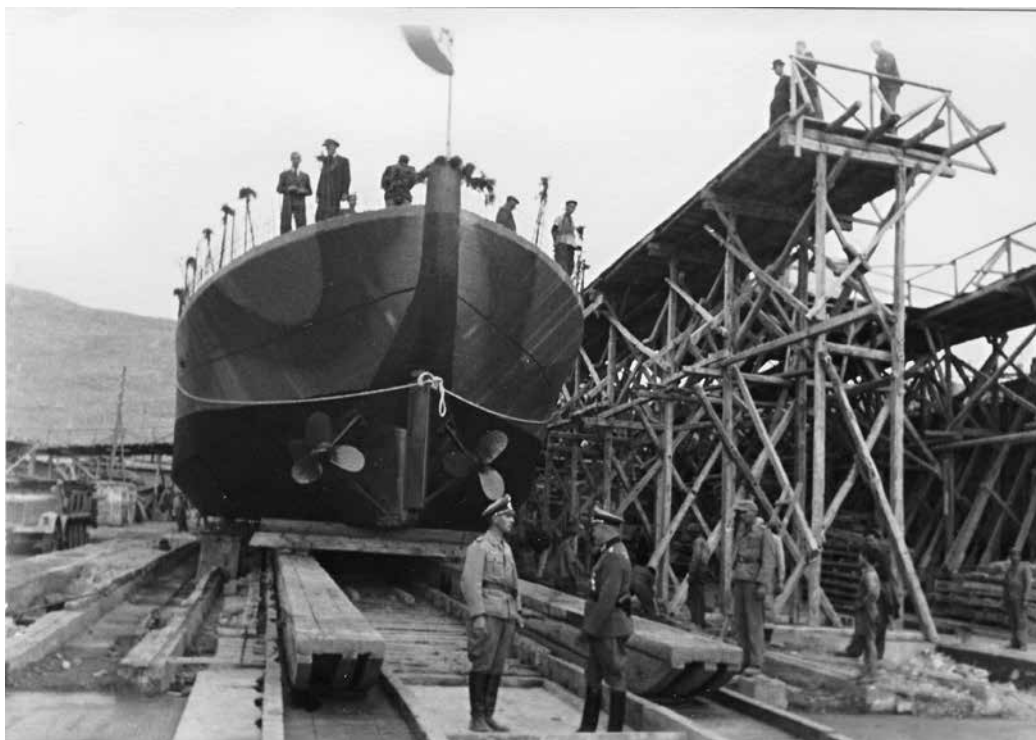
πλοια κατασκευάσθηκαν σε Αυστρία, Ουγγαρία, Κριμαία, Βουλγαρία, Νορβηγία, Δανία και Ολλανδία.

5 Στην ακτή ανατολικά της Γερμανικής Σκάλας.

6 Η Ναυπηγική Εταιρία Μπετόν Αρμέ προχώρησε το 1941 στην δημιουργία ενός ναυπηγείου στην παραλία της Βάρκιζας, εκεί που σήμερα είναι οι εγκαταστάσεις του Ν.Α.Ο.Β.Β., με σκοπό να ναυπηγηθούν εκεί τσιμεντόπλοια. Κατασκευάστηκαν γλίστρες, αποθήκες γραφεία και βοηθητικά οικήματα και εκπονήθηκε μελέτη βασισμένη σε γαλλικά σχέδια. Τα σκάφη θα ήταν δυο μεγεθών, ένα μήκους 32 μέτρων και πλάτους 12 και το άλλο θα είχε μήκος 36 μέτρα και πλάτος 14, ενώ θα εξοπλιζονταν με ένα πετρελαιοκινητήρα 600 ίππων. Το εγχείρημα εγκαταλείφθηκε τον Ιανουάριο του 1942 αφήνοντας τις εγκαταστάσεις ημιτελείς.

ραμα ανήκαν σε τέσσερις διαφορετικές ομάδες. Η πρώτη ή Type I αποτελείται από δυο πλοία τα 560 τόνων, τα μονέλικα PIONIER 1 (Πρωτόπορος 1) και PIONIER 2 που είχαν μεταφορική ικανότητα 250 τόνων και διαστάσεις 39,1 X 8,5 μέτρων. Έφεραν από δυο ψηλούς ιστούς με μακριές μπίγες για την φορτοεκφόρτωση στα τρία τους αμπάρια. Το PIONIER 1 κατελήκυσθη την 1η Αυγούστου 1942 και τέθηκε σε υπηρεσία τον Απρίλιο του 1943. Έφερε μια μεταχειρισμένη πετρελαιομηχανή 150 ίππων, η οποία έδινε κίνηση σε μια έλικα που μπορούσε να το κινήσει με ταχύτητα μόλις 3 κόμβων. Στο PIONIER 2 τοποθετήθηκε μηχανή 200 ίππων και η ταχύτητα, έτσι αυξήθηκε, στους 3,5 κόμβους. Τα δυο σκάφη ήταν εξοπλισμένα με δυο πολυβόλα για αυτοάμυνα.

Ακολούθησαν έντεκα σκάφη της κλάσης II που χωρίζονται σε δυο υποομάδες. Η υποομάδα IIA/B αφορούσε έξι μονέλικα σκάφη 670 τόνων, μεταφορικής ικανότητας 400 τόνων και με διαστάσεις 43,7 X 8,5 μέτρων, που κατελήκυσθηκαν στο πρώτο εξάμηνο του 1943 και

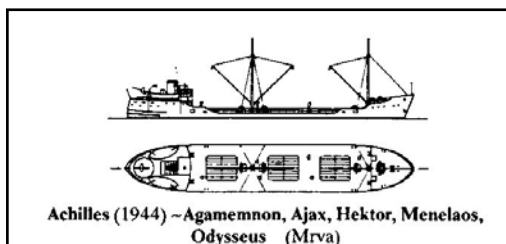

Καθέλκυση σκάφους τύπου IIC. (P. Schenk)

έφεραν τα ονόματα GENERAL MEISE 1 έως 5 και GENERAL HERRMANN. Έφεραν πετρελαιομηχανές 300 ίππων αλλά στα GENERAL MEISE 1, 2 και 5 η ταχύτητα παρέμενε χαμηλά στους 3 κόμβους. Παρόλα αυτά, κατά τον Δεκέμβριο του 1943, τα τρία αυτά σκάφη μετέφεραν με επιτυχία φορτία 1.730 τόνων, εκτελώντας παράκτιους πλόες και φθάνοντας μέχρι τον Βόλο. Όταν ολοκληρώθηκε το GENERAL MEISE 4, που ήταν μεταφορικής ικανότητας 420 τόνων, ανέπτυξε ταχύτητα 4,5 κόμβων και πραγματοποίησε το καλοκαίρι του 1944 με επιτυχία έναν πλου έως την Μυτιλήνη, ενώ ακολούθησαν πλόες προς τη Θεσσαλονίκη. Τα δε GENERAL MEISE 3 και GENERAL HERRMANN ολοκληρώθηκαν με μεγάλη καθυστέρηση ως υδροφόρες τον Αύγουστο του 1944. Η υποομάδα IIC/D αποτελείτο από τα 700 τόνων GENERAL JACOB 1 ως 3, GENERAL LAMBERT και GENERAL FOERTSCH, που ήταν διπλέλικα με μεταφορική ικανότητα 420 τόνων και διαστάσεις 46,3 X 8,5 μέτρων. Καθελκύστηκαν τον Νοέμβριο και τον Δεκέμβριο του 1943, πλην του GENERAL LAMBERT

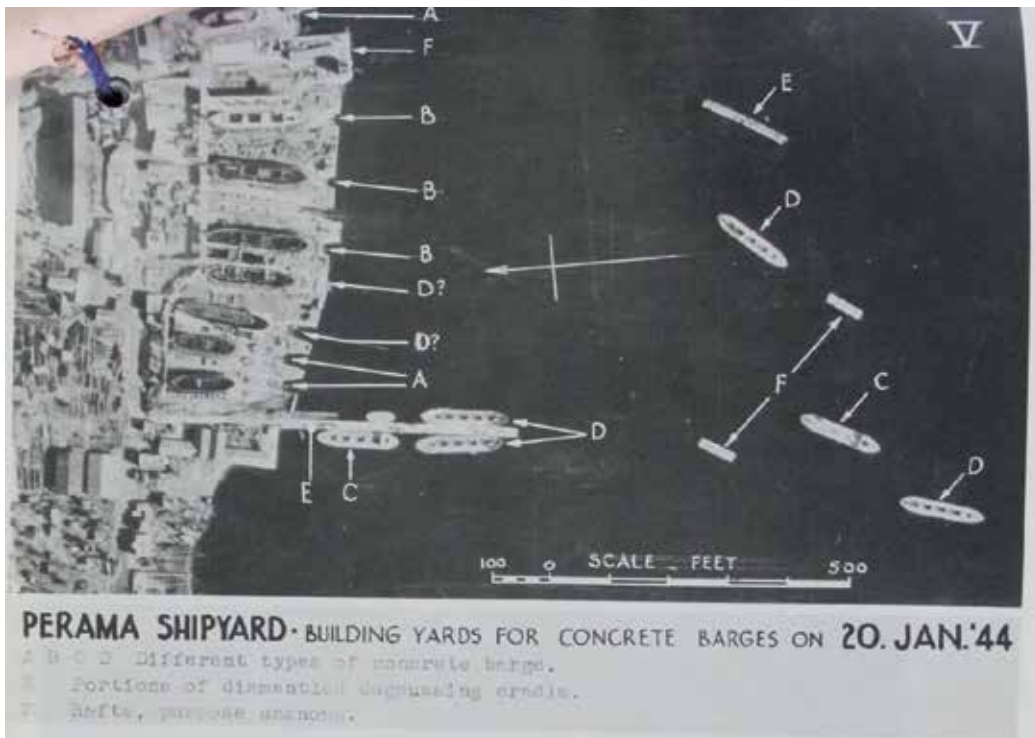
που ήταν το μόνο του λίγο μεγαλύτερου τύπου IID με μεταφορική ικανότητα 440 τόνων. Ολοκληρώθηκαν το καλοκαίρι του 1944 και μπορούσαν να κινηθούν με ταχύτητα 4,5 κόμβων. Τα πλοία της κλάσης II ήταν εξοπλισμένα με ένα πυροβόλο των 3,7 ιντσών και δυο πολυβόλα, ενώ επανδρώνονταν από 8 άνδρες.

Η τρίτη ομάδα τσιμεντόπλοιων ονομάστηκε «Iliad» (Ιλιάδα), καθώς επιλέχθηκαν ονόματα ηρώων από το ομηρικό έπος και είχε δυο υποομάδες. Η υποομάδα IIIB αποτελείτο από τα μονέλικά ACHILLES, AJAX και AGAMEMNON των 1.450 τόνων, με διαστάσεις 57,15 x 9,2 μέτρα και μεταφορική ικανότητα 700 τόνων.

Σχέδιο των τσιμεντόπλοιου της ομάδας Iliad.

Βρετανική αεροφωτογραφία με υπό ναυπήγηση τσιμεντόπλοια στο Πέραμα.

Το ACHILLES κατελκύσθηκε τον Μάρτιο του 1944 και δυο μήνες αργότερα ακολούθησαν τα δυο αδελφά του. Τις θέσεις του στις ναυπηγικές εσχάρες πήραν τρία σκάφη της υποομάδας IIIA, επίσης μονέλικα HEKTOR, MENELAOS και ODYSSEUS των 1.150 τόνων με παρόμοιες διαστάσεις και μεταφορικής ικανότητας 685 (το HEKTOR) ως 730 τόνων. Τα τύπου Iliad έφεραν πετρελαιομηχανή 400 ίππων και μπορούσαν να κινηθούν με ταχύτητα 8 κόμβων, οπότε οι Γερμανοί σκόπευαν να τα χρησιμοποιήσουν για πλόες και προς την Κρήτη. Από τα τρία πλοία του τύπου IIIB, ολοκληρώθηκε το ACHILLES τον Αύγουστο, ενώ το AGAMEMNON εξοπλίστηκε τον Ιούνιο και θα ολοκληρωνόταν τον Σεπτέμβριο, ενώ το AJAX έμεινε ημιτελής, όπως ημιτελή έμειναν στις εσχάρες και τα τρία της υποομάδας IIIA, λόγω των καθυστερήσεων που μετέφεραν την εκτιμώμενη ημερομηνία ολοκλήρωσης τους στον Μάρτιο του 1945. Ο οπλισμός τους ήταν δυο πολυβόλα των 3,7 ιντσών και δυο πολυβόλα, ενώ επανδρώνονταν από 15 άνδρες.

Τέλος, η τέταρτη ομάδα ή Type IV αποτελείτο από τα GENERAL BAZING, GENERAL SPEIDEL και GENERAL FELMY των 1.130 τόνων, με μεταφορική ικανότητα 520 τόνων. Σύμφωνα με τον Groener, οι διαστάσεις τους ήταν 45 x 8,5 μέτρα, δηλαδή παρόμοιες με της ομάδας II, αλλά η σημαντικά μεγαλύτερη μεταφορική ικανότητα υποδηλώνει ότι, στην πραγματικότητα ήταν μεγαλύτερα. Η ναυπήγηση τους ξεκίνησε στο τέλος του 1943 και οι αρχικές ημερομηνίες κατέλκυσης τους είχαν οριστεί για τον Μάρτιο του 1944. Ωστόσο, υπήρξαν καθυστερήσεις εξαιτίας της ελλιπούς χρηματοδότησης και της έλλειψης υλικών, οπότε τον Ιούνιο παρέμειναν στις ναυπηγικές εσχάρες με την προοπτική να ολοκληρωθούν τον Σεπτέμβριο - Οκτώβριο, εφόσον το πρόγραμμα συνεχιζόταν. Τελικά, τα έξι τσιμεντόπλοια των τύπων IIIA και IV δεν ολοκληρώθηκαν, καθώς, εξαιτίας της έκβασης του πολέμου, το πρόγραμμα ναυπήγησης τους διακόπηκε τον Αύγουστο του 1944.

Επίσης, κατασκευάστηκαν 25 πλωτές τσιμεντένιες εξέδρες που χρησίμευαν στον απο-

Καθέλκυση τσιμεντόπλοιου κλάσης II στο Πέραμα. (Rewald)

μαγνητισμό των υποβρυχίων, καθώς και τέσσερις τσιμεντένιες φορτηγίδες φορτοεκφόρτωσης τύπου V, μεταφορικής ικανότητας 320 τόνων που έλαβαν τα ονόματα Festungspionier 1 ως 4 και προβλεπόταν να καθελκυσθούν τον Φεβρουάριο του 1944. Τελικά, οι καθελκύσεις τους έγιναν με καθυστέρηση τον Μάιο και Ιούνιο και τα δυο πρώτα παραδόθηκαν στις 30 Ιουλίου. Η ναυπήγηση των δυο επόμενων Festungspionier συνεχίστηκε και μετά την αναστολή του προγράμματος ναυπήγησης τσιμεντόπλοιων και παραδόθηκαν εντός του Αυγούστου. Οι φορτηγίδες αυτές έφεραν μια πετρελαιομηχανή που έδινε κίνηση σε μια έλικα προσδίδοντας τους ταχύτητα 5,5 κόμβων.

Το πρόγραμμα ναυπήγησης τσιμεντόπλοιων θα συνεχιζόταν μετά την απελευθέρωση των έντεκα ναυπηγικών κλινών με την κατασκευή τεσσάρων ακόμη τύπου IV, τεσσάρων Festungspionier, τριών Iliad και μιας ομάδας έξι σκαφών τύπου Schalenschiff/Wiking-Motor⁷, που θα ολοκληρώνονταν στα μέσα του 1945. Ωστόσο, η ναυπήγηση αυτών των σκαφών είναι αμφίβολο αν καν ξεκίνησε, εξαιτίας

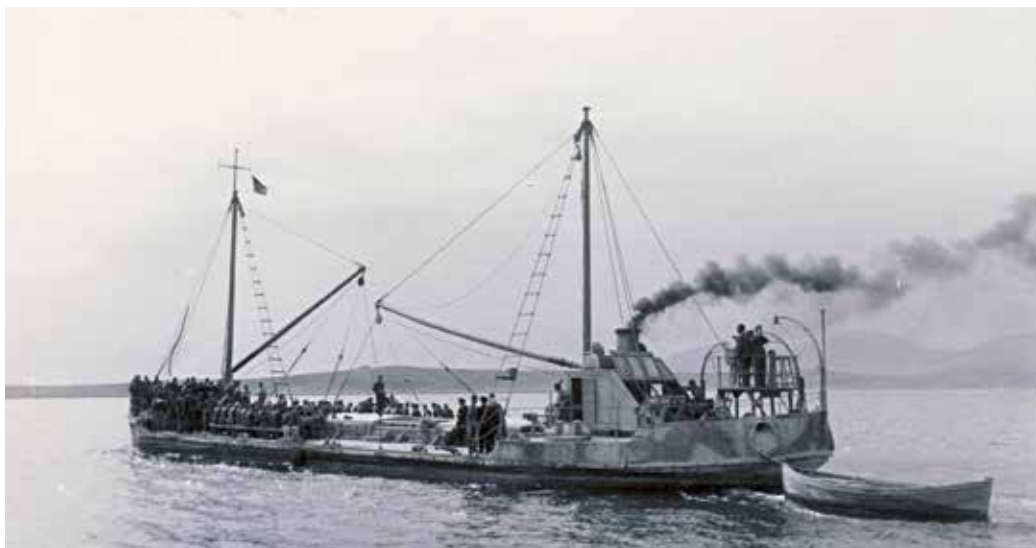
7 Τα Wiking-Boat, μεταφορικής ικανότητας 300 τόνων και μήκους 40,5 μέτρων, είχαν ήδη ναυπηγηθεί με επιτυχία σε άλλα ευρωπαϊκά ναυπηγεία. Διέθεταν δυο μηχανές πετρελαίου συνολικής ιπποδύναμης 200 ίππων και θα κινούνταν με ταχύτητα 7,5 κόμβων.

των καθυστερήσεων που προέκυψαν λόγω της ολιγωρίας στην καθέλκυση των προγενέστερων πλοίων και της διακοπής του προγράμματος.

Όταν τα τσιμεντόπλοια ολοκληρώνονταν, ακολουθούσαν οι δοκιμές πλεύσεις και κατόπιν εντάσσονταν σε υπηρεσία, συνδράμοντας τις γερμανικές μεταφορές στο Αιγαίο. Τον στόλο των νεότευκτων γερμανικών τσιμεντόπλοιων, συμπλήρωσαν οι δυο προαναφερθείσες φορτηγίδες ΞΑΝΘΟΠΟΥΛΟΣ 7 και ΞΑΝΘΟΠΟΥΛΟΣ 8 που πέρασαν στον έλεγχο τους μετά την κατάκτηση της χώρας. Τα πλοία πουλήθηκαν, τον Οκτώβριο του 1941 και το πρώτο μετονομάστηκε σε ΚΡΟΝΟΣ και το δεύτερο σε ΡΕΑ.⁸ Έκτοτε, δεν υπάρχουν στοιχεία για την τύχη του ΚΡΟΝΟΣ. Για το ΞΑΝΘΟΠΟΥΛΟΣ 8 (ΡΕΑ) περιήλθε σε γνώση των αρχών ότι, βυθίστηκε από πολεμική αιτία, στις 4 Οκτωβρίου 1944 στα ανοιχτά της Σκιάθου. Καθώς δεν υπάρχει κάποια αναφορά για βύθιση στην περιοχή από συμμαχικά πολεμικά σκάφη, πιθανών να βυθίστηκε από αεροπορική επίθεση.

Το τι απέγιναν τα τσιμεντόπλοια που ναυπηγήθηκαν στην Ελλάδα δεν είναι καταγεγραμμέ-

8 Η μετονομασία του ΞΑΝΘΟΠΟΥΛΟΣ 8 προκύπτει από γερμανικά έγγραφα, ωστόσο δεν καταγράφηκε επισήμως στο νηολόγιο του σκάφους.

Ένα από τα δυο PIONIER μεταφέροντας στρατιώτες. (P. Schenk)

νο με σαφήνεια και οι πληροφορίες αντλούνται από τις λιγοστές καταγραφές των γερμανικών αναφορών, καθώς και από μεταγενέστερες, προφορικές κυρίως, αναφορές αυτοπτών μαρτύρων που καταγράφηκαν από ορισμένους ερευνητές.

Η πρώτη απώλεια για τα γερμανικά τσιμεντόπλοια ήρθε τον Φεβρουάριο του 1944, όταν κατά τη διάρκεια μια καταιγίδας το GENERAL MEISE 1 προσάραξε στον Πειραιά. Οι προσπάθειες αποκόλλησης του δεν καρποφόρησαν και τον Ιούνιο καταγραφόταν ως απολεσθέν. Στις 4 Μαΐου 1944, ένα τσιμεντόπλοιο προσάραξε στους Ωρεούς της βόρειας Εύβοιας και ακολούθως, καταστράφηκε από τους αντάρτες. Σύμφωνα με τον Ε. Groener, ήταν το GENERAL MEISE 1, ενώ σύμφωνα με τον Β. Τεζαψίδη, ήταν το GENERAL MEISE 5, για το οποίο ο Groener επιβεβαιώνει ότι, είχε προσάραξει στον κόλπο Orca (πιθανώς λάθος ανάγνωση του Orei) της Εύβοιας το 1944 και συμπληρώνει ότι, οι εργασίες αποκόλλησης του εγκαταλείφθηκαν στις 31 Αυγούστου. Οι γερμανικές αναφορές επιβεβαιώνουν μόνο την απώλεια του GENERAL MEISE 5 στους Ωρεούς.

Ένα τσιμεντόπλοιο ημιβυθίστηκε κατά την διάρκεια του πολέμου στο Παλιό Λιμάνι των Σπετσών. Το ναυάγιο του αποτυπώνεται σε μεταπολεμικές φωτογραφίες, με την πλώρη του

ημιβυθισμένη και την πρύμνη του προσαραγμένη στα ρηχά του λιμενίσκου. Μαρτυρίες κατοίκων της περιοχής κάνουν λόγο για βύθιση του σκάφους από συμμαχικά αεροσκάφη, καθώς και ότι, ο οπλισμός του αφαιρέθηκε άμεσα από αντάρτες του ΕΛΑΝ. Ωστόσο, δεν έχει εξακριβωθεί το πότε έλαβε χώρα το συμβάν, αλλά ήταν μετά τον Ιούνιο του 1944, καθώς σε αναφορά του Γερμανού Ναυάρχου Αιγαίου στις 24 Ιουνίου, αναφέρεται ότι, από τα 32 τσιμεντόπλοια του προγράμματος είχαν ήδη κατελκυσθεί τα 20 (αυτά των κλάσεων I, II, IIIB και V), είχαν ολοκληρωθεί τα εννέα και είχαν ήδη απολεσθεί δυο.

Το πρώτο των τσιμεντόπλοιων, το PIONIER 1, πλέοντας στις 9 Ιουλίου 1944 από τον Πειραιά προς τον Βόλο, έμφορτο με 200 τόνους κάρβουνου, δέχθηκε επίθεση από δύο πετρελαιοκίνητα του Ελληνικού Απελευθερωτικού Ναυτικού (ΕΛΑΝ) πλησίον της ν. Στρογγυλής στα Λιχαδονήσια. Ο Έλληνας κυβερνήτης και οι πέντε ναυτικοί αφέθηκαν ελεύθεροι, ενώ οι δύο Γερμανοί συνοδοί κρατήθηκαν αιχμάλωτοι. Το τι απέγινε το σκάφος δεν είναι επίσημα καταγεγραμμένο, αλλά όπως προκύπτει από μαρτυρίες περίοικων, το τσιμεντόπλοιο προσάραξε στην Στρογγυλή και βυθίστηκε εκεί με τα κατάρτια του να εξέχουν από την επιφάνεια της θάλασσας. Κατόπιν, τα κατέρριψαν οι ίδιοι για

να μην προσελκύσουν στην περιοχή τους τυχόν έρευνες των Γερμανών για το σκάφος. Στον κατάλογο ναυαγίων του Ι. Μελισσηνού⁹, αναφέρονται δυο τσιμεντόπλοια στην Στρογγυλή (ένα 350 και ένα 400 τόνων) ως μη ανελκυσθέντα. Η καταγραφή του Μελισσηνού, για ύπαρξη δεύτερου ναυαγίου στη Στρογγυλή, πιθανότατα αντλήθηκε από το αρχείο του Οργανισμού Ανελκυσσεως Ναυαγίων (Ο.Α.Ν.) και ίσως συνδέεται με το παρακείμενο ναυάγιο του CRETELAND. Πάντως, σε μειοδοτικό διαγωνισμό του Ο.Α.Ν. τον Ιούνιο του 1949, προσφέρθηκε το ναυάγιο μόνο ενός αγνώστου ονόματος γερμανικού τσιμεντόπλοιου βυθισμένου παρά την Στρογγυλή σε βάθος 10 μέτρων, περιγραφόμενο ως «προσαραγμένο, ουδέν ρήγμα διαπιστώθηκε, φέρει φορτίο γαιανθράκων. Η μηχανή του 250 HP σε καλή κατάσταση. Τα βαρούλκα, άγκυρες, αλυσίδες ανελκυσθήκαν από τον εργολάβο Χρυσανθόπουλο. Το ναυάγιο του τσιμεντόπλοιου τελικά, δεν ανελκυστηκε – πλην της προπέλας του που σήμερα απουσιάζει – και παραμένει μέχρι σήμερα παρά τη νησίδα Στρογγυλή σε βάθος 10 μέτρων, αποτελώντας έναν δημοφιλή καταδυτικό προορισμό. Με βάση τα παραπάνω, αλλά και από τα χαρακτηριστικά του ναυαγίου, προκύπτει ότι πρόκειται για το PIONIER 1.

Στις 30 Ιουλίου 1944, ένα τσιμεντόπλοιο δέχθηκε επίθεση από βρετανικό αεροσκάφος, ενώ έπλεε από την Λήμνο προς τη Θεσσαλονίκη, μεταφέροντας 100 στρατιώτες και τρία άλογα. Το σκάφος προσέγγισε στην Αφησιά (Σάρτη) Σιθωνίας, όπου μέρος των στρατιωτών αποβιβάστηκε για να θάψει τους νεκρούς της επίθεσης. Ακολούθησε παρέμβαση του ΕΛΑΣ και του ΕΛΑΝ με αποτέλεσμα το σκάφος να αποχωρήσει αφήνοντας πίσω 9 στρατιώτες, δυο εκ των οποίων σκοτώθηκαν και οι υπόλοιποι αιχμαλωτίστηκαν. Το ίδιο συμβάν περιγράφεται και σε άλλη αναφορά με τη διαφορά ότι, έλαβε χώρα στις 14 Σεπτεμβρίου στον κόλπο του Αγίου Όρους και ανεβάζει τον αριθμό των νεκρών σε 30 και των αιχμαλώτων σε 12.

Το βράδυ της 9ης Αυγούστου 1944, το υπο-

βρύχιο ΠΙΠΙΝΟΣ εντόπισε νηοπομπή αποτελούμενη από το τορπιλοβόλο TA-19, το μεταγωγικό πλοίο ORION (πρώην ελληνικό πλοίο φάρων ΩΡΙΩΝ) και ένα σκάφος που εκτιμήθηκε ως τσιμεντόπλοιο να πλέουν από τη Λέρο προς τον Πειραιά. Το επόμενο πρωί το ΠΙΠΙΝΟΣ εντόπισε τα σκάφη στον λιμένα Καρλοβασίου και αναμένοντας την έξοδο τους, παρατήρησε και έτερο τσιμεντόπλοιο να εισέρχεται στον λιμένα. Το απόγευμα της ίδιας ημέρας τορπίλισε και βύθισε το TA-19 έξωθι του λιμένος, ενώ εξαπέλυσε τορπίλες εναντίον των τριών ελλιμενιζόμενων σκαφών προκαλώντας ζημιές στο ORION. Ο

Το μισοβυθισμένο GENERAL HERRMANN στο Πέραμα το 1945. (Β. Παπαϊωάννου)

αξιωματικός του ΠΙΠΙΝΟΣ Μ. Χορς κατέγραψε¹⁰ ότι, η πρώτη τορπίλη που ερρίφθη κατά των μεταγωγικών έπληξε τον λιμενοβραχίονα με αποτέλεσμα από τον όγκο του νερού που υψώθηκε και τις πέτρες που εκτοξεύτηκαν «οι δυο φορτηγίδες (σ.σ. εννοεί τα τσιμεντόπλοια) που ήταν πλευρισμένες στο μόλο, φάνηκαν αναποδογυρισμένες. Δεν έχω ακούσει άλλη

9 Που εμπεριέχεται στο βιβλίο του Ιωάννη Μαλακάση «Αρχείο Ι. Μελισσηνού, Το Ναυτικό στον Δεύτερο Παγκόσμιο Πόλεμο-Η συνολική προσφορά της Ελληνικής Εμπορικής Ναυτιλίας (Ιστιοφόρου και Ατμοπλόου) 1940-1945»

10 Σε ανέκδοτο κείμενο που συμπεριλήφθηκε στο βιβλίο «Β' Παγκόσμιος Πόλεμος οι Πολεμιστές του Ναυτικού Θυμούνται...»

φορά να βουλιάζει καράβι, έστω και τσιμεντόπλοιο, με πέτρες και νερά. Από τις γερμανικές αναφορές προκύπτει ότι, τα δυο σκάφη ήταν τα σιδηρά μότορσιπ HORST¹¹ και MERKUR¹² και ότι, δεν υπέστησαν άξίες αναφοράς ζημίες από την επίθεση. Καθώς οι συμμαχικές αρχές είχαν πληροφορηθεί το γερμανικό πρόγραμμα ναυπήγησης τσιμεντόπλοιων, φαίνεται ότι, καταγράφονταν ως τέτοια ορισμένα από τα μικρά σιδηρά φορτηγά παράκτιων πλοίων που είχαν καταπλεύσει στο Αιγαίο από τη Μαύρη Θάλασσα στα μέσα του 1944.

Στις 18 Σεπτεμβρίου 1944 ο ΕΛΑΝ Ευβοίας

κατέλαβε με αιφνιδιασμό σκάφος που περιεγράφηκε ως γερμανικό τσιμεντόπλοιο 120 τόνων έμφορτο με άλευρα, όσπρια και φαρμακευτικό υλικό. Σύμφωνα με την αφήγησή¹³ του

11 Το HORST (212 κ.ό.χ.) είχε ναυπηγηθεί το 1938 στη Γερμανία για ποτάμιους πλόες και είχε πλεύσει το 1943 μέσω του Δούναβη στη Μαύρη Θάλασσα και κατόπιν στο Αιγαίο.

12 Το MERKUR είχε ναυπηγηθεί το 1939 στη Γερμανία για ποτάμιους πλόες. Κατέπλευσε το 5.44 στο Αιγαίο. Αυτοβυθίστηκε στις 15.10.44 στη Θεσσαλονίκη. Μεταπολεμικά ανεγκύστηκε.

13 Στο βιβλίο «Άγνωστες πτυχές Κατοχής και Αντίστασης 1941-44»

αντάρτη Κ. Δαμιανού που έλαβε μέρος στην επιχείρηση, μια λέμβος με τρεις άνδρες του ΕΛΑΝ προσέγγισε το τσιμεντόπλοιο με την πρόφαση ότι, θα έδιναν στο πλήρωμα ένα κοφίνι αυγά. Όταν έφθασαν δίπλα του, προτάξανε τα όπλα τους και κατέλαβαν το σκάφος. Αφού αποβίβασαν τους δυο Γερμανούς και το πενταμελές ελληνικό πλήρωμα, απαλλοτρίωσαν το φορτίο και κατόπιν βύθισαν το τσιμεντόπλοιο. Σύμφωνα με τον ίδιο, το σκάφος βυθίστηκε στην ακτή των Ωρεών και αργότερα αποτέλεσε τη βάση κρηπιδώματος. Η απώλεια του σκάφους, στις 18 Σεπτεμβρίου, δεν επιβεβαιώνεται από τις γερμανικές αναφορές, αλλά η τοποθέτηση του στους Ωρεούς κάνει πιθανό να πρόκειται για το προαναφερθέν GENERAL MEISE 5 και να έχει καταγραφεί λάθος το πότε έγινε η επιχείρηση του ΕΛΑΝ. Η Υδρογραφική Υπηρεσία επιβεβαιώνει ότι, κατά την απελευθέρωση εντοπίστηκε το ναυάγιο ενός τσιμεντόπλοιου πλησίον του Νέου Πύργου Ευβοίας σε απόσταση 8 μέτρων από την ακτή, με μέρος της μιας του πλευράς να εξέχει περί το ένα μέτρο από την επιφάνεια της θάλασσας και καταγράφει ότι, κατόπιν ανεγκύστηκε. Ενδεχομένως στη συνέχεια να χρησιμοποιήθηκε ως μέρος κρηπιδώματος, όπως ανέφερε ο Δαμιανός.

Κατά τις πρωινές ώρες στις 8 Οκτωβρίου 1944, το υποβρύχιο ΜΑΤΡΩΖΟΣ στα βόρεια της Ικαρίας συνάντησε νηοπομπή αποτελούμενη από πέντε μικρά πλοία που συμμετείχαν στην μεταφορά Γερμανών στρατιωτών από τα Δωδεκάνησα προς τη βόρεια Ελλάδα. Τα πλοία ήταν το τσιμεντόπλοιο ACHILLES, το PAUL¹⁴ και το προαναφερθέν μότορσιπ HORST συνοδευόμενα από τις ακτοφυλακίδες¹⁵ GK.91 και GD.92 και είχε αποπλεύσει από τη Λέρο με προορισμό τη Θεσσαλονίκη. Ακολούθησε ανταλλαγή πυρών, μεταξύ του υποβρυχίου και των συνοδών και η νηοπομπή συνέχισε την πορεία της προς βορά. Την ίδια ημέρα, η νηοπομπή δέχθηκε στα βορειοδυτικά της Χίου την επίθεση τριών βρετανικών τορπιλακάτων που είχαν ειδοποι-

14 Το PAUL (212 κ.ό.χ.) είχε μάλλον ναυπηγηθεί το 1944 στα Αμπελάκια από ξυλεία.

15 Τα GK.91 και GD.92 ήταν τύπου Kriegsfischkutter (εξοπλισμένου αλιευτικού) ορισμένα από τα οποία είχαν ναυπηγηθεί στη Σαλαμίνα από ξυλεία κατά την Κατοχή.

Ανέλκυση του GENERAL LAMBERT στον Βόλο από το KINGARTH. (συλλογή Χ. Καλδί)

ηθεί για την πορεία της. Το ACHILLES επλήγη από τορπίλη και βυθίστηκε, ενώ τα δυο άλλα μεταγωγικά αυτοβυθίστηκαν και τα δυο συνοδά διέφυγαν προς τον Βόλο έχοντας περισυλλέξει τους επιζώντες.

Την ίδια ημέρα, οι γερμανικές αναφορές κατέγραψαν ότι, η ακτοφυλακίδα GA.02¹⁶ και το τσιμεντόπλοιο GENERAL MEISE (δεν αναφέρεται ο αριθμός του) δέχθηκαν αεροπορική επίθεση στον Ευβοϊκό, με αποτέλεσμα το δεύτερο να βυθιστεί. Ο Ε. Groener αναφέρει¹⁷, ότι στις 8 Οκτωβρίου βυθίστηκαν στο «κανάλι της Χαλκίδας» τα GENERAL MEISE 3 και GENERAL MEISE 4, εξαιτίας αεροπορικής επίθεσης. Η αναφορά του Groener σε δυο τσιμεντόπλοια που βυθίστηκαν στον Ευβοϊκό στις 8 Οκτωβρίου χρήζει περαιτέρω διερεύνησης, καθώς μόνο για το ένα υπάρχει επιβεβαίωση. Σύμφωνα με μαρτυρίες κατοίκων των Στύρων, σε μικρό βάθος στην νησίδα Καβαλιανή του Νότιου Ευβοϊκού υπάρχει το ναυάγιο ενός τσιμεντόπλοιου που

πιθανώς να είναι αυτό που βυθίστηκε στις 8 Οκτώβρη.

Για τα υπόλοιπα τσιμεντόπλοια δεν υπήρχε ο χρόνος για να μετακινηθούν προς βορά. Οι γερμανικές αναφορές καταγράφουν ήδη στις 3 Οκτωβρίου 1944, την αυτοβύθιση μιας τσιμεντένιας φορτηγίδας (πιθανότατα μια από τα Festungsrionier) στην ευρύτερη περιοχή του Πειραιά, ενώ ήταν έμφορτη με πυρομαχικά, όπλα, βόμβες και εξοπλισμό. Πέντε ημέρες αργότερα, καταγράφουν την βύθιση ενός τσιμεντόπλοιου έμφορτου με όπλα, πυρομαχικά και εξοπλισμό, στην ίδια περιοχή προφανώς σε μια προσπάθεια απόρριψης πολεμικού υλικού που δεν υπήρχε χρόνος να μεταφερθεί αλλού. Στις 8 Οκτωβρίου, κατά τη διάρκεια συμμαχικής αεροπορικής επίθεσης στον Πειραιά, βυθίστηκε το GENERAL MEISE 2. Την επομένη, οι Γερμανοί υποχωρώντας από την Αττική, αυτοβύθισαν στον Πειραιά τα εναπομείναντα σκάφη τους. Ανάμεσα τους ήταν τα τσιμεντόπλοια PIONIER 2, GENERAL JACOB 2 και GENERAL FOERTSCH.¹⁸

16 Πρόκειται για το πρώην ελληνικό μότορσιπ ΚΥΘΗΡΑ.

17 Στο βιβλίο "The German Warships 1815-1945"

18 Σύμφωνα με αναφορά σε ελληνική βιβλιογραφία, το

Το τσιμεντόπλοιο του Βόλου ως προβλήτα στα Μέθανα. (Α. Μπιλάλη)

Στο Πέραμα αυτοβυθίστηκε το GENERAL JACOB 1 που χρησίμευε ως πλωτός γερανός για τις ανάγκες του ναυπηγείου τσιμεντόπλοιων, τα AGAMEMNON και AJAX, ενώ φωτογραφικά ντοκουμέντα μαρτυρούν ότι, κατά την απελευθέρωση βρέθηκε μισοβυθισμένο στο Πέραμα και το GENERAL HERRMANN που είχε ολοκληρωθεί ως υδροφόρα.

Ανάμεσα στα πλοία που κινήθηκαν από τον Πειραιά προς την βόρεια Ελλάδα κατά την υποχώρηση των Γερμανών ήταν και τα τσιμεντόπλοια GENERAL LAMBERT και GENERAL JACOB 3. Το πρώτο κατόρθωσε να φθάσει μέχρι το λιμάνι του Βόλου στις 15 Οκτωβρίου, αλλά την επομένη έλαβε χώρα συμμαχικός βομβαρδισμός, οπότε επλήγη και ακολούθως αυτοβυθίστηκε. Για το GENERAL JACOB 3 ο τοπικός φωτογράφος Νίκος Στουρνάρας αναφέρει¹⁹ σχετικά: «το μεγάλο τσιμεντόπλοιο «Στρατηγός

Γακόμπ», που χτυπήθηκε στις ηλιοερίτικες ακτές του Αιγαίου, ρυμουλκήθηκε όλη τη νύχτα και βρίσκεται από το πρωί αραγμένο στην παραλία του Βόλου». Το σκάφος δέχθηκε πυρά από την 116η πυροβολαρχία του ΕΛΑΣ καθώς παρέπλεε την θέση Οβρυός και ρυμουλκήθηκε στο Βόλο από το ρυμουλκό AMSEL, το μότορσιπ ΝΙΚΗΤΑΣ ΔΕΝΔΡΙΝΟΣ και ένα καΐκι. Κατόπιν, το GENERAL JACOB 3 αυτοβυθίστηκε, στις 18 Οκτωβρίου, από τους Γερμανούς προκειμένου να αποτελέσει εμπόδιο στην λειτουργία του λιμένα που εγκατέλειψαν την ίδια ημέρα. Το ένα από τα δυο ναυάγια που βρισκόταν προ της καπναποθήκης Παπαστράτου - με πιθανότερο να επρόκειτο για το GENERAL JACOB 3 - ανεγκύσθηκε τον Ιούλιο του 1945 και ρυμουλκήθηκε στη θέση Πευκάκια όπου προσαράχθηκε. Κατόπιν, πάνω στο τσιμεντόπλοιο είχε τοποθετηθεί μια ανεγκυσθείσα γερμανική τορπιλάκατος. Το σκάφος τελικά ημιβυθίστηκε και εξείχε περίπου 3,5 μέτρα από την επιφάνεια της θάλασσας. Παρέμεινε στα Πευκάκια μέχρι περίπου το 1974, οπότε ανατινάχθηκε προκειμένου να απομακρυνθεί για να μην εμποδίζει

PIONIER 2 βυθίστηκε στις 24 Ιουνίου 1944 στους Ωρεούς μετά από παγίδευση από σκάφος του ΕΛΑΝ. Ωστόσο η γερμανική εκδοχή είναι η επικρατέστερη.

19 Στο βιβλίο του «Αναδρομή στα περασμένα. Η τραγωδία της κατοχής: Μαγνησία 1943-44», Τόμος Β', Αθήνα, 1996.

Το τσιμεντόπλοιο της Ραφήνας. (Κ. Μεγαλοκονόμου)

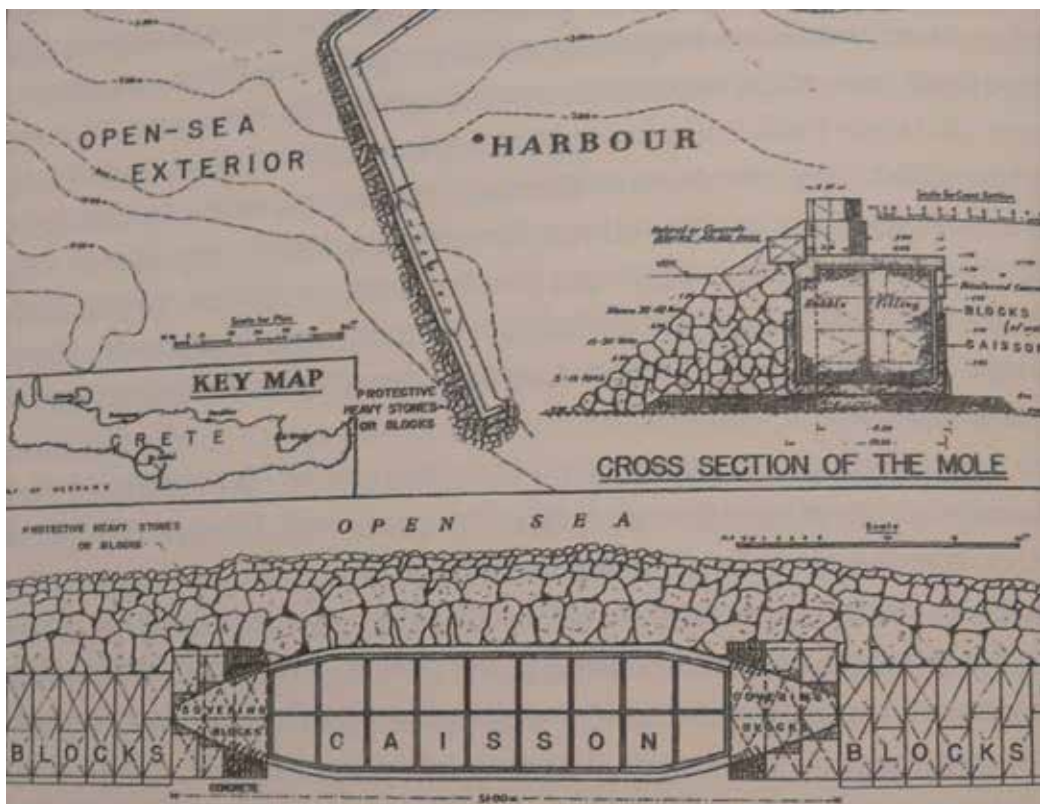
την ναυσιπλοΐα του επεκτεινόμενου λιμένος. Το έτερο τσιμεντόπλοιο, πιθανότατα το GENERAL LAMBERT, που βρισκόταν στην δυτική πλευρά της σκάλας σιδηροδρόμων ανεγκύστηκε τον Αύγουστο του 1948 από συνεργείο του Ο.Α.Ν.,- με τη συνδρομή του βρετανικού ναυαγοσωστικού KINGARTH. Το τσιμεντόπλοιο παρέμεινε για αρκετά χρόνια πλαγιοδετημένο στον κυματοθραύστη του λιμανιού και κατόπιν παραχωρήθηκε στο Λιμενικό Ταμείο Μεθάνων. Το σκάφος ρυμουλκήθηκε στον Άγιο Γεώργιο Μεθάνων, όπου τοποθετήθηκε ως προέκταση του εκεί κυματοθραύστη και μέχρι σήμερα τα ναυπηγικά του χαρακτηριστικά παραμένουν διακριτά.

Τον Απρίλιο του 1947, ο Ο.Α.Ν. προχώρησε σε μειοδοτικό διαγωνισμό για την διάλυση δυο τσιμεντόπλοιων (περιγραφόμενων ως 250 και 450 τόνων αντίστοιχα), που βρίσκονταν βυθισμένα στο λιμάνι Πειραιά. Το ένα βρισκόταν παρά τον μόλο Κράκαρη και το άλλο στην Τρούμπα. Πάντως, το ναυάγιο του τσιμεντόπλοιου στον μόλο Κράκαρη παρέμεινε εκεί τουλάχιστον μέχρι το 1949. Ωστόσο, οι γερμανικές αναφορές κάνουν λόγο για την βύθιση τεσσάρων τσιμεντόπλοιων (GENERAL MEISE 2, PIONIER 2, GENERAL JACOB 2 και GENERAL FOERTSCH) στον Πειραιά και όχι μόνο δυο, όπως κατέγραψε ο Ο.Α.Ν., ο οποίος επίσης το 1947 αναζητούσε μειοδότη για τη διάλυση «απάντων των προ των ναυπηγείων Περάματος βυθισμένων τσιμεντόπλοιων». Τα ναυάγια στο Πέραμα προφανώς προέρχονται από τσιμεντόπλοια που είχαν μείνει ημιτελή και αυτοβυθίστηκαν ή εγκαταλείφθηκαν στο ναυπηγείο του Περά-

ματος κατά τη γερμανική αποχώρηση, με το GENERAL HERRMANN να είναι ένα από αυτά. Οι σκελετοί δυο τσιμεντόπλοιων παραμείναν ορατοί εκατέρωθεν της Γερμανικής Σκάλας για πολλά χρόνια. Αυτός που βρισκόταν δυτικά επιχωματώθηκε το 1955 κατά τη διάρκεια έργων δημιουργίας προβλήτας, ενώ αυτός ανατολικά παρέμεινε ορατός μέχρι τα μέσα της δεκαετίας του ενενήντα οπότε η περιοχή επιχωματώθηκε και καλύφθηκε.

Ορισμένα από τα τσιμεντόπλοια που βρέθηκαν κατά την απελευθέρωση ημιτελή ή βυθισμένα σε μικρά βάθη, ενσωματώθηκαν σε λιμενικά έργα όπως στους Ωρεούς που προαναφέραμε. Τον Ιανουάριο του 1949, ο Ο.Α.Ν. ανέλκυσε στο Πέραμα ένα τσιμεντόπλοιο, το οποίο στη συνέχεια ρυμουλκήθηκε στη Ραφήνα. Το τσιμεντόπλοιο βυθίστηκε εκεί σε προεπιλεγμένη θέση και το κατάστρωμα του καλύφθηκε προκειμένου να χρησιμεύσει ως κυματοθραύστης και αποβάθρα, ενώ τη δεκαετία του πενήντα λειτούργησε στην πλώρη του μια ταβέρνα. Παρά τις μετέπειτα επεκτάσεις του λιμένος, η πλώρη του τσιμεντόπλοιου παραμένει διακριτή μέχρι σήμερα. Η αρχική ταυτότητα του τσιμεντόπλοιου δεν είναι γνωστή, ωστόσο από τα χαρακτηριστικά της πλώρης με το ψηλό επίστεγο και τα φιλιστρίνια προκύπτει ότι, ανήκε στην ομάδα III. Αυτό συνδυασμένο με την καταγραφή ότι, είχε ανελκυστεί στο Πέραμα οδηγεί στο συμπέρασμα ότι, επρόκειτο για ένα από τα AGAMEMNON ή AJAX, που είχαν αυτοβυθιστεί οι Γερμανοί κατά την υποχώρησή τους.

Επίσης, ο λιμενοβραχίονας στην Αγία Γαλή-

Σχέδιο της χρήσης του τσιμεντόπλοιου στην Αγ. Γαλήνη.

νη Ηρακλείου, που κατασκευάστηκε το 1951, ενσωμάτωσε ένα τσιμεντόπλοιο, το οποίο εντόπισε σε μια ελληνική ακτή και ρυμουλκήθηκε εκεί από τον Πειραιά. Ο διευθυντής της εταιρίας Αρχιμήδης που κατασκεύασε το έργο αναφέρει²⁰ ότι, επρόκειτο για σκάφος βρετανικής ναυπήγησης του 1919 μήκους 51 μέτρων. Η αναφορά αυτή και οι διαστάσεις του σκάφους φανερώζουν ότι, ήταν το προαναφερθέν ΚΡΟΝΟΣ (πρώην ΞΑΝΘΟΠΟΥΛΟΣ 7) για το οποίο δεν υπάρχουν στοιχεία για την τύχη του κατά και μετά την Κατοχή.

Το τσιμεντόπλοιο που είχε βυθιστεί στο Παλιό Λιμάνι Σπετσών παρέμενε εκεί μέχρι το καλοκαίρι του 1956, οπότε ανελκύστηκε και ρυμουλκήθηκε στο λιμάνι της Ντάπιας Σπετσών, όπου «ετοποθετήθη επί της λιθορριπής» για να αποτελέσει τον ανατολικό κυματοθραύστη

του λιμένος. Τα ναυπηγικά χαρακτηριστικά του σκάφους παρέμεναν ορατά για αρκετά χρόνια, μέχρι που οι μετέπειτα επεκτάσεις του λιμένος τα απέκρυψαν πλήρως.

Παραμένει ασαφές το αν βυθίστηκαν στις 8 Οκτωβρίου 1944 στον Ευβοϊκό, τόσο το GENERAL MEISE 3, όσο και το GENERAL MEISE 4, καθώς έχει τεκμηριωθεί η βύθιση μόνο ενός από τα δυο. Επίσης, το GENERAL MEISE 1 που είχε προσαράξει στον Πειραιά μπορεί να ανελκύστηκε το καλοκαίρι του 1944.²¹ Από την άλλη, δεν έχει εξακριβωθεί ποιο ήταν το τσιμεντόπλοιο που ημιβυθίστηκε, κατά την Κατοχή, στις Σπέτσες. Η ύπαρξη πρόστεγου και επίστεγου, καθώς και τα χαρακτηριστικά της πλώρης του, όπως διακρίνονται σε φωτογραφίες της εποχής, παραπέμπουν σε σκάφος της κλάσης

20 Στο άρθρο του Port of St. Galini: A new harbour on the southern coast of Crete.

21 Ο Β. Τεζαψίδης αναφέρει ότι το GENERAL MEISE 1 βυθίστηκε στις 8.10.44 στον Βόλο πληροφορία που δεν επιβεβαιώνεται από άλλες πηγές.

Το τσιμεντόπλοιο στις Σπέτσες το 1956, μετά την ανέλκυση του. (R. McCabe)

II, οπότε θα μπορούσε να είναι ένα από τα προαναφερθέντα GENERAL MEISE για τα οποία δεν είναι τεκμηριωμένο το τέλος τους. Η παρουσία του στις Σπέτσες, ενός νησιού όπου μεταφέρεται μέχρι σήμερα το νερό με υδροφόρες, καθιστά πιθανό να είναι το GENERAL MEISE 3 που είχε ολοκληρωθεί ως υδροφόρα.

Ο βετεράνος δύτης Νικήτας Κλήμης που είχε μεταπολεμικά εργαστεί σε σειρά ανεγκύσεων ναυαγίων ανέφερε²² ότι: «είχαμε βουτήξει και σε ένα γερμανικό τσιμεντόπλοιο που βρισκόταν σε 15 οργιές βάθος στην είσοδο του κόλπου της Ελευσίνας. Είχε μια μικρή ξύλινη γέφυρα και στα αμπάρια του εργαλεία – βγάλαμε και ένα αμόνι – νάρκες και κώνους από τορπίλες που τους βγάλαμε για να πάρουμε το εκρηκτικό τους. Αλλά το σκάφος θα είναι ακόμη εκεί μιας και κανείς δεν ενδιαφέρθηκε να το ανεγκύσει αφού ήταν από τσιμέντο. Λέγανε ότι, το χρησιμοποιούσαν οι Γερμανοί για να μεταφέρουν υλικά από τη μια μονάδα στην άλλη. Ένα άλλο τσιμεντόπλοιο είναι στα ανοιχτά της Γερμανικής Σκάλας στο Πέραμα, σε μικρή απόσταση και σε βάθος περίπου 12 μέτρων.»

Το ναυάγιο στο Πέραμα πιθανότατα είναι αυτό που προέκυψε στις 8 Αυγούστου 1962, όταν ένα τσιμεντόπλοιο τέθηκε σε ρυμούλκη-

ση προκειμένου να μεταφερθεί από εκεί στην Ανάβυσσο, όπου θα χρυσίμει ως προβλήτα. Ωστόσο, σε απόσταση 200 μέτρων από τη Γερμανική Σκάλα το τσιμεντόπλοιο βυθίστηκε εκ νέου, καθώς αποσπάστηκε το πρυμναίο του τμήμα. Διαπιστώθηκε ότι τα χρόνια που παρέμενε προσαραγμένο στο Πέραμα, το πρυμναίο τμήμα επέπλεε υποκείμενο στις πιέσεις και προσβολές των θαλασσίων κυμάτων και του καιρού. Προφανώς, επρόκειτο για ένα από τα τσιμεντόπλοια που αναφέρονταν στην προκήρυξη του Ο.Α.Ν. το 1947. Η φωτογραφία από το αρχείο ΕΛΙΑ-ΜΙΕΤ που δείχνει την ανέλκυση ενός τσιμεντόπλοιου δίπλα στη Γερμανική Σκάλα, περί το 1962, φανερώνει χαρακτηριστικά που παραπέμπουν σε κάποιο από τα τσιμεντόπλοια τύπου II με πιο πιθανά τα GENERAL HERRMANN και GENERAL JACOB I.

Η μαρτυρία του Νικήτα Κλήμη περί της ύπαρξης ναυαγίου ενός τσιμεντόπλοιου, στα ανοιχτά του Σκαραμαγκά, κινητοποίησε το Πολεμικό Ναυτικό που ενέταξε την έρευνα για το σκάφος στο πλαίσιο μιας ευρύτερης επιχειρήσης καταγραφής ιστορικών ναυαγίων σε περιοχές ευθύνης του. Το ναυάγιο του τσιμεντόπλοιου είχε καταγραφεί από την Υδρογραφική Υπηρεσία ήδη από το 1954, οπότε και είχε σημανθεί με δυο μικρούς σφαιρικούς σημαντήρες καθώς κρίθηκε ως επικίνδυνο και συνέστησε τότε την απομάκρυνση κάθε πλωτού μέσου πέριξ του

22 Στο βιβλίο «Ανεγκύοντας την Ιστορία: Η εποποιία της ανέλκυσης ναυαγίων στην μεταπολεμική Ελλάδα»

Ανέγκυση τσιμεντόπλοιου στο Πέραμα, περί το 1962. (Φωτογραφικό Αρχείο ΕΛΙΑ-ΜΙΕΤ)

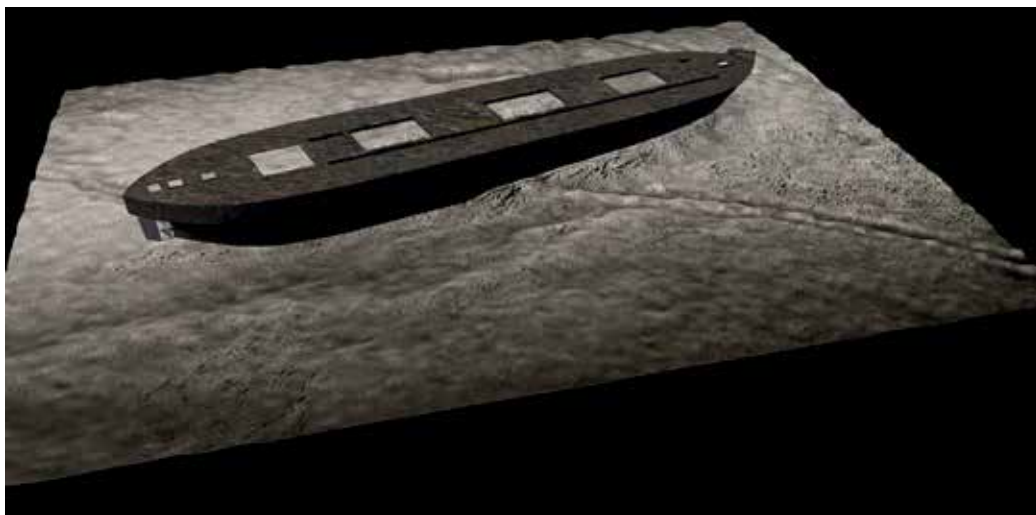
ναυαγίου σε ακτίνα 200 τουλάχιστον μέτρων. Η επικινδυνότητα του ναυαγίου συνίστατο στο φορτίο που παρέμενε στα αμπάρια του και όχι στο ότι εμπόδιζε καθαυτό την ναυσιπλοΐα, καθώς η απόσταση από το υψηλότερο σημείο του έως την επιφάνεια είναι 19 μέτρα. Το Δεκέμβριο του 2014, η καταδυτική ομάδα του Κώστα Θωκταρίδη σε συνεργασία με την Υπηρεσία Ιστορίας Ναυτικού προχώρησαν σε καταγραφή της κατάστασης του ναυαγίου.

Το ναυάγιο βρίσκεται σε βάθος 26 μέτρων, σε όρθια θέση με την πλώρη του να έχει εισχωρήσει βαθύτερα στον λασπώδη βυθό, ενώ η κατεύθυνση του είναι βοράς προς νότο. Οι εικόνες από το βυθό έδειξαν ότι το τσιμεντόπλοιο δεν διέθετε πρόστεγο ή επίστεγο και το κύτος του ήταν χωρισμένο σε τρία αμπάρια στα οποία πλέον υπάρχουν ελάχιστα υπολείμματα από μεταλλικά αντικείμενα. Η μηχανή του ήταν τοποθετημένη πρύμα και έδινε κίνηση σε μια έλικα με τρία πτερύγια, ενώ η κατεύθυνση δινόταν από ένα ηνδάλιο. Οι διαστάσεις του καταγράφηκαν περίπου 50 μέτρα μήκος και πλάτος 8,5 μέτρα. Από την ξύλινη γέφυρα του σκάφους δεν υπάρχουν πλέον ίχνη, όμως στη θέση της βρέθηκε ένα φιλιστρίνι που ανασύρθηκε. Στην πρύμνη του σκάφους έχουν προκύψει φθορές, πιθανότατα από την άγκυρα κάποιου μεγάλου σκάφους που έτυχε να αγκυροβολήσει πλησίον του ναυαγίου. Στο κύτος δεν υπάρχουν ρήγμα-

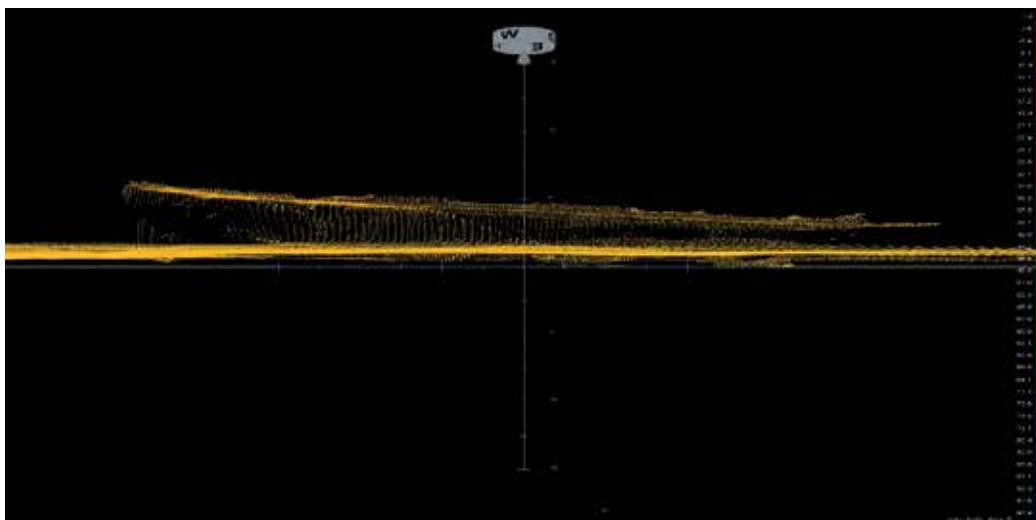
τα ή άλλες φθορές από τις οποίες να προκύπτει ο λόγος της βύθισης του. Με αυτό ως δεδομένο οδηγούμαστε στο συμπέρασμα ότι, το σκάφος είτε βυθίστηκε εξαιτίας ναυτικού ατυχήματος, είτε αυτοβυθίστηκε κατά την αποχώρηση των Γερμανών τον Οκτώβριο του 1944, για να μην περιέλθει στις επερχόμενες συμμαχικές δυνάμεις. Καθότι δεν υφίσταται γερμανική αναφορά για εμπλοκή τσιμεντόπλοιου σε ναυτικό ατύχημα καταλήγουμε στο ότι, το σκάφος είχε αυτοβυθιστεί.

Καθώς στις γερμανικές αναφορές δεν έχει καταγραφεί η απώλεια ή αυτοβύθιση σκάφους στον Σκαρμαμαγκά, για την εξακρίβωση της ταυτότητας του σκάφους πραγματοποιήθηκε ανάλυση επί των ευρημάτων της έρευνας πεδίου. Η ύπαρξη μιας έλικας μαρτυρά ότι, δεν είναι κάποια από τις βρετανικής ναυπήγησης φορτηγίδες, αλλά ένα από τα γερμανικά μονοπρόπελα τσιμεντόπλοια, άρα εξαιρούνται τα πλοία της κλάσης IIC. Επίσης, δεν μπορεί να είναι κάποιο από τα ημιτελή της κλάσης «Ilias», καθώς αυτά είχαν έλικες με τέσσερα πτερύγια και οι δυο διαστάσεις τους ήταν μεγαλύτερες. Άρα η έρευνα επικεντρώθηκε στα σκάφη των υπολοίπων κλάσεων, για τα οποία δεν είναι καταγεγραμμένο με σαφήνεια το τέλος τους.²³ Το

²³ Για το PIONIER 2 και για το GENERAL MEISE 2, αναφέρεται ότι αυτοβυθίστηκαν στον Πειραιά αλλά εξετάστηκαν καθώς

Τρισδιάστατη απεικόνιση του ναυαγίου. (Γ. Μαστρογεωργίου)

Ηλεκτρονική απεικόνιση του ναυαγίου. (Γ. Μαστρογεωργίου)

βασικό στοιχείο που μας καθοδηγεί στην εξακρίβωση της ταυτότητας του σκάφους είναι το μήκος του. Τα τσιμεντόπλοια της κλάσης I είχαν μήκος 39 μέτρων και της κλάσης IIA/B είχαν 43,7 μέτρα, το δε πλάτος τους ήταν 8,5 μέτρα. Το ναυάγιο του Σκαραμαγκά έχει το ίδιο πλάτος αλλά σημαντικά μεγαλύτερο μήκος, επομένως δεν μπορεί να είναι ένα από αυτά. Για τις μηχανα-

νοκίνητες φορτηγίδες τύπου Festungspionier δεν στάθηκε δυνατόν να βρεθούν οι διαστάσεις τους, ωστόσο η εξέταση αεροφωτογραφιών τους υπό ναυπήγηση και η μεταφορική τους ικανότητα των 320 τόνων παραπέμπει σε σκάφη με μήκος έως 40 μέτρα, οπότε τις αποκλείει και αυτές από την έρευνα.

Εξετάζοντας περαιτέρω τα χαρακτηριστικά του ναυαγίου, παρατηρούμε ότι, δεν διαθέτει πρόστεγο, ούτε επίστεγο και ότι το υψηλότερο σημείο της πλώρης του φαίνεται να είναι ανομοιόμορφο. Αυτό πιθανώς οφείλεται στο ότι το

υφίσταται η δυσαρμονία μεταξύ αναφορών των Γερμανών και του Ο.Α.Ν. και μπορεί οι Γερμανοί να χαρακτήρισαν ως Πειραιά άλλη τοποθεσία στην ευρύτερη περιοχή.

Συνοπτικός πίνακας των τσιμεντόπλοιων του Περάματος:

Τύπος	Όνομα	Τέλος
I	PIONIER 1	Βυθίστηκε στην Στρογγύλη Ευβοίας τον 7.44
	PIONIER 2	Αυτοβυθίστηκε στον Πειραιά τον 10.44
IIA/B	GENERAL MEISE 1	Προσάραξε στον Πειραιά τον 2.44. *
	GENERAL MEISE 5	Προσάραξε στους Ωρεούς τον 5.44 και ημιβυθίστηκε
	GENERAL MEISE 2	Βυθίστηκε στον Πειραιά τον 10.44
	GENERAL MEISE 3	Ένα εκ των δυο σίγουρα βυθίστηκε στον Ευβοϊκό τον 10.44. *
	GENERAL MEISE 4	
	GENERAL HERRMANN	Αυτοβυθίστηκε; στο Πέραμα τον 10.44
IIC/D	GENERAL JACOB 1	Αυτοβυθίστηκε στο Πέραμα τον 10.44
	GENERAL JACOB 2	Αυτοβυθίστηκε στον Πειραιά τον 10.44
	GENERAL JACOB 3	Αυτοβυθίστηκε στον Βόλο τον 10.44
	GENERAL LAMBERT	Αυτοβυθίστηκε στον Βόλο τον 10.44
	GENERAL FOERTSCH	Αυτοβυθίστηκε στον Πειραιά τον 10.44
IIIB	ACHILLES	Βυθίστηκε Β.Δ. της Χίου τον 10.44
	AGAMEMNON	Αυτοβυθίστηκε στο Πέραμα τον 10.44
	AJAX	Αυτοβυθίστηκε ημιτελές στο Πέραμα τον 10.44
IIIA	HEKTOR	Δεν ολοκληρώθηκε
	MENELAOS	Δεν ολοκληρώθηκε
	ODYSSEUS	Δεν ολοκληρώθηκε
IV	GENERAL BANZIG	Δεν ολοκληρώθηκε
	GENERAL FELMY	Δεν ολοκληρώθηκε
	GENERAL SPEIDEL	Δεν ολοκληρώθηκε
V	Festungspionier 1	Άγνωστο
	Festungspionier 2	Άγνωστο
	Festungspionier 3	Άγνωστο
	Festungspionier 4	Άγνωστο
		Ένα εκ των τεσσάρων αυτοβυθίστηκε τον 10.44 στην περιοχή του Πειραιά.

* : Αν το GENERAL MEISE 1 ανελέστηκε ή αν ένα εκ των GENERAL MEISE 3 και 4 δεν βυθίστηκε στον Ευβοϊκό, τότε βυθίστηκε στις Σπέτσες.

σκάφος βυθίστηκε πρώτου ολοκληρωθεί και ότι το σχέδιο του περιλάμβανε την συμπλήρωση του με πρόστεγο, πιθανότητα και με επίστεγο. Σημαντικό στοιχείο αποτέλεσε μια αεροφωτογραφία του ναυπηγείου του Περάματος που λήφθηκε το 1945 και στην οποία παρατηρούμε την ύπαρξη ενός και μόνο ημιτελούς τσιμεντόπλοιου στις ναυπηγικές εσχάρες, μήκους περίπου 50 μέτρων και πλάτους 8,5. Και αυτό παρότι γνωρίζουμε ότι, όταν σταμάτησε το ναυπηγικό πρόγραμμα παρέμεναν τουλάχιστον δέκα σκάφη στις εσχάρες με τους Γερμανούς ιθύνοντες να ισχυρίζονται ότι, τα πέντε ήταν έτοιμα για

καθέλκυση.²⁴ Είναι πολύ πιθανό, οι Γερμανοί να καθέλκυσαν εσπευσμένα τα ημιτελή τσιμεντόπλοια κατά την υποχώρηση τους προκειμένου αυτά να μην πέσουν στα χέρια του εχθρού. Ορισμένα που ήταν σε πιο προχωρημένο στάδιο ναυπήγησης μπορεί να επέπλευσαν, ενώ αυτά που ήταν σε πρώιμο στάδιο θα βυθίστηκαν κατευθείαν στα ρηχά. Έτσι εξηγείται η καταγραφή του Ο.Α.Ν. για αριθμό ναυαγίων τσιμεντόπλοιων προ του ναυπηγείου Περάματος, αλλά και

24 Τα πέντε πιο προχωρημένα σκάφη ήταν πιθανότητα τα τρία τύπου IV και δύο από τα IIIA. Αυτά που ήταν σε πιο πρώιμο στάδιο ναυπήγησης πρέπει να ήταν η δεύτερη τετράδα των Festungspionier, το τρίτο IIIA και ενδεχομένως ένα ακόμη τύπου IV.

Η πλήρη του τσιμεντόπλοιου. Οι φθορές στην πρύμνη αποκάλυψαν τις σιδερόβεργες.

οι μεταπολεμικές αναφορές περί τσιμεντόπλοιων που βυθίζονταν κατά την καθέλκυση τους. Μπορεί ένα από τα ημιτελή τσιμεντόπλοια που επέπλευσαν να μεταφέρθηκε στις εγκαταστάσεις του Ναυστάθμου όπου φορτώθηκαν στα αμπάρια του νάρκης και κώνοι τορπιλών και κατόπιν οδηγήθηκε στην εγγύς περιοχή του Σκαρμαγκά, όπου αυτοβυθίστηκε για να μην περιέλθουν και αυτά στους επερχόμενους Συμμάχους. Όπως εξάλλου αναφέρθηκε ήδη, οι Γερμανοί είχαν αυτοβυθίσει δυο τσιμεντόπλοια έμφορτα με πυρομαχικά λίγο πριν την αποχώρησή τους, χωρίς να είναι γνωστή η ακριβής τοποθεσία. Η θεωρεία περί αυτοβύθισης του σκάφους με το φορτίο των πυρομαχικών μπορεί να τοποθετηθεί χρονικά και μεταπολεμικά, εάν θεωρήσουμε ότι τα πυρομαχικά απορρίφθηκαν από το ελληνικό Π.Ν. στα πλαίσια της εκκαθάρισης και επαναλειτουργίας του Ναυστάθμου, αλλά μια τέτοια επιχείρηση θα είχε μάλλον καταγραφεί. Είναι λογικό το σκάφος που επιλέχθηκε για αυτή την αποστολή να ήταν από τα πλέον προχωρημένης ναυπήγησης, δηλαδή ένα από τα τύπου IV που είχαν ξεκινήσει να ναυπηγούνται στο τέλος του 1943. Αν και ο Groener καταγράφει τα GENERAL BAZING, GENERAL SPEIDEL και GENERAL FELMY ως όμοια των τύπου II, τα σκάφη καταγράφονται στις γερμανικές ναυπηγικές αναφορές ως μεταφορικής ικανότητας 520 τόνων, ενώ τα τύπου II ως 400-440 τόνων. Το δε εκτόπισμα των τύπου IV καταγράφεται ως 1.130 τόνων έναντι 900-950 των τύπου II. Είναι προφανές ότι, η

διαφορές αυτές συνεπάγονται και αυξημένες διαστάσεις του σκάφους έναντι των τύπου II. Και εφόσον το πλάτος παρέμεινε στο καλούπι των 8,5 μέτρων, το μήκος είναι αυτό που αυξήθηκε πέρα από τα 45 μέτρα των τύπου II. Με βάση τα παραπάνω προκύπτει το συμπέρασμα ότι, το ναυάγιο του τσιμεντόπλοιου στον Σκαρμαγκά πιθανότατα ανήκει σε έναν από τους τρεις «Στρατηγούς» του τύπου IV.

Βιβλιογραφία

- Ανδρόπουλος Γιάννης, Ένας αιώνας δράση. Το οδοιπορικό της ζωής μου, Κέδρος, Αθήνα, 2016.
- Δημητρακόπουλος Αναστάσιος, Β' Παγκόσμιος Πόλεμος οι Πολεμιστές του Ναυτικού Θυμούνται..., Ναυτικό Μουσείο Ελλάδος, Πειραιάς, 2011
- Θωκταρίδης Κώστας - Μπιλάλης Άρης, Ανεκλύοντες την Ιστορία: Η εποποιία της ανέλκυσης ναυαγίων στην μεταπολεμική Ελλάδα, Κυριακίδης, Θεσσαλονίκη, 2017.
- Μαλακάσης, Ιωάννης Θ. (Επιμέλεια): Αρχείο Ι. Μελισσηνού, Το Ναυτικό στον Δεύτερο Παγκόσμιο Πόλεμο - Η συνολική προσφορά της Ελληνικής Εμπορικής Ναυτιλίας (Ιστιοφόρου και Ατμοπλόου) 1940-1945, τόμος Α' και Β', Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων, Ιωάννινα, 1995
- Ντούνης Χρήστος, Τα ναυάγια στις Ελληνικές Θάλασσες, Finattec, Αθήνα, 2001
- Μανουσάκης Βασίλειος, Οικονομία και πολιτική στην Ελλάδα του Β' Παγκοσμίου Πολέμου,

- διδακτορική διατριβή ΑΠΘ, Θεσσαλονίκη, 2014.
- Bruce Stanley, Aberdeen Concrete Shipbuilding Co., Ltd., Torry, Aberdeen, 1918 to 1920, 2018.
- Danker-Carstensen Peter, Betonschiffbau in Deutschland, Deutsches Schiffahrtsarchiv 32, 2009.
- Domingo Enric Garcia, Concrete Shipbuilding in Catalonia 1918-1920, Maritime Transport II.
- Fougnier N.K., Seagoing and other concrete ships, Oxford Technical Publications, London, 1922.
- Groener Erich - D. Jung - M.Maass, The German Warships 1815-1945, Βόννη, 1993.
- Hammond Rolt, Foundation Engineering: A Survey of Modern Practice in the Solution of Foundation Problems of All Kinds, Odhams Press, 1955
- Constantinou C., Port of St. Galini: A new harbour on the southern coast of Crete. The Dock and Harbour Authority, March 1953.
- Danker-Carstensen, Peter: Betonschiffbau in Deutschland, in Deutsches Schiffahrtsarchiv 32 2009. Danker-Carstensen, Peter: Betonschiffbau in Deutschland, in Deutsches Schiffahrtsarchiv 32 2009.
- Kelly N., The "Creteships" - concrete shipbuilding at Shoreham 1918-20, Sussex Industrial History No. 35, 2005.
- Γαβρίλης Γάννης, Τιμμεντόπλοια, περιοδικό Εφοπλιστής, τ. 16, Ιούνιος 1993.
- Καρταπάνης Γρηγόρης, Μετά την απελευθέρωση (Μέρος Α' 1944-46) & (Μέρος Β', 1947), εφ. Ταχυδρόμος, Φεβρουάριος 2016.
- Παπαδόπουλος Δημήτρης, ΕΛΑΝ 1943-1945, περιοδικό Πολεμικές Σελίδες, Αύγουστος-Σεπτέμβριος 2007
- Περιστερής Ρωμανός, Ματιές στα πεταχτά, εφ. Η Φωνή των Σπετσών, τ. 14, Αύγουστος 1956.
- «Νίκος Κιτσίκης: ο επιστήμονας, ο άνθρωπος, ο πολιτικός», περιοδικό Τεχνικά Χρονικά, τ. 1-3, Ιανουάριος-Μάρτιος 1986.
- Νπολόγιο Πειραιώς
- Συνέντευξη Κ. Λυμπέρη σε Γάννη Αργυράκη: https://www.youtube.com/watch?v=_WYIi-JBUz3c
- Βρονταμίτης Παναγιώτης, Το τιμμεντόπλοιο στη Ντάπια, <https://spetses.wordpress.com/filoxenoumena/tsimentoploio/>

ΒΙΟΓΡΑΦΙΚΟ ΣΗΜΕΙΩΜΑ

Ο Αριστομένης Μπιλάλης γεννήθηκε στην Αθήνα το 1974. Το 1997 αποφοίτησε από το Αμερικάνικο Κολλέγιο της Ελλάδος με πτυχίο στη Διοίκηση Επιχειρήσεων. Υπηρέτησε τη θητεία του στο Πολεμικό Ναυτικό το 1997-99 και έκτοτε εργάζεται στον ιδιωτικό τομέα. Ασχολείται συστηματικά με την έρευνα της ναυτικής ιστορίας και είναι ένας εκ των συγγραφέων των βιβλίων "Ναυάγια στον Ελληνικό βυθό - Κατάδυση στην Ιστορία τους" (2015), "Ναυάγια στις Ακτογραμμές της Άνδρου" (2016) και "Ανεγκύοντας την Ιστορία: Η εμπορία της ανέλκυσης ναυαγίων στη μεταπολεμική Ελλάδα" (2017) ενώ συνεργάστηκε και στην έκδοση του λευκώματος "Αρόδο: λιμάνια, πορθμεία και βαρκάρηδες της Άνδρου" (2011). Έχει γράψει σειρά άρθρων στα ναυτικά περιοδικά "Ναυτική Επιθεώρηση" "Ναυτική Ελλάς", "Εφοπλιστής", Okrety Wojenne" (Πολωνίας), "Marine-Nachrichtenblatt" (Γερμανίας) και ανήκει στην ομάδα διοίκησης του ιστότοπου nautilia.gr ως αρμόδιος για τα ιστορικά θέματα.

PERMANENT STRUCTURED COOPERATION - PESCO

DEEPENING DEFENCE COOPERATION AMONG EU MEMBER STATES

Η Ένταξη Τρίτων Μεσογειακών Κρατών και των ΗΠΑ στο Πρόγραμμα Μόνιμης Διαρθρωμένης Συνεργασίας: Ποιοτική Συγκριτική Ανάλυση

Του **Ανδρέα Θεοφίλη**,
Ανθυποπλοιάρχου (Ε) ΠΝ

Εισαγωγή

Η σύσταση της Μόνιμης Διαρθρωμένης Συνεργασίας (ΜΔΣ) πηγάζει από τις προβλέψεις των άρθρων 42 παρ. 6, 46 της Συνθήκης της Λισαβόνας το 2009 και του συνημμένου πρωτοκόλλου 10. Ωστόσο, το Συμβούλιο προχώρησε στην απόφαση σύστασης της ΜΔΣ μόλις το 2018. Αυτό, το χρονικό κενό ανάμεσα στην αρχική πρόβλεψη και την τελική σύσταση είχε οδηγήσει αρκετούς ερευνητές να αποκαλέσουν την ΜΔΣ ως την «ωραία κοιμωμένη» της Ευρωπαϊκής Άμυνας (Nováky, 2018).

Η σύσταση της ΜΔΣ αποσκοπεί στο «να ενισχύσει την ικανότητα της ΕΕ ως διεθνή δρώντα ασφάλειας, να συμβάλλει στην προστασία των πολιτών της ΕΕ και να μεγιστοποιήσει την αποτελεσματικότητα των αμυντικών δαπανών των κρατών μελών» (PESCO 2020). Οι Mauro και Santopinto (2017) χαρακτηρίζουν τη ΜΔΣ ως μια διαδικασία (process), υπογραμμίζοντας, έτσι, την εξελισσόμενη φύση της.

Η εξελισσόμενη φύση της ΜΔΣ υπογραμμίζεται και από το ουσιώδες συστατικό της, δηλαδή τα έργα (projects). Τα κράτη μέλη (κ-μ) αποφασίζουν, σε εθελοντική βάση, να συστήσουν έργα που, καθώς αναπτύσσονται συμβάλουν στην επίτευξη των στόχων της ΜΔΣ. Μέχρι σήμερα, έχουν θεσπιστεί συνολικά 47 προγράμματα ΜΔΣ, σε τρεις φάσεις/δέσμες. Αυτά καλύπτουν τόσο τους παραδοσιακούς τομείς άμυνας (χερσαίο, θαλάσσιο, εναέριο) όσο και σύγχρονους (διάστημα, κυβερνοχώρος, διακλαδικές δράσεις), σε μια προσπάθεια επίτευξης στρατηγικής αυτονομίας, η οποία βρίσκεται στον πυρήνα τόσο της Παγκόσμιας Στρατηγικής της (EEAS, 2016), ενώ αποτελεί και το ζητούμενο στην υπό διαμόρφωση Στρατηγική Πυξίδα (Institute for Security Studies, 2021).

Παράλληλα, η Παγκόσμια Στρατηγική σηματοδότησε την υιοθέτηση από μεριάς ΕΕ της έννοιας *Realpolitik*, με την αρχική της διάσταση, όπως δηλαδή την παρουσίασε ο φιλελεύθερος Ludwig von Rochau το 1853 (Kelly 2018). Σύμφωνα με αυτή, *Realpolitik* δε σημαίνει «απόρριψη των φιλελεύθερων αξιών καθαυτών, αλλά απόρριψη του φιλελεύθερου ουτοπισμού» (Biscop 2016, 1). Με αυτόν τον τρόπο, η ΕΕ εισήγαγε την έννοια του *αξιακού πραγματισμού*

(*principled pragmatism*), θεμελιώδης υπόθεση του οποίου είναι ότι, η υπεύθυνη δέσμευση της ΕΕ προς διεθνείς και περιφερειακούς δρώντες μπορεί να οδηγήσει σε θετικές αλλαγές, όπου αυτές απαιτούνται. Ωστόσο, η ασφάλεια και τα συμφέροντα της ίδιας της ΕΕ προηγούνται των φιλοδοξιών για διάχυση ευρωπαϊκών αξιών, όπως η εκδημοκρατικοποίηση (Biscop, 2016).

Η απόφαση του Συμβουλίου για την κατ'εξαίρεση συμμετοχή τρίτων κρατών σε προγράμματα της ΜΔΣ (EU Council, 2020), μπορεί να εκληφθεί ως ένα πιθανό μέσο για την στενότερη συνεργασία της ΕΕ με την περιφέρειά της και τους στρατηγικούς εταίρους της. Επειδή όμως, η συμμετοχή τρίτων κρατών στη ΜΔΣ μπορεί να πραγματοποιηθεί κάτω από αυστηρά καθορισμένες προϋποθέσεις, γεννάται το ερώτημα του ποια είναι τα κράτη που τις πληρούν. Σε αυτό το πλαίσιο, το παρόν άρθρο, περιορίζοντας την ανάλυσή του στην περιφέρεια της ΕΕ και τον παραδοσιακό της σύμμαχο τις ΗΠΑ, αποσκοπεί να απαντήσει δύο ερωτήματα. Πρώτον, στο αν κάποια τρίτα μεσογειακά κράτη ή και οι ΗΠΑ πληρούν τις προϋποθέσεις συμμετοχής σε προγράμματα της ΜΔΣ, και δεύτερον κατά πόσο η είσοδος ενός ή περισσοτέρων τρίτων κρατών θα ενίσχυε τη στρατηγική αυτονομία της ΕΕ.

Η επιλογή των προς μελέτη κρατών (Αίγυπτος, Αλβανία, Αλγερία, Βοσνία-Ερζεγοβίνη, Ισραήλ, Λίβανος, Λιβύη, Μαρόκο, Μαυροβούνιο, Συρία, Τουρκία, Τυνησία και ΗΠΑ) έγινε λαμβάνοντας υπόψη τους εξής παράγοντες:

- Αναφορικά με τις ΗΠΑ, αυτές αποτελούν τον πυλώνα πάνω στον οποίο εδράζεται η ασφάλεια της πλειοψηφίας των κ-μ της ΕΕ, μέσω του NATO.
- Αναφορικά με τα κράτη της Μεσογείου, αυτά διακρίνονται σε δύο κατηγορίες:
  - i. Σε αυτά που έχουν καθεστώς υποψήφιου ή δυνάμει υποψήφιου προς ένταξη στην ΕΕ (Αλβανία, Βοσνία-Ερζεγοβίνη, Μαυροβούνιο, Τουρκία), τα οποία προσφέρουν μια οπτική του, πως η ΕΕ αντιλαμβάνεται τις σχέσεις της αφενός με τα Βαλκάνια, αφετέρου δε με κράτη με τα οποία βρίσκεται σε προ-ενταξιακές διαπραγματεύσεις.

- ii. Στα γειτνιάζοντα με την ΕΕ κράτη της Μέσης Ανατολής και Βορείου Αφρικής (Middle East/North Africa –MENA region). Κύρια χαρακτηριστικά αυτών των κρατών είναι ότι, αποτελούν εμπορικό πέρασμα για πλήθος προϊόντων που ταξιδεύουν προς και από την Ευρώπη (με κυριότερο το πετρέλαιο), και επιπλέον, αρκετά από αυτά είναι ασταθή.

Κατά αυτόν τον τρόπο, το δείγμα των προς μελέτη τρίτων κρατών συνδυάζει σημαντικά χαρακτηριστικά που παρέχουν τη δυνατότητα εξαγωγής ευρύτερων συμπερασμάτων και ανοίγουν το δρόμο για μεταγενέστερη έρευνα, παρόλο που καμία περίπτωση δεν είναι όμοια με μια άλλη (Hague & Harrop, 2001: 81).

Μεθοδολογία και έρευνα

Για να απαντηθεί το ερευνητικό ερώτημα, υιοθετήθηκαν βασικές αρχές της Ποιοτικής Συγκριτικής Ανάλυσης (Qualitative Comparative Analysis-QCA) (Schneider και Wagemann, 2012; Rihoux και Ragin, 2009). Η συγκεκριμένη προσέγγιση βασίζεται στην υπόθεση ότι, διαφορετικά σύνολα παραγόντων, τα οποία συνθέτουν τις *αναγκαίες* και *επαρκείς* συνθήκες, μπορούν να οδηγήσουν στο ίδιο αποτέλεσμα. Μία συνθήκη θεωρείται *αναγκαία*, εφόσον είναι πάντα παρούσα σε ένα προς εξέταση αποτέλεσμα. Από την άλλη, μια συνθήκη θεωρείται ως *επαρκής* για ένα αποτέλεσμα, εφόσον αυτό το αποτέλεσμα συμβαίνει πάντοτε, όταν η συγκεκριμένη συνθήκη είναι παρούσα (Rihoux & Ragin, 2009). Έτσι, ερευνάται το ποιο ή ποια από τα υπό εξέταση κράτη πληρούν- και σε τι βαθμό- τις αναγκαίες και επαρκείς συνθήκες για την ένταξή τους σε προγράμματα της ΜΔΣ. Τα κριτήρια εισόδου ενός τρίτου κράτους σε έργο της ΜΔΣ –τα οποία καταγράφονται στον Πίνακα 1- έχουν θεσπιστεί με σχετική απόφαση του Συμβουλίου (EU Council, 2020).

Σε μια πρώτη ανάγνωση, η καταγραφή των αναγκαίων κριτηρίων μοιάζει να θέτει το ζήτημα της εισόδου τρίτων κρατών στη ΜΔΣ υπό το πρίσμα εξαντλητικών αντικειμενικών κριτη-

A/A	Κριτήρια	
1	Σεβασμός και προώθηση των αξιών της ΕΕ ¹	
2	Προώθηση των στόχων της Κοινής Εξωτερικής Πολιτικής και Πολιτικής Ασφάλειας (ΚΕΠΠΑ) ²	
3	Ύπαρξη σχέσεων καλής γειτονίας με τα κ-μ	
4	Ύπαρξη πολιτικού διαλόγου με την ΕΕ που να καλύπτει και πτυχές ασφάλειας και άμυνας	
5	Παροχή προστιθέμενης αξίας σε έργο ΜΔΣ	
6	Συμβολή στους στόχους της Κοινής Πολιτικής Ασφαλείας και Άμυνας (ΚΠΠΑ)	
7	Αποχή από πράξεις που οδηγούν σε εξάρτηση από το συγκεκριμένο τρίτο κράτος	
8	Απουσία επιβολής περιορισμών προς κ-μ	
9	Εν ισχύ συμφωνία για την ασφάλεια πληροφοριών με την Ένωση	

Πίνακας 1: Αναγκαία κριτήρια για την είσοδο τρίτου κράτους σε έργο της ΜΔΣ

1 Άρθρο 2 Συνθήκης για την ΕΕ (ΣΕΕ)

2 Άρθρο 21 ΣΕΕ

	Παρατηρήσεις
	<p><u>α. Σεβασμός</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • ανθρωπίνης αξιοπρέπειας • ελευθερίας, • δημοκρατίας, • ισότητας, • κράτους δικαίου, • ανθρωπίνων δικαιωμάτων, • μειονοτήτων. <p><u>β. Απαγόρευση διακρίσεων</u></p> <p><u>γ. Ισότητα φύλων</u></p>
	<p><u>α. Διαφύλαξη των</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • αξιών της ΕΕ, • των θεμελιωδών της συμφερόντων, • της ασφάλειας, • της ανεξαρτησίας και, • της ακεραιότητάς της. <p><u>β. Εδραίωση και στήριξη της</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • δημοκρατίας, • του κράτους δικαίου, • των δικαιωμάτων του ανθρώπου και, • των αρχών του διεθνούς δικαίου <p>γ. Διατήρηση της ειρήνης / πρόληψη συγκρούσεων</p> <p>δ. Ενίσχυση της διεθνούς ασφάλειας</p> <p>ε. Προώθηση διεθνούς συστήματος που θεμελιώνεται στην ενισχυμένη πολυμερή συνεργασία και τη χρηστή παγκόσμια διακυβέρνηση</p>
	<ul style="list-style-type: none"> • Τεχνική εξειδίκευση • Επιχειρησιακή στήριξη • Χρηματοδοτική στήριξη
	<ul style="list-style-type: none"> • Στήριξη αποστολών και επιχειρήσεων ΚΠΠΑ
	<ul style="list-style-type: none"> • Μονοπωλιακή προμήθεια στρατιωτικού υλικού • Συμβολή σε έρευνα και ανάπτυξη ικανοτήτων
	<ul style="list-style-type: none"> • Απουσία περιορισμών στη χρήση και την εξαγωγή όπλων/ ικανοτήτων/ τεχνολογίας

ρίων. Αν και αυτό μπορεί να ισχύει σε ένα βαθμό, όπως για παράδειγμα στην ύπαρξη ή όχι συμφωνίας για την ασφάλεια πληροφοριών, στις περισσότερες περιπτώσεις η αξιολόγηση των κριτηρίων εμπεριέχει και πολιτικές ερμηνείες. Η απαίτηση για ομόφωνη απόφαση του Συμβουλίου, καθιστά τη διαδικασία σχεδόν αμιγώς πολιτική, υπό το πρίσμα διακυβερνητικών προσεγγίσεων (Saurugger, 2014) και ειδικότερα του «παιγνίου δύο επιπέδων» (Putnam, 1988)³, αφού η φύση της ΜΔΣ είναι πρωτίστως διακυβερνητική. Επομένως, αναδεικνύεται η σημασία των *επαρκών* κριτηρίων που μπορεί να επιτρέψουν την είσοδο ενός τρίτου κράτους σε έργο της ΜΔΣ.

Σε αρκετές περιπτώσεις, η αξιολόγηση του κατά πόσο ένα κράτος πληρεί ή όχι ένα κριτήριο είναι περισσότερο ακριβές υπό το πρίσμα της ασαφούς λογικής (fuzzy logic), παρά με την προσέγγιση της δίτιμης αριστοτελικής λογικής (Zadeh, 1965). Η ασαφής λογική, επειδή ακριβώς, περιγράφει τη συμμετοχή ενός στοιχείου σε ένα σύνολο με τιμές που κυμαίνονται από 0 έως και 1, μπορεί να προσφέρει ακριβέστερη αναπαράσταση της κοινωνικής πραγματικότητας, δεδομένου ότι η πλειοψηφία του πραγματικού κόσμου δεν υπόκειται σε διχοτομήσεις του τύπου άσπρο-μαύρο, αλλά συνήθως συνίσταται σε διαβαθμίσεις του γκρι.

Σε αυτό το πλαίσιο, τα κριτήρια του Πίνακα 1 ομαδοποιήθηκαν, ώστε να εξεταστεί ο βαθμός στον οποίο τα υπό εξέταση κράτη τα πληρούν και ακολούθως να εξαχθούν συμπεράσματα περί των *επαρκών συνθηκών*. Τα ομαδοποιημένα κριτήρια παρουσιάζονται στον ακόλουθο πίνακα.

³ Σύμφωνα με την προσέγγιση του Putnam, οι διεθνείς διαπραγματεύσεις διαπερνούν ταυτόχρονα το υπερεθνικό και το εθνικό επίπεδο. Με άλλα λόγια, οι διαπραγματεύσεις διεξάγονται παράλληλα στο εσωτερικό και στο εξωτερικό. Στο πρώτο, ομάδες πίεσης προσπαθούν να προωθήσουν τα συμφέροντά τους στους λήπτες αποφάσεων (κυβερνήσεις), οι οποίοι με τη σειρά τους προσπαθούν να δημιουργήσουν συνασπισμούς μεταξύ αυτών των ομάδων, ώστε να διατηρήσουν και να αυξήσουν την ισχύ τους. Έτσι, οι λήπτες αποφάσεων προβάλλουν στο διεθνές επίπεδο τις πιέσεις που δέχονται από το εσωτερικό ώστε να απορρίψουν υπό διαπραγμάτευση προτάσεις, ενώ παράλληλα στο εσωτερικό προβάλλουν τις διεθνείς πιέσεις για αποδοχή αυτών των προτάσεων (ή μέρους τους).

A/A	Κωδικός Κατηγορίας Κριτηρίων	Κατηγορία Κριτηρίων	Επιμέρους στοιχεία
1	ΑΔ	Ανθρώπινα Δικαιώματα	<u>α. Σεβασμός</u> <ul style="list-style-type: none"> • ανθρώπινης αξιοπρέπειας • ελευθερίας, • ισότητας, • κράτους δικαίου, • ανθρωπίνων δικαιωμάτων, • μειονοτήτων. <u>β. Απαγόρευση διακρίσεων</u> <u>γ. Ισότητα φύλων</u>
2	ΔΔ	Δημοκρατική Διακυβέρνηση	<ul style="list-style-type: none"> • Ελεύθερες εκλογές • Κράτος Δικαίου
3	ΔΠ	Διεθνή Παρουσία	<u>α. Σχέσεις με τα κ-μ.</u> Απουσία περιορισμών στη χρήση και την εξαγωγή όπλων/ ικανοτήτων/ τεχνολογίας <u>β. Προώθηση της ειρήνης /πρόληψη συγκρούσεων</u> <u>γ. Ενίσχυση της διεθνούς ασφάλειας</u> <u>δ. Προώθηση διεθνούς συστήματος που θεμελιώνεται στην ενισχυμένη πολυμερή συνεργασία και τη χρηστή παγκόσμια διακυβέρνηση</u> <u>ε. Ύπαρξη πολιτικού διαλόγου με την ΕΕ που να καλύπτει και πτυχές ασφάλειας και άμυνας</u>
4	ΚΠ	Συμβολή στους στόχους της Κοινής Πολιτικής Ασφάλειας και Άμυνας (ΚΠΑΑ) και της ΜΔΣ	<u>α. Στήριξη αποστολών και επιχειρήσεων ΚΠΑΑ</u> <u>β. ΜΔΣ</u> <ul style="list-style-type: none"> • Τεχνική εξειδίκευση • Επιχειρησιακή στήριξη • Χρηματοδοτική στήριξη
5	ΑΕ	Αποφυγή εξάρτησης από το συγκεκριμένο τρίτο κράτος	<ul style="list-style-type: none"> • Μονοπωλιακή προμήθεια στρατιωτικού υλικού • Μεταφορά τεχνολογίας κατά την έρευνα και ανάπτυξη ικανοτήτων
6	ΑΠ	Εν ισχύ συμφωνία για την ασφάλεια πληροφοριών με την Ένωση	

Πίνακας 2: Ομαδοποιημένα Κριτήρια-Κατηγορίες Κριτηρίων

Ακολούθως, αξιολογήθηκε ο βαθμός κατά τον οποίο τα 13 υπό εξέταση κράτη πληρούν τα ομαδοποιημένα κριτήρια. Συγκεκριμένα, η ανάθεση βαθμών συμμετοχής σε κάθε μια από τις παραπάνω κατηγορίες κριτηρίων ανά κράτος βασίστηκε σε συνδυασμό θεωρητικών και ποσοτικών δεδομένων, ακολουθώντας τεχνικές

περί ανάθεσης βαθμών συμμετοχής σε σύνολα ασαφούς λογικής (Jacoby, 1991; Schneider & Wagemann, 2012). Έτσι, καθορίστηκαν οι παρακάτω βαθμοί συμμετοχής που περιγράφουν και το αντίστοιχο επίπεδο πλήρωσης ή όχι των ομαδοποιημένων κριτηρίων του Πίνακα 2:

- 0 που περιγράφει την μη πλήρωση

μιας κατηγορίας κριτηρίων,

- 0,33 που αντιστοιχεί σε ελάχιστη πλήρωση μιας κατηγορίας κριτηρίων,
- 0,66 που δηλώνει μερική πλήρωση μιας κατηγορίας κριτηρίων,
- 1 που σημειώνει ολική πλήρωση μιας κατηγορίας κριτηρίων.

Αξίζει να σημειωθεί ότι, οι βαθμοί συμμετοχής ενός στοιχείου σε ένα σύνολο δεν είναι καθολικοί δείκτες του συγκεκριμένου στοιχείου, αλλά εξαρτώνται άμεσα από το ερευνητικό πλαίσιο (Collier 1998). Στην περίπτωση μας, το πλαίσιο αναφοράς είναι η ΕΕ. Έτσι, στις περιπτώσεις που χρησιμοποιήθηκαν ποιοτικά στοιχεία, η ανάθεση βαθμών συμμετοχής προέκυψε από σύγκριση με τις αντίστοιχες επιδόσεις των κρατών μελών της ΕΕ. Σε αυτές τις περιπτώσεις ακολουθήθηκαν οι εξής κανόνες για την ανάθεση βαθμών συμμετοχής:

δείκτη x βρίσκεται εντός του διαστήματος (average- σ , average) ή (average, average+ σ)⁵ με min, max, average και σ (τυπική απόκλιση) των αντίστοιχων τιμών των κρατών μελών της ΕΕ, τότε στο υπό εξέταση κράτος ανατίθεται βαθμός συμμετοχής 0,66.

3. Αν η τιμή y ενός τρίτου κράτους για τον δείκτη x βρίσκεται εντός του διαστήματος (min,average- σ) για δείκτη θετικής βαθμολόγησης ή (average+ σ , max) για δείκτη αρνητικής βαθμολόγησης, τότε στο υπό εξέταση κράτος ανατίθεται βαθμός συμμετοχής 0,33.
4. Αν η τιμή y ενός τρίτου κράτους για τον δείκτη x είναι μικρότερη του min για δείκτη θετικής βαθμολόγησης ή μεγαλύτερη του max για δείκτη αρνητικής βαθμολόγησης, τότε στο υπό εξέταση κράτος ανατίθεται βαθμός συμμετοχής 0,33.

Δείκτης θετικής βαθμολόγησης		Δείκτης αρνητικής βαθμολόγησης	
Τιμή x τρίτου κράτους	Βαθμός συμμετοχής	Τιμή x τρίτου κράτους	Βαθμός συμμετοχής
$x \geq \text{average}$	1	$x \leq \text{average}$	1
$x \in [\text{average}-\sigma, \text{average}]$	0,66	$x \in (\text{average}, \text{average}+\sigma]$	0,66
$x \in [\text{min}, \text{average}-\sigma)$	0,33	$x \in (\text{average}+\sigma, \text{max}]$	0,33
$x < \text{min}$	0	$x > \text{max}$	0

Πίνακας 3: Κανόνες ανάθεσης βαθμών συμμετοχής

1. Αν η τιμή y ενός τρίτου κράτους για έναν δείκτη x είναι μεγαλύτερη/ίση από τον αντίστοιχο ευρωπαϊκό μέσο όρο (average) -στην περίπτωση δείκτη θετικής βαθμολόγησης- ή μικρότερη/ίση του ευρωπαϊκού μέσου όρου -στην περίπτωση δείκτη αρνητικής βαθμολόγησης⁴-, τότε στο υπό εξέταση κράτος ανατίθεται βαθμός συμμετοχής 1.
2. Αν η τιμή y ενός τρίτου κράτους για τον

Συνοπτικά, ο Πίνακας 3 αποτυπώνει τους παραπάνω κανόνες βάσει των οποίων αξιολογήθηκε το κατά πόσο ένα τρίτο υπό εξέταση κράτος συμμετέχει στην κάθε κατηγορία κριτηρίων.

Για την περίπτωση της κατηγορίας των Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων (Κωδικός: ΑΔ) συνυπολογίστηκαν οι δείκτες Έμφυλης Ανισότητας (Gender Inequality Index-GII) του ΟΗΕ (United Nations Development Programme, 2021), με έτος αναφοράς το 2019, και Πολιτικών Ελευθεριών (civil liberties) (Freedom House, 2021), με έτος αναφοράς το 2020. Επίσης, λήφθηκαν

⁴ Αυτό εξαρτάται από τον υπό εξέταση δείκτη, αφού κάποιοι δείκτες έχουν σαν βέλτιστη τιμή τη μικρότερη δυνατή και καλούνται δείκτες αρνητικής βαθμολόγησης (πχ ο Gender Inequality Index), ενώ κάποιοι άλλοι έχουν σαν βέλτιστη τιμή την υψηλότερη δυνατή (πχ ο δείκτης ΑΕΠ), και καλούνται δείκτες θετικής βαθμολόγησης.

⁵ Ανάλογα αν πρόκειται για δείκτη θετικής ή αρνητικής βαθμολόγησης.

υπόψη οι αντίστοιχες για κάθε κράτος αναφορές (Universal Periodic Review -UPR) του ΟΗΕ (United Nations: Human Rights Council, 2021).

Συγκρίνοντας τις τιμές των παραπάνω δεικτών των υπό εξέταση τρίτων κρατών με τις αντίστοιχες τιμές των κρατών μελών της ΕΕ, διαπιστώθηκε ότι όλα αυτά τα τρίτα κράτη έχουν τιμές μεγαλύτερες (στην περίπτωση του GII) και μικρότερες (στην περίπτωση του δείκτη civil liberties) από τους αντίστοιχους μέσους όρους της ΕΕ. Άρα, τα τρίτα κράτη υστερούν ως προς το μέσο όρο της ΕΕ. Ειδικότερα, για τον GII το Ισραήλ, το Μαυροβούνιο και η Βοσνία-Ερζεγοβίνη έχουν τιμές στο διάστημα (average, average+σ). Η Αλβανία, οι ΗΠΑ και η Λιβύη έχουν τιμές GII στο διάστημα (average+σ, max), ενώ οι επιδόσεις των υπολοίπων υπόλοιπα επτά υπό εξέταση κρατών βρίσκονται εκτός [min, max]. Για την περίπτωση του δείκτη civil liberties, η τιμή των ΗΠΑ βρίσκεται στο διάστημα [average-σ, average), του Ισραήλ στο διάστημα [min, average-σ), ενώ τα υπόλοιπα δέκα υπό εξέταση κράτη βρίσκονται εκτός (min,max). Ένα στοιχείο που αξίζει να σημειωθεί είναι ότι, αν στην Αλβανία και στη Λιβύη ανατέθηκαν ίδιοι βαθμοί συμμετοχής στους επιμέρους δείκτες (0,33 για τον GII και 0 για τον civil liberties), στην τελική αξιολόγηση της κατηγορίας Ανθρώπινα Δικαιώματα, στην Αλβανία ανατέθηκε βαθμός συμμετοχής 0,33,

ενώ στη Λιβύη 0, βάση των αναφορών UPR (United Nations: Human Rights Council, 2021). Έτσι, ο Πίνακας 4 αποτυπώνει το βαθμό συμμετοχής των υπό εξέταση τρίτων κρατών στην κατηγορία κριτηρίων Ανθρώπινα Δικαιώματα.

Στην περίπτωση της κατηγορίας Δημοκρατική Διακυβέρνηση (Κωδικός: ΔΔ) συνηπολογίστηκαν ο δείκτης Δημοκρατίας με την αντίστοιχη ποιοτική αναφορά (The Economist Intelligence Unit, 2021) για το έτος 2020, και σχετικοί δείκτες από την Παγκόσμια Τράπεζα (World Bank, 2021). Συγκεκριμένα, από την Παγκόσμια Τράπεζα επιλέχθηκαν οι δείκτες Έλεγχος Διαφθοράς (Control of Corruption), Κυβερνητική Αποτελεσματικότητα (Government Effectiveness), Πολιτική Σταθερότητα και Απουσία Βίας (Political stability and Absence of Violence/Terrorism) και Κράτος Δικαίου (Rule of Law). Οι εν λόγω δείκτες ελέγχθηκαν για το χρονικό διάστημα 2010-2019. Έτσι, για κάθε ένα από τα προς εξέταση κράτη υπολογίστηκε ο μέσος όρος κάθε δείκτη για την συγκεκριμένη περίοδο αναφοράς. Ακολούθως, οι μέσοι όροι συγκρίθηκαν με τα αντίστοιχα στοιχεία στην περίπτωση της ΕΕ, ώστε τελικά να εκτιμηθεί ο βαθμός, κατά τον οποίο κάθε τρίτο προς εξέταση κράτος πληρεί τα κριτήρια της κατηγορίας Δημοκρατική Διακυβέρνηση.

Στην περίπτωση του δείκτη Δημοκρατίας, οι ΗΠΑ και το Ισραήλ έχουν τιμές μεγαλύτερες

Κράτος	Βαθμοί συμμετοχής στην κατηγορία Ανθρώπινα Δικαιώματα (ΑΔ)
ΗΠΑ	0,66
Ισραήλ	0,66
Μαυροβούνιο	0,33
Βοσνία-Ερζεγοβίνη	0,33
Αλβανία	0,33
Λιβύη	0
Λίβανος	0
Τυνησία	0
Μαρόκο	0
Αλγερία	0
Τουρκία	0
Αίγυπτος	0
Συρία	0

Πίνακας 4: Βαθμοί συμμετοχής στην κατηγορία Ανθρώπινα Δικαιώματα (ΑΔ)

Κράτος	Βαθμοί συμμετοχής στην κατηγορία Δημοκρατική Διακυβέρνηση (ΔΔ)
ΗΠΑ	1
Ισραήλ	0.66
Αλβανία	0.33
Μαυροβούνιο	0.33
Τυνησία	0.33
Τουρκία	0.33
Αλγερία	0
Βοσνία-Ερζεγοβίνη	0
Αίγυπτος	0
Λίβανος	0
Λιβύη	0
Μαρόκο	0
Συρία	0

Πίνακας 5: Βαθμοί συμμετοχής στην κατηγορία Δημοκρατική Διακυβέρνηση (ΔΔ)

από τον αντίστοιχο ευρωπαϊκό μέσο όρο, αλλά όχι μεγαλύτερες της ανώτερης (max) ευρωπαϊκής επίδοσης την οποία σημειώνει η Σουηδία. Η Τυνησία βρίσκεται στο διάστημα [average-σ, average), ενώ τα υπόλοιπα τρίτα κράτη βρίσκονται κάτω από την ελάχιστη τιμή των κρατών μελών της ΕΕ.

Η τιμή των ΗΠΑ στο δείκτη Έλεγχος Διαφθοράς είναι πάνω από τον αντίστοιχο μέσο όρο της ΕΕ, το Ισραήλ βρίσκεται στο διάστημα [average-σ, average), το Μαυροβούνιο, η Τουρκία και η Τυνησία στο διάστημα [min, average-σ), και τα υπόλοιπα οχτώ τρίτα κράτη κάτω από την ελάχιστη ευρωπαϊκή τιμή. Παρόμοια είναι η εικόνα όσον αφορά στο δείκτη Κυβερνητική Αποτελεσματικότητα. Οι ΗΠΑ και το Ισραήλ έχουν τιμές πάνω από τον ευρωπαϊκό μέσο όρο, η Αλβανία, ο Λίβανος, το Μαυροβούνιο, το Μαρόκο, η Τυνησία και η Τουρκία βρίσκονται στο διάστημα [min, average-σ), ενώ τα υπόλοιπα τρίτα κράτη έχουν τιμές κατώτερες της αντίστοιχης ελάχιστης ευρωπαϊκής. Ο δείκτης Πολιτική Σταθερότητα και Απουσία Βίας παρουσιάζει ιδιαίτερο ενδιαφέρον, αφού 10 από τα 13 τρίτα κράτη έχουν τιμές κατώτερες από την ελάχιστη ευρωπαϊκή. Ειδικότερα, οι ΗΠΑ βρίσκονται στο διάστημα [average-σ, average) και η Αλβανία με

το Μαυροβούνιο στο [min, average-σ). Τέλος, στο δείκτη Κράτος Δικαίου, οι ΗΠΑ βρίσκονται πάνω από το μέσο όρο της ΕΕ, το Ισραήλ στο διάστημα [average-σ, average), η Τυνησία και το Μαυροβούνιο στο [min, average-σ), ενώ τα υπόλοιπα εννέα κράτη κάτω από την ελάχιστη τιμή της ΕΕ. Με βάση τα παραπάνω, ο Πίνακας 5 αποτυπώνει τους βαθμούς συμμετοχής των υπό εξέταση τρίτων κρατών στην κατηγορία Δημοκρατική Διακυβέρνηση (ΔΔ).

Περνώντας στην κατηγορία κριτηρίων Διεθνή Παρουσία (Κωδικός: ΔΠ), αυτή εξετάστηκε υπό το πρίσμα της έννοιας της θετικής ειρήνης, όπως την εισήγαγε ο Galtung (1969). Η έννοια της θετικής ειρήνης συμβαδίζει σε σημαντικό βαθμό με τον τρόπο, με τον οποίο η ΕΕ επιλέγει να εμφανίζεται στο διεθνές περιβάλλον, σύμφωνα με την Ευρωπαϊκή Στρατηγική (ΕΕΑΣ, 2016). Συγκεκριμένα, οι αναφορές της Στρατηγικής στην προώθηση της κοινωνικής ανθεκτικότητας και της ανθρώπινης ασφάλειας, στην προάσπιση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, στην καταπολέμηση της φτώχειας και στην υποστήριξη των στόχων του ΟΗΕ για βιώσιμη ανάπτυξη μπορούν να ιδωθούν υπό το πρίσμα της άμβλυσης των δομικών παραγόντων που πλήττουν την ειρήνη. Για αυτό το λόγο, λήφθηκε

υπόψη η αναφορά του Institute for Economics and Peace (2019), το οποίο ορίζει ως *θετική ειρήνη* τις στάσεις, τα θεσμικά όργανα και τις δομές που δημιουργούν και διατηρούν ειρηνικές κοινωνίες. Επίσης, συνεκτιμήθηκε ο δείκτης *Παγκόσμιας Ειρήνης* (Institute for Economics & Peace, 2021), ο οποίος έχει αρνητική βαθμολόγηση, και το επίπεδο των σχέσεων της ΕΕ με τα υπό εξέταση τρίτα κράτη στη βάση της πολιτικής της διεύρυνσης, της Ευρωπαϊκής Πολιτικής Γειτονίας και των διμερών σχέσεων όσον αφορά στις ΗΠΑ. Ειδικότερα, εξετάστηκε το πλέγμα των θεσμικών σχέσεων της ΕΕ με τα υπό εξέταση κράτη. Η ύπαρξη πολιτικού διαλόγου που να καλύπτει ευρύτερα ζητήματα ασφάλειας (όπως αντιμετώπιση της τρομοκρατίας, καταπολέμηση πειρατείας, καταπολέμηση εμπορίας ανθρώπων) θεωρήθηκε θετική για την ανάθεση βαθμών συμμετοχής στην κατηγορία κριτηρίων Διεθνή Παρουσία (ΔΠ). Ομοίως, εκτιμήθηκε θετικά η ύπαρξη διαλόγου που να άπτεται στενότερων ζητημάτων άμυνας, όπως η αμυντική συνεργασία, ο διάλογος επί στρατιωτικών θεμάτων και η τυχόν σύνταξη των υπό εξέταση κρατών με την ΕΕ σε ζητήματα εξωτερικής πολιτικής. Ωστόσο, οι όψεις της ασφάλειας και της άμυνας αξιολογήθηκαν με διαφορετική βαρύτητα, καθώς η ΜΔΣ είναι το όχημα της ΕΕ για ανάπτυξη «σκληρών» δυνατοτήτων που άπτονται, πρωτίστως, ζητημάτων άμυνας.

Το σύνολο των υπό εξέταση κρατών μελών, παρουσιάζει υστέρηση στον δείκτη *Παγκόσμιας Ειρήνης* σε σύγκριση με τα κράτη μέλη της ΕΕ. Είναι χαρακτηριστικό ότι, μόνο η Αλβανία έχει τιμή στο διάστημα (average+σ, max], ενώ τα υπόλοιπα 12 κράτη έχουν τιμές μεγαλύτερες από την μέγιστη των κρατών μελών της ΕΕ. Ωστόσο, η *Διεθνής Παρουσία* των τρίτων κρατών, ιδωμένη από την πλευρά της ΕΕ, παρουσιάζει σημαντικές διακυμάνσεις. Συγκεκριμένα, τα κράτη που εμπíπτουν στις διαδικασίες διεύρυνσης της ΕΕ έχουν αναπτύξει και διατηρούν υψηλό επίπεδο διαλόγου με τις Βρυξέλες. Ο διάλογος αυτός εκτείνεται και σε ζητήματα εξωτερικής πολιτικής και ασφάλειας.

Αναλυτικότερα, η Αλβανία, στην οποία παρουσιάστηκε σχέδιο πλαισίου ενταξιακών δι-

πραγματεύσεων τον Ιούλιο του 2020, έχει αναπτύξει τις απαραίτητες δομές για υποστήριξη της Κοινής Εξωτερικής Πολιτικής και Πολιτικής Ασφαλείας (ΚΕΠΠΑ). Επιπλέον, συντάσσεται πλήρως με τις κατά καιρούς αποφάσεις του Συμβουλίου για σχετικά ζητήματα (EU Commission, 2020 α).

Οι ενταξιακές διαπραγματεύσεις με το Μαυροβούνιο ξεκίνησαν το 2012. Υπό την οπτική της ΕΕ, το Μαυροβούνιο προωθεί την περιφερειακή συνεργασία, διαδραματίζοντας ενεργό ρόλο στην ασφάλεια και τη σταθερότητα της περιοχής. Επιπλέον, επιδεικνύει ικανοποιητικό επίπεδο προετοιμασίας σε τομείς που άπτονται της ΚΕΠΠΑ, συντάσσεται με την ΕΕ σε ζητήματα εξωτερικής πολιτικής και συμμετέχει σε σχετικές ευρωπαϊκές δράσεις (EU Commission, 2020 β).

Η Τουρκία αποτελεί παραδοσιακά έναν εταίρο «κλειδί» για την ΕΕ, με τον οποίο ξεκίνησαν ήδη από το 2005 ενταξιακές διαπραγματεύσεις. Το 2016, Τουρκία και ΕΕ συμφώνησαν στην ανάληψη σχεδίου δράσης για την αντιμετώπιση των μεταναστευτικών ροών. Αυτό τόνωσε τις ενταξιακές διαπραγματεύσεις, οδηγώντας στο άνοιγμα ενός πρόσθετου κεφαλαίου τον Ιούνιο του 2016. Ωστόσο, υπό το πρίσμα της δραματικής επιδείνωσης του κράτους δικαίου στην Τουρκία, ιδίως μετά την απόπειρα πραξικοπήματος του Ιουλίου 2016, η διαδικασία προσχώρησης έχει πλέον παγώσει. Οι σχέσεις ΕΕ-Τουρκίας επιδεινώθηκαν περαιτέρω από τις επιλογές εξωτερικής πολιτικής της τελευταίας, τις συνεχιζόμενες μονομερείς δράσεις της στην Ανατολική Μεσόγειο, τις θέσεις της για το Κυπριακό και τις ενέργειές της στα Βαρώσια (De Munter 2020, EU Commission 2020 γ).

Η Βοσνία-Ερζεγοβίνη ανήκει στις δυνάμει υποψήφιες προς ένταξη χώρες. Σε γενικές γραμμές οι σχέσεις της με τις γειτονικές χώρες κυμαίνονται σε αποδεκτό επίπεδο. Ωστόσο, η Βοσνία-Ερζεγοβίνη δεν έχει αναγνωρίσει το Κόσοβο, ενώ παράλληλα οι σχέσεις της με τη Σερβία και την Κροατία δεν φαίνεται να οδηγούν σε επίλυση των υφιστάμενων μεταξύ τους διαφορών βραχυπρόθεσμα. Σημαντικό στοιχείο στο ευρωπαϊκό μέλλον της Βοσνίας-Ερζεγοβίνης, αποτελεί η ισχυρή υποστήριξη της

ενταξιακής της πορείας από την Τουρκία (EU Commission, 2020 δ) .

Περνώντας στους νότιους εταίρους της ΕΕ, η Συρία και η Λιβύη είναι οι μόνες χώρες με τις οποίες οι Βρυξέλες δε διατηρούν πολιτικό διάλογο αυτή τη στιγμή. Αντίθετα, υπάρχουν ανοικτοί δίαυλοι πολιτικής επικοινωνίας με τα υπόλοιπα προς εξέταση κράτη. Αναλυτικότερα, η ΕΕ είναι ο σημαντικότερος ίσως, εμπορικός εταίρος της Αλγερίας, καταναλώνοντας σχεδόν τα δύο τρίτα των Αλγερινών εξαγωγών. Επιπλέον, η συνεργασία ΕΕ και Αλγερίας εκτείνεται και σε ζητήματα ασφάλειας. Παρόμοια είναι η κατάσταση του διαλόγου και στην περίπτωση

της ΕΕ, είναι και αυτές που έχτισαν και συντηρούν τη διεθνή τάξη πραγμάτων μετά τον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο. Αν και οι σχέσεις ΗΠΑ-ΕΕ κλονίστηκαν σε σημαντικό βαθμό κατά την Προεδρία Τραμπ, η εκλογή Μπάιντεν φαίνεται πως δίνει νέα πνοή στις σχέσεις μεταξύ των δύο πλευρών του Ατλαντικού. Ωστόσο, πρέπει να τονιστεί ότι η στροφή του ενδιαφέροντος των ΗΠΑ στην περιοχή της Ασίας και του Ειρηνικού (Davidson, 2014) γεννά ανησυχίες στις Βρυξέλλες (Lazarou et al., 2020). Σε αυτό το πλαίσιο, ο Πίνακας 6 αποτυπώνει τους βαθμούς συμμετοχής των υπό εξέταση τρίτων κρατών στην κατηγορία Διεθνής Παρουσία (ΔΠ).

Κράτος	Βαθμοί συμμετοχής στην κατηγορία Διεθνής Παρουσία (ΔΠ)
ΗΠΑ	1
Ισραήλ	0.66
Αλβανία	0.66
Μαυροβούνιο	0.66
Τυνησία	0.33
Τουρκία	0.33
Αλγερία	0.33
Βοσνία-Ερζεγοβίνη	0.33
Αίγυπτος	0.33
Λίβανος	0.33
Μαρόκο	0.33
Λιβύη	0
Συρία	0

Πίνακας 6: Βαθμοί συμμετοχής στην κατηγορία Διεθνής Παρουσία (ΔΠ)

της Αιγύπτου, του Λιβάνου, του Μαρόκου και της Τυνησίας. Ακόμη, με τις δύο τελευταίες βρίσκεται εν εξελίξει διάλογος για διευκόλυνση της έκδοσης θεωρήσεων (visas) (Jongberg & Τραουζανλίσ, 2021). Η περίπτωση του Ισραήλ παρουσιάζει ιδιαιτερότητες. Παρόλο που ο διάλογος Βρυξελλών και Τελ-Αβίβ καλύπτει σημαντικό εύρος θεμάτων, το ζήτημα των κατεχομένων παραμένει αγκάθι στην περαιτέρω εμβάθυνση του διαλόγου.

Η περίπτωση των ΗΠΑ είναι τελείως διαφορετική από των υπολοίπων δώδεκα εξεταζόμενων κρατών. Οι ΗΠΑ, πέρα του ότι αποτελούν τον παραδοσιακότερο και ισχυρότερο σύμμαχο

Η επόμενη κατηγορία κριτηρίων αφορά στη συμβολή των υπό εξέταση τρίτων κρατών στους στόχους της Κοινής Πολιτικής Ασφάλειας και Άμυνας (ΚΠΑΑ) και της ΜΔΣ (Κωδικός: ΚΠ). Σε αυτή την περίπτωση, αξιολογήθηκε θετικά τυχόν συμμετοχή ή οικονομική συνεισφορά των υπό εξέταση κρατών σε επιχειρήσεις και αποστολές στο πλαίσιο της ΚΠΑΑ. Η αξιολόγηση αυτή βασίστηκε σε δεδομένα από την Ευρωπαϊκή Υπηρεσία Εξωτερικής Δράσης (EEAS/ Military and civilian missions and operations, 2019) και από το Βρετανικό Κοινοβούλιο (House of Lords, 2018). Επιπλέον, μέσα από τον δείκτη ισχύος (Global Firepower, 2021),

εξετάστηκε κατά πόσο θα μπορούσαν τα προς εξέταση τρίτα κράτη να συνεισφέρουν στο μέλλον σε επιχειρήσεις ΚΠΑΑ.

Συνολικά, η έως τώρα συμμετοχή των υπό εξέταση τρίτων κρατών σε επιχειρήσεις με χρήση στρατιωτικών δυνάμεων και πολιτικές αποστολές της ΚΠΑΑ φαίνεται περιορισμένη. Συγκεκριμένα, η Αλβανία, η Βοσνία-Ερζεγοβίνη και το Μαυροβούνιο έχουν συνδράμει σε δύο σχετικές αποστολές, ενώ η Τουρκία και οι ΗΠΑ

και το Μαυροβούνιο, δεν έχουν τις απαραίτητες δυνατότητες, ώστε η συμμετοχή τους να προσδώσει σημαντική αξία. Τελικά, η προθυμία συνεισφοράς εκτιμήθηκε με μεγαλύτερη βαρύτητα, καθώς η ΚΠΑΑ στηρίζει και αποστολές που δεν απαιτούν χρήση στρατιωτικών μέσων. Με βάση τα παραπάνω, ο ακόλουθος πίνακας αποτυπώνει τους βαθμούς συμμετοχής των υπό εξέταση τρίτων κρατών στη συμβολή στους στόχους της ΚΠΑΑ και της ΜΔΣ.

Κράτος	Βαθμοί συμμετοχής στην κατηγορία συμβολή στους στόχους της ΚΠΑΑ και της ΜΔΣ (ΚΠ)
ΗΠΑ	0.66
Τουρκία	0.66
Ισραήλ	0.33
Αλβανία	0.33
Μαυροβούνιο	0.33
Αλγερία	0.33
Βοσνία-Ερζεγοβίνη	0.33
Αίγυπτος	0.33
Μαρόκο	0.33
Τυνησία	0
Λίβανος	0
Λιβύη	0
Συρία	0

Πίνακας 7: Βαθμοί συμμετοχής στην κατηγορία συμβολή στους στόχους της ΚΠΑΑ και της ΜΔΣ (ΚΠ)

σε μία. Η τελευταία δε, έχει επιλέξει να μη συμμετάσχει σε στρατιωτικές επιχειρήσεις (House of Lords, 2018). Ωστόσο, παραμένει η χώρα η οποία θα μπορούσε να συμβάλει τα μέγιστα σε τεχνική, επιχειρησιακή και χρηματοδοτική υποστήριξη, με βάση τον δείκτη ισχύος στον οποίο κατατάσσεται πρώτη (Global Firepower, 2021). Είναι αξιοσημείωτο ότι, στον δείκτη ισχύος, ο οποίος είναι αρνητικής βαθμολόγησης, η πλειοψηφία των τρίτων κρατών έχει τιμές μικρότερες από το average+σ των κρατών μελών της ΕΕ. Αυτό φανερώνει ότι, σε γενικές γραμμές, με εξαίρεση την Αλβανία, το Λίβανο, τη Βοσνία-Ερζεγοβίνη και το Μαυροβούνιο, τα υπό εξέταση τρίτα κράτη θα μπορούσαν να συμβάλουν σημαντικά σε στρατιωτικές επιχειρήσεις ΚΠΑΑ. Από την άλλη, οι πλέον πρόθυμες να το πράξουν αυτό με βάση την έως τώρα συμβολή τους, δηλαδή η Αλβανία, η Βοσνία-Ερζεγοβίνη

Για την ανάθεση των βαθμών συμμετοχής στην κατηγορία κριτηρίων *Αποφυγή εξάρτησης από το συγκεκριμένο τρίτο κράτος*, εξετάστηκαν δεδομένα από το Ινστιτούτο Ερευνών Ειρήνης της Στοκχόλμης (SIPRI, 2021). Ειδικότερα εξετάστηκε η *τιμή ενδεικτικής τάσης* (trend-indicator value-TIV), με περίοδο αναφοράς 2015-2020. Η τιμή αυτή φανερώνει τη μεταφορά στρατιωτικών πόρων και όχι την οικονομική αξία της μεταφοράς. Οι μόνες χώρες που εξαγουν αμυντικό υλικό σε κράτη μέλη της ΕΕ είναι οι ΗΠΑ, το Ισραήλ και η Τουρκία. Ωστόσο, εφόσον η ΕΕ στοχεύει σε αποφυγή εξάρτησης, ο όγκος των συναλλαγών είναι θεμελιώδους σημασίας. Σε αυτό το πλαίσιο, οι εξαγωγές των ΗΠΑ (4736 TIV) προς κράτη μέλη της ΕΕ σε σύγκριση με αυτές του Ισραήλ (323 TIV) έχουν αναλογία 14 προς 1, ενώ ο όγκος εξαγωγών της Τουρκίας (2 TIV) μπορεί να θεωρηθεί και αμελητέος.

Κράτος	Βαθμοί συμμετοχής στην κατηγορία Αποφυγή εξάρτησης (ΑΕ)
Τουρκία	1
Αλβανία	1
Μαυροβούνιο	1
Αλγερία	1
Βοσνία-Ερζεγοβίνη	1
Αίγυπτος	1
Μαρόκο	1
Τυνησία	1
Λίβανος	1
Λιβύη	1
Συρία	1
Ισραήλ	0.66
ΗΠΑ	0

Πίνακας 8: Βαθμοί συμμετοχής στην κατηγορία Αποφυγή εξάρτησης (ΑΕ)

Κράτος	Βαθμοί συμμετοχής στην κατηγορία εν ισχύ συμφωνία για την ασφάλεια πληροφοριών (ΑΠ)
ΗΠΑ	1
Βοσνία-Ερζεγοβίνη	1
Ισραήλ	0.66
Αλβανία	0.66
Τουρκία	0
Μαυροβούνιο	0
Αλγερία	0
Αίγυπτος	0
Μαρόκο	0
Τυνησία	0
Λίβανος	0
Λιβύη	0
Συρία	0

Πίνακας 9: Βαθμοί συμμετοχής στην κατηγορία εν ισχύ συμφωνία για την ασφάλεια πληροφοριών (ΑΠ)

Η πρωτοκαθεδρία των ΗΠΑ στο χώρο των αμυντικών εξοπλισμών επιβεβαιώνεται και από την κατάταξη των επιχειρήσεων που δραστηριοποιούνται στο χώρο, με βάση των όγκο των πωλήσεων τους σε δολάρια ΗΠΑ. Στην πρώτη πεντάδα της κατάταξης κυριαρχούν εταιρείες αμερικανικών συμφερόντων, ενώ η παρουσία εταιρειών από κράτη μέλη της ΕΕ στην πρώτη δεκάδα είναι τουλάχιστον ισχνή. Αυτό αναδεικνύει και την ανάγκη αποφυγής εξάρτησης από μεριάς της ΕΕ, ειδικά αν κάποιος σκεφτεί ότι η

ΜΔΣ αποτελεί ένα βασικό μέσο για την επίτευξη της στρατηγικής αυτονομίας της. Με βάση λοιπόν τα παραπάνω, ο Πίνακας 8 αποτυπώνει τους βαθμούς συμμετοχής των υπό εξέταση τρίτων κρατών στην κατηγορία κριτηρίων *Αποφυγή εξάρτησης*.

Αναφορικά με την ύπαρξη συμφωνίας για την ασφάλεια πληροφοριών, υπάρχουν σχετικές αποφάσεις του Συμβουλίου για την Αλβανία, τη Βοσνία-Ερζεγοβίνη, το Ισραήλ και τις ΗΠΑ. Ωστόσο, μόνο οι αποφάσεις που αφορούν στις

Κράτος	Κωδικοί Κριτηρίων						Μέσος όρος
	ΑΔ	ΔΔ	ΔΠ	ΚΠ	ΑΕ	ΑΠ	
ΗΠΑ	0.66	1	1	0.66	0	1	0.720
Βοσνία-Ερζεγοβίνη	0.33	0	0.33	0.33	1	1	0.498
Ισραήλ	0.66	0.66	0.66	0.33	0.66	0.66	0.605
Αλβανία	0.33	0.33	0.66	0.33	1	0.66	0.552
Τουρκία	0	0.33	0.33	0.66	1	0	0.387
Μαυροβούνιο	0.33	0.33	0.66	0.33	1	0	0.442
Αλγερία	0	0	0.33	0.33	1	0	0.277
Αίγυπτος	0	0	0.33	0.33	1	0	0.277
Μαρόκο	0	0	0.33	0.33	1	0	0.277
Τυνησία	0	0.33	0.33	0	1	0	0.277
Λίβανος	0	0	0.33	0	1	0	0.222
Λιβύη	0	0	0	0	1	0	0.167
Συρία	0	0	0	0	1	0	0.167

Πίνακας 10: Συγκεντρωτικός πίνακας βαθμών συμμετοχής

ΗΠΑ και στη Βοσνία-Ερζεγοβίνη έχουν οδηγήσει σε εν ισχύ συμφωνίες (EUR-Lex, 2019). Με βάση την ύπαρξη αποφάσεων και εν ισχύ συμφωνιών, ο Πίνακας 9 αποτυπώνει τους βαθμούς συμμετοχής των υπό εξέταση τρίτων κρατών στην κατηγορία *εν ισχύ συμφωνία για την ασφάλεια πληροφοριών*.

Τελικά, στον Πίνακα 10 αποτυπώνονται συγκεντρωτικά οι βαθμοί συμμετοχής των υπό εξέταση τρίτων κρατών στις επιμέρους κατηγορίες κριτηρίων.

Συζήτηση των ευρημάτων

Σύμφωνα με τον Πίνακα 10, κανένα από τα υπό εξέταση τρίτα κράτη δεν πληρεί απόλυτα τα θεσπισθέντα κριτήρια. Ωστόσο, επειδή η απόφαση για την είσοδο ενός τρίτου κράτους σε πρόγραμμα ΜΔΣ είναι πρωτίστως πολιτική, δεν μπορεί να αποκλειστεί το ενδεχόμενο η ΕΕ να θέσει συγκεκριμένες προτεραιότητες. Σε αυτό το πλαίσιο, η ανάλυση ακολουθεί πιθανά σενάρια και εξετάζει τις πιθανές συνέπειές τους στο κυρίως αντικείμενο της ΜΔΣ, δηλαδή την ενίσχυση της στρατηγικής αυτονομίας της ΕΕ. Ειδικότερα, εξετάζονται τα εξής σενάρια με βάση πιθανές προτεραιότητες της ΕΕ, αναφορικά με τη συμμετοχή τρίτων κρατών σε προγράμματα ΜΔΣ.

1. Η γενική εικόνα των υπό εξέταση τρίτων κρατών στα θεσπισθέντα κριτήρια.
2. Η πρόκριση ένταξης σε προγράμματα ΜΔΣ

κρατών που θα προσφέρουν σημαντική προστιθέμενη αξία, συνεισφέροντας ουσιαστικά στην ΚΠΑΑ.

3. Η πρόκριση ένταξης σε προγράμματα ΜΔΣ των κρατών που είναι υποψήφια προς ένταξη.
4. Η πρόκριση ένταξης σε προγράμματα ΜΔΣ κρατών που θα ενισχύσουν τους δεσμούς της ΕΕ με εύθραυστες περιοχές.

Ξεκινώντας από το πρώτο σενάριο, και θεωρώντας ότι, η ΕΕ αποδίδει ίδια βαρύτητα σε όλα τα κριτήρια που έχει θεσπίσει για την είσοδο τρίτων κρατών σε προγράμματα ΜΔΣ, ο Πίνακας 11 αποτυπώνει τον βαθμό κατά τον οποίο τα υπό εξέταση κράτη μπορούν να συμμετέχουν σε προγράμματα της ΜΔΣ.

Σε ένα τέτοιο ενδεχόμενο, τα κράτη που θα ενταχθούν σε προγράμματα της ΜΔΣ είναι αυτά που τείνουν να πληρούν τα κριτήρια, δηλαδή έχουν βαθμό συμμετοχής στο σύνολο των κριτηρίων μεγαλύτερο από 0,5. Αυτά, σύμφωνα με τον Πίνακα 11, είναι οι ΗΠΑ, το Ισραήλ και η Αλβανία, ενώ η Βοσνία-Ερζεγοβίνη και το Μαυροβούνιο βρίσκονται στο όριο του 0,5. Παρατηρώντας τον Πίνακα 10, βλέπουμε ότι, το Ισραήλ και η Αλβανία συμμετέχουν σε κάποιο βαθμό σε όλες τις κατηγορίες κριτηρίων, ενώ οι ΗΠΑ δε συμμετέχουν στην κατηγορία ΑΕ. Έτσι, το συγκεκριμένο σενάριο θα είχε ως συνέπεια τη διατήρηση της ευρωπαϊκής εξάρτησης από τις ΗΠΑ, όσον αφορά την ανάπτυξη στρατιωτι-

Κράτος	ΜΔΣ
ΗΠΑ	0,720
Ισραήλ	0,605
Αλβανία	0,552
Βοσνία-Ερζεγοβίνη	0,498
Μαυροβούνιο	0,442
Τουρκία	0,387
Αλγερία	0,277
Αίγυπτος	0,277
Μαρόκο	0,277
Τυνησία	0,277
Λίβανος	0,222
Λιβύη	0,167
Συρία	0,167

Πίνακας 11: Βαθμός πλήρωσης κριτηρίων με ίδια βαρύτητα ανά κατηγορία κριτηρίων

κών δυνατοτήτων, κάτι που θα δυσχέρανε την επίτευξη στρατηγικής αυτονομίας. Δεν πρέπει άλλωστε να λησμονούμε τις παρατηρήσεις του Bull (1982), σύμφωνα με τις οποίες η ΕΕ πρέπει να ενισχύσει την αυτονομία της άμυνάς της, μειώνοντας κατ' αυτόν τον τρόπο τη σχετική συνεισφορά των ΗΠΑ, ενώ και οι τελευταίες οφείλουν να αναγνωρίσουν ότι αν συμβεί αυτό, δεν θα έχουν πλέον προνομιακή θέση στη λήψη αποφάσεων για την ευρωπαϊκή άμυνα.

Αναφορικά με τις επαρκείς συνθήκες εισόδου τρίτου κράτους στην ΜΔΣ με βάση το συγκεκριμένο σενάριο, παρατηρούμε στον Πίνακα 10 ότι ο συνδυασμός ΔΔ && ΔΔ && ΔΠ && ΚΠ && ΑΠ⁶ συνιστά την επαρκή συνθήκη για συμμετοχή στη ΜΔΣ. Αυτή η παρατήρηση συμβαδίζει με το γεγονός ότι, η Βοσνία-Ερζεγοβίνη και το Μαυροβούνιο βρίσκονται στο όριο πλήρωσης των κριτηρίων εισόδου. Ειδικότερα, αν η Βοσνία-Ερζεγοβίνη βελτιώσει την επίδοσή της στο επίπεδο της δημοκρατικής διακυβέρνησης (ΔΔ), τότε θα πληρεί τον παραπάνω συνδυασμό, ενώ και ο συνολικός βαθμός συμμετοχής της θα ξεπεράσει το όριο του 0,5 (καθώς τώρα βρίσκεται στο 0,498). Παρομοίως, αν το Μαυροβούνιο συνάψει συμφωνία ασφάλειας πληροφοριών με την ΕΕ (ΑΠ), θα πληρεί τις επαρκείς συνθήκες του συγκεκριμένου σεναρίου.

6 Το σύμβολο && δηλώνει λογική πρόσθεση, δηλαδή ότι τόσο ο προηγούμενος όσο και ο ακόλουθος όρος είναι λογικά αληθείς ή με άλλα λόγια παρόντες.

Συμπερασματικά, το εν λόγω σενάριο έχει δύο πλεονεκτήματα, πέρα από το μειονέκτημα της εξάρτησης από τις ΗΠΑ. Κατά πρώτο, οι επαρκείς συνθήκες καλύπτουν πέντε από τις έξι κατηγορίες κριτηρίων. Επομένως, η θέσπιση των κριτηρίων αποκτά νόημα, δεδομένου ότι περικλείει ότι μπορεί να περιληφθεί στον όρο *ευρωπαϊκές αξίες*. Το δεύτερο πλεονέκτημα του πρώτου σεναρίου είναι ότι, παρέχει έναν ορατό στόχο για τρίτα κράτη, με καθεστώς υποψήφιου ή δυνάμει υποψήφιου, προς ένταξη. Έτσι, η ΕΕ θα αποκτούσε άλλο ένα μέσο για τη σταδιακή ενσωμάτωση αυτών των κρατών, παρέχοντάς τους το κίνητρο της συμμετοχής στη ΜΔΣ, μακριά από την πίεση που επιφέρει η κόπωση της διεύρυνσης (Szolucha, 2010). Αυτό θα μπορούσε να αποτελέσει μια ουσιαστική προσπάθεια, από μεριάς της ΕΕ, να βελτιώσει τη μειούμενη επιρροή της στα Δυτικά Βαλκάνια. Ωστόσο, οι στενές σχέσεις της Αλβανίας (EU Commission, 2020 α) και της Βοσνίας-Ερζεγοβίνης (EU Commission, 2020 δ) με την Τουρκία, σε συνδυασμό με τις κινήσεις της τελευταίας στην Ανατολική Μεσόγειο (EU Commission, 2020 γ), είναι πιθανό να οδηγούσαν αρκετά κράτη μέλη σε επιφυλακτική στάση, προτάσσοντας τα εθνικά τους συμφέροντα (Petronic & Tzifakis, 2021). Το γεγονός ότι η ΜΔΣ έχει διακυβερνητική υπόσταση, κάνει τις συγκεκριμένες επιφυλάξεις σχεδόν βέβαιες.

Με βάση το δεύτερο προς εξέταση σενάριο,

δηλαδή της πρόκρισης για ένταξη σε προγράμματα ΜΔΣ κρατών που θα προσφέρουν σημαντική προστιθέμενη αξία, συνεισφέροντας ουσιαστικά στην ΚΠΑΑ, τότε το κριτήριο ΚΠ θα αποτελούσε τη σχετική *αναγκαία και ικανή συνθήκη*, εφόσον θα αποτελούσε τη μοναδική αιτία για ένα αποτέλεσμα (Ragin, 2017). Τα κράτη που πληρούν αυτή τη συνθήκη είναι, οι ΗΠΑ και η Τουρκία. Τα μειονεκτήματα που συνδέονται με την είσοδο των ΗΠΑ στη ΜΔΣ αναφέρθηκαν ήδη στο πρώτο σενάριο. Αναφορικά με την Τουρκία, οι σχέσεις της με την Ελλάδα και την Κύπρο, αλλά και η γενικότερη στάση της σε περιφερειακό επίπεδο, καθιστούν, σχεδόν απίθανη την απαιτούμενη ομόφωνη συναίνεση των κρατών μελών της ΕΕ. Επομένως, το συγκεκριμένο σενάριο αν και θεωρητικά θα προήγαγε τους στόχους της ΚΠΑΑ, παρουσιάζεται ως εξαιρετικά απίθανο.

Το τρίτο σενάριο παρουσιάζει αρκετές ομοιότητες με το πρώτο, αν και αφορά την Αλβανία, το Μαυροβούνιο και την Τουρκία. Όπως και στο πρώτο σενάριο, το ενδεχόμενο της ένταξης αυτών των κρατών σε προγράμματα της ΜΔΣ, θα μπορούσε να λειτουργήσει ως αντίβαρο στις δυσκίνητες διαδικασίες διεύρυνσης. Ωστόσο, η εμπλοκή της Τουρκίας στο συγκεκριμένο σενάριο, το καθιστά εξαιρετικά απίθανο.

Σε περίπτωση πάντως που προκρίνονταν, οι επαρκείς συνθήκες θα έπαιρναν τη μορφή ΔΔ && ΔΠ && ΚΠ && ΑΕ. Ωστόσο, αυτή τη συνθήκη θα την πληρούσαν, τόσο οι ΗΠΑ, όσο και το Ισραήλ. Επομένως, είναι πιθανό αυτά τα κράτη να ασκούσαν πιέσεις και για δική τους είσοδο στην ΜΔΣ. Επιπλέον, και η Τυνησία θα ήταν κοντά στην πλήρωση των επαρκών συνθηκών, αφού θα έπρεπε να βελτιώσει την επίδοσή της σε μία μόνο κατηγορία κριτηρίων, αυτή της συμβολής στους στόχους της ΚΠΑΑ και της ΜΔΣ (ΚΠ). Αλλά, και μόνο η είσοδός της σε προγράμματα ΜΔΣ θα αρκούσε για αυτό. Άρα, υπό το συγκεκριμένο σενάριο, θα μπορούσε να αιτηθεί την ένταξή του στη ΜΔΣ διπλάσιος αριθμός κρατών από την αρχική στόχευση της ΕΕ.

Το τελευταίο σενάριο αφορά την πρόκριση ένταξης σε προγράμματα ΜΔΣ τρίτων κρατών που θα ενίσχυαν τους δεσμούς της ΕΕ με εύθραυστες περιοχές. Στο συγκεκριμένο σενάριο

θα μπορούσαν να περιληφθούν η Αλγερία, η Αίγυπτος, το Ισραήλ, ο Λίβανος, το Μαρόκο και η Τυνησία. Ακόμη, η Συρία και η Λιβύη θα μπορούσαν να ενταχθούν σε αυτή την ομάδα κρατών, εφόσον επιλύονταν οι συγκρούσεις στο εσωτερικό τους. Το κοινό χαρακτηριστικό αυτής της ομάδας κρατών, σε σύγκριση με τα υπόλοιπα τρίτα κράτη της ανάλυσης, είναι το γεγονός ότι, δεν ανήκουν στα υποψήφια ή δυνάμει υποψήφια προς ένταξη κράτη. Επομένως, η ΕΕ θα είχε ένα σημαντικό επιχείρημα αιτιολόγησης της απόφασής της, καθώς η αναγκαία και ικανή συνθήκη για ένταξη στη ΜΔΣ θα ήταν η αποφυγή εξάρτησης από κράτη που δεν περιλαμβάνονται σε ενδεχόμενη διεύρυνση της ΕΕ.

Το συγκεκριμένο σενάριο θα συνέβαλε σημαντικά στην ενίσχυση της στρατηγικής αυτονομίας της ΕΕ, αν και θα συνδέονταν και με σημαντικές αντιφάσεις μεταξύ ρητορικής και πρακτικής από τη μεριά των Βρυξελλών. Συγκεκριμένα, η είσοδος αυτών των κρατών σε πρόγραμμα της ΜΔΣ θα ενίσχυε την παρουσία της ΕΕ σε εύθραυστες περιοχές, οι οποίες αποτελούν και πηγή σοβαρών ανησυχιών για την ίδια, όπως το μεταναστευτικό και η τρομοκρατία. Η στενότερη συνεργασία των κρατών μελών της ΕΕ με αυτά τα κράτη σε ζητήματα άμυνας και ασφάλειας θα παρέιχε ένα σημαντικό μέσο για την αντιμετώπιση αυτών των ανησυχιών. Ωστόσο, η ΕΕ δεν θα καταπολεμούσε τις αιτίες που γενούν τις μεταναστευτικές ροές ή που οδηγούν σε ριζοσπαστικοποίηση συγκεκριμένων ομάδων. Η απουσία πειστικής αντιμετώπισης των αιτιών πηγάζει από το γεγονός ότι, η συγκεκριμένη ομάδα κρατών, με εξαίρεση το Ισραήλ, παρουσιάζει υστέρηση σχεδόν σε όλα τα κριτήρια που συνδέονται με τις *Ευρωπαϊκές αξίες* και που παρέχουν στην ΕΕ τη δυνατότητα προβολής *κανονιστικής ισχύος* (Manners, 2002). Αλλά, για αυτό το σκοπό η ΕΕ διαθέτει και άλλες πολιτικές, όπως η Ευρωπαϊκή Πολιτική Γειτονίας. Επιπλέον, οι επιδόσεις της συγκεκριμένης ομάδας κρατών στο δείκτη ισχύος (Global Firepower, 2021) φανερώνουν ότι, τυχόν είσοδός τους σε προγράμματα της ΜΔΣ θα μπορούσε να συνδεθεί με σημαντική υποστήριξη επιχειρήσεων ΚΠΑΑ, όσον αφορά τη συνδρομή τους σε στρατιωτικές δυνάμεις.

Το πρώτο και το τελευταίο σενάριο μοιάζουν να προσφέρουν τα σημαντικότερα πλεονεκτήματα στην ΕΕ. Ωστόσο, και τα δύο ενέχουν σοβαρά μειονεκτήματα. Συγκεκριμένα, με βάση το πρώτο σενάριο τα κράτη μέλη της ΕΕ έχουν τη δυνατότητα να ενισχύσουν τις στρατιωτικές τους δυνατότητες μέσα από συμπράξεις με τις ΗΠΑ και το Ισραήλ, κράτη με σημαντικές στρατιωτικές και τεχνολογικές δυνατότητες. Επιπλέον, η ΕΕ μπορεί να επωφεληθεί από την είσοδο της Αλβανίας και του Μαυροβουνίου κατά πρώτο λόγο, αλλά και της Βοσνίας-Ερζεγοβίνης δευτερευόντως, παρέχοντας ένα από δείγμα θετικής βούλησης για ένταξη αυτών των κρατών στις ευρωπαϊκές δομές ασφαλείας. Αυτό θα συμβάλει στην αντιμετώπιση των συνεπειών της κόπωσης της διεύθυνσης, υπό την προϋπόθεση ότι τα κράτη μέλη δε θα στέκονταν εμπόδιο σε ένα τέτοιο ενδεχόμενο. Ωστόσο, αυτό το σενάριο είναι πιθανό να ενίσχυε την ήδη σημαντική εξάρτηση των κρατών μελών της ΕΕ από τις ΗΠΑ σε ζητήματα εξοπλισμών.

Το τελευταίο σενάριο, θα αποτελούσε κατά μία έννοια πρακτική εφαρμογή του δόγματος περί *αξιακού πραγματισμού*, όπως αυτός αναδεικνύεται στην Παγκόσμια Στρατηγική (ΕΕΑΣ, 2016). Όπως επισημαίνει ο Biscop (2016) το δόγμα του *αξιακού πραγματισμού* δίνει έμφαση στην ευρωπαϊκή ασφάλεια, μειώνοντας παράλληλα τις φιλοδοξίες της ΕΕ για διάχυση των αξιών της. Κάτι τέτοιο, είναι πιθανό να ενίσχυε τη διεθνή παρουσία της ΕΕ με όρους «σκληρής» ισχύος, αλλά την ίδια στιγμή θα την απονομιμοποιούσαν ως κανονιστική δύναμη (Manners 2002, Whitman 2011). Αλλά, σε ένα πολυπολικό σύστημα, όπου πλήθος δρώντων προβάλλει γεωπολιτικές αξιώσεις, δίχως ανάλογες κανονιστικές επιταγές, η ΕΕ ίσως πρέπει να συμφιλιωθεί με την αναγκαιότητα κάποιων δύσκολων επιλογών (Beringer et al., 2019). Η υπό διαμόρφωση στρατηγική πυξίδα προσφέρει τις κατάλληλες συνθήκες για κάτι τέτοιο (Institute for Security Studies, 2021).

Συμπεράσματα

Σχεδόν δέκα χρόνια αφότου η Συνθήκη της Λισαβόνας εισήγαγε τις προβλέψεις για τη ΜΔΣ το 2009, το Συμβούλιο αποφάσισε τη σύστασή

της το 2018. Βασικό αντικείμενο αυτής της Συνεργασίας είναι η ενίσχυση των στρατιωτικών δυνατοτήτων των κρατών μελών, και η συμβολή τους με αυτόν τον τρόπο στη στρατηγική αυτονομία της ΕΕ. Αργότερα, το 2020, το Συμβούλιο καθόρισε τα κριτήρια για την κατ' εξαίρεση συμμετοχή τρίτων κρατών σε προγράμματα της ΜΔΣ.

Σε αυτό το άρθρο εξετάστηκε το κατά πόσο τρίτα κράτη πληρούν τα κριτήρια που καθόρισε το Συμβούλιο για την είσοδό τους στη ΜΔΣ, αλλά και το τι μπορεί να προσφέρει στην ΕΕ ενδεχόμενη είσοδός τους. Η ανάλυση εστίασε στην περίπτωση 12 τρίτων κρατών της Μεσογείου και στις ΗΠΑ, μέσα από την εξέταση σχετικών ποσοτικών δεδομένων και την ανάλυση ποιοτικών στοιχείων. Λόγω του γεγονότος ότι, τα θεσπισθέντα κριτήρια είναι κατά βάση περιγραφικά, επιλέχθηκε η προσέγγιση της Ποιοτικής Συγκριτικής Ανάλυσης, η οποία επιτρέπει, μέσα από χρήση ασαφών συνόλων και λογικών πράξεων, πληρέστερη αποτύπωση της πραγματικότητας.

Διαπιστώθηκε ότι, η πλειοψηφία των υπό εξέταση τρίτων κρατών υστερεί σχεδόν σε όλες τις κατηγορίες κριτηρίων έναντι των κρατών μελών. Επομένως, υπό το πρίσμα μιας στενής αξιολόγησης του βαθμού πλήρωσης των κριτηρίων από αυτά τα τρίτα κράτη, η είσοδός τους σε προγράμματα ΜΔΣ δε μοιάζει αρκετά πιθανή. Ωστόσο, η πρόβλεψη για την ανάγκη ομόφωνης απόφασης του Συμβουλίου αναφορικά με την ένταξη κάποιου τρίτου κράτους στη ΜΔΣ εμπλουτίζει τη διαδικασία με αμιγώς πολιτικά στοιχεία, υπό το πρίσμα του διακυβερνητισμού. Επομένως, η απόφαση για ένταξη τρίτου κράτους στη ΜΔΣ θα προκύψει μέσα από ένα συνδυασμό παραγόντων, δηλαδή των σχετικών στάσεων των κρατών μελών και της ΕΕ, με βάση το βαθμό πλήρωσης των καθορισθέντων κριτηρίων.

Σε αυτό το πλαίσιο, εξετάστηκαν πιθανά σενάρια και αναλύθηκαν σχετικά μειονεκτήματα και πλεονεκτήματα για την ΕΕ. Το σενάριο κατά το οποίο προκρίνεται η ένταξη τρίτων κρατών με βάση τη συνολική τους επίδοση στα θεσπισθέντα κριτήρια επιτρέπει την ένταξη των ΗΠΑ, Ισραήλ και Αλβανίας σε πρώτο χρόνο, και πιθανό

νόν του Μαυροβουνίου και της Βοσνίας-Ερζεγοβίνης σε δεύτερο. Αυτό το σενάριο δίνει τη δυνατότητα στην ΕΕ να χρησιμοποιήσει τη ΜΔΣ σαν μέσω ενίσχυσης της παρουσίας της στα Δυτικά Βαλκάνια, αμβλύνοντας σε ένα βαθμό τις συνέπειες της δυσκίνητης διαδικασίας διευρυνσης. Ωστόσο, το συγκεκριμένο σενάριο ενέχει τον κίνδυνο ενίσχυσης, της ήδη σημαντικής, εξάρτησης των κρατών μελών της ΕΕ από τις ΗΠΑ, αναφορικά με την ανάπτυξη των στρατιωτικών τους δυνατοτήτων. Η πρόσφατη θετική απόκριση του Συμβουλίου για συμμετοχή των ΗΠΑ (μαζί με τη Νορβηγία και τον Καναδά) στο πρόγραμμα Military Mobility (MM) της ΜΔΣ (Lenzu, 2021), αποτελεί διακριτή περίπτωση αφού αυτό βασίζεται σε προηγηθείσες νατοϊκές πρωτοβουλίες και δεν σχετίζεται άμεσα με την ανάπτυξη δυνατοτήτων, παρά με την εφαρμογή της διασυνοριακής κινητικότητας στρατιωτικών συμμαχικών δυνάμεων. Επομένως, η περίπτωση του MM δεν πρέπει να εκληφθεί ως ενδεικτική των γενικότερων προθέσεων της ΕΕ και των κρατών μελών της.

Ένα άλλο σενάριο που θα επέτρεπε στην ΕΕ να ενισχύσει την παρουσία της σε περιοχές σημαντικού ενδιαφέροντος, είναι αυτό κατά το οποίο θα προκρίνονταν η ένταξη κρατών της Μέσης Ανατολής και της βορείου Αφρικής. Κατ' αυτόν τον τρόπο η ΕΕ θα ενίσχυε τη συνεργασία της με τη συγκεκριμένη ομάδα κρατών -δηλαδή την Αλγερία, την Αίγυπτο, το Ισραήλ, το Λίβανο, το Μαρόκο και την Τυνησία- σε ζητήματα «σκληρής» ισχύος. Αλλά το γεγονός ότι, η συγκεκριμένη ομάδα κρατών υστερεί στις περισσότερες κατηγορίες κριτηρίων που εξετάστηκαν, θα αφαιρούσε από την ΕΕ στοιχεία κανονιστικής ισχύος τα οποία προβάλλει κατά την διεθνή παρουσία της.

Τελικά, η απόφαση ένταξης τρίτων κρατών στη ΜΔΣ φαίνεται να είναι στενά συνυφασμένη με την υπό διαμόρφωση *στρατηγική πυξίδα*. Η τελευταία μπορεί να επιτρέψει στην ΕΕ να αποσαφηνίσει το κατάλληλο μίγμα «σκληρής» και «μαλακής» ισχύος, γεωπολιτικών ανταγωνισμών και κανονιστικών επιδιώξεων. Έτσι, η ΕΕ θα μπορέσει να καθορίσει τη φύση της διεθνούς παρουσίας της εντός ενός αναδυόμενου πολυπολικού συστήματος και να οριοθετήσει

τις κύριες περιοχές ενδιαφέροντός της στο δρόμο για την επίτευξη της στρατηγικής της αυτονομίας, χωρίς αυτό να σημαίνει απουσία διακριτών περιπτώσεων ένταξης τρίτων κρατών στη ΜΔΣ που να αποσπαιχίζονται από τη συνολική ευρωπαϊκή προσέγγιση, αφού τέτοιες εξαιρέσεις και ad hoc προσεγγίσεις απορρέουν από το πνεύμα της *Realpolitik*, που εισήγαγε η Παγκόσμια Στρατηγική.

Βιβλιογραφία-Αναφορές

Beringer, S. L., Maier, S., Thiel, M., & SpringerLink (Online service). (2019). *EU Development Policies Between Norms and Geopolitics*.

Biscop, S. (2016). *The EU Global Strategy: Realpolitik with European Characteristics*. Egmont Institute; JSTOR. Διαθέσιμο στο <http://www.jstor.org/stable/resrep06638>

Bull, H. (1982). Civilian Power Europe: A Contradiction in Terms? *JCMS: Journal of Common Market Studies*, 21(2), 149–170. <https://doi.org/10.1111/j.1468-5965.1982.tb00866.x>

Collier, D. (1998). Comparative Method in the 1990s. *American Political Science Association – Comparative*, 9(1), 1–2, 4–5.

Davidson, J. (2014). The U.S. “Pivot to Asia.” *American Journal of Chinese Studies*, 21, 77–82. JSTOR.

De Munter, A. (2020). *The Enlargement of the Union* [European]. European Parliament. <https://www.europarl.europa.eu/factsheets/en/sheet/167/the-enlargement-of-the-union>

EEAS. (2016). *Shared Vision, Common Action: A Stronger Europe. A Global Strategy for the European Union's Foreign And Security Policy*. EU. https://eeas.europa.eu/archives/docs/top_stories/pdf/eugs_review_web.pdf

EEAS/Military and civilian missions and oper-

- ations. (2019). *Overview of the current EU missions and operations* [European]. EEAS. https://eeas.europa.eu/headquarters/headquarters-homepage/430/military-and-civilian-missions-and-operations_en Ανακτήθηκε 10 Μαρτίου 2021
- EU Commission. (2013). *Guidelines on the eligibility of Israeli entities and their activities in the territories occupied by Israel since June 1967 for grants, prizes and financial instruments funded by the EU from 2014 onwards* (2013/C 205/05). Official Journal of the European Union.
- EU Commission. (2020 α). *Albania 2020 Report* (COMMISSION STAFF WORKING DOCUMENT SWD(2020) 354 final). https://ec.europa.eu/neighbourhood-enlargement/sites/near/files/albania_report_2020.pdf Ανακτήθηκε 10 Μαρτίου 2021
- EU Commission. (2020 β). *Montenegro 2020 Report* (COMMISSION STAFF WORKING DOCUMENT SWD(2020) 353 final). https://ec.europa.eu/neighbourhood-enlargement/sites/default/files/montenegro_report_2020.pdf Ανακτήθηκε 10 Μαρτίου 2021
- EU Commission. (2020 γ). *Turkey 2020 Report* (COMMISSION STAFF WORKING DOCUMENT SWD(2020) 355 final). https://ec.europa.eu/neighbourhood-enlargement/sites/near/files/turkey_report_2020.pdf Ανακτήθηκε 10 Μαρτίου 2021
- EU Commission. (2020 δ). *Bosnia and Herzegovina 2020 Report* (COMMISSION STAFF WORKING DOCUMENT SWD(2020) 350 final). https://ec.europa.eu/neighbourhood-enlargement/sites/near/files/bosnia_and_herzegovina_report_2020.pdf Ανακτήθηκε 10 Μαρτίου 2021
- EU Commission. (2020). *Turkey 2020 Report* (COMMISSION STAFF WORKING DOCUMENT SWD(2020) 355 final). https://ec.europa.eu/neighbourhood-enlargement/sites/near/files/turkey_report_2020.pdf Ανακτήθηκε 10 Μαρτίου 2021
- EU Council. (2020). *COUNCIL DECISION (15529/18) establishing the general conditions under which third States could exceptionally be invited to participate in individual PESCO projects*. EU. <https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-15529-2018-INIT/en/pdf> Ανακτήθηκε 10 Μαρτίου 2021
- EUR-Lex. (2019). *Συμφωνίες σχετικά με την ασφάλεια διαβαθμισμένων πληροφοριών* [European]. EUR-Lex: Access to European Union Law. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/HTML/?uri=LEGISUM:4300998> Ανακτήθηκε 10 Μαρτίου 2021
- Freedom House. (2021). *Countries and Territories* [Organisation]. Freedom House: Expanding Freedom and Democracy. <https://freedomhouse.org/countries/freedom-world/scores> Ανακτήθηκε 15 Μαρτίου 2021
- Galtung, J. (1969). Violence, Peace, and Peace Research. *Journal of Peace Research*, 6(3), 167–191. <https://doi.org/10.1177/002234336900600301>
- Hague, R., & Harrop, M. (2001). *Comparative government and politics: An introduction* (5th ed). Macmillan.
- House of Lords. (2018). *European Union Committee Brexit: Common Security and Defence Policy missions and operations* [Governmental]. UK Parliament. <https://publications.parliament.uk/pa/ld201719/ldselect/lddeucom/132/13207.htm> Ανακτήθηκε 10 Μαρτίου 2021
- Institute for Economics & Peace. (2019). *Positive Peace Report 2019: Analysing the Factors that Sustain Peace*. <http://visionofhumanity.org/reports> Ανακτήθηκε 15 Μαρτίου 2021

- Institute for Economics & Peace. (2021). *Vision of Humanity: Maps and Data* [Organisation]. Vision of Humanity. <https://www.visionofhumanity.org/maps/#/> Ανακτήθηκε 18 Μαρτίου 2021
- Institute for Security Studies. (2021, February 19). *Finding direction with a Strategic Compass? Reflections on the future of EU security and defence*. <https://www.iss.europa.eu/content/finding-direction-strategic-compass-reflections-future-eu-security-and-defence> Ανακτήθηκε 12 Μαρτίου 2021
- Jacoby, W. G. (1991). *Data theory and dimensional analysis*. Sage Publications. <http://site.ebrary.com/id/10667592>
- Jongberg, K., & Trapouzanlis, C. (2021). *Southern Partners* [European]. European Parliament. <https://www.europarl.europa.eu/factsheets/en/sheet/173/southern-partners>
- Kelly, D. (2018). August Ludwig von Rochau and Realpolitik ashistorical political theory. *Global Intellectual History*, 3(3), 301–330. <https://doi.org/10.1080/23801883.2017.1387331>
- Lazarou, E., Titievskaia, J., & Handeland, C. (2020). *US foreign policy after the 2020 Presidential election: Issues for the European Union*. European Parliament. [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2020/659382/EPRS_BRI\(2020\)659382_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2020/659382/EPRS_BRI(2020)659382_EN.pdf)
- Lenzu, M. D. (2021). *EU Council*. EU Council/ Press Releases. Διαθέσιμο στο
- Manners, I. (2002). Normative Power Europe: A Contradiction in Terms? *JCMS: Journal of Common Market Studies*, 40(2), 235–258. <https://doi.org/10.1111/1468-5965.00353>
- Mauro, F., & Santopinto, F. (2017). *Permanent structured cooperation: National perspectives and state of play*. Directorate-General for External Policies of the Union. <http://dx.publications.europa.eu/10.2861/773220>
- Nováky, N. (2018). The EU's Permanent Structured Cooperation in defence: Keeping Sleeping Beauty from snoozing. *European View*, 17(1), 97–104. <https://doi.org/10.1177/1781685818764813>
- PESCO. (2020, December). *PESCO: Member States Driven*. <https://www.pesco.europa.eu/> Ανακτήθηκε 15 Μαρτίου 2021
- Petrovic, M., & Tzifakis, N. (2021). A geopolitical turn to EU enlargement, or another postponement? An introduction. *Journal of Contemporary European Studies*, 1–12. <https://doi.org/10.1080/14782804.2021.1891028>
- Putnam, R. D. (1988). Diplomacy and domestic politics: The logic of two-level games. *International Organization*, 42(3), 427–460. <https://doi.org/10.1017/S0020818300027697>
- Ragin, C. (2017). *User's Guide to Fuzzy-Set/Qualitative Comparative Analysis 3.0*. Department of Sociology, University of California. <http://www.socsci.uci.edu/~cragin/fsQCA/download/fsQCAManual.pdf>
- Rihoux, B., & Ragin, C. (2009). *Configurational Comparative Methods: Qualitative Comparative Analysis (QCA) and Related Techniques*. SAGE Publications, Inc. <https://doi.org/10.4135/9781452226569>
- Rihoux, B., & Ragin, C. (2009). *Configurational Comparative Methods: Qualitative Comparative Analysis (QCA) and Related Techniques*. SAGE Publications, Inc. <https://doi.org/10.4135/9781452226569>
- Saurugger, S. (2014). *Theoretical approaches to European integration*. Palgrave Macmillan.

- Schneider, C. Q., & Wagemann, C. (2012). *Set-theoretic methods for the social sciences: A guide to qualitative comparative analysis*. Cambridge University Press.
- SIPRI. (2021). *SIPRI databases* [Organisation]. The Independent Resource on Global Security. <https://www.sipri.org/> Ανακτήθηκε 16 Μαρτίου 2021
- Szolucha, A. (2010). The EU and 'Enlargement Fatigue': Why Has the European Union Not Been Able to Counter 'Enlargement Fatigue'? *Journal of Contemporary European Studies*, 6(1), 107–122.
- The Economist Intelligence Unit. (2021). *Democracy Index 2020: In sickness and in health?* The Economist. <https://www.eiu.com/n/campaigns/democracy-index-2020/> Ανακτήθηκε 15 Μαρτίου 2021
- United Nations Development Programme. (2021). *Gender Inequality Index (GII)* [Organisation]. United Nations Development Programme: Human Development Reports. <http://hdr.undp.org/en/content/gender-inequality-index-gii> Ανακτήθηκε 15 Μαρτίου 2021
- United Nations: Human Rights Council. (2021). *Documentation by country* [Organisation]. United Nations: Human Rights Council. Διαθέσιμο στο <https://www.ohchr.org/EN/HRBodies/UPR/Pages/Documentation.aspx>.
- Whitman, R. G. (Ed.). (2011). *Normative power Europe: Empirical and theoretical perspectives*. Palgrave Macmillan.
- Zadeh, L. A. (1965). Fuzzy sets. *Information and Control*, 8(3), 338–353. [https://doi.org/10.1016/S0019-9958\(65\)90241-X](https://doi.org/10.1016/S0019-9958(65)90241-X)

ΒΙΟΓΡΑΦΙΚΟ ΣΗΜΕΙΩΜΑ

Ο Ανθυπολοίαρχος (Ε) Ανδρέας Θεοφίλης ΠΝ είναι Υποψήφιος Διδάκτορας του Πανεπιστημίου Πελοποννήσου και υπότροφος της Διδακτορικής Σχολής του Ευρωπαϊκού Κολλεγίου Άμυνας (CSDP PhD Fellow of the European Doctoral School). Το αντικείμενο της διατριβής του αφορά στις διαδικασίες ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης στον τομέα της Άμυνας (“Trends on the development of the EU defence edifice and subsequent risk and gains from a national perspective”).

Αποφοίτησε από τη ΣΜΥΝ το 1997, με ειδικότητα ΗΛ/ΗΤ, και υπηρέτησε σε μονάδες του στόλου (Α/Τ και Τ/ΠΚ). Ακολούθως, και αφού προηγουμένως είχε αποφοιτήσει με Άριστα από τη ΣΠΥΗ, τοποθετήθηκε μέσω επιλογικής διαδικασίας στη διεύθυνση ΓΕΝ/Α4, και συγκεκριμένα στο ΚΔΔ/ΓΕΝ.

Το 2015 εισήχθη πρώτος μέσω κατατακτηρίων στο τμήμα Πολιτικής Επιστήμης και Διεθνών Σχέσεων του Πανεπιστημίου Πελοποννήσου, απ’ όπου αποφοίτησε με Άριστα το 2018, λαμβάνοντας υποτροφία στο Μεταπτυχιακό Πρόγραμμα “Risk Management in Global Politics” του ίδιου τμήματος, το οποίο ολοκλήρωσε με Άριστα το 2019. Έχει τιμηθεί με εύφημο μνεία από τον τέως και το νυν Α/ΓΕΝ για τις ακαδημαϊκές επιδόσεις του, ενώ από το 2019 υπηρετεί στη διεύθυνση ΓΕΝ/Α1.

Οι «Πόλεμοι του Μπακαλιάρου» και τα Διδάγματα τους. Μια Πάντα Επίκαιρη Ιστορία.

Του Λεωνίδα Τσιαντούλα,

Αρχιπλοίαρχου ε.α. ΠΝ, Αντιπροέδρου Ελληνικού Ινστιτούτου Ναυτικής Ιστορίας (ΕΛ.Ι.Ν.Ι.Σ.)

Στα παγωμένα νερά του Βόρειου Ατλαντικού, από το 1958 μέχρι το 1976, όχι μία, ούτε δύο, αλλά τρεις θερμές αντιπαραθέσεις έλαβαν χώρα ανάμεσα στη Μεγάλη Βρετανία, μια ναυτική υπερδύναμη και την Ισλανδία, ένα μικρό κράτος με πληθυσμό μόλις 2 εκατοντάδες χιλιάδες κατοίκους. Παραδόξως, αλλά όχι ανεξήγητα και τις 3 φορές η Ισλανδία βγήκε νικήτρια. Όλα αυτά συνέβησαν εξαιτίας του μπακαλιάρου και των δικαιωμάτων αλιείας του. Οι αντιπαραθέσεις αυτές έμειναν στην ιστορία ως «οι πόλεμοι του μπακαλιάρου» (Cod Wars). Η πρόσφατη, λόγω Brexit, διένεξη μεταξύ του Ηνωμένου Βασιλείου και της Γαλλίας με αφορμή τα δικαιώματα των Γάλλων ψαράδων στην περιοχή του Guernesey, μας δείχνει ότι, η αλιεία στις ανοικτές θάλασσες ήταν, είναι και θα είναι ένα σημαντικό πολιτικό – οικονομικό θέμα, το οποίο μάλιστα μπορεί εύκολα να μετατρέπεται σε ανοικτή αντιπαράθεση με θερμά επεισόδια.

Η προϊστορία

Ο μπακαλιάρος του Βόρειου Ατλαντικού ποικίλλει σε χρώμα από γκρι έως πρασινοκαφέ και μπορεί να φτάσει σε μήκος το ενάμισο μέτρο. Αν και όχι τόσο νόστιμος όσο τα ψάρια της Μεσογείου, ωστόσο, όπως ξέρουμε, με την κατάλληλη μαγειρική επεξεργασία μπορεί να αποτελέσει εξαιρετικό έδεσμα. Εν πάσει περιπτώσει για τους Σκανδιναβούς Βίκιγκς, που δεν φημίζονταν και για τις γαστριμαργικές ευαισθησίες τους, τα ψάρια αυτά υπήρξαν από την αρχαιότητα βασικό είδος διατροφής τους, αφού τα καταλάωναν αποξηραμένα κατά τη διάρκεια των μακρών ταξιδιών τους. Τον 9^ο μ.Χ. αιώνα, οι Νορβηγοί και οι Δανοί άρχισαν να επιδίδονται σε επιδρομές εναντίων των βρετανικών νησιών. Αυτοί λοιπόν, εκτός από σφαγές και καταστροφές, ευθύνονται και για την γνωριμία των Βρετανών με το συγκεκριμένο είδος ψα-

ριού. Οι Βρετανοί το ενέταξαν πολύ γρήγορα στη διατροφή τους. Έτσι, μεγάλο μέρος του αλιευτικού στόλου τους άρχισε πλέον να προσανατολίζεται προς τη θαλάσσια περιοχή γύρω από την Ισλανδία, όπου ζουν τεράστιες ποσότητες αυτών των αλιευμάτων. Στα τέλη δε του 14ου αιώνα ήταν τόσο πολυπληθής η παρουσία των Βρετανών ψαράδων στα νερά της Ισλανδίας, που προκάλεσε τη διαμαρτυρία του βασιλιά της Δανίας Έρικ (η Δανία είχε την επικυριαρχία της Ισλανδίας και των νησιών Φερόες), προς τον βασιλιά της Αγγλίας Ερίκο Ε'.

Η διένεξη αυτή δεν κατέστη δυνατόν να επιλυθεί αποτελεσματικά για μερικούς αιώνες. Όμως, το 1901 υπογράφηκε μια Αγγλο-Δανική συμφωνία «περί καθορισμού των χωρικών υδάτων». Συμφωνήθηκε τότε ότι, η Ισλανδία δικαιούται να έχει χωρικά ύδατα μέχρι 3 ν.μ. από τις ακτές της (ο περίφημος κανόνας του βελγνεκού ενός κανονιού), όπου θα απαγορεύεται η αλιεία από κάθε τρίτη χώρα. Η διάρκεια της συμφωνίας καθορίστηκε σε 50 έτη. Δεν είναι δύσκολο να καταλάβει κανείς ότι, σε αυτή τη συμφωνία η μεγάλη χαμένη ήταν η Ισλανδία, αφού τα Βρετανικά αλιευτικά αλώνιζαν ελεύθερα μέχρι και 3 μίλια από της ακτές της. Έτσι, 2 χρόνια πριν τη λήξη ισχύος της συμφωνίας, το 1949, οι Ισλανδοί (που από το 1944 είχαν πλέον γίνει ανεξάρτητο κράτος) ξεκίνησαν τη διαδικασία αναθεώρησής της.

Σε πρώτη φάση έκαναν το 1952 ένα δειλό βήμα επεκτείνοντας τη χωρική τους θάλασσα από 3 σε 4 ν.μ. Αλλά και αυτό το μόλις 1 μίλι, ήταν αρκετό για να εξαγριώσει την Γηραιά Αλβίωνα εναντίον του «θρασύτατου μικρού γείτονα». Έτσι, αποφάσισε την επιβολή εμπόργκο των λιμανιών της για τα ισλανδικά αλιεύματα. Όμως αυτή η σπασμωδική ενέργεια εξελίχθηκε σε μπούμερανγκ. Καταρχάς, η Σοβιετική Ένωση έσπευσε να αγοράσει εκείνη όλα τα αλιευτικά προϊόντα της Ισλανδίας. Αυτή η κίνηση, εν μέσω Ψυχρού Πολέμου, έκανε τις Ηνωμένες Πολιτείες, φοβούμενες την αύξηση της επιρροής της Ρωσίας, να σπεύσουν να ενθαρρύνουν τους Ευρωπαίους συμμάχους τους να κάνουν το ίδιο, δηλαδή να αγοράζουν τα ισλανδικά αλιεύματα. Έτσι, οι βρετανικές κυρώσεις εκπνενίστηκαν και η Ισλανδία

Βρετανοί ψαράδες ψαρεύουν μπακαλιάρo στον Βόρειο Ατλαντικό

παγίωσε χωρίς προβλήματα τα νέα της όρια. Τελικά, το 1956, μετά και την απόφαση του Οργανισμού Ευρωπαϊκής Οικονομικής Συνεργασίας που συντάχθηκε με την Ισλανδία, η Μεγάλη Βρετανία παραδέχτηκε την ήττα της και απεδέχθη την νέα κατάσταση.

Πρώτος πόλεμος του μπακαλιάρου

Τα προβλήματα, όμως, στα παγωμένα νερά του Βόρειου Ατλαντικού δεν τελείωσαν, αφού 2 χρόνια μετά, τον Απρίλιο του 1958, η Ισλανδία έσπευσε να εφαρμόσει πρώτη τα συζητηθέντα (αλλά όχι αποφασισθέντα) στη μόλις περατωθείσα πρώτη Σύνοδο για το Δίκαιο της Θάλασσας στη Γενεύη (γνωστή και ως UNCLOS I). Επέκτεινε δηλαδή, τα εθνικά της ύδατα ακόμη περισσότερο, από τα 4 ναυτικά μίλια στα μέγιστα προβλεπόμενα 12. Για τους Ισλανδούς, που είχαν βαρεθεί να βλέπουν τα Βρετανικά αλιευτικά να ταξιδεύουν 2 μέρες μακριά από τις βάσεις τους για να σαρώσουν τις θάλασσες γύρω από τη μικρή χώρα τους, αυτή η επέκτα-

ση έμοιαζε απόλυτα δίκαιη.

Οι Βρετανοί όμως, δεν είχαν την ίδια γνώμη. Διαθέτοντας ένα από τα ισχυρότερα ναυτικά του κόσμου, απέναντι στην Ισλανδία που διέθετε μόνο 7 μικρές ακτοφυλακίδες, πίστεψαν ότι η μικρή αναιδής χώρα δεν θα κατόρθωνε να επιβάλει εμπράκτως στον πολυάριθμο βρετανικό αλιευτικό στόλο την απαγόρευση της αλιείας εντός των 12 μιλίων. Για να το διασφαλίσουν, μάλιστα, έστειλαν και ένα αριθμό πολεμικών σκαφών τους να περιπολούν στην περιοχή. Έτσι, ξεκίνησε ο «πρώτος πόλεμος του μπακαλιάρου» (Cod War, σε χιουμοριστική αντιστοιχία με το Cold War), ο οποίος κράτησε 3 χρόνια.

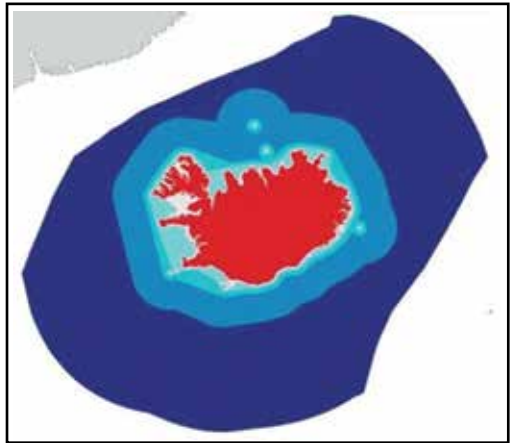
Στην περίοδο αυτή, παρά την πολύ μεγάλη ανισότητα μαχητικής ικανότητας, η ισλανδική ακτοφυλακή έκανε ότι μπορούσε για να κάνει την ζωή των βρετανών ψαράδων δύσκολη. Πολλά τα περιστατικά προσκρούσεων ισλανδικών ακτοφυλακίδων σε βρετανικά αλιευτικά, πολλές απόπειρες συλλήψεως ψαράδων, συνεχείς δυναμικές παρεμβάσεις των βρετανικών

πολεμικών πλοίων και εκατέρωθεν προειδοποιητικές βολές πυροβόλων όπλων, απέτελεσαν το σκηνικό αυτού του ανορθόδοξου ακήρυχτου πολέμου. Αλλά η μάχη κρίθηκε όχι στη θάλασσα, αλλά στη διπλωματία. Η Ισλανδία απείλησε ότι, θα αποχωρήσει από το NATO και θα κλείσει την αμερικανική βάση στο Keflavik, διαμαρτυρούμενη για την έλλειψη υποστήριξης της από τα κράτη της συμμαχίας. Αυτή η πειστική γεωπολιτική απειλή, διατυπωμένη μέσα στο αποκορύφωμα του Ψυχρού Πολέμου και ο τρόμος των Δυτικών Χωρών μήπως η Σοβιετική Ένωση σπεύσει να καλύψει το ενδεχόμενο στρατηγικό κενό του Βόρειου Ατλαντικού, ανάγκασε τους βρετανούς να καταπιούν για δεύτερη φορά το «πικρό χάπι» της υποχώρησης. Άλλωστε, η επιχείρηση υποστήριξης των αλιέων τους άρχισε να κοστίζει περισσότερο από τα τυχόν εμπορικά κέρδη τους. Για την τιμή των όπλων συμφωνήθηκε μια μεταβατική περίοδος 3 ετών καθώς επίσης και ότι για κάθε σχετική μελλοντική διαφορά μεταξύ των 2 χωρών το θέμα θα παραπεμπόταν αυτομάτως στο Διεθνές Δικαστήριο της Χάγης.

Δεύτερος πόλεμος του μπακαλιάρου

Η ηρεμία στην περιοχή δεν κράτησε για πολύ. Μόλις μια δεκαετία αργότερα, έχουμε νέα σύγκρουση η οποία ξεκίνησε όταν, η Ισλανδία ανακοίνωσε ότι, θα εφαρμόσει Αποκλειστική Οικονομική Ζώνη (ΑΟΖ) στα 50 μίλια από τις ακτές της, με ημερομηνία έναρξης την 1η Σεπτεμβρίου 1972. Αυτός ο «δεύτερος πόλεμος του μπακαλιάρου» υπήρξε πιο έντονος και πιο βίαιος, με πολλαπλά περιστατικά «στενής ναυτικής επαφής» ανάμεσα στα ισλανδικά περιπολικά (πιο μεγάλα και πιο σύγχρονα από την προηγούμενη αντιπαράθεση), τις βρετανικές μηχανότρατες και τα βρετανικά πολεμικά πλοία.

Σε αυτή τη φάση είδαμε επίσης και τη χρήση ενός «νέου όπλου» στον αγώνα των Ισλανδών ακτοφυλάκων κατά των ψαράδων – εισβολέων: Μια απλή όσο και αποτελεσματική συσκευή κοπής δικτυών τράτας. Στην ουσία το εργαλείο αυτό βασιζόταν στην τεχνική της ναρκαλιείας. Οι ακτοφυλακίδες τραβούσαν πίσω τους ένα ειδικό άγκιστρο με 4 «κόφτες» και χείριζαν έτσι, ώστε, να κόβουν τα δίκτυα από τις μηχανότρα-

Το ιστορικό της επέκτασης της ΑΟΖ της Ισλανδίας. Με λευκό χρώμα εικονίζονται τα εσωτερικά ύδατα. Με τις διάφορες αποχρώσεις του γαλάζιου εικονίζονται οι διαδοχικές επεκτάσεις σε 4 ν.μ. (1952), 12 ν.μ. (σημερινά χωρικά ύδατα, 1958), 50 ν.μ. ΑΟΖ, 1972) και 200 ν.μ. (σημερινή ΑΟΖ, 1975).

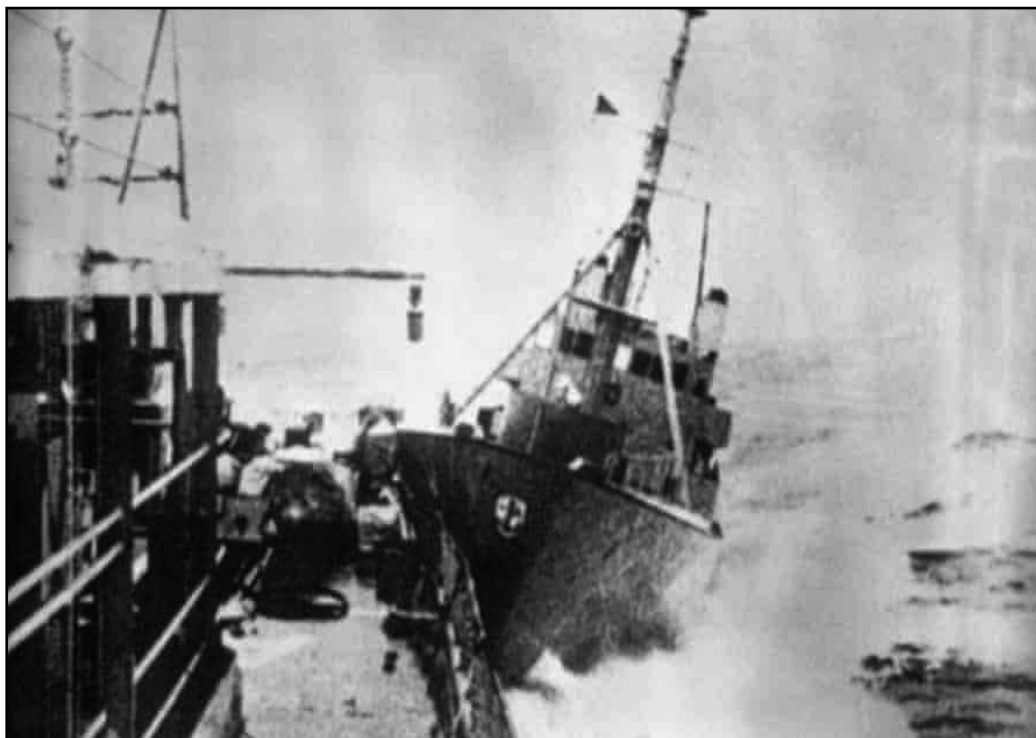
τες. Μετά από αυτό τα αλιευτικά δεν είχαν άλλη επιλογή από το να επιστρέψουν στη βάση τους, με ζημιά μάλιστα μερικών χιλιάδων λιρών.

Πέρα από το να καταστρέφουν τα «εχθρικά δίκτυα» οι Ισλανδοί έπαιξαν ξανά και με απόλυτη επιτυχία το χαρτί της αποχώρησης τους από το NATO, δηλώνοντας προς όλες τις κατευθύνσεις ότι αγωνίζονται ενάντια στον Ιμπεριαλισμό και για την οικονομική τους επιβίωση αφού, σε αντίθεση με τους Βρετανούς, εκείνοι στηρίζουν όλη την οικονομία τους στην αλιεία του μπακα-

Ισλανδικός κόφτης δικτυών

Το HMS Yarmouth συγκρούεται με την ακτοφυλακίδα Thor προσπαθώντας να την εμποδίσει να προσεγγίσει βρετανικό αλιευτικό.

λιάρου. Έτσι ένα χρόνο μετά, αφού δεκάδες δίχτυα κόπηκαν και αρκετά πλοία συγκρούστηκαν μεταξύ τους, οι Βρετανοί, πιεζόμενοι και από το NATO, υποχώρησαν ξανά.

Ο τρίτος πόλεμος του μπακαλιάρου

Τον Νοέμβριο του 1975, η Ισλανδία ξεκίνησε τον τρίτο πόλεμο του μπακαλιάρου όταν μονομερώς επέκτεινε την ΑΟΖ της από τα 50 στα 200 μίλια. Εκείνο τον καιρό υπήρχαν μεν κάποιες συζητήσεις στα Ηνωμένα Έθνη για την παροχή τέτοιου μεγέθους ΑΟΖ στα παράκτια κράτη, αλλά δεν είχε ακόμα επιτευχθεί συμφωνία. Μετά από αυτή την αιφνιδιαστική κίνηση της Ισλανδίας, η κατάσταση στην περιοχή έφυγε εκτός ελέγχου. Οι συγκρούσεις των ισλανδικών κανονιοφόρων με τις βρετανικές μηχανότρατες ήταν συνεχείς και βίαιες. Κόφτες σύρματος χρησιμοποιήθηκαν και πάλι για να κόψουν δίχτυα. Το βρετανικό Ναυτικό κλήθηκε ξανά να παρέμβει.

Για να εμποδιστούν τα ισλανδικά σκάφη να χρησιμοποιήσουν τους «κόφτες δικτυών» αποφασίστηκε τα βρετανικά πλοία να κινούνται πρώτα και να τα εμβολίζουν. 55 περιστατικά συγκρούσεων σκαφών (ηθελημένων ή αθέλητων) καταγράφηκαν μέσα σε μόλις 6 μήνες. Η Ισλανδία διέκοψε τις διπλωματικές της σχέσεις

με το Ηνωμένο Βασίλειο, απειλώντας για μια ακόμα φορά να αποχωρήσει από το NATO. Και για ακόμα μια φορά, υπό την πίεση του NATO η Βρετανία υποχωρεί το 1976, αποδεχόμενη το όριο των 200 ν.μ για την ΑΟΖ. 6 χρόνια μετά, το 1982, το όριο αυτό θα υιοθετηθεί σε παγκόσμιο επίπεδο στο Montego Bay, όπου θα υπογραφεί η νέα Σύμβαση για το Δίκαιο της Θάλασσας. Ο τρίτος πόλεμος του μπακαλιάρου κράτησε μόνο 6 μήνες, αλλά ήταν ο πιο δαπανηρός από όλους. Οι Βρετανοί κινητοποίησαν 24 φρεγάτες για την επιχείρηση, οι οποίες επέστρεψαν με ζημιές 1 εκατομμυρίου λιρών, λόγω των πολλαπλών επιθέσεων εμβολισμού των αντιπάλων σκαφών.

Επιμύθιο

Η συμφωνία του 1976 στο τέλος του τρίτου πολέμου του μπακαλιάρου ανάγκασε το Ηνωμένο Βασίλειο να εγκαταλείψει τη διεθνή αλιευτική πολιτική των «ανοιχτών θαλασσών» που μέχρι τότε ακολουθούσε. Το βρετανικό κοινοβούλιο ψήφισε το νόμο «περί αλιευτικών ορίων» δηλώνοντας μια παρόμοια ζώνη 200 ναυτικών μιλίων γύρω από τις ακτές τους, μια πρακτική που αργότερα κωδικοποιήθηκε στη σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών για το δίκαιο της θάλασσας (UNCLOS), η οποία παρέχοντας

Το HMS Yarmouth επιστρέφει στη Βάση του με εμφανή τα σημάδια από τις "μάχες" με την Ισλανδική Ακτοφυλακή.

Οι σημερινές ΑΟΖ των χωρών της περιοχής.

παρόμοια δικαιώματα σε κάθε κυρίαρχο παράκτιο κράτος.

Στην άλλη πλευρά, οι νίκες στους πολέμους του μπακαλιάρου ενίσχυσαν τον ισλανδικό εθνικισμό και δημιούργησαν στη χώρα την αντίληψη ότι, η Ισλανδία μπορεί να πετύχει μόνο με μονομερείς ενέργειες ή διμερείς συμφωνίες, αλλά όχι με διαπραγματεύσεις και συμβιβασμούς σε πολυμερή πλαίσια, όπως π.χ η Ευρωπαϊκή Ένωση, στην οποία καθόλου δεν ενδιαφέρονται να συμμετέχουν.

Κατά τη γνώμη μου, τρία είναι τα βασικά συμπεράσματα από τους πολέμους του μπακαλιάρου:

α. Τα μικρά κράτη μπορούν να αντιμετωπίσουν με αποτελεσματικότητα τις θαλάσσιες διαμάχες, όταν αυτές τηρούνται σε επίπεδο θερμού επεισοδίου. Η ισλανδική ακτοφυλακή, χρησιμοποιώντας ασύμμετρες και δυναμικές μεθόδους, κατόρθωσε να κρατήσει τις βρετανικές τράτες έξω από τα ισλανδικά ύδατα – εκτός από τις τρεις συγκεκριμένες ζώνες περιπολίας που υποστηρίζονταν από το Βασιλικό Ναυτικό. Αναγκάζοντας τις μηχανότράτες να λειτουργούν σε συγκεκριμένες, αυστηρά ελεγχόμενες ζώνες μείωσε σημαντικά το μέγεθος των αλιευμάτων τους, πράγμα που στην ουσία αποτε-

λούσε τον απώτερο στόχο της επέκτασης της ΑΟΖ τους.

β. Ένας καθοριστικός παράγων για την έκβαση της σύγκρουσης ήταν η ασυμμετρία στην αποφασιστικότητα. Η Ισλανδία, αν και πολύ ασθενέστερο στρατιωτικά και οικονομικά κράτος από τη Βρετανία, είχε σαφώς μεγαλύτερη βούληση να επιτύχει τον σκοπό της. Η ισλανδική κυβέρνηση ήταν συγκλονιστικά σκληρή σε ότι είχε να κάνει με την διατήρηση της βιωσιμότητας της αλιείας τους. Άλλωστε, δεν είχε και άλλες επιλογές δεδομένης της καθοριστικής σημασίας της αλιείας στην οικονομία της χώρας. Η Βρετανία, παρά την δραματικά μεγαλύτερη συνολική ισχύ, δεν είχε την πολιτική βούληση να χρησιμοποιήσει πλήρως τη ναυτική της υπεροχή απέναντι στην ισλανδική ακτοφυλακή. Κυρίως, δεν είχε την πρόθεση να σταθεί η αιτία για να εγκαταλείψει η Ισλανδία την Βορειοατλαντική Συμμαχία, όπως πειστικά απειλούσε. Ο Βρετανός Υπουργός Εξωτερικών και ο Γραμματέας Αλιείας και Τροφίμων, δήλωναν δημόσια ότι, «η άμυνα του ΝΑΤΟ στην περιοχή του Βόρειου Ατλαντικού καθώς και η ισορροπία δυνάμεων ήταν πιο σημαντικές από τα συμφέροντα των αλιείων τους». Άλλωστε, η αλιεία του μπακαλιάρου αποτελούσε πολύ μικρό μέρος των οικονομικών δραστηριοτήτων της χώρας.

γ. ΑΟΖ δεν σημαίνει μόνο υφαλοκρηπίδα και υδρογονάνθρακες. Θέματα πιο ταπεινά, όπως τα αλιευτικά δικαιώματα, μπορούν κάλλιστα να οδηγήσουν σε θερμά επεισόδια ή και εμπόλεμη αντιπαράθεση. Οι Ισλανδοί, λόγω της απόλυτης εξάρτησης της επιβίωσής τους ως χώρα από την αλιεία, έθεσαν πολύ νωρίς και με απόλυτο τρόπο τις κόκκινες γραμμές τους στο θέμα αυτό. Για την ενίσχυση του σκοπού τους εκμεταλλεύτηκαν άριστα την γεωπολιτική αξία της

χώρας τους στο περιβάλλον του Ψυχρού πολέμου. Λίγα χρόνια αργότερα, αυτές οι κόκκινες γραμμές τους αποτέλεσαν διεθνή πρακτική και νομολογία.

Για να κλείσουμε το άρθρο με κάτι αισιόδοξο θα αναφέρουμε ότι, τον Φεβρουάριο του 2017, τα πληρώματα δύο πλοίων που συμμετείχαν στους πόλεμους του μπακαλιάρου, του βρετανικού αλιευτικού Arctic Corsair και του ισλανδικού περιπολικού Odinn, αντάλλαξαν τις καμπάνες τους σε μια χειρονομία καλής θέλη-

σης και ένα σημάδι φιλίας μεταξύ των πόλεων Hull και Reykjavík. Η Έλσα Γιουμάν, Ισλανδή Αρμόδια για θέματα Πολιτισμού και Τουρισμού δήλωσε κατά την τελετή: «Το Reykjavík και το Hull μοιράζονται μια μακρά ιστορία βασισμένη στη σημασία της αλιείας. Τώρα, με τις αντιπαλότητες του παρελθόντος ακριβώς πίσω μας, οι δύο πόλεις εμπλέκονται σε μια σχέση βασισμένη στον σεβασμό, τη φιλία και την εμπιστοσύνη που είναι βαθιά ριζωμένη στην κοινή μας ιστορία και τις θυσίες μας στη θάλασσα.»

ΒΙΟΓΡΑΦΙΚΟ ΣΗΜΕΙΩΜΑ

Ο Αρχιπλοίαρχος (ε.α.) ΠΝ Λεωνίδας Τσιαντούλας γεννήθηκε στην Αθήνα το 1962. Το 1980 εισήχθη στην Σχολή Ναυτικών Δοκίμων και σταδιοδρόμησε στο Πολεμικό Ναυτικό επί 38 έτη. Τα τελευταία χρόνια της σταδιοδρομίας του διετέλεσε Κυβερνήτης των Πλωτών Ναυτικών Μουσείων Θ/Κ ΑΒΕΡΩΦ και Α/Τ ΒΕΛΟΣ (παράλληλα υπεύθυνος για την τριήρη ΟΛΥΜΠΙΑΣ και το ιστιοφόρο ΕΥΓΕΝΙΟΣ ΕΥΓΕΝΙΔΗΣ), Ακόλουθος Άμυνας της Ελλάδος στο Μαυροβούνιο και την Βοσνία – Ερζεγοβίνη και Διευθυντής της Υπηρεσίας Ιστορίας Ναυτικού. Την περίοδο 2015-2017 διετέλεσε Διευθυντής Σύνταξης του περιοδικού «Ναυτική Επιθεώρηση» και είχε την επιμέλεια των εκδόσεων της Υπηρεσίας Ιστορίας Ναυτικού. Είναι κάτοχος μεταπτυχιακού τίτλου σπουδών (ΜΑ) στις “Διεθνείς Σχέσεις και Στρατηγική” από το Τμήμα Διεθνών και Ευρωπαϊκών Σπουδών του Παντείου Πανεπιστημίου Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών. Είναι επίσης απόφοιτος του Κολλεγίου Αμύνης του ΝΑΤΟ (NADEFCOL) στη Ρώμη. Σήμερα είναι Αντιπρόεδρος του Ελληνικού Ινστιτούτου Ναυτικής Ιστορίας (ΕΛ.Ι.Ν.ΙΣ.) του οποίου είναι ιδρυτικό μέλος.

Εικ. 1. Ο ιερός ναός του Αγίου Δημητρίου Σκαραμαγκά. Έργο Ιωάννη Βασιλόπουλου, 1952. Συλλογή του ζωγράφου.

Ο Ναός του Αγίου Δημητρίου στο Ναυτικό Οχυρό Σκαραμαγκά - Κέντρο Εκπαίδευσης «ΠΑΛΑΣΚΑΣ»

**(Συνοπτική παρουσίαση της Ιστορίας και της
Τέχνης του μνημείου)**

Του Γεώργιου Κ. Τσαντήλα

Ο ιερός ναός του Αγίου Δημητρίου στο Ναυτικό Οχυρό Σκαρामαγκά, ιδρύθηκε το έτος 1945, μετά από θαυματουργική υπόδειξη του ομώνυμου αγίου, η οποία, σύμφωνα με την παράδοση, έχει ως εξής: Στον χώρο που σήμερα βρίσκεται ο ναός, υπήρχε φυλάκιο του στρατοπέδου «Παλάσκα». Ένα βράδυ, εμφανίζεται, έφιππος, ο άγιος Δημήτριος και λέει στον ναύτη που ήταν στη σκοπιά: *Είμαι ο Δημήτριος ο Θεσσαλονικεύς και θέλω να πεις στους ανωτέρους σου να μου χτίσετε εκκλησία, εκεί...*, δείχνοντας δίπλα στο φυλάκιο. Ο ναύτης όμως, δεν πραγματοποίησε την υπόδειξη του αγίου, φοβούμενος ότι δεν θα γίνονταν πιστευτός. Μετά δέκα μέρες, ο Δημήτριος, εμφανίζεται ξανά, στο ναύτη και τον ρωτάει: *Γιατί δεν είπες στους ανωτέρους σου να πραγματοποιήσουν την επιθυμία μου;* Μετά και τη δεύτερη επίσκεψη του αγίου, ο ναύτης εξιστόρησε σε όλους, όσα είχαν συμβεί, που αν και ήταν παράδοξα, έγιναν πιστευτά.

Σχεδόν ένα χρόνο αργότερα, αποφασίζοντας την ανέγερση του ναού (Εικ. 1), και προκειμένου να τεθεί ο θεμέλιος λίθος, η Διοίκηση του Ναυτικού, οργάνωσε πανηγυρική τελετή. Με επικεφαλής τον πατέρα Επιφάνιο και τον αρχιτέκτονα Γεώργιο Νομικό (1905-2003), στον οποίο είχε ανατεθεί το έργο, η πομπή από πλήθος κόσμου, έφτασε στο φυλάκιο. Αρχικά, ο Νομικός, πραγματοποίησε αυτοψία, ελέγχοντας την καταλληλότητα του εδάφους, καθώς το Σχιστό, στο μεγαλύτερο μέρος του, είναι βραχώδες. Σε μια από τις δοκιμαστικές τομές, η αξίνα, χτύπησε ξαφνικά σε κάποιο αντικείμενο και οι εργασίες σταμάτησαν. Επρόκειτο για εικόνα, η οποία παρίστανε τον άγιο Δημήτριο (Εικ. 2). Δεν υπήρχε πλέον, καμμία αμφιβολία ότι, ο ναός έπρεπε να ανεγερθεί στο συγκεκριμένο σημείο.

Τα παραπάνω θαυματουργικά γεγονότα, που γνώρισαν μεγάλη διάδοση, τόσο στα μέλη του Ναυτικού, όσο και στο περιβάλλον του Φώτη Κόντογλου, ο οποίος, ανεπίσημα, επέβλεψε καλλιτεχνικά το έργο, αιτιολογούν τη θεμελίωση του ναού, σχετικά μακριά από τις κεντρικές εγκαταστάσεις του στρατοπέδου, καθώς επίσης και την αφιέρωσή του στον Δημήτριο και όχι στον καθιερωμένο προστάτη άγιο του Ναυτικού, τον Νικόλαο. Η φορητή εικόνα του αγίου Δημητρίου, που χρονολογείται στα 1783, φέ-

Εικ. 2. Η θαυματουργή εικόνα του αγίου Δημητρίου, με τον άγιο έφιππο στο κέντρο, να ευλογείτε από τον Χριστό, ο οποίος, προβάλλει μέσα από άνοιγμα του ουρανού. Επάνω, αριστερά της εικόνας, εντός ορθογωνίου πλαισίου, εικονίζονται οι άγιοι Κωνσταντίνος και Ελένη. 1783.

ροντας τη ρωγή από το χτύπημα της σκαπάνης, φυλάσσεται σήμερα στο Ναυτικό, ενώ, η εμφάνιση του αγίου στον νεαρό ναύτη (ο οποίος, σημειωτέο, διαφύλαξε την ανωνυμία του), έχει ιστορηθεί από τον Κωνσταντίνο Ξυνόπουλο, στον δυτικό τοίχο του νότιου κλίτους της εκκλησίας (Εικ. 3).

Η αποπεράτωση του ναού του Αγίου Δημητρίου που διήρκησε, έως το έτος 1959, πιστώ-

Εικ. 4. Επιγραφή στον κυρίως ναό.

Εικ. 3. Η εμφάνιση του αγίου Δημητρίου στον σκοπό του φυλακίου ζητώντας την ίδρυση του ναού του. Έργο Κ. Ξυνόπουλου. Νότια πλευρά δυτικού τοίχου, κυρίως ναού Αγίου Δημητρίου. Η επιγραφή αναφέρει: Ο ΑΓΙΟΣ ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ ΕΚΖΗΤΩΝ ΤΗΝ ΙΔΡΥΣΗΝ ΤΟΥ ΠΑΡΟΝΤΟΣ ΙΕΡΟΥ ΝΑΟΥ.

νεται κυρίως σε τρία πρόσωπα, με καταγωγή από την Ύδρα, τα οποία, από ευτυχή συγκυρία, συναντήθηκαν την περίοδο εκείνη, στο Ναυτικό. Αυτοί είναι, ο Θεόδωρος Π. Κουντουριώτης, αξιωματικός του ΠΝ και υφυπουργός Ναυτικών και Εμπορικής Ναυτιλίας (1945), ο οποίος ενέκρινε το έργο, ο αρχιμανδρίτης του στόλου, Επιφάνιος Καλαφάτης (Ύδρα 1912-1990), μετέπειτα Μητροπολίτης Παροναζίας, που προϊστάτο των εργασιών (Εικ. 4) και, ο Παναγιώτης Τέτσπς (Ύδρα 1925 – Αθήνα 2016), καθηγητής στην ΑΣΚΤ της Αθήνας και Ακαδημαϊκός, ο οποίος, το έτος 1948, εγκαινίασε την εικονογράφηση.

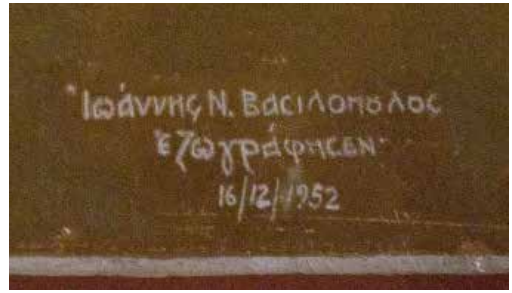
Στον χρωστήρα του Τέτσπς, οφείλεται, η διακόσμηση των κυριότερων χώρων του ναού, που είναι το Ιερό Βήμα και ο τρούλος, όπου ακολουθείται το πρότυπο του Παντοκράτορα της Όμορφης Εκκλησίας στο Γαλάτσι (Εικ. 5), καθώς και οι παραστάσεις των καμαρών,

της Β και Ν κεραίας. Ο ίδιος καλλιτέχνης, υπογράφει επίσης, την πλειονότητα των φορητών εικόνων του τέμπλου. Το έργο του Τέτσπς στον Άγιο Δημήτριο, αποτελεί, την αμιγώς βυζαντινή περίοδο της τέχνης του, στην οποία ακολούθησε με συνέπεια τις αισθητικές αρχές του Αϊβαλιώτη δασκάλου, όπως βεβαιώνει ο ίδιος στο κείμενό του με τίτλο: «Θητεία στο Βασιλικό Ναυτικό» (Βλ. *Φαρμακείον Ευαγγέλου Ραφαλιά*, έκδ. Καστανιώτης, Αθήνα 2010, 123-136).

Στην εικονογράφηση του ναού, εργάστηκαν διαδοχικά, τέσσερις ακόμη σημαντικοί καλλιτέχνες. Ο Τριπολιτσιώτης στην καταγωγή, Ιωάννης Βασιλόπουλος (1928-2020), ο οποίος φιλοτέχνησε αρκετές παραστάσεις και σημαντικό αριθμό φορητών εικόνων, όπως το Δωδεκάορτο στο τέμπλο. Ο Αγίνωρ Αστεριάδης (Λάρισα 1898 – Αθήνα 1977), που υπογράφει το 1959, στο ανατολικό μέτωπο της βόρειας

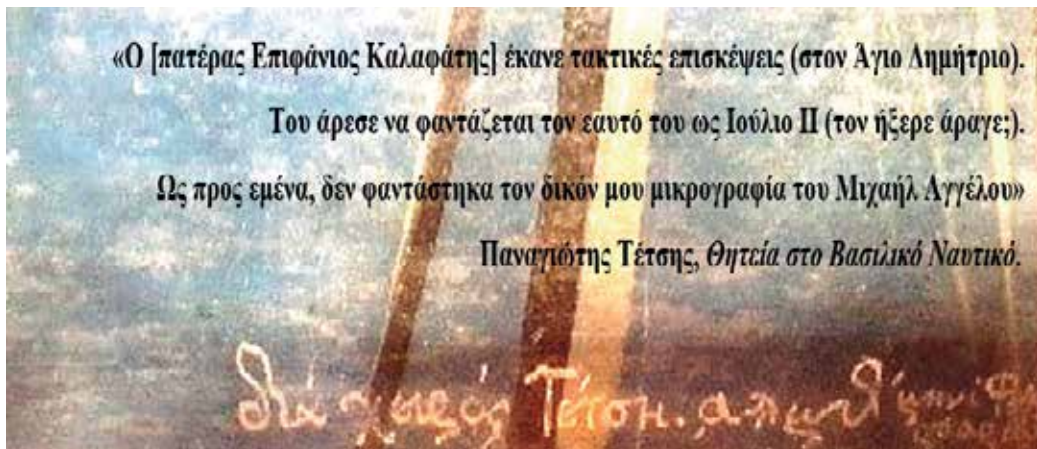
Εικ. 5. Παντοκράτορας. Πάνω, Άγιος Δημήτριος Σκαραμαγκά (ασπρόμαυρη φωτογραφία του Π. Τέτσπς από το αρχείο του Ι. Βασιλόπουλου, Κάτω, Όμορφη Εκκλησία, Γαλάτσι (αρχές 14ου αι.).

Εικ. 6. Οι υπογραφές του Αγίνωρα Αστεριάδη και του Ιωάννη Βασιλόπουλου, στον Άγιο Δημήτριο, Βασιλόπουλου. 1952. Συλλογή του ζωγράφου.

Εικ. 7. Ο άγιος Κωνσταντίνος ο Υδραίος, πρώτος από αριστερά. Πρίν και μετά τη συντήρηση

«Ο [πατέρας Επιφάνιος Καλαφάτης] έκανε τακτικές επισκέψεις (στον Άγιο Δημήτριο).

Του άρεσε να φαντάζεται τον εαυτό του ως Ιούλιο ΙΙ (τον ήξερε άραγε;).

Ως προς εμένα, δεν φαντάστηκα τον δικόν μου μικρογραφία του Μιχαήλ Αγγελού»

Παναγιώτης Τέτσης, Θητεία στο Βασιλικό Ναυτικό.

κεραίας (Εικ. 6). Ο Δημήτριος Βακάλης, δημιουργός της *Κοιμήσεως της Θεοτόκου*, η οποία καταλαμβάνει το δυτικό τοίχο, ακολουθώντας την αντίστοιχη ψηφιδωτή σύνθεση της μονής Δαφνίου, ως προς την φυσιοκρατική απόδοση των μορφών και την εκφραστική δυναμική τους. Και τέλος, ο Κωνσταντίνος Ξυνόπουλος (1929-2001), μαθητής και στενός συνεργάτης του Κόντογλου, μετέπειτα καθηγητής αγιογραφίας στην ΑΣΚΤ της Αθήνας. Όριμα δείγματα της τέχνης του, αποτελούν, αρκετές συνθέσεις, στη δυτική κεραία, καθώς και οι μεμονωμένοι άγιοι, στους κάθετους τοίχους των πλαγίων κλιτών. Να επισημάνουμε εδώ ότι, ο Ξυνόπουλος, δυτικά του βόρειου κλίτους, εικονίζει πρώτο στη σειρά των αγίων, τον νεομάρτυρα, Κωνσταντίνο τον Υδραίο, παραπέμποντας στην ιδιαίτερη ευλάβεια, που προφανώς έτρεφαν, οι βασικοί συντελεστές του έργου, στον πολιούχο άγιο της γενέθλιας νήσου (Εικ. 7).

Η σκιαγράφιση της ιστορίας και της τέχνης του ναού του Αγίου Δημητρίου που προηγήθηκε, πιστεύω, καταδεικνύει πως, το μνημείο, πέρα από το γεγονός ότι συνιστά, τεκμήριο της ιδιαίτερης σχέσης του αγίου Δημητρίου με το Ν.Ο. Σκαρμαγκά, αποτελεί, από εικαστικής πλευράς, μια μοναδική Πινακοθήκη (Εικ. 8), στην οποία σώζονται τα πρώιμα και για τούτο ιδιαίτερης σημασίας έργα, επιφανών καλλιτεχνών της γενιάς του '30, τα οποία, κατέχουν επάξια μια θέση στην ιστορία της νεοελληνικής ζωγραφικής.

Το έτος 2016, έχοντας αναλάβει τη συντή-

ρηση του ναού του Αγίου Δημητρίου, μου δόθηκε η ευκαιρία να μελετήσω τις τοιχογραφίες του. Με το πέρας των εργασιών, το ίδιο έτος, ενημέρωσα τις αρχές του Ναυτικού, για την μοναδικότητα του μνημείου, υποδεικνύοντας τους καλλιτέχνες, τις υπογραφές τους, κ.λ.π. Η γνωριμία μου με τον Παναγιώτη Τέτση και η φιλία με τον Ιωάννη Βασιλόπουλο, επέτρεψαν ώστε να συγκεντρώσω, όλες τις πληροφορίες, που αφορούν, τόσο την ίδρυση του μνημείου, όσο και τις συνθήκες κάτω από τις οποίες διακοσμήθηκε. Τα στοιχεία αυτά πρόκειται, να παρουσιάσω αναλυτικά, σε προσεχή μελέτη.

Στους δυο αείμνηστους καλλιτέχνες, που με τίμησαν, με την εμπιστοσύνη τους, είμαι βαθύτατα ευγνώμων. Πρόσωπο ιδιαίτερης μνείας, αποτελεί ο Απόστολος Μπερλής (1936-2016), στέλεχος του ΠΝ και καρδιακός φίλος. Στις εργασίες συντήρησης, η βοήθεια των γιών μου, Κωνσταντίνου και Ανδρέα Τσαντήλα, υπήρξε ανεκτίμητη. Ευχαριστίες οφείλω στον στρατιωτικό ιερέα Πρόδρομο Σκάρκο.

Σχετικά με τη συντήρηση των τοιχογραφιών, βλ.: εφημερίδα *Καθημερινή της Κυριακής* (17 Μαρτίου 2017,

<http://www.kathimerini.gr/899718/gallery/epikairothta/ellada/dia-xeiros-tetsh-e3-ydras>, (ρεπορτάζ: Σάκης Ιωαννίδης - φωτογραφίες Αλέξανδρος Φιλιππίδης) και ενημερωτικό αφιέρωμα, στη δημόσια τηλεόραση (ΕΡΤ. Δελτίο Ειδήσεων, 1^ο Οκτωβρίου 2017,).

Εικ. 8. Γενική άποψη από το εσωτερικό του ναού, την περίοδο της συντήρησης των τοιχογραφιών (2016).

ΒΙΟΓΡΑΦΙΚΟ ΣΗΜΕΙΩΜΑ

Ο Γεώργιος Κ. Τσαντίλας γεννήθηκε το 1964 στις Παπαδάτες του Δήμου Αρακύνθου στο Αγρίνιο. Παρακολούθησε μαθήματα ζωγραφικής στην ΑΣΚΤ της Αθήνας και στη Βασιλική Ακαδημία Καλών Τεχνών της Βενετίας. Το ενδιαφέρον του για τη Βυζαντινή τέχνη, οδήγησε στη συνεργασία με σημαντικούς αγιογράφους και τελικά στην άσκηση της Βυζαντινής εικονογραφίας ως κύριας επαγγελματικής δραστηριότητας. Η Βυζαντινή ζωγραφική, το ψηφιδωτό και η συντήρηση, αποτέλεσαν τους κύριους τομείς της ενασχόλησής του. Ενταγμένος στο Επιμελητήριο Εικαστικών Τεχνών Ελλάδος, διακόσμησε αρκετούς ναούς της Ελλάδας και του εξωτερικού.

Στα έργα του, συγκαταλέγονται, μεταξύ άλλων, ο καθεδρικός ναός του Προφήτη Ηλία της Μητροπόλεως Χαλεπίου και Αλεξανδρέττας της Συρίας, ο καθεδρικός ναός του Προφήτη Ηλία της Μητροπόλεως Χαλεπίου και Αλεξανδρέττας της Συρίας, ο ναός της Αγίας Μαρτίνης Νέας Ερυθραίας Αττικής, ο ναός των αγίων Κωνσταντίνου και Ελένης, στις Παπαδάτες Αγρινίου, ο ναός των Εισοδίων της Θεοτόκου, στο Κέντρο Εκπαίδευσης Κανελλόπουλος-Σκαρामαγκά, ο ναός του Αγίου Νικολάου της Σχολής Λιμενοφυλάκων Πειραιώς, ο ναός του Αγίου Ιωάννη (Γαργαρέττας) στο Κουκάκι, σε συνεργασία με τον Νικόλαο Βράνο.

Το 2005, έλαβε το πτυχίο της Θεολογικής Σχολής του Πανεπιστημίου Αθηνών, ενώ το 2010, το Δίπλωμα Μεταπτυχιακών Σπουδών, με βαθμό άριστα, από το Ε. Κ. Πανεπιστήμιο Αθηνών, Σχολή Φιλοσοφική -Τμήμα Ιστορίας και Αρχαιολογίας. Μελέτες του περί τη Βυζαντινή τέχνη έχουν δημοσιευτεί σε έγκριτα επιστημονικά περιοδικά.

Χειραψία με την Ιστορία

Η δράση του Βασιλικού Ναυτικού στον Β΄ Βαλκανικό Πόλεμο και το Ναυτικό Σύνταγμα

Επιμέλεια: Πλωτάρχης (Ο) Παναγιώτης Γέροντας ΠΝ, Ιστορικός - Επιτελής ΥΙΝ

Ο Α΄ Βαλκανικός Πόλεμος είχε ολοκληρωθεί με την βαλκανική συμμαχία να έχει επικρατήσει επί του κοινού οθωμανικού εχθρού. Ιδιαίτερα, το ελληνικό Πολεμικό Ναυτικό είχε προσφέρει τεράστιες υπηρεσίες στην βαλκανική συμμαχία, αφού οι θαλασσοβάτες Έλληνες ήταν αυτοί που απέτρεψαν την μεταφορά οθωμανικών ενισχύσεων, από την Ασία στον βαλκανικό μέτωπο, μετατρέποντας το Αιγαίο σε *mare clausum*. Παράλληλα, με δύο αποφασιστικές σημασίας νίκες επί του Οθωμανικού Ναυτικού στις ναυμαχίες τής Έλλης (3 Δεκ. 1912) και Λήμνου (5 Ιαν. 1913), το Ελληνικό Πολεμικό Ναυτικό με Αρχηγό τον Ναύαρχο Παύλο Κουντουριώτη εξασφάλισε την κυριαρχία στο Αρχιπέλαγος.

Με την λήξη του Α΄ Βαλκανικού Πολέμου, αμέσως διεφάνη ότι, η Βουλγαρία δεν ήταν «ευχαριστημένη» με τις εξελίξεις. Άμα τη λήξει του πολέμου, οι Βούλγαροι άρχισαν να εκδηλώνουν τις αναθεωρητικές τους βλέψεις. Η ελληνική πλευρά ήταν ήδη προετοιμασμένη για την βουλγαρική επίθεση. Αψιμαχίες μεταξύ των δύο πλευρών είχαν προηγηθεί, ενώ οι Βούλγαροι προσπάθησαν να καταλάβουν το Άγιο Όρος, ενέργεια που απετράπη από τον Ελληνικό Στόλο. Η Ελλάδα είχε μεταφέρει τον κύριο όγκο του Ελληνικού Στρατού στην κεντρική Μακεδονία μετά τη λήξη των επιχειρήσεων κατά των Οθωμανών στην Ήπειρο, ενώ στην συνέχεια προχώρησε στην εκκαθάριση της Θεσσαλονίκης από τις βουλγαρικές δυνάμεις. Τα ελληνικά στρατεύματα επιτέθηκαν εναντίον των βουλγαρικών στρατώνων, εξουδετερώνοντας τη βουλγαρική δύναμη στο σύνολό της μέχρι το πρωί της 18ης Ιουνίου, με απώλειες 60 νεκρούς, 17 τραυματίες και 1.360 αιχμαλώτους για τη βουλγαρική πλευρά (18 νεκροί και 17 τραυματίες για την ελληνική πλευρά).

Οι Βούλγαροι σχεδίαζαν να κινηθούν εναντίον της Θεσσαλονίκης, αλλά ο Ελληνικός Στρατός είχε προετοιμαστεί, αναγκάζοντας με επιθετικές ενέργειες τις βουλγαρικές δυνάμεις να περιοριστούν στην περιοχή του Κιλκίς - Λαχανά. Από τις 19 έως τις 21 Ιουλίου ο ασταμάτητος Ελληνικός Στρατός θα κατατροπώσει τον Βουλγαρικό με εφ' όπλου λόγχη επιθέσεις, παρ' όλο που οι βουλγαρικές πυροβολαρχίες είχαν καταλάβει επικαίρες θέσεις. Οι Έλληνες στρατιώτες ήταν συνεχώς εκτεθειμένοι στα εχθρικά πυρά λόγω του λοφώδους του εδάφους. Οι Βούλγαροι είχαν δημιουργήσει ένα εκτεταμένο δίκτυο ορυγμάτων και είχαν εγκαταστήσει πυροβολεία. Ήταν βέβαιο ότι, η κατά μέτωπον επίθεση θα προκαλούσε στον επιτιθέμενο πολλές απώλειες με προφανή συνέπεια την καθήλωση δυνάμεων και την ήττα. Οι απώλειες ήταν πραγματικά τρομακτικές: 8.828 άνδρες με πάρα πολλούς νεκρούς Αξιωματικούς, καθώς οι τελευταίοι ηγούντο με θάρρος των ελληνικών τμημάτων σε αυτή την εποποιία. Οι Βούλγαροι είχαν 6.971 νεκρούς και 6.000 αιχμαλώτους. Ο Ιβανώφ, ο Βούλγαρος Στρατηγός, στη μάχη του Κιλκίς θα δηλώσει:

«Όλα τα είχα προβλέψει, τα είχα σκεφθεί, όλα εκτός από την τρέλα των Ελλήνων».

Σε όλα τα μέτωπα οι Βούλγαροι ηττήθηκαν. Οι Σέρβοι κατάφεραν να προκαλέσουν συντριπτικά πλήγματα στον βουλγαρικό μέτωπο. Ο Ελληνικός Στρατός συνέχισε να προελαύνει προς Βορρά. Οι Ρουμάνοι με την σειρά τους κήρυξαν τον πόλεμο στην Βουλγαρία στις 5 Ιουλίου 1913, αποσπώντας την Δοβρουτσά με τον Ρουμανικό Στρατό να φθάνει έξω από την Σόφια. Τέλος, οι Οθωμανοί, βλέποντας την πλήρη αδυναμία της βουλγαρικής πλευράς επιτέθηκαν με αντικειμενικό σκοπό την κατάληψη της Αδριανούπολης, όπερ και επέτυχαν.

Στον Β΄ Βαλκανικό Πόλεμο το Βασιλικό Ναυτικό της Ελλάδας, αν και δεν είχε τακτικό αντίπαλο, δεν παρέμεινε αδρανές αλλά συνέδραμε αποφασιστικά στις επιχειρήσεις απελευθέρωσης της Ανατολικής Μακεδονίας και της Δυτικής Θράκης. Πρώτα με τον Στόλο απελευθερώνοντας την Καβάλα (26 Ιουνίου 1913) και συνέχεια την Αλεξανδρούπολη (Δεδεαγάτς) στις 12 Ιουλίου και στη συνέχεια με τη δημιουργία πεζικών τμημάτων (Ναυτικόν Σύνταγμα), τα οποία συμμετείχαν στις χερσαίες στρατιωτικές επιχειρήσεις.

Η συνθήκη του Λονδίνου (30 Μαΐου 1913), με την οποία τερματιζόταν ο Α΄ Βαλκανικός Πόλεμος, προέβλεπε ως οριοθετική γραμμή μεταξύ Βουλγαρίας και Οθωμανικής Αυτοκρατορίας, τη γραμμή που ξεκινά από τον Αίνο στο Αιγαίο και καταλήγει στη Μήδεια στον Εύξεινο Πόντο. Όλα τα εδάφη δυτικά της γραμμής αυτής, εκτός από την Αλβανία, θα κατανέμονταν στους νικητές κατόπιν μεταξύ τους συμφωνιών. Η μουσική συμφωνία, μεταξύ της Σερβίας και της Βουλγαρίας, που είχε προηγηθεί της εισόδου της Ελλάδας στη συμμαχία, προέβλεπε ότι, σε περίπτωση ήττας της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας, η Σερβία θα προσαρτούσε τα υπό σερβική επιρροή μακεδονικά εδάφη και η Βουλγαρία τα υπόλοιπα.

Από τη στιγμή όμως που η Ελλάδα εισήλθε στον πόλεμο και συνείσφερε στρατιωτικά και ναυτικά, η συνθήκη αυτή κατέρρευε, και η νέα διανομή των εδαφών έπρεπε να γίνει από την αρχή. Αναγκαστικά ένα σημαντικό κριτήριο θα ήταν η εθνολογική σύσταση των υπό διεκδίκηση περιοχών. Η ηγεσία όμως της Βουλγαρίας δεν ήταν *ἐπ' οὐδενί* πρόθυμη να υποχωρήσει στις διεκδικήσεις της. Ήδη, πριν λήξουν οι εχθροπραξίες του Α΄ Βαλκανικού Πολέμου, οι Βούλγαροι κινήθηκαν για να καταλάβουν εδάφη που κατείχαν οι ελληνικές δυνάμεις.

Η Ελληνική Κυβέρνηση, ενδιαφερόμενη για τις περιοχές ανατολικά του Στρυμόνα που κατοικούνται από ελληνικούς πληθυσμούς, απέστειλε από τη Θεσσαλονίκη (Δεκέμβριος 1912) απόσπασμα Ιππικού, το οποίο κατέλαβε την παραθαλάσσια κωμόπολη των Ελευθέρων. Οι Βούλγαροι προώθησαν τμήματα από το Πράβι προς τις Ελευθερές, με αποτέλεσμα να αρχίσουν μικροσυμπλοκές των ακόμη συμμάχων.

Η ελληνική στρατιωτική ηγεσία είχε, εν τω μεταξύ, προωθήσει όλη την 7^η Μερραρχία στη περιοχή του Παγγαίου και αυτή πρόταξε στις Ελευθερές μία Διλοχία Πεζικού. Στις 26 Απριλίου, οι Βούλγαροι επιτέθηκαν κατά της Διλοχίας, η οποία αμύνθηκε και προς υποστήριξή της, ένα Σύνταγμα επιτέθηκε κατά των Βουλγάρων στο Πράβι. Μετά από αυτό, επήλθε συμφωνία και οι εχθροπραξίες κατέπαυσαν. Μετά την πτώση της Ανδριανούπολης, οι βουλγαρικές δυνάμεις ενισχύθηκαν στο Πράβι με μια Ταξιαρχία και τρεις πεδινές πυροβολαρχίες. Στις 9 Μαΐου, διενήργησαν εκτεταμένες επιθέσεις από Σερρών μέχρι Ελευθέρων, με αποτέλεσμα η 7^η Μερραρχία να υποχωρήσει προς τον Στρυμόνα αφήνοντας δυνάμεις στο Παγγαίο, στην Αμφίπολη και στις Ελευθερές. Ενώ συνέβαιναν αυτά, διετάχθη ο Ελληνικός Στόλος να περιπολεί φανερά και επιδεικτικά την περιοχή μεταξύ Δεδεαγάτς και Καβάλας. Μετά τη γενική βουλγαρική επίθεση, ο Στόλος κατέπλευσε στο κόλπο του Στρυμόνος και προ των Ελευθέρων. Η παρουσία των θωρηκτών έριξε στο ναδίρ το ηθικό των Βουλγάρων. Όλα αυτά συνέβησαν προ της κηρύξεως του πολέμου.

Στις 17 Ιουνίου, ο βουλγαρικός Στρατός επιτέθηκε αιφνιδιασικά κατά των πρώην συμμάχων τους, πράγμα το οποίο επέφερε την κήρυξη πολέμου. Την επομένη, όλος ο Στόλος κατέπλευσε στον κόλπο του Στρυμόνα δίπλα στις εκβολές του Στρυμόνα, όπου άρχισε το μέτωπο. Τα πλοία κανονισβολήθηκαν πολλές φορές από τις πεδινές πυροβολαρχίες μεταξύ Τσάγεζι και Ελευθέρων χωρίς αποτέλεσμα, ενώ τα ελληνικά θωρηκτά έβαλαν επιτυχώς κατά των βουλγαρικών θέσεων ανατολικά του Στρυμόνα και στο ύψος της Αμφίπολης.

Αποστολή του Στόλου ήταν ο αποκλεισμός των παραλίων από τον Στρυμόνα μέχρι τον Αίνο. Για το λόγο αυτό, καταρτίστηκαν περιπολίες από ένα θωρηκτό, δύο αντιτορπιλικά και από ένα εξοπλισμένο εμπορικό. Στις 26 Ιουνίου,¹ οι Βούλγαροι εγκατέλειψαν την Καβάλα. Αμέσως, ο Αρχηγός

1 Μαζί με το θωρηκτό Ύδρα τα αντιτορπιλικά Λέων, Λόγχη Άσπας και το εξοπλισμένο εμπορικό Μυκάλη συμμετείχε (σ.σ. το Γεώργιος Άβέρωφ) σε εικονική απόβαση στη Καβάλα με αποτέλεσμα την φυγή των Βουλγάρων και την κατάληψη της πόλης από ελληνικό ναυτικό άγημα. Ναυμαχίες δεν γίνονται, γιατί η Βουλγαρία δεν είχε στόλο στο Αιγαίο, όμως τα ελληνικά πλοία με ορμητήριο το λιμάνι της Θάσου συμβάλλουν αποφασιστικά στις μεταφορές του στρατού και στην κατάληψη παραλιακών πόλεων και περιοχών όπως η Καβάλα, το Πόρτο Λάγος και η Αλεξανδρούπολη (τότε Δεδεαγάτς). Στις 23 Ιουνίου 1913, τμήμα του ελληνικού στόλου έλαβε διαταγή να κάνει παραπλανητικές διελεύσεις μπροστά από το λιμάνι της Καβάλας που τότε κατείχαν οι Βούλγαροι. Το θωρηκτό Ύδρα και μεταγωγικά πλοία πλέουν επανειλημμένα μπροστά από το λιμάνι της Καβάλας και δίνουν την εντύπωση στους Βουλγάρους ότι οι Έλληνες πρόκειται να επιβιβαστούν στην Κεραμωτή ανατολικά της πόλης. Φοβούμενοι αυτό το ενδεχόμενο οι Βούλγαροι φεύγουν από την πόλη και στις 26 Ιουνίου τα αντιτορπιλικά Δόξα, Πάνθηρ και Ίεραξ απελευθερώνουν την Καβάλα.

Ο πρώτος διοικητής της ελεύθερης Καβάλας, Αντιπλοίαρχος Αντώνιος Κριεζής, διακηρύσσει την απελευθέρωση της πόλης και υψώνει την Ελληνική Σημαία στο Διοικητήριο. Καβάλα, 27/6/1913. Φωτογραφία αγνώστου. Ναυτικό Μουσείο της Ελλάδας).

Ο μετέπειτα ναύαρχος και Αρχηγός ΓΕΝ Γρηγόριος Μεζεβίρης ως έφιππος Ανθυποπλοίαρχος με στρατιωτική στολή κατά τη διάρκεια των μαχών κατά των Βουλγάρων (Αρχείο Μεζεβίρη, Υπηρεσία Ιστορίας Ναυτικού).

διέταξε την κατάληψη της πόλης.

Στις 29 Ιουνίου, το θωρηκτό «ΨΑΡΑ» δέχθηκε πυρά από τα επάκτια πυροβολεία, τα οποία είχαν εγκαταστήσει οι Βούλγαροι στο Δεδεαγάτς και στην γύρω περιοχή (όπως και στην Καβάλα), αλλά το ελληνικό θωρηκτό απέφυγε να απαντήσει για να μην προξενήσει θύματα επί του άμαχου πληθυσμού. Και στην Καβάλα και στο Δεδεαγάτς,² οι Βούλγαροι είχαν ποντίσει νάρκες, οι οποίες αλιεύτηκαν από πλοία του Ελληνικού Στόλου.³ Την 11η Ιουλίου, ο Ελληνικός Στόλος κατέλαβε την εκκενωμένη από τους Βουλγάρους πόλη.

2 Οι Βούλγαροι είχαν βάλει φωτιά στην πόλη, η οποία έγινε ορατή από το ανιχνευτικό *Ιέραξ* και έσπευσε προς βοήθεια. Αναφέρεται στην εφημερίδα *Σκρηπ* της 20/7/1913 «...την 3ην μ.μ εξήλθε του *Ιέρακος* ο ύπαρχος αυτού υποπλοίαρχος κ. Π. Αργυρόπουλος όστις συνεννοήθη μετά του Μητροπολίτου και των προξένων δια την λήψιν συμπληρωματικών ασφαλείας μέτρων μέχρι της αφίξεως του επιλοίου στόλου. Την 6ην μ.μ κατέπλευσαν τα θωρηκτά *Σπέτσια* και *Υόρα*, τα αντιτορπιλλικά *Ασπίς* και *Θύελλα* μετά μίαν δε ώραν κατέπλευσε ο *Αβέρωφ*. Πάντα τα πλοία ηκολούθησαν την ακτήν του Αίνου συμφώνως προς τας υποδείξεις του κυβερνήτου του *Ιέρακος*.

3 Στην Καβάλα την νάρκαλιεία την ανέλαβε το τορπιλοβόλο *Δόξω*, ενώ στο Δεδεαγάτς η ποντίση των ολίγων ναρκών ήταν τω όντι ατελής. Συγκεκριμένα: «Ως γνωστόν οι Βούλγαροι είχαν αποκλείσει τον λιμένα με του Δεδεαγάτς με τορπίλλας (σ.σ. νάρκες), όπως είχαν αποκλείσει τας Ελευθεράς και την Καβάλλα. Είνε όμως τόσο θαυμάσιοι οι Βούλγαροι και τόσο πρωτότυποι εις την τοποθέτησιν των ξεκοιλιαστικών αυτών δια τα πλοία εργαλείων, ώστε να μπορεί να εισέλθη κανένας μέσα εις τα αποκλεισμένα λιμάνια ακόμη και χωρίς πλοίου και χωρίς να έχη ιδέαν που τας έχουν τοποθετήσει. Το πώς γίνεται το θαύμα αυτό, μόνον οι Βούλγαροι είναι δυνατόν να το γνωρίζουν.» ανταπόκριση Κώστα Φαλταίτς για την εφημερίδα *Ακρόπολις* (αρχείο Θ/Κ Αβέρωφ).

Σκηνή από την ανέλκυση ναρκών στην Καβάλα τον Ιούλιο του 1913. Η επεξήγηση επί της φωτογραφίας έχει γραφτεί από τον ίδιο τον Υποπλοίαρχο Κ. Βρυάκο. Φωτογραφία αγνώστου. Ναυτικό Μουσείο της Ελλάδας.

Το (29ο) Αποβατικό Σύνταγμα (Το Ναυτικόν Σύνταγμα)

Στα τέλη Μαΐου του 1913, ο Αρχηγός του Στόλου Παύλος Κουντουριώτης διέταξε τη συγκρότηση ενός ναυτικού συντάγματος για να συνδράμει στις επιχειρήσεις του Στρατού Ήφρας δεδομένου ότι, μετά την *αποφασιστική νίκη* επί του Οθωμανικού Στόλου δεν υπήρχε τακτικός αντίπαλος. Το 29ο Πεζικό Σύνταγμα ή όπως εΐθισται να αποκαλείται *Ναυτικό Σύνταγμα*⁴ υπό τον αντιπλοίαρχο Τυπάλδο, συγκροτήθηκε από ναύτες των πληρωμάτων του Στόλου, έφεδρους αξιωματικούς και άνδρες των πυροβολείων της Καστέλας και της Ψυττάλειας.

Με τη συγκρότησή του, άρχισε άμεσα η εκπαίδευση των ανδρών του, εντούτοις οι ανάγκες του πολέμου είχαν ως αποτέλεσμα την διακοπή της εκπαίδευσης και την άμεση αναχώρηση για την Θεσσαλονίκη, στην οποία και αποβιβάστηκε στις 12 Ιουνίου 1913. Στη Θεσσαλονίκη, το Ναυτικό Σύνταγμα είχε αναλάβει την διακριτική παρακολούθηση του βουλγαρικού στρατηγείου, ενώ στις 15 του ίδιου μήνα μεταφέρθηκε στα βόρεια της πόλης με αντικειμενικό σκοπό την παρεμπόδιση διαφυγής των βουλγαρικών στρατευμάτων.

Με την έναρξη του Β΄ Βαλκανικού Πολέμου, ανατέθηκε στο Ναυτικό Σύνταγμα η περισυλλογή των νεκρών της νικηφόρας για τον Ελληνικό Στρατό, μάχης του Κιλκίς – Λαχανά. Στις 22 Ιουνίου 1913, το Ι΄ Τάγμα του Συντάγματος διετάχθη να μετακινηθεί προς τη Γευγελή υπό τις διαταγές του διοικητή του 28ου ΣΠ αντισυνταγματάρχη Αθανάσιου Ζέρβα, εξαιτίας της ισχυρής βουλγαρικής στρατιωτικής παρουσίας. Με βάση τον στρατηγικό σχεδιασμό, οι πεζοναύτες θα βρίσκονταν στην αριστερή πτέρυγα της Ελληνικής και σερβικής παράταξης και θα λάμβαναν μέρος στην εξελισσόμενη μάχη. Στις 23 Ιουνίου, το Ι΄ Τάγμα έφτασε στη Γευγελή, όπου κατέλαβε αμυντικές θέσεις απέναντι από τους Βουλγάρους (300 μέτρα περίπου), οι οποίοι διέθεταν καλύτερα οχυρωμένες

4 Από τούδε και στο εξής θα αναφέρεται ως *Ναυτικό Σύνταγμα* ή συντομότερα *πεζοναύτες*.

Ἐν Βεσσαλονικίᾳ 5 Σεπτεμβρίου 1913

ΒΑΣΙΛΙΚΟΝ ΝΑΥΤΙΚΟΝ

ΑΠΟΒΑΤΙΚΟΝ ΣΥΝΤΑΓΜΑ

(29^{ου} Πλομμῶς)

Ἀριθ. Πρωτ. 125

Πρὸς τοὺς

Λοχαγοὺς τοῦ 1^{ου} Λοιχῶν
Ἐποικιοάρχου Στρατ. Λοιμῶν

Συνυμνήτως διαβιβάσθημεν ἡμῶν ἐν ἀντιγράφῳ ἐπὶ
ὑπ' ἀριθ' 48 διαταγῆν ἡμῶν συνεστῆσαν ἐπὶ ὁμοίας εἰδούσας
ὑπὸ καὶ ἀμέσους διαταγὰς τοῦ σχετιάρχου κ. Ἀθανασίου

ὁ

Διοικητὴς

B.N.

Απρ. 48

Αττάλει

Ο 1^{ος} 2^{ος} 3^{ος} φόρος αφοροετέρας ή Α^{ος}
 Λαίμα ο 4^{ος} 5^{ος} 6^{ος} ή Β^{ος} και ο 7^{ος} 8^{ος}
 και ο υπαρκτοδουρίμων 9^{ος} ή Γ^{ος}
 άδουκται ή Γ^{ος} Λαίμων επίφορον
 ή ήγαλαίμων Α. Χαλκινωπτανοί.

Εν Αττάλεινυ ή 30 Δουρίε 1913

Ο άδουκται

Κ. Τροαίον.

Ο ή άδουκται ή ήγαλαίμων
 Αττάλεινυ 5 Δουρίε 1913

Ο ή άδουκται
 [Signature]

Το δεξιό στη φωτογραφία πυροβόλο είναι το Creuzot Loire των 50 χιλιοστ. επί ελαφρού τροχίλατου κιλλίβαντος που ανήκε στα αποβατικά σήματα του Πολεμικού Ναυτικού. Το αριστερό, είναι πυροβόλο ίδιου τύπου των 75 χιλιοστ. που ανήκε στο πυροβολικό του Στρατού Ήπράς. Η φωτογραφία είναι από το έμπειδο του Γουδή, όπου εκπαιδεύτηκαν οι ναύτες πυροβολητές από Αξιωματικούς και Υπαξιωματικούς του Πυροβολικού το β' εξάμηνο του 1911 (Γ. Ρούσσου, Νεώτερη Ιστορία του Ελληνικού Έθνους 1826 - 1974, Ελληνική Μορφωτική Εστία, Αθήνα, 1975).

θέσεις και δύο πυροβόλα των 75 χιλιοστών. Για δύο ώρες, οι πεζοναύτες απέκρουαν επιθέσεις των Βουλγάρων υφιστάμενοι βαριές απώλειες (16 νεκροί και πολλοί τραυματίες).⁵

Στις 11.00 π.μ. της ίδιας μέρας, εισήλθε στη μάχη και το Ι' Τάγμα του 28ου ΣΠ, ενώ στις 15.00 έφτασε μία ακόμη διλοχία πεζοναυτών, η οποία προοριζόταν για την υπεράσπιση της Γουμένισσας. Στις 18.00, οι ελληνικές δυνάμεις εξαπέλυσαν επίθεση και ανάγκασαν τους Βουλγάρους σε υποχώρηση. Κατόπιν αιτήματος του διοικητή του 28ου ΣΠ, τη νύχτα της 23/24 Ιουνίου εστάλησαν σιδηροδρομικώς οι 7ος και 8ος Λόχος του ΙΙ' Τάγματος του Ναυτικού Συντάγματος. Το Σύνταγμα με αυτή τη σύνθεση σε συνεργασία με το Ι' Τάγμα του 28ου ΣΠ διενήργησε εκκαθαριστικές επιχειρήσεις στην περιοχή.

Από το ΙΙ' Τάγμα του Ναυτικού Συντάγματος, οι 5ος και 6ος Λόχος διετέθησαν για την εκκαθάριση και φύλαξη της σιδηροδρομικής γραμμής Κιλινδρί (Χέρσος) – Καρασούλι (Πολύκαστρο),⁶ μιας πολύ σημαντικής γραμμής για τον ανεφοδιασμό και την μεταφορά των ελληνικών δυνάμεων. Παράλληλα, μια διλοχία του Ναυτικού Συντάγματος, υπό τις διαταγές του ανθυποπλοιάρχου Στυλιανού Καστάλη, εστάλη για τη φύλαξη της γέφυρας Βαρβαρόφτσας στον Αξιό ποταμό, νότια της Γευγελής.

Την 1η Ιουλίου, το Ναυτικό Σύνταγμα διατάχθηκε να παραδώσει τη Γευγελή στις σερβικές δυνάμεις και κατόπιν, να μεταφερθεί στη Θεσσαλονίκη, ενώ στις 6 Ιουλίου, επιβιβάστηκε στο οπλιταγωγό «ΟΥΡΑΝΙΑ» με προορισμό την Καβάλα, όπου και έφθασε στις 11.00 της 7ης Ιουλίου. Την

5 Έν εκ των ναυτ. Ταγμάτων μετεφέρθη σιδηροδρομικώς ίνα ταχθῆ μεταξύ του ἀριστεροῦ τῆς ἐλληνικῆς παρατάξεως καὶ τῆς σερβικῆς παρὰ τὴν Γευγελὴν, κατὰ δὲ τὴν γενομένην μάχην ἐτραυματίσθησαν οἱ ἀδερφοὶ ὑποπλ. Ν. Μπούμπουλης καὶ ἀνθυποπλ. Περικλῆς Μπούμπουλης, (διήγηση ὑποναύρχου Β.Ν. Παναγιώτη Βανδώρου, Ναυτικὴ Ἐπιθεώρηση 375 ἔτους 1975, ἀναδημοσίευση στὴ Ναυτικὴ Ἐπιθεώρηση 581 - ἡ ὀρθογραφία καὶ τὸ λεξιλόγιο εἶναι τοῦ αυθεντικοῦ κειμένου).

6 Τὴν 2αν πρωινήν τῆς 24^{ης} Ἰουνίου, τὸ Β' Τάγμα, ὑπὸ τὸν πλωτάρχην Νικ. Ἀθανασίου, ἀνεχώρησεν ἐκ τοῦ στρατώνος καὶ πορεύθη -ὑπὸ τοῖς ἤχοις σαλπίγγων- πρὸς τὸν ἀρκετὰ μακρινὸ σιδηρ. σταθμὸν, ὅπου ἐμείναμεν τὴν ἀφίξιν ἐκ τοῦ μετώπου ἐρχομένης ἀμαρσοικίας, μετὰ δὲ τὴν δυσάρεστον ἐντύπωσιν ἐκ τῶν ἀποβιβασομένων πολλῶν τραυματιῶν, ἐτακτοποιήθημεν ἐν σχετικῶ συνωστισμῷ εἰς τὰ ὀχήματα καὶ ἐφθάσαμεν 05.30' εἰς Καρασούλι, ἀνεχώρησαμεν 08.30' καὶ 12.00', ἀφίχθημεν εἰς Κιλινδρί, διήγηση ὑποναύρχου Β.Ν. Παναγιώτη Βανδώρου.

επόμενη μέρα, ο ανθυποπλοίαρχος Γεώργιος Μεζεβίρης⁷ διετάχθη να συνοδεύσει εφοδιοπομπή με πυρομαχικά μέχρι το Νευροκόπι Δράμας για την ενίσχυση της VII Μερραρχίας, ενώ στις 9 Ιουλίου, ο 5ος Λόχος του Ναυτικού Συντάγματος παρέλαβε τη φρουρά της Καβάλας.

Στις 10 Ιουλίου, οι 4ος και 6ος Λόχοι του II' Τάγματος, υπό τις διαταγές του πλωτάρχη Νικολάου Αθανασίου, εστάλησαν προς ενίσχυση της VIII' Μερραρχίας, που μαχόταν βορειότερα. Κατά την πορεία τους προς τη Δράμα έλαβαν εντολή από τον αρχηγό του Στόλου, ναύαρχο Κουντουριώτη, να επιστρέψουν 200 άνδρες από αυτούς και να μεταφερθούν στο Δεδεαγάτς.⁸ Με την VIII' Μερραρχία ενώθηκε μόνο ο 4ος Λόχος του Ναυτικού Συντάγματος.

Το πρωί της 13ης Ιουλίου, το εν λόγω τμήμα του Ναυτικού Συντάγματος επιβιβάστηκε στο οπλιταγωγό «ΜΥΚΑΛΗ» με κατεύθυνση το Δεδεαγάτς, στο οποίο έφθασε αυθημερόν. Στον διοικητή του Ναυτικού Συντάγματος ανατέθηκαν καθήκοντα Γενικού Διοικητή των περιοχών της Θράκης, που είχαν απελευθερωθεί.⁹

Με ορμητήριο το Δεδεαγάτς, οι πεζοναύτες κατέλαβαν τα χωριά *Ρουμτζούκη (Δορίσκος), Φερετζίν (Φέρες), Πασπατζίκι και Καβατζίκ (Λευκάδι) και τα βουλγαρικά χωριά Τουλμπάκιοι και Μπαλούκιοι (Πυλαία)*. Στις 28 Ιουλίου, με τη Συνθήκη του Βουκουρεστίου, τα ελληνικά σύνορα έφτασαν μέχρι τον Νέστο, ενώ η Βουλγαρία διατήρησε την Δυτική Θράκη. Στις 7 Αυγούστου, άρχισε η επιβίβαση του Ναυτικού Συντάγματος στα μεταγωγικά «ΛΕΩΝΙΔΑΣ» και «ΕΛΕΝΗ», η οποία ολοκληρώθηκε στις 9 Αυγούστου, οπότε και ξεκίνησε ο απόπλους προς τη Θεσσαλονίκη, όπου έφθασαν την επόμενη μέρα. Στο Δεδεαγάτς, παρέμεινε μόνο ένας λόχος του Ναυτικού Συντάγματος για την τήρηση της τάξης.¹⁰

Στις 18 Σεπτεμβρίου, την πόλη Δεδεαγάτς παρέλαβαν βουλγαρικές δυνάμεις προς εφαρμογή των όρων της συνθήκης του Βουκουρεστίου. Στη Θεσσαλονίκη, το Ναυτικό Σύνταγμα παρέμεινε μέχρι και τις 23 Αυγούστου. Στις 24 Αυγούστου, επιβιβάστηκε στα επίτακτα «ΑΣΣΟΣ» και «ΑΘΗΝΑ» με προορισμό τον Πειραιά, όπου και έφθασε στις 26 Αυγούστου.

7 Μεζεβίρης, Γρ. (1971), *Τέσσαρες δεκαετίες εις την Υψηρασίαν του Β. Ναυτικού*, Αθήνα, σελ. 24-30.

8 Διαταγή του Γενικού Στρατηγείου: *Τάγμα τῶν Πεζοναυτῶν ἐπιβιβαζόμενον ἐν τάξει νὰ κατευθυνθῶσιν, ὅπου ἡμέτερος στόλος, τιθέμενος ὑπὸ τὰς διαταγὰς ἀντιναυάρχου Κουντουριώτου. Ἀναφέρατε ἐκτέλεσιν.* (Κωνσταντῖνος Β΄, Αρχεῖο Τυπάλδου, Υψηρασία Ιστορίας Ναυτικού).

9 Χαρακτηριστική της βουλγαρικής θηριωδίας στη Θράκη είναι η επιστολή διαμαρτυρίας που αποστέλλουν οι *ἀντιπρόσωποι τῆς πόλεως Σουφλίου* προς το Ἐλλῆνα πρόξενο στην Ανδριανούπολη τον Ιούλιο του 1913, με την οποία διαμαρτύρονται για την πιθανότητα επαναφοράς της τυραννικής βουλγαρικής διοίκησης (Αρχεῖο Τυπάλδου, Υψηρασία Ιστορίας Ναυτικού).

10 Υπάρχουν δύο εξαιρετικά ενδιαφέρουσες επιστολές προς τον διοικητή του Ναυτικού Συντάγματος Τυπάλδο, που φαίνεται να είναι του αρχηγού αντιναυάρχου Παύλου Κουντουριώτη, με τις οποίες καλεί τον διοικητή, στη μεν πρώτη επιστολή (Δεδεαγάτς, 27-7-1913), να δημιουργήσει καταστάσεις *μελλοντικῶν ἐνόπλων συλλαλητηρίων* στη Θράκη, ούτως ώστε να κλονιστεί η εκεί βουλγαρική κυριαρχία και να τεθεί το ζήτημα αυτονομίας της περιοχής υπό την επικυριαρχία του Σουλτάνου κι αυτό να το αναφέρει και στον *Τοῦρκο Συνταγματάρχη*ν και ότι είναι πρόθυμη η ελληνική πλευρά να τους συνδράμει με την συμμετοχή των ελληνικῶν πληθυσμῶν· στη δεύτερη (31-7-1913, ἐν ὄρμῳ Καβάλας), διατάζει τον Τυπάλδο να αποχωρήσει από το Φερετζίκ, ειδοποιώντας τους Οθωμανούς να το καταλάβουν, δίνοντας ὁμως την ἐντύπωση ότι αποσύρεται λόγω υπέρτερων δυνάμεων. Του αναφέρει τη συμφωνία του βασιλιά σχετικά με τους χειρισμούς στη Θράκη (ὅπως εξετέθησαν στην πρώτη επιστολή), αλλά τονίζει ότι δὲν πρέπει να μαθευτεί ότι είναι ἐνήμεροι ο βασιλιάς και η ελληνική Κυβέρνηση. Τέλος, του δίνει την διοίκηση της πόλης και των πέριξ περιοχῶν *ὅπως εἰρίσκονται ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν σου καὶ τὸν ἐλεγχὸ σου τὰ Τελωνεῖα καὶ πάσαι αἱ λοιπαὶ Ἀρχαὶ* (Αρχεῖο Τυπάλδου, Υψηρασία Ιστορίας Ναυτικού). Η τυραννική βουλγαρική διοίκηση είχε ἐνώσει τον ὅλο τον πληθυσμὸ μη βουλγαρικής καταγωγῆς της Θράκης, ὅπως ἄλλωστε φαίνεται ἀπὸ τηλεγράφημα που ἐπιδόθηκε στον υποπλοίαρχο Δημ. Λούνδρα, ὅταν αὐτὸς ἴταν φρούραρχος Ξάνθης, ἀπὸ τον μωφτὴ των μουσουλμάνων. Απὸ αὐτὸ το τηλεγράφημα φαίνεται ὅτι οἱ μουσουλμάνοι ἐβλεπαν τους Ἐλλῆνες στρατιώτες ὡς ἀπελευθερωτές. (Αρχεῖο Λούνδρα, *Ναυτικὸν Μουσεῖον τῆς Ἑλλάδος*).

Ναυτικές Ίστορίες

Το ευθυμογράφημα που ακολουθεί συμπεριλαμβάνεται στο βιβλίο του Γιώργου Σπορίδη «Ναυτικές ιστορίες», που εκδόθηκε στην Αθήνα το 1959. Στο βιβλίο αυτό, ο συγγραφέας με τρόπο ως επί το πλείστον ζωνρό και εύθυμο, αλλά μερικές φορές ιδιαίτερα συγκινητικό, περιγράφει τη ζωή των ελληνικών πληρωμάτων στα πλοία του ΠΝ στη Μέση Ανατολή και την Ινδία κατά την περίοδο 1941 - 1943. Ο ίδιος ο συγγραφέας υπηρετούσε κατά την περίοδο αυτή ως Έφεδρος Σημαιοφόρος σε πολεμικό πλοίο.

Ένα καλό ξυρισματάκι

ΛΟΙΠΟΝ, τί τὰ θέλετε! "Όταν εἶναι νὰ πέση ἓνα κακό, μύρια ὄσα τὸ ἀκολουθοῦν. Θαρεῖς, ἀληθινά, πῶς ἓνα μονάχο δὲν γερμίζει τὸ μάτι τῆς Μοῖρας καὶ σοῦ στέλνει καὶ μισὴ ντουζίνα ἀκόμη, νὰ εὐχαριστηθῆς, ποῦ λέει ὁ λόγος, συφορά...

Θαλασσοδαρμένο μπήκε ἐκεῖνο τὸ ἀπογευματάκι τὸ καράδι: στὴν Ἀλεξάνδρεια. Μᾶς εἶχε περιαδράξει ὁ γρεγολεβάντες ἐκεῖ κοντὰ στὴν Κάσο καὶ μᾶς ξετίναξε. Ποῦ σὲ πονεῖ καὶ ποῦ σὲ σφάζει. Μὲ εἰκοσιδύο μοῖρες κλίσι τραβερσάραμε καὶ σταθήκαμε «εἰς ἀντιμονήν».

—"Όρτσα λὰ μπάντα, θρέ! οὐρλιαξε ὁ Ὑδραῖος ἀπ' τὴ γέφυρα. Καὶ μᾶς ἔπνιξε τὸ κῦμα.

Ἄρῳδο ἀπὸ τὴ Ροζέτα, πῆγε νὰ κοπάσῃ ὁ καιρὸς καὶ μπορέσαμε καὶ σταθήκαμε ὄρθιοι. "Όταν μπήκαμε στὸ λιμάνι καὶ τραβήξαμε γιὰ τὸ γνωστὸ καὶ μὴ ἐξαιρετέο ντόκ νάμπερ φάϊν, θγῆκε ὁ κόσμος καὶ μᾶς κύτταξε. Κ' ἓνα σωρὸ Ἀραπάδες γελᾶγανε! Τὸν κακό τους τὸν καιρό!

"Ε, μπήκαμε σὲ πόρτο, ρίξαμε πρυμάτσες καὶ τὰ σχετικά, εἶπαμε: Δόξα σοι ὁ Θεός, θὰ φᾶμε γλυκὸ ψωμί. Δὲν βαρυέσαι! Εἶπαμε: "Ένα κακό σοῦ στέλνει ἡ Μοῖρα; Λάβε καὶ πέντ' - ἔξῃ ἀκόμα γιὰ συντροφιά!

Δὲν προφθάσαμε νὰ δέσουμε. Δὲν προφθάσαμε νὰ σκαρφωλώσουμε κόντρα γέφυρα νὰ δοῦμε «Κορνίς» καὶ ἂν ἦταν στὴ θέσι τῆς ἢ «Ὁμπέρζ Μπλέ», ὅπου χόρευε χορὸν κοιλίας ἢ Σάμια καὶ ποῦ νὰ σᾶς τὰ λέω! Δὲν προφθάσαμε καὶ κλάφτε μας, ἂν εἴσαστε πονόψυχοι. Καθ' ὅσον ὄλο ἐγγλέζικα καράδια δίπλα μας, ἀριστερά, δεξιὰ κ' ἐμπρὸς μας, καὶ τὸν ἔπιασε μεράκι: τὸν κυβερνήτη.

Ὁ ὕπαρχος ἄκουσε πρῶτος τὰ μαντάτα καὶ ἀνοιξε ἡ καρ-

διά του σάν τριαγτάφυλλο.

- Πάραυτα διαταγή όλοι ξυρισμένοι στην τρίχα! Κατάλαβες, υπαρχε; Κάτι μουστάκια που είδα και κάτι τέτοια γά λείψουνε,

— Τò ξύρισες τò μουστάκι, Μανώλη :

γιατι θά τούς κλάφη ή μάννα τους. Κατάλαβες;

- Μάλιστα, κύριε κυβερνήτα.

—“Όποιος θέλει γά κάνη τόν άντρα με τρίχες και γ' άφήγη μουστάκια, γ' άφήση και μουσι. Παρέα. Δέν θέλει μουσι; Ούτε μουστάκι! Όρίστε μας! Πλατεία Ψυρρή θά τò κάνω τò καράδι, γά γεμίσουμε κουτσαβάκηδες...

Κ' έβγηκε τò «δρντινο» και πλάκωσε κλαυθμός και όδυρμός πολύς. Κόσμος έτρεφε μουστάκια επί του σκάφους και τώρα ή καλλιέργεια άπαγορευόταν και τούτο τέρμα και γά τελειώνουμε. “Άλλο δέν έχει.

—Μὰ γιατί, κύριε ὕπαρχε;

— Ἔτσι θέλει.

— Μὲ τὰ μουστάκια μας τᾶβαλε;

— Μὲ τὰ μουστάκια σας.

— Καὶ τὰ μπαρμπούνια ἔχουν μουστάκια, κύριε ὕπαρχε, καὶ γὰ μὴν ἔχουμ' ἐμεῖς;

— Πέσε στὴ θάλασσα καὶ πὲς του πῶς εἶσαι μπαρμποῦνι γὰ τὸ γλυτώσης. Ἄλλο τίποτε δὲν γίνεται.

Καὶ ἔπεσε τὸ θανατικό. Τῶν μουστακιῶν ἐννοεῖται. Γιατὶ μοῦσι κανεὶς δὲν πῆρε τὸ θάρρος ν' ἀφήσῃ. Πῶς ν' ἀντιμετωπίσης τὸν κόσμον; Σὰν τράγος ἢ σὰν ὑποψήφιος Μητροπολίτης; Δυὸ τρεῖς μόνο ἀξιωματικοὶ τῶν ὑποβρυχίων εἶχανε κανεὶ τὸ κουράγιο καὶ σὲ μιὰ ἐβδομάδα ὅλο τὸ Ναυτικὸ εἶχε ξεχάσει τὰ ὀνόματά τους. Κοκκινομούσηδες, τραγολαίμηδες καὶ μπαμτρελελέδες τοὺς ἀνεδοκατέβαζαν τοὺς ἀνθρώπους, πού, ἂν τὸ ἤξεραν καὶ οἱ ἴδιοι, ἔχι τὸ μοῦσι θὰ ἐξύριζαν, ἀλλὰ καὶ τίς μασχάλες τους, πού λέει ὁ λόγος, γὰ γλυτώσουν.

Γιὰ γὰ μὴ λέμε πολλά, μέσα σὲ τρεῖς μέρες τὰ σημάδια τῆς λεθεντιάς τὰ ἔφαγε τὸ ξυράφι. Κ' ἔδλεπες κάτι ξυρισμένους σὰν γουλι Πειραιῶτες γὰ παίζουσι ἀμίλητοι τὸ κομπολόι καὶ κάθε τόσο γὰ φέρνουν τὸ χέρι στὰ χεῖλη καὶ γὰ στρίβουν ἀέρα φρέσκο. Πένθος καὶ λύπησι. Ἄλλὰ τί γὰ γίνῃ; Ἄχ! μωρὲ Ὑδραῖο! Μὰς τᾶφαγες, μωρὲ, τὰ μουστάκια, μὰς τᾶφαγες!

Κάθε πρωτὶ στὴν ἐπιθεώρησι κατέβαινε ὁ κυβερνήτης κ' ἐκύταζε τὰ ἔργα του. Τοὺς ἤξερε ἔναν - ἔναν τοὺς τέως μουστακαλιῆδες καὶ, καθὼς περνοῦσε στὴ γραμμὴ, σταμάταγε κ' ἔκανε τὸν ἐκπλήκτο:

— Τὸ ξύρισες τὸ μουστάκι, Μανώλη; Τ' ἴ λές, ὄρε παιδί μου; Γιατί ἔτσι;

Πνιγόταν στὸ αἷμά του ὁ ἄλλος.

— Διαταγὴ σας, κύριε κυβερνήτα.

— Ἄ, γαί! Εἰέχασα. Μὰ εἶδες κάτι διαταγὰς πού βγάζω; Περύργες.

Καὶ πήγαινε παρακάτω:

— Πάει τὸ μουστάκι, Νώντα;

—Πάει, κύριε κυβερνήτα.

—Πώς έτσι, βρέ Νώντα;

—Διαταγή σας, κύριε κυβερνήτα.

—Καὶ πῶς θὰ γυρίσης στὸ Μεσολόγγι, ἔ;

Μιλιά ὁ ἄλλος. Μόνο πού ἔβραζε μέσα του, σὰν τὸ ἀριστερὸ καζάνι, ὅταν τοῦ φόρτωναν δεκατέσσερις ἀτμοσφαιρες.

Ἄπάνω, λοιπόν, πού ξυρίστηκε ὄλο τὸ καράδι, μάθαμε πῶς ἦλθε ὁ Βασιληᾶς στὴν Ἀλεξάνδρεια νὰ ἰδῆ τὰ πλοῖα. Ζόρικος ὁ Βασιληᾶς, ἐδῶ πού τὰ λέμε. Ἄμα ἀνέβαινε σὲ καράδι, τὸ ἐπιθεωροῦσε λές καὶ ἐπρόκειτο νὰ τὸ ἀγοράσῃ καὶ νὰ τὸ θάλῃ ὀρομολόγιο. Κατέβαινε στὶς κουζίνες, ἔμπαινε στὰ ἀποχωρητήρια, ἄνοιγε τὶς ἀποθήκες, ἔσερνε τὴν παλάμη στὶς λαμαρίνες νὰ ἰδῆ ἂν θγάζουν μουντζούρα, ἄνοιγε τοὺς σάκκους τοῦ κόσμου νὰ ἰδῆ ἂν εἶναι τακτικοί, ἄλλαζε τὸν ἀδύδαστο, μὲ δυὸ λόγια, σὲ ἑκατὸν ὀγδόντα ἑφτά ἀνθρώπους βασανισμένους καὶ τοὺς ἔκανε νὰ τρέμουν σὰν σκυλιὰ μπανιρισμένα μὲ κρύο νερό.

Δὲν προφθάσαμε νὰ μᾶς πιάσῃ ἡ τρεμούλα γιὰ καλὰ καὶ τὸ λαχειὸ μᾶς τὸ ἔφερε ἕνας ναύτης τοῦ Ἄλφα Σίγμα, πού γελοῦσαν καὶ τὰ μουστάκια του γιὰ τὴ χαρὰ πού μᾶς ἔδινε:

«Μεθαύριον, ὄραν δεκάτην μηδὲν μηδὲν, ἔλεγε τὸ Σουηπ-στέικ, ἢ Α.Μ. ὁ Βασιλεὺς θὰ ἀνέλθῃ ἐπὶ τοῦ σκάφους σας πρὸς ἐπιθεώρησιν. Παρακαλοῦμεν, ὅπως λάβετε πάντα τὰ σχετικά μέτρα».

—Μάλιστα! Νὰ τὰ λάβουμε ἀμέσως. Ὑπαρχε!

—Διατάξατε!

—Γενικὴ καθαριότης!

—Μάλιστα!

—Νὰ τὸ γλείψουν, μωρέ, ὄλο τὸ καράδι μὲ τὴ γλῶσσα!

—Μάλιστα!

—Ὁ Γεώργιος δὲν χωρατεύει, βρέ!

—Μάλιστα!

—Ἄρξασθε!

Αὐτὸ τὸ «ἄρξασθε» τοῦ Ὑδραίου ἦταν ἀρχὴ τῶν βασάνων μας καὶ τῶν μαρτυριῶν μας. Κι' ἂν μὲ τὰ θάσανα κερδίζῃ κανεὶς

τόν Παράδεισο, ὅπως λένε, σᾶς βεβαίω, ὅτι ὅλοι οἱ ἑκατὸν ὀγδόν-
τα ἑφτά θὰ ξαναβρεθοῦμε μιὰ μέρα στοὺς Κήπους τῆς Ἑδέμ νὰ
παίζουμε πίπιζα καὶ κλαρινέτο.

Μᾶς ἔφαγε ὁ Ὑδραῖος. Μᾶς ἐμάσησε. Φασίνα δὲν πάει νὰ
πῆ τίποτε. Πλύσιμο, σὰν λέξι, δὲν ἔχει ἔγνοια. Πῆς ὅτι τὸ χώσα-
με ὀλόκληρο τὸ ρημάδι σὲ μιὰ ἀπέραντη μπανιέρα, τὸ σαπουνί-
σαμε, τὸ σκουπίσαμε καὶ μετὰ τὸ τυλίξαμε σὲ μπουρνούζι. Ὅπως
ἔκανε καὶ ἡ Σάμα μετὰ τὸν τῆς κοιλίας χορόν. Ἄ, μωρὲ «Ὁμι-
πέρζ Μπλέ»! Ποῦ νᾶσαι τώρα!

Ἔλαμπε τὸ καράδι. Σὰν δίγροσο καινούργιο ἀπ' τὴν Τράπε-
ζα τοῦ Φαρούκ. Ἔλαμπε καὶ τὸ πρόσωπο τοῦ Ὑδραίου κυβερ-
νήτου. Καὶ ἦταν σκοτεινιασμένα τὰ ὑπόλοιπα, μετὰ ἀπὸ τέτοια
μπουγάδα! Καὶ ξαφνικά, ἓνα σῆμα:

«Ἄ. Μεγαλειότης θὰ ἐπιθεωρήσῃ ἐν μεγάλῃ στολῇ. Ἐνεργή-
σατε δέοντα».

Τὰ ἔκανε κάτι τέτοια ὁ Γεώργιος. Ἀνέδαινε στὰ καράδια
μὲ ὅλους τοὺς τύπους καὶ τὴν ἐπισημότητα κ' ἔδινε λαμπρότητα
καὶ στὴν πιὸ ἀσήμαντη τελετῇ. Κ' ἔλεγε πὼς ξαναγυρνοῦσαν τὰ
πάντα γύρω στὰ 1905, ὅταν ὅλη ἡ Εὐρώπη ἔκανε τὶς παράτες
τῆς, ντυμένη στὰ χρυσᾶ καὶ στὶς σπαλέτες!

Ἄχ, μωρὲ Ὑδραῖο! Τέτοια σοῦ ἔπρεπαν! Κι' ἄλλα ἀκόμα.
Γιατὶ κιτρίνισε, ὅταν πῆρε τὸ φερμάνι καί, ὥσπου νὰ τὸ διαδάση
εἶχε περάσει στὸ ἄσπρο. Μεγάλη στολή; Εἶχε μιὰ. Στενὴ, τσιτω-
μένη, ἀλλὰ εἶχε! Τρικαντό, ὅμως; Ἄμάν! Ποῦ νὰ βρῆ τρικαντό;
Ξεσκουφωτος μὲ τὰ χρυσᾶ; Στὴ θάλασσα θὰ τὸν πέταγε ὁ Βα-
σιληᾶς! Ἄμάν!

Τί νὰ κάνῃ; Ποῦ νὰ βρῆ τρικαντό μὲς' στὸν πόλεμο; Τέτοια
σοῦ ἔπρεπαν, Ὑδραῖο!

Τὸν λυπήθηκε ὁ ὑπαρχος. Χρόνια τὸν εἶχε καπετάνιο καὶ
τὸν συμπόνεσε.

—Κύριε κυβερνήτα.

—Χάνομαι, ὑπαρχε!

—Βρῆκα τρικαντό.

—Ἄς τ' ἀστεῖα, ὑπαρχε.

—Βρήκα, σᾶς λέω.

—Ποῦ, μωρέ;

—Ἐχει ὁ Ἑγγλέζος τοῦ διπλανοῦ.

—Ἐχει;

—Ἐχει.

—Τράκα καπέλλο, μωρὲ ὕπαρχε;

—Προχθὲς μοῦ ζήτησε δανεικὸ τὸ σπαθί μου. Θὰ πήγαινε ὁ ναύαρχος του νὰ τὸν ἐπιθεωρήσῃ κ' εἶχε μόνο ἓνα κυνηγετικὸ μαχαῖρι!

—Τί λές, μωρέ;

—Ἔτσι ποῦ σᾶς τὰ λέω.

—Ἀπάνω του, ὕπαρχε!

—Μάλιστα, κύριε κυβερνήτα.

Καὶ ὁ ὀπτικὸς ἔστειλε στὸν σύμμαχο τὰ μαγτάτα:

«Κάϊντλυ ρηκουέστ» καὶ τὰ τοιαῦτα.

Γιές; Γιές! Μωρὲ εἶπε ναί! Εἶπε! Καλή του ὦρα τοῦ συμμάχου! Καὶ ἀπεστάλη ναύτης γιὰ νὰ παραλάβῃ τὴν ἐπίσημη καπελλαδούρα.

* * *

«Ταρατατάμ! Ταρατατάμ!». «Παρουσιάστες ἄρμ!». «Σὲ γνωρίζω ἀπὸ τὴν κόψι τοῦ σπαθιοῦ τὴν τρομερή...». Κλαρίνο τὸ καράβι. Κλαρίνο ὁ Βασιληᾶς.

— Πρὸς ἐπιθεώρησιν, ἀπό-καλύφθητε!

Περνάει ὁ Βασιληᾶς. Κυττάζει ἐρευνητικά. Ἀριστερά. Δεξιά. Πανοῦ. Λάμπουν οἱ ναῦτες. Λάμπουνε οἱ μπροῦντζοι. Σοβαρὸς ὁ Βασιληᾶς. Καὶ σὲ μιὰ στιγμή σταματᾷ. Κυττάζει τὸν Ὑδραῖο. Κάνει νὰ προχωρήσῃ καὶ πάλι σταματᾷ. Κάτι σὰν χαμόγελο φαίνεται στὰ χεῖλη του. Κλαρίνο ὁ κυβερνήτης. Δὸς του μειδιάμα ὁ Βασιληᾶς.

—Κύριε κυβερνήτα.

—Διατάξατε, Μεγαλειότατε!

—Μὰ τί ἔχει τὸ τρικαντό σας; Τὸ ξυρίσατε;

Ἄμάν! Κατέβα, Ἅγιε Νικόλα, καὶ δάλε τὸ χέρι σου. Κατέβα, Παναγιᾶ Παρθένα, καὶ δοήθησε τὸν Ὑδραῖο. Καὶ ὁ Βασι-

ληῆς τὸν χαθᾶ του:

—Μὰ γιὰ κυττάξετε!

Τὸ θγάζει ὁ Ὑδραῖος τὸ ρημάδι. Μὲ τὴν πρώτη ματιὰ τὸ εἶ-
δε τὸ χουνέρι. Ὅλο τὸ παχύ, θελούδινο, χνοῦδι ἦταν φευγάτο!
Ἐυρισμένο ἴσια καὶ κόντρα, τὸ δύστυχο τρικαντό, ἔμοιαζε μὲ τὸ
γυαλισμένο ἀπὸ τὸ ξυράφι μάγουλο τοῦ Ἑγγλέζου ἰδιοκτῆτη του.
Ἄμάν, Θεούλη μου! Ἄμάν!

Μειδίασε πάλι ὁ Βασιληῆς:

— Δὲν πειράζει, εἶπε μὲ καλωσύνη. Δὲν πειράζει, κύριε πλω-
τάρχα. Πόλεμος εἶναι. Δικαιολογούμεθα.

Καὶ κατέβηκε τὴν σκάλα.

* * *

Δὲν ἔκανε ἀνακρίσεις ὁ Ὑδραῖος. Ποῦ νὰ κάνῃ, καὶ ποιούς
νὰ πιάσῃ; Ξένο τὸ καπέλλο, ἔτσι ἦλθε, θὰ τοῦ ἔλεγαν. Κατακλά-
βαινε, ὅμως, τὸ καζίκι, ποῦ τοῦ εἶχαν σκάσει.

— Τὸ ἐξύρισαν οἱ ἄτιμοι, μουρμούρισε. Τὸ ἐξύρισαν! Γιατὶ
τοὺς ἔδωλα κ' ἐξύρισαν τὰ μουστάκια τους! Ἄλλὰ πότε πρόλαβαν.
μωρέ; Πότε; Ἀπὸ τὸν Ἑγγλέζο στὰ χέρια μου ἦλθε! Πότε;

Ποῦ νὰ ξέρῃ πῶς ἄνθρωποι οὐτιδανοὶ παραμόνευαν πίσω ἀ-
πὸ τὸ παραπέτο! Ποῦ νὰ ξέρῃ πῶς, μόλις τὸ τρικαντό πάτησε στὸ
καράδι, τοῦ πέρασαν μὲ τρεῖς ξυριστικὲς δυὸ κόντρες, ποῦ θὰ ἄ-
φιναν χωρὶς τρίχα ἀκόμη κι' ἀρχιμανδρίτη!

— Τοὺς ἄτιμους!, μούγκριζε ὁ Ὑδραῖος. Τοὺς ἄτιμους! Τὸ ἐ-
ξύρισαν καὶ δὲν μπορῶ καὶ νὰ μιλήσω! Ἐυρισμένο ἦλθε, θὰ μοῦ
ποῦν. Τοὺς ξέρω. Νὰ ρωτήσω τὸν Ἑγγλέζο; Καὶ μετὰ τί νὰ
τοῦ πῶ; Σᾶς ξυρίσαμε τὸ τρικαντό σας, σέρ, καὶ βέρυ σόρυ; Μοῦ
τὴν ἔσκασαν οἱ ἄτιμοι, οἱ μπερμπάντηδες!

Κ' ἔτρωγε τὰ σίδερα. Καὶ γιὰ μέρες, οὔτε ποῦ τολμοῦσε νὰ
σουλατσάρῃ στὸ κάτω κατᾶστρομα. Γιατὶ περνοῦσαν οἱ μόρτες,
δῆθεν ἀδιάφορα, δίπλα του κ' ἔπιανε ὁ ἕνας τὸ μάγουλο τοῦ ἄλ-
λου κ' ἔλεγε:

— Αὐτὸ ποῦ σοῦ χρειάζεται, Γρηγόρη μου, εἶν' ἕνα καλὸ ξυ-
ρισματάκι!

Κ' ἔσκαγε ὁ Ὑδραῖος. Καλὴ του ὦρα.

Ειδήσεις από το Περισκόπιο

Σύνταξη ειδήσεων: Ιωάννης Σ. Θεοδωράτος

ΤΟΥΡΚΙΑ

IDEF 21

Από τις 17 έως και τις 20 Αυγούστου έλαβε χώρα στην Κωνσταντινούπολη η διεθνής έκθεση αμυντικών συστημάτων «IDEF 21». Στο πλαίσιο της παρουσιάστηκαν μεταξύ άλλων αρκετά νέα συστήματα εγχώριας ανάπτυξης, τα οποία προορίζονται για την κάλυψη επιχειρησιακών αναγκών των τουρκικών ενόπλων δυνάμεων. Σταχυολογήσαμε τα σημαντικότερα εκθέματα που αφορούν το Τουρκικό Ναυτικό (TDK).

20 Αυγούστου

Η ευρωπαϊκή εταιρεία MBDA συμμετείχε στην έκθεση προωθώντας προτάσεις βιομηχανικής συνεργασίας και συμπαραγωγής. Επιδεικνύοντας ιδιαίτερο ενδιαφέρον στα πυραυλικά οπλικά συστήματα η εταιρεία επιδιώκει προσεγγίσεις win-win, όπως τόνισε ο Michele Di Nunzio, αντιπρόεδρος της MBDA για την Ευρώπη και την Ασία. Πέραν του ενδιαφέροντος εξοπλισμού του μελλοντικού τουρκικού μαχητικού TFX με ευρωπαϊκά όπλα και της προώθησης του προγράμματος αντιαεροπορικού βλήματος αμύνης περιοχής Aster 30 B1NT η MBDA φέρεται να έχει προτείνει μια νέα συνεργασία.

Με βάση το γνωστό αντιαεροπορικό βλήμα CAMM-ER (Common Anti-air Modular Missile – Extended Range) προτείνεται το σύστημα επιφανείας-αέρος Naval Based Air Defence (NBAD) Albatros NG, το οποίο στη συνέχεια θα ολοκληρωθεί στις τουρκικές φρεγάτες κλάσης O. H. Perry. Το TDK σχεδιάζει να προχωρήσει στην αναβάθμιση των επιχειρησιακών ικανοτήτων αριθμού φρεγατών και η προοπτική βιομηχανικής συμπαραγωγής του συστήματος Albatros NG εμβέλειας τουλάχιστον 40 χλμ που χρησιμοποιεί βλήματα CAMM-ER συνιστά σύμφωνα με την MBDA πολύ ενδιαφέρουσα πρόταση. Το βλήμα CAMM-ER βρίσκεται σε επιχειρησιακή χρήση από το Βρετανικό Βασιλικό Ναυτικό (Royal Navy). Στο όλο σκεπτικό αξίζει να προσθέσουμε το γεγονός ότι ο συγκεκριμένος τύπος βλήματος φέρεται να τελεί υπό παραγγελία και από το Πακιστάν αντί του κινεζικού συστήματος HHQ-16 που τελικά δεν επελέγη. Το Πακιστάν ολοκληρώνει το HHQ-16/LY-80N στις φρεγάτες Type 054A/P (με VLS 32 κελιών) που ναυπηγούνται στην Κίνα. Υπενθυμίζεται ότι το Πακιστανικό Ναυτικό θα παραλάβει τέσσερις κορβέτες κλάσης MILGEM II (Ada) οι οποίες θα φέρουν VLS 16 κελιών για βλήματα επιφανείας-αέρος. Τον Ιούνιο ανακοινώθηκε ότι τελικά επελέγη το σύστημα Albatros

NG NBAD με CAMM-ER, το οποίο επιπρόσθετα θα ολοκληρωθεί στο GENESIS ADVENT CMS που θα φέρουν οι πακιστανικές κορβέτες. Σε μια τέτοια εξέλιξη το Πακιστανικό Ναυτικό θα αναλάβει την πιστοποίηση του ALBATROS NG NBAD στο τουρκικό GENESIS αναλαμβάνοντας και το κόστος, γεγονός που θα προλειάνει την εν συνεχεία επιλογή του από το TDK. Το TDK παρακολουθεί με μεγάλη προσοχή το ελληνικό πρόγραμμα προμήθειας τεσσάρων φρεγατών και από τις προαναφερόμενες εξελίξεις – εάν δεν ακυρωθεί ή εμποδιστεί η συμπαραγωγή του – το βλήμα CAMM-ER προορίζεται να ενταχθεί στο τουρκικό οπλοστάσιο. Υπενθυμίζεται ότι το συγκεκριμένο βλήμα μπορεί να ολοκληρωθεί σε διαμόρφωση τετράδας (quad-pack των τεσσάρων βλημάτων ανά κελί σε εκτοξευτές VLS όπως οι Sylver Mk-41 και ExLS (Host Extensible Launching System). Ωστόσο οι ΗΠΑ δεν εγκρίνουν την πώληση του Mk-41 στην Τουρκία, συνεπώς αναμένεται ότι θα απαγορεύσουν και την εξαγωγή του ExLS, ενώ η Γαλλία ενδέχεται να πράξει το ίδιο για τον Sylver. Συμπερασματικά ενδεχόμενη προμήθεια του συστήματος ALBATROS NG/CAMM-ER από το TDK προσκρούει σε σημαντικά πολιτικά ζητήματα (ΗΠΑ, Γαλλία) και εμποδίζεται από το εμπάργκο που έχουν επιβάλλει οι ΗΠΑ.

20 Αυγούστου.

Η εγχώρια ανάπτυξη αισθητήρων και συστημάτων ραντάρ στην Τουρκία φέρει κυρίως την σφραγίδα της Aselsan. Στην IDEF 21 η εταιρεία που δαπανά σημαντικά ποσά στην έρευνα και ανάπτυξη παρουσίασε ολοκληρωμένα και νέα υπό ανάπτυξη συστήματα τα οποία προορίζονται μεταξύ άλλων να εγκατασταθούν στα πλοία του TDK και της Ακτοφυλακής. Εμβληματικός στόχος της εταιρείας αποτελεί η τουρκοποίηση όλων των σχετικών συστημάτων και η πλήρης ανεξάρτηση από το εξωτερικό. Η Aselsan παρουσίασε το υπό ανάπτυξη περιστρεφόμενο τρισδιάστατο ραντάρ AESA κωδικοποιημένο ως CENK-S. Το ραντάρ θα ολοκληρωθεί επί των φρεγατών της κλάσης Istanbul, στις αναβαθμισμένες MEKO κλάσης Barbaros και στη νέα κλάση αντιτορπιλικών TF-2000. Σύμφωνα με την εταιρεία το ραντάρ περί τους 4.000 πω-

Το βλήμα CAMM-ER θέτει υποψηφιότητα για το Τουρκικό Ναυτικό.

μούς νιτριδίου του Γαλλίου (GaN). Από τα επιχειρησιακά χαρακτηριστικά του υπό ανάπτυξη συστήματος ξεχωρίζει η εμβέλεια των 400 χλμ με δυνατότητα παρακολούθησης έως 1.000 στόχων. Εκπρόσωποι της εταιρείας δήλωσαν ότι η εμβέλειά του θα είναι διπλάσια αυτής του Smart-s Mk2. Η Aselsan στο πλαίσιο της IDEF αποκάλυψε ότι ο συγκεκριμένος τύπος μπορεί να κατασκευαστεί με λιγότερους αισθητήρες γεγονός που παρέχει τη δυνατότητα ελαττώσεως του όγκου του συστήματος με συνέπεια την ολοκλήρωσή του και σε σκάφη μικρότερου εκτοπίσματος. Επίσης η τουρκική εταιρεία πρω-

Το ραντάρ AESA CENK-S θα ολοκληρωθεί στις φρεγάτες κλάσης Istanbul (φωτογραφία) και στις φρεγάτες κλάσης Barbaros, αντικαθιστώντας το Smart-S Mk 2.

τοπόρος στον τομέα ηλεκτρονικών παρουσίασε τον αισθητήρα ελέγχου βολής και καταύγασης στόχων AKR-CWI (σ.σ. Προφανώς πρόκειται για βελτιωμένη έκδοση του AKR-D Block 1-2). Το νέο αυτό σύστημα που αναπτύχθηκε εγχώρια προορίζεται για την αντικατάσταση των STIR που φέρουν κυρίως οι φρεγάτες κλάσης Barbaros.

Στο περίπτερο της τουρκικής εταιρείας παρουσιάστηκε το σύστημα PIRI (PANORAMIC

INFRARED IMAGING) - IRST (INFRARED SEARCH AND TRACK SYSTEM), το οποίο πραγματοποιεί παθητική έρευνα με αισθητήρες υπερύθρων και ταυτόχρονη ανίχνευση έως 150 στόχων (αέρος, επιφανείας, πυραύλων) και αναπτύχθηκε για τις κύριες μονάδες επιφανείας του TDK. Το PIRI χρησιμοποιεί τρεις αισθητήρες που τοποθετούνται περιμετρικά επιτυγχάνοντας πανοραμική κάλυψη 360ο εκτελώντας υπέρυθρη έρευνα διπλής ζώνης (Dual band, Medium Wavelength Infrared - MWIR και Long Wavelength Infrared - LWIR με ικανότητα ανάλυσης 640x512). Το PIRI μπορεί να εκτελεί ταυτόχρονα έρευνα, ιχνηλάτηση, και επιτήρηση, βελτιώνοντας την επίγνωση της τακτικής κατάστασης. Το σύστημα διακρίνεται από πολύ υψηλό ρυθμό ενημέρωσης εικόνας σε σύγκριση με τα περιστρεφόμενα συστήματα. Ο υψηλός ρυθμός ενημέρωσης εικόνας σημαίνει μικρότερο χρόνο για τη διαδικασία έγκαιρου εγκλωβισμού, καλύτερη απόδοση και μεγαλύτερο διαθέσιμο χρόνο για χρήση αντιμέτρων. Εκπρόσωποι της Aselsan επιβεβαίωσαν την πληροφορία ότι το PIRI αναμένεται να ολοκλη-

Το σύστημα παθητικής ανίχνευσης PIRI της Aselsan.

Το σύστημα LEVENT της Roketsan.

ρωθεί αρχικά στο πλοίο αμφιβίων επιχειρήσεων Anadolu, στις φρεγάτες κλάσης Istanbul αλλά και στις τέσσερις φρεγάτες MEKO κλάσης Barbaros που θα εκσυγχρονιστούν και θα αναβαθμιστούν τα οπλικά τους συστήματα.

20 Αυγούστου 2021.

Παρά το αμερικανικό εμπάργκο στην άδεια εξαγωγής/πωλήσεων οπλικών συστημάτων προς την Τουρκία, η μη γενίκευσή του επιτρέπει την συνεργασία αμερικανικών εταιρειών με τους κλάδους των τουρκικών ενόπλων δυνάμεων σε κρίσιμους τομείς. Στην έκθεση IDEF 21 ανακοινώθηκε η υπογραφή μνημονίου συνεργασίας μεταξύ της General Electric Marine (GE Marine) και της τουρκικής TUSAS Engine

Industries (TEI), η οποία αφορά την εγχώρια επισκευή συντήρηση αλλά και συναρμολόγηση περί των 24 στροβίλων διαφόρων εκδόσεων LM2500, που φέρονται από τις φρεγάτες κλάσης Barbaros, Gabya και τις κορβέτες του προγράμματος MiLGEM του TDK. Επίσης δύο LM500 θα φέρει το υπό ναυπήγηση πλοίο γενικής υποστήριξης DIMDEG. Πρόκειται για σημαντική συμφωνία καθώς η TEI πιστοποιείται από την GM Marine και θα μπορεί να κατασκευάζει κρίσιμα εξαρτήματα και ανταλλακτικά των στροβίλων. Αξίζει να αναφερθεί ότι η TEI συγκροτήθηκε το 1985 ως κοινοπραξία μεταξύ της Turkish Aerospace και της αμερικανικής General Electric.

20 Αυγούστου.

Η τουρκική αμυντική βιομηχανία βρίσκεται σε περίοδο ακμής γεγονός που επιτρέπει σε εταιρείες να ανταγωνίζονται η μία την άλλη στην εγχώρια ανάπτυξη προϊόντων σε ορισμένες κατηγορίες οπλικών συστημάτων, όπως για παράδειγμα τα συστήματα αντιπυραυλικής άμυνας σημείου PDMS (Point Defence Missile System) τύπου RAM για το TDK. Η Aselsan παρουσίασε στην IDEF 21 το Gökdeniz ER, στο πλαίσιο οικογένειας συστημάτων εγγύς προστασίας με βάση το CIWS (Close In Weapon System) Gökdeniz, που αποτελείται από ζεύγος πυροβόλων των 35 χλστ. Το Gökdeniz ER αποτελείται από έναν εκτοξευτή 11 πυραύλων σε συνδυασμό με ραντάρ τύπου AESA και ηλεκτροοπτικούς αισθητήρες, παρέχοντας κάλυψη 360ο. Θεωρείται ισοδύναμο του SeaRAM Block -2. Οι πληροφορίες αναφέρουν ότι το εγχώριας ανάπτυξης σύστημα θα χρησιμοποιεί την τροποποιημένη έκδοση του νέου βλήματος αέρος-αέρος μικρής εμβέλειας Bozdogan. Το συγκεκριμένο βλήμα αποτελεί προϊόν έρευνας και ανάπτυξης για την Τουρκική Αεροπορία από

το κέντρο ερευνών TUBITAK-SAGE. Σημειώνεται ότι οι τουρκικές κορβέτες κλάσης Ada φέρουν τους πυραύλους RIM-116 αλλά λόγω της CAATSA και του εμπάργκο παράδοσης οπλικών συστημάτων κανένα ανάλογο σύστημα δεν μπορεί να αποκτηθεί. Κατά συνέπεια η τουρκική αμυντική βιομηχανία προετοιμασμένη από καιρό για ένα τέτοιο σοβαρό ενδεχόμενο προτείνει εγχώριες λύσεις, οι οποίες είναι χαμηλού κόστους. Το συγκεκριμένο σύστημα εφόσον επικρατήσει στον διαγωνισμό θα τοποθετηθεί και στα ταχεία σκάφη του εγχώριου προγράμματος κωδικοποιημένου ως FAC55.

20 Αυγούστου.

Ο έτερος ανταγωνιστής του Gökdeniz ER είναι το LEVENT της Roketsan. Το σύστημα είναι εγχώριας ανάπτυξης και χρησιμοποιεί τον πύραυλο Sungur που αποτελεί την τουρκική έκδοση του γνωστού Stinger για τις χερσαίες δυνάμεις. Φέρει υπέρυθρη κεφαλή στόχευσης με ψύξη Αργού, δύο στάδια προώθησης και εμβέλεια οκτώ χλμ σε ύψος τεσσάρων χλμ. Πρόκειται να εξοπλίσει μονάδες ταχέων σκαφών του TDK.

Ψηφιακή απεικόνιση της νέας κορβέτας «Deniz Han» του Τουρκμενιστάν.

Η οικογένεια των πυραύλων Atmaca μαζί με την τορπίλη AKYA, όπως εκτέθηκαν στην IDEF 21.

Το αρχικό συμβόλαιο ανάπτυξης υπεγράφη τον Αύγουστο του 2020 και η παράδοση του πρώτου συστήματος θα ξεκινήσει 30 μήνες μετά από την ολοκλήρωση της φάσης σχεδίασης. Το σύστημα φιλοξενεί 21 βλήματα επιφανείας-αέρος τύπου Sungur και εκτέθηκε δίπλα από ένα όχημα Kırpi 4x4 το οποίο φέρει την χερσαία έκδοση.

ΤΟΥΡΚΜΕΝΙΣΤΑΝ

11 Αυγούστου.

Το Τουρκμενιστάν έθεσε σε υπηρεσία την πρώτη σύγχρονη κορβέτα τουρκικής σχεδίασης κωδικοποιημένη ως C 92, απόρροια της συνεργασίας των ναυπηγείων Dearsan και Gulhan. Τα δύο ναυπηγεία συγκρότησαν κοινοπραξία στο πλαίσιο συμβολαίου που υπεγράφη στην προηγούμενη IDEF 2019 και αφορά τη ναυπήγηση ενός σκάφους με δικαίωμα προαίρεσης ενός επιπλέον. Πρόκειται για την κορβέτα «Deniz Han» (01) κλάσης Turkmen, εκτοπίσματος

1.600 τόνων που ναυπηγήθηκε εγχώρια και θα επιχειρεί στην Κασπία Θάλασσα. Η τελετή έλαβε χώρα στη Ναυτική Βάση Turkmenbashi παρουσία του Τουρκμενού προέδρου. Το μήκος της χαλύβδινου κύτους κορβέτας είναι 91,4 μέτρα, το πλάτος 13,3 μέτρα, το βύθισμα 3,5 μέτρα. Η πρόωση πραγματοποιείται με τέσσερις κινητήρες ντίζελ MAN επιτρέποντας την ανάπτυξη ταχύτητας 26 κόμβων, ενώ η εμβέλεια είναι 3.000 χλμ. Η «Deniz Han» αποτελεί το πρώτο πλοίο που φέρει το CIWS Gökdeniz με δίδυμα πυροβόλα των 35 χλστ της Aselsan. Στον κύριο οπλισμό περιλαμβάνεται ένα πυροβόλο των 76 χλστ Oto Melara Super Rapid, δύο πυργίσκοι STOP που φέρουν πυροβόλο των 25 χλστ της Aselsan καθώς και δύο πυργίσκοι STAMP με πολυβόλο των 12,7 χλστ επίσης της Aselsan. Για την αντιαεροπορική προστασία η κορβέτα φέρει 16 πυραύλους MICA και οκτώ πυραύλους επιφανείας-επιφανείας Otomat. Η κορβέτα φέρει σύμφωνα με πληροφορίες έκδοση του τουρκικού συστήματος μάχης Genesis καθώς

Το τύπου RAM PDMS Gökdeniz ERtns Aselsan.

και πληθώρα υποσυστημάτων και αισθητήρων της Aselsan. Στο επίστεγο του πλοίου μπορεί να προσηνωθεί ελικόπτερο. Σημειώνεται ότι το ναυπηγείο Dearsan έχει παραδώσει στο ναυτικό και την ακτοφυλακή του Τουρκμενιστάν 25 πλοία διαφόρου εκτοπίσματος εκ των οποίων η κορβέτα αποτελεί το μεγαλύτερο εξ αυτών.

16 Αυγούστου.

Καθελκύστηκε η κορβέτα «Babur» κλάσης Ada που ναυπηγήθηκε στην Τουρκία για το Πακιστανικό Ναυτικό. Στην τελετή παραβρέθηκαν οι πρόεδροι των δύο χωρών συνοδεία της στρατιωτικής και πολιτικής ηγεσίας υπερτονίζοντας τις στρατηγικές σχέσεις και τους ισχυρότατους πολιτικοθρησκευτικούς δεσμούς μεταξύ των δύο χωρών. Το σκάφος ονομάστηκε «Babur» και μαζί με το δεύτερο που θα παραδοθεί το 2025 αποτελούν τα πρώτα του προγράμματος εκ τεσσάρων σκαφών, τα υπόλοιπα εκ των

οποίων θα ναυπηγηθούν στο Πακιστάν. Τα χαρακτηριστικά του πλοίου είναι ως εξής: Μήκος 108,2 μέτρα, πλάτος 14,8, βύθισμα 4,05 και εκτόπισμα 2.926 τόνοι. Η πρόωση είναι τύπου CODAG με μέγιστη ταχύτητα τους 31 κόμβους ενώ το πλήρωμα αποτελείται από 93 άτομα. Πολύ ενδιαφέρον σημείο του οπλισμού συνιστά ο εφοδιασμός του με αντιαεροπορικούς πυραύλους CAMM-ER (με εμβέλειας 40 χλμ) σε κελιά κάθετης εκτόξευσης, σε συνδυασμό με το αντιαεροπορικό σύστημα εγγύς προστασίας Gokdeniz της Aselsan. Στον κύριο οπλισμό περιλαμβάνεται ένα κύριο πυροβόλο Oto Melara Super Rapid 76 χιλιοστών, δύο τριπλοί τορπιλοσωλήνες και έξι αντιπλοϊκούς πυραύλους (2X3) (κινεζικοί ή μάλλον οι πακιστανικής σχεδίασης Harba). Η εξαγωγική επιτυχία της κλάσης Ada στο Πακιστάν είναι πολύ πιθανόν να ακολουθήσει η πώληση της και

στο Μπαγκλαντές. Συγκεκριμένα το ναυτικό της μουσουλμανικής χώρας θα επιλέξει τον νικητή για το πρόγραμμα ναυπήγησης έξι φρεγατών πολλαπλού ρόλων συνολικού ύψους 2,5 δισεκατομμύρια δολαρίων. Ωστόσο λόγω του περιορισμένου προϋπολογισμού εκτιμάται ότι τελικά θα αποκτηθούν κορβέτες, εκτός και αν επικρατήσει η κινεζική πρόταση σε συνδυασμό με την απόκτηση ναυπηγείων.

18 Αυγούστου.

Η Roketsan παρουσίασε στο πλαίσιο της IDEF 21 για πρώτη φορά την έκδοση εδάφους-εδάφους του Atmaca. Στο πλαίσιο της διεθνούς έκθεσης υπεγράφη συμβόλαιο μεταξύ του προέδρου της SSB Ισμαήλ Ντεμίρ και της Roketsan, των Τουρκικών Ενόπλων Δυνάμεων και άλλων βιομηχανικών υποκατασκευαστών για την ανάπτυξη και παραγωγή της έκδοσης cruise του Atmaca. Πρόκειται για την πρώτη επίση-

Καλλιτεχνική απεικόνιση του νέου τουρκικού πυροβόλου των 76 χλστ της ΜΚΕΚ.

μη αποκάλυψη της πλέον προηγμένης έκδοσης του γνωστού πυραύλου ναυτικής κρούσης που σχεδιάστηκε και αναπτύχθηκε εγχώρια για την κάλυψη των επιχειρησιακών αναγκών του ΤΔΚ και τώρα του ΤΚΚ (Στρατός Ήθρας). Η συγκεκριμένη έκδοση βάλλεται από κερσαία πλατφόρμα και έρχεται να συμπληρώσει το σύνολο των όπλων και αισθητήρων, τα οποία διαμορφώνουν το τουρκικό πλέγμα Άρνησης Πρόσβασης Περιοχής Α2D (Anti-Access Area Denial) με στόχο το Αιγαίο και τις περιβάλλουσες θάλασσες αλλά και κερσαίους στόχους υψηλής αξίας. Η έκδοση έχει εκτιμώμενη εμβέλεια τουλάχιστον 280 χλμ και φέρει ενσωματωμένο παθητικό αισθητήρα IIR. Το σύστημα αναπτύσσεται επ' ωφελεία του Τουρκικού Στρατού (ΤΚΚ) και κάθε όχημα-εκτοξευτής θα είναι σε θέση να μεταφέρει τέσσερις πυραύλους σε κάνιστρα. Σύμφωνα με εκπροσώπους της εταιρείας οι παραδόσεις της κερσαίας έκδοσης θα ξεκινήσουν τον Αύγουστο του 2025. Ωστόσο η προσθήκη νέων αισθητήρων εκτιμάται ότι θα τοποθετηθούν και στη ναυτική έκδοση, ενώ η τελική εμβέλεια του πυραύλου (κερσαία και ναυτική έκδοση) αναμένεται ότι θα είναι μυστική καθώς η Τουρκία συνεχίζει τυπικά να δεσμεύεται από τις πρόνοι-

ες του κειμένου της ΜΤCΡ (Missile Technology Control Regime) το οποίο έχει υπογράψει.

18 Αυγούστου.

Η εταιρεία ΜΚΕΚ παρουσίασε το πρόπλασμα ναυτικού πυροβόλου των 76 χλστ σε φυσικό μέγεθος, το οποίο αποτελεί επί της ουσίας αντιγραφή του ΟΤΟ Melara SR με βεληνεκές 16 χλμ και αναχορηγία 70 βλημάτων. Εκπρόσωποι της εταιρείας επιβεβαίωσαν τις επιτυχείς δοκιμές του πυροβόλου τον περασμένο Ιούλιο μετά από μια διαδικασία ανάπτυξης που διήρκεσε ένα έτος. Ο πρόεδρος της εταιρίας, Yasin Akdere, μιλώντας τον Ιούνιο σε φόρουμ αμυντικών βιομηχανιών στην Κωνσταντινούπολη, έδωσε στοιχεία για τις προδιαγραφές του όπλου. Συγκεκριμένα η υδρόψυκτη κάνη του πυροβόλου έχει μήκος 4,7 μέτρα, το βάρος φθάνει τους 7,5 τόνους (κενό). Η ταχυβολία αγγίζει τις 80 βολές το λεπτό. Το σύστημα ελέγχου πυρός (ΣΕΠ) εξελίσσεται από την Aselsan. Η προσπάθεια της ΜΚΕΚ εντάσσεται στο γενικότερο προγραμματισμό αντικατάστασης κύριου και δευτερεύοντος εξοπλισμού του ΤΔΚ από εγχώρια παραγόμενα όπλα.

Αυτοί που έφυγαν

Αποστρατείες

Αποστολές - Εκδηλώσεις

Ονομασίες

Δωρεές

Συνδρομές

Δελτίο Ενημέρωσης

ΑΥΤΟΙ ΠΟΥ ΕΦΥΓΑΝ

Υπεύθυνο για το περιεχόμενο: ΓΕΝ/Β3

Αντιναύαρχος ε.α.

Γεώργιος Ζορμπάς ΠΝ

Απεβίωσε την 27^η Ιουλίου 2021. Γεννήθηκε το 1932 στον Ν. Αιτωλοακαρνανίας. Το 1950 εισήλθε στη ΣΝΔ και το 1983 τέθηκε σε αποστρατεία.

Αντιναύαρχος ε.α.

Ηλίας Καβούκνης ΠΝ

Απεβίωσε την 23^η Ιουλίου 2021. Γεννήθηκε το 1934 στον Πειραιά. Το 1952 εισήλθε στη ΣΝΔ και το 1985 τέθηκε σε αποστρατεία.

Αντιναύαρχος (Ο) ε.α.

Αθανάσιος Γιαννακόπουλος ΠΝ

Απεβίωσε την 10^η Ιουνίου 2021. Γεννήθηκε το 1946 στον Ν. Αχαΐας. Το 1969 εισήλθε στη Σχολή Δοκίμων Σημαιοφόρων Οικονομικών και το 1994 τέθηκε σε αποστρατεία.

Υποναύαρχος ε.α.

Γεώργιος Ροζάκης ΠΝ

Απεβίωσε την 22^η Ιουνίου 2021. Γεννήθηκε το 1936 στην Αθήνα. Το 1954 εισήλθε στη ΣΝΔ και το 1987 τέθηκε σε αποστρατεία.

Υποναύαρχος (Μ) ε.α.

Γεώργιος Σκλιβάνος ΠΝ

Απεβίωσε την 23^η Μαΐου 2021. Γεννήθηκε το 1943 στο Περιστέρι Ν. Αττικής. Το 1960 εισήλθε στη ΣΝΔ και το 1995 τέθηκε σε αποστρατεία.

Αρχιπλοίαρχος (Μ) ε.α.

Παναγιώτης Ευσταθίου ΠΝ

Απεβίωσε την 18^η Μαΐου 2021. Γεννήθηκε το 1931 στην Κόρινθο Ν. Κορινθίας. Το 1948 εισήλθε στη ΣΝΔ και το 1990 τέθηκε σε αποστρατεία.

Αρχιπλοίαρχος (Ο) ε.α.

Ιωάννης Κουφογιάννης ΠΝ

Απεβίωσε την 17^η Ιουλίου 2021. Γεννήθηκε το 1940 στο Νύμφιο Ν. Λακωνίας. Το 1965 εισήλθε στη ΣΝΔ και το 1978 τέθηκε σε αποστρατεία.

Πλοίαρχος (Ε) ε.α.

Δημήτριος Τριδύμας ΠΝ

Απεβίωσε την 17^η Ιουλίου 2021. Γεννήθηκε το 1943 στον Μακροτάνταλο Κυκλάδων. Το 1958 κατετάγη στο ΠΝ ως Ναυτόπαις και το 1993 τέθηκε σε αποστρατεία.

Πλοίαρχος (Ε) ε.α.

Ευάγγελος Περδικούρης ΠΝ

Απεβίωσε την 23^η Ιουλίου 2021. Γεννήθηκε το 1969 στον Πειραιά. Το 1985 εισήλθε στη ΣΜΥΝ και το 2020 τέθηκε σε αποστρατεία.

Πλοίαρχος (Ε) ε.α.

Χριστόδουλος Βασιλάκης ΠΝ

Απεβίωσε την 2^η Ιουλίου 2021. Γεννήθηκε το 1941 στην ν. Κέρκυρα. Το 1957 κατετάγη στο ΠΝ ως μαθητής τεχνίτης και το 1992 τέθηκε σε αποστρατεία.

Πλοίαρχος (Ε) ε.α.

Νικόλαος Νικολάου ΠΝ

Απεβίωσε την 15^η Ιουλίου 2021. Γεννήθηκε το 1940 στον Ν. Φθιώτιδος. Το 1956 κατετάγη στο ΠΝ ως μαθητής τεχνίτης και το 1991 τέθηκε σε αποστρατεία.

Πλοίαρχος (Ε) ε.α.

Σπυρίδων Σαγιάς ΠΝ

Απεβίωσε την 12^η Αυγούστου 2021. Γεννήθηκε το 1939 στην ν. Κέρκυρα. Το 1956 κατετάγη στο ΠΝ ως ναύτης μαθητής τεχνίτης και το 1991 τέθηκε σε αποστρατεία.

Αντιπλοίαρχος (Ε) ε.α.

Ιωάννης Βήχος ΠΝ

Απεβίωσε την 20^η Ιουλίου 2021. Γεννήθηκε το 1944 στον Ν. Φθιώτιδος. Το 1965 κατετάγη στο ΠΝ ως μόνιμος Υποκελευστής Β' Αρχαιοφύλακας και το 2000 τέθηκε σε αποστρατεία.

Αντιπλοίαρχος (Ε) ε.α.

Ιωάννης Φράγκου ΠΝ

Απεβίωσε την 21^η Ιουλίου 2021. Γεννήθηκε το

ΑΥΤΟΙ ΠΟΥ ΕΦΥΓΑΝ

Υπεύθυνο για το περιεχόμενο: ΓΕΝ/Β3

1947 στη ν. Σαλαμίνα. Το 1968 κατετάγη στο ΠΝ ως Κελευστής και το 2003 τέθηκε σε αποστρατεία.

Αντιπλοίαρχος (Ε) ε.α.

Δημήτριος Μυριλάκης ΠΝ

Απεβίωσε την 11^η Αυγούστου 2021. Γεννήθηκε το 1932 στην Αθήνα. Το 1948 κατετάγη στο ΠΝ ως ναύτης μαθητής τεχνίτης Ξυλουργός και το 1983 τέθηκε σε αποστρατεία.

Πλωτάρχης (Ε) ε.α.

Κωνσταντίνος Τσακνής ΠΝ

Απεβίωσε την 19^η Μαΐου 2021. Γεννήθηκε το 1927 στην Αθήνα. Το 1952 κατετάγη στο ΠΝ ως Υποκελευστής Β' Τεχνίτης Φάρων και το 1982 τέθηκε σε αποστρατεία.

Πλωτάρχης (Ε) ε.α.

Ανέστης Μιχαηλίδης ΠΝ

Απεβίωσε την 21^η Μαΐου 2021. Γεννήθηκε το 1931 στις Σέρρες. Το 1947 κατετάγη στο ΠΝ ως ναύτης Β' μαθητής Λεβητοποιός και το 1982 τέθηκε σε αποστρατεία.

Πλωτάρχης (Ε) ε.α.

Εμμανουήλ Φωκάς ΠΝ

Απεβίωσε την 14^η Αυγούστου 2021. Γεννήθηκε το 1928 στον Πόρο Τροιζηνίας. Το 1944 κατετάγη στο ΠΝ ως ναύτης πρότακτος Πυροβολητής και το 1976 τέθηκε σε αποστρατεία.

Πλωτάρχης (Ε) ε.α.

Ευάγγελος Τριαντάφυλος ΠΝ

Απεβίωσε την 31^η Μαΐου 2021. Γεννήθηκε το 1943 στον Ν. Άρτας. Το 1958 κατετάγη στο ΠΝ ως Ναυτόπαις και το 1987 τέθηκε σε αποστρατεία.

Υποπλοίαρχος (Ε) ε.α.

Γεώργιος Καραμπατσώλης ΠΝ

Απεβίωσε την 20^η Μαΐου 2021. Γεννήθηκε το 1963 στον Ν. Ευβοίας. Το 1982 εισήλθε στη ΣΜΥΝ και το 2007 τέθηκε σε αποστρατεία.

Υποπλοίαρχος (Ε) ε.α.

Ηλίας Φωτεινάκης ΠΝ

Απεβίωσε την 16^η Αυγούστου 2021. Γεννήθηκε το 1966 στην Αθήνα. Το 1985 κατετάγη στο ΠΝ ως Ναύτης και το 2011 τέθηκε σε αποστρατεία.

Υποπλοίαρχος (Ε) ε.α.

Χρήστος Κιουτσούκης ΠΝ

Απεβίωσε την 22^η Ιουλίου 2021. Γεννήθηκε το 1966. Το 1985 κατετάγη στο ΠΝ ως ναύτης και το 2012 τέθηκε σε αποστρατεία.

Ανθυποπλοίαρχος (Ε) ε.α.

Κωνσταντίνος Ζήρας ΠΝ

Απεβίωσε την 20^η Ιουνίου 2021. Γεννήθηκε το 1934 στον Ν. Άρτας. Το 1951 κατετάγη στο ΠΝ ως ναύτης μαθητής τεχνίτης (Τ/ΠΥΡ) και το 1979 τέθηκε σε αποστρατεία.

Σημαιοφόρος (Ε) ε.α.

Γεώργιος Βροντής ΠΝ

Απεβίωσε την 23^η Μαΐου 2021. Γεννήθηκε το 1934 στην ν. Ρόδο. Το 1950 κατετάγη στο ΠΝ ως Ναυτόπαις και το 1973 τέθηκε σε αποστρατεία.

Σημαιοφόρος (Ε) ε.α.

Ανδρέας Δρακάκης ΠΝ

Απεβίωσε την 10^η Ιουλίου 2021. Γεννήθηκε το 1949 στο Ναύπλιο. Το 1963 κατετάγη στο ΠΝ ως Ναυτόπαις και το 1989 τέθηκε σε αποστρατεία.

Ανθυπασπιστής (ΕΕ/ΣΗΜ) ε.ε.

Αναστάσιος Σταυρακέλης

Απεβίωσε την 3^η Ιουνίου 2021. Γεννήθηκε το 1971 στην Αθήνα. Το 1987 κατετάγη στο ΠΝ ως Δίοπος. Τον τελευταίο χρόνο υπηρετούσε στο ΑΣ/Α4-Ι/ΕΚΣΑΛ.

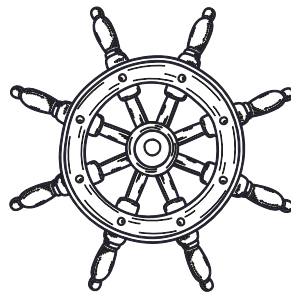
Εκ μέρους του Πολεμικού Ναυτικού εκφράζονται τα πιο ειλικρινή συλλυπητήρια προς τις οικογένειες και τους συγγενείς των εκλιπόντων.

Ευχόμεθα ο Πανάγαθος να τους προσφέρει παρηγορία και δύναμη ψυχής.

ΑΠΟΣΤΡΑΤΕΙΕΣ

Υπεύθυνο για το περιεχόμενο: ΓΕΝ/Β3

- Τέθηκαν σε αποστρατεία μετά από αίτησή τους οι παρακάτω **Αρχιπλοίαρχοι**:
Μάχιμοι: Γεώργιος Γκότσης
Μηχανικοί: Ανέστη Ραφαήλ
Υγειονομικού/Οδοντίατρος: Αντώνιος Συκιώτης
- Τέθηκαν σε αποστρατεία μετά από αίτησή τους οι παρακάτω **Αντιπλοίαρχοι**:
Μάχιμοι: Χρήστος Ανδριανουπολίτης
Μηχανικοί: Γεώργιος Ρηγάκης, Ιορδάνης Σιδηρόπουλος
- Τέθηκε σε αποστρατεία ο **Πλοίαρχος Ειδικοτήτων** Πέτρος Παπαδημητρίου, αποστρατεία λογιζομένη από 14 Φεβρουαρίου 2021 ημερομηνία κατά την οποία απεβίωσε.
- Τέθηκε σε αποστρατεία ο **Αντιπλοίαρχος Ειδικοτήτων** Ιωάννης Ράπτης, αποστρατεία λογιζομένη από 24 Φεβρουαρίου 2021 ημερομηνία κατά την οποία απεβίωσε.
- Τέθηκε σε αποστρατεία ο **Αντιπλοίαρχος Μάχιμος** Κωνσταντίνος Τζάλας, αποστρατεία λογιζομένη από 25 Απριλίου 2021 ημερομηνία κατά την οποία απεβίωσε.
- Τέθηκαν σε αποστρατεία μετά από αίτησή τους οι παρακάτω **Πλωτάρχες**:
Μάχιμος: Χρήστο Καστρίσιο
Οικονομικού/Ιατρός: Χρυσάνθη Μαρακάκη
- Τέθηκαν σε αποστρατεία μετά από αίτησή τους οι παρακάτω **Ανθυπασπιστές**: Αναστάσιος Θεοδωρόπουλος (Τ/ΟΠΛ-ΠΒ), Νικόλαος Πετρόπουλος (Τ/ΗΝ-ΑΥ)
- Τέθηκαν σε αποστρατεία μετά από αίτησή τους οι παρακάτω **Αρχικελευστές**: Γαβριήλ Λαγός (Τ/ΜΗΧ), Ιωάννης Χρήστου (ΕΕ-ΣΗΜ)
- Τέθηκαν σε αποστρατεία μετά από αίτησή τους οι παρακάτω **Επικελευστές**: Ανδρέας Σαμιώτης (ΕΣΧ), Κωνσταντίνος Ζορμπάνος (Τ/ΟΠΛ-ΠΒ)

ΟΝΟΜΑΣΙΕΣ

Υπεύθυνο για το περιεχόμενο: ΓΕΝ/Β3

■ Ονομάζονται **Μόνιμοι Σημαιοφόροι** και κατατάσσονται στο Πολεμικό Ναυτικό οι παρακάτω Ναυτικοί Δόκιμοι που αποφοίτησαν ευδόκιμα από τη **Σ.Ν.Δ.** το έτος 2021:

Μάχιμοι: Κατσαρός Κωνσταντίνος, Ξηρογιάννης Βασίλειος, Κοκολάκης Στυλιανός, Λαλανίτη Μαρία, Μπόζης Ραφαήλ, Κοτσώρης Γεώργιος, Χανιώτης Κωνσταντίνος, Οωμαδάκης Ραφαήλ, Μαυρεδάκη Νικολέτα - Σπυριδούλα, Ζμπήτας Βασίλειος, Πατσιάδης Χρυσοβαλάντης, Καπουλάς Δημήτριος, Κρόκος Γεώργιος, Γαλάνης Ιωάννης, Τόμπρος Λέων, Κοτσάνης Γεώργιος, Τούντας Θεόδωρος, Βαλλήνδρας Βασίλειος, Μάρκου Θεόδωρος, Σάμπιος Γεώργιος, Σπύρου Γεώργιος, Κυριακού Σπυρίδων

Μηχανικοί: Βλάχος Ευγένιος, Λουκάς Επαμεινώνδας, Παμπούκος Ευγένιος, Νικολούδης Ανδρόνικος, Μπαράκος Κωνσταντίνος, Μπουγάς Παναγιώτης, Φραγκογιάννης Κωνσταντίνος, Βακάκης Νικόλαος, Κανδεράκη Παναγιώτα

■ Ονομάζονται **Μόνιμοι Κελευστές** και κατατάσσονται στο Πολεμικό Ναυτικό οι παρακάτω Δόκιμοι Υπαξιωματικοί που αποφοίτησαν ευδόκιμα από τη **Σ.Μ.Υ.Ν.** το έτος 2021:

Γιαννικάκης Ιωάννης (Τ/ΟΠΛ/Τ), Καλιακούδας Σπυρίδων (Τ/ΗΝ/ΔΒ), Παπασωτηρίου Φωτεινή (Τ/ΗΝ/ΣΝ), Φρογάκη Αναστασία (ΤΗΛ), Νταφόπουλος Άγγελος - Βησσαρίων (Τ/ΗΝ/ΑΣ), Μαρκομιχάλης Βασίλειος - Χρυσοβαλάντης (ΔΙΑΧ/ΛΟΓ), Τάχου Ραφαηλία (ΤΗΛ), Λαζαρίδου Αικατερίνη (Τ/ΜΗΧ), Αραμπατζή Ζωή (ΕΕ/ΣΗΜ), Κονταρίδης Παναγιώτης - Ορέστης (Τ/ΟΠΛ/Τ), Κυριαζής Βασίλειος (Τ/ΜΗΧ), Κρατσάς Ιωάννης (Τ/ΗΝ/ΣΝ), Κουβεργιάνου Φρειδερίκη (ΤΗΛ), Γκανές Αναστάσιος (ΕΕ/ΣΗΜ), Νάτσιος Ηλίας (ΗΛ), Μάττας Αναστάσιος (Τ/ΟΠΛ/ΠΒ), Παπακωνσταντίνου Χρήστος (Τ/ΗΝ/ΣΝ), Νικομάνη Νικολέττα (ΤΗΛ), Καρατζά Ιωάννα- Νεκταρία (ΔΙΑΧ/ΛΟΓ), Μανωλακάκης

Γεώργιος (Τ/ΟΠΛ/Τ), Βαζαίος Βασίλειος (ΗΛ), Μπάρμπα Ευγενία (Τ/ΟΠΛ/ΠΒ), Μπακούτης Δημήτριος (Τ/ΜΗΧ), Κωνσταντακοπούλου Θεανώ (Τ/ΟΠΛ/Τ), Βγενόπουλος Γεώργιος (ΗΛ), Αθανασόπουλος Θεόδωρος (Τ/ΗΝ/ΑΣ), Εξαρχόπουλος Αλέξανδρος (ΕΕ/ΣΗΜ), Ελευθερίου Βασιλική (Τ/ΜΗΧ), Αποστολόπουλος Αναστάσιος (Τ/ΜΗΧ), Τουλάκη Κωνσταντίνα (Τ/ΗΝ/ΣΝ), Τασικά Σταυρούλα - Μαρία (Τ/ΜΗΧ), Κακούσης Παναγιώτης (ΔΙΑΧ/ΛΟΓ), Βίτσας Παναγιώτης (ΗΛ), Σουκαράς Νικήτας (Τ/ΗΝ/ΑΣ), Κοντούλης Σπυρίδων (Τ/ΜΗΧ), Σιλιόγκα Γεωργία (ΗΛ), Βασιλογιώργη Ελένη (Τ/ΜΗΧ), Στοιχειός Χρήστος (Τ/ΗΝ/ΣΝ), Κάσση Ανδριανή - Μαρία (ΕΕ/ΣΗΜ), Δημητρίου Κυριακή (ΤΗΛ), Μπουρόπουλος Διονύσιος (ΗΛ), Τζάνος Παναγιώτης (Τ/ΗΝ/ΑΣ), Μαλαπάνη Αικατερίνη (Τ/ΗΝ/ΔΒ), Κρώνης Δημήτριος (Τ/ΜΗΧ), Καραβιτάκη Ευαγγελία (ΤΗΛ), Παπαθεοδώρου Ανδρομάχη (ΕΕ/ΣΗΜ), Κοντογιάννης Θεόδωρος (Τ/ΗΝ/ΑΣ), Ζακυνθινός Αριστοτέλης (Τ/ΜΗΧ), Σπυρόπουλος Ευθύμιος (Τ/ΗΝ/ΔΒ), Κασαρχού Μαρία (ΤΗΛ), Κωνσταντίνου Γεωργία (ΕΕ/ΣΗΜ), Τσάπου Μαρία (Τ/ΜΗΧ), Μιχαλάκης Δημήτριος (Τ/ΟΠΛ/ΠΒ), Κωνσταντόπουλος Κωνσταντίνος (Τ/ΗΝ/ΔΒ), Πηλιχού Ελένη (Τ/ΗΝ/ΣΝ), Πολυγένη Βασιλική (Τ/ΗΝ/ΑΣ), Χαντζή Σταματίνα - Ειρήνη (Τ/ΗΝ/ΔΒ), Ριζούλη Ρεβέκα - Μαρία (Τ/ΜΗΧ), Μασούρης Ευάγγελος (ΗΛ), Κοκκίνου Βασιλική (Τ/ΜΗΧ), Αδάμ Χρυσούλα (Τ/ΗΝ/ΑΣ).

ΑΠΟΣΤΟΛΕΣ - ΕΚΔΗΛΩΣΕΙΣ

Υπεύθυνο για το περιεχόμενο: ΓΕΝ/ΚΕΠΙΧ

1. Εθνικές Ασκήσεις

■ Από 17 έως 20 Μαΐου 2021, διεξήχθη η άσκηση με την επωνυμία «ΑΝΑΓΝΩΡΙΣΗ ΑΚΤΩΝ», στις θαλάσσιες περιοχές του Βορείου, Κεντρικού Νοτιοανατολικού Αιγαίου και Κρήτης, με τη συμμετοχή των ΤΠΚ «ΞΕΝΟΣ», ΤΠΚ «ΡΟΥΣΣΕΝ», ΤΠΚ «ΜΥΚΟΝΙΟΣ», ΤΠΚ «ΣΤΑΡΑΚΗΣ», ΤΠΚ «ΝΤΕΓΙΑΝΝΗΣ», ΤΠΚ «ΔΑΝΙΟΛΟΣ», ΤΠΚ «ΚΡΥΣΤΑΛΛΙΔΗΣ», ΤΠΚ «ΛΑΣΚΟΣ», ΤΠΚ «ΜΑΡΙΔΑΚΗΣ», ΤΠΚ «ΜΠΛΕΣΣΑΣ», ΤΠΚ «ΡΙΤΣΟΣ», Κ/Φ «ΚΑΣΟΣ», Κ/Φ «ΑΗΤΤΗΤΟΣ», Κ/Φ «ΝΑΥΜΑΧΟΣ», ΠΠ «ΠΗΓΑΣΟΣ», ΠΠ «ΑΝΤΩΝΙΟΥ», ΠΠ «ΑΝΔΡΟΜΕΔΑ» και ΠΠ «ΣΤΑΜΟΥ».

■ Από 20 έως 21 Μαΐου 2021, διεξήχθη η άσκηση με την επωνυμία «ΛΟΓΧΗ 1/21», στις θαλάσσιες περιοχές Σαρωνικού κόλπου και Μυρτώου Πελάγους, με τη συμμετοχή των Φ/Γ «ΣΑΛΑΜΙΣ», Φ/Γ «ΝΑΒΑΡΙΝΟΝ», ΤΠΚ «ΔΑΝΙΟΛΟΣ», ΠΓΥ «ΑΤΛΑΣ-1», ΑΦΝΕ, Ο/Γ Ε/Π, Ρ/Κ «ΤΙΤΑΝ», ΣΑΠ/ΤΜ «ΑΙΟΛΟΣ» και «ΑΣΤΡΑΠΗ».

■ Από 20 έως 21 Μαΐου 2021, διεξήχθη η άσκηση με την επωνυμία «ΠΕΡΙΣΚΟΠΙΟ 11/21», στη θαλάσσια περιοχή νοτίως ν. Σπετσών, με τη συμμετοχή των Υ/Β «ΠΟΣΕΙΔΩΝ», Φ/Γ «ΣΑΛΑΜΙΣ», Φ/Γ «ΝΑΒΑΡΙΝΟΝ» και ΠΑΤ «ΕΥΡΩΤΑΣ».

■ Από 31 Μαΐου έως 04 Ιουνίου 2021 η Φ/Γ «ΚΟΥΝΤΟΥΡΙΩΤΗΣ» μετά Ο/Γ Ε/Π και το ΤΠΚ «ΚΑΡΑΘΑΝΑΣΗΣ» συμμετείχαν στην εθνική διακλαδική άσκηση Ηλεκτρονικού Πολέμου «ΔΟΥΡΕΙΟΣ ΙΠΠΟΣ 21», η οποία διεξήχθη στη θαλάσσια περιοχή του Ιονίου.

■ Από 07 έως 10 Ιουνίου 2021 διεξήχθη, στη θαλάσσια περιοχή του Νοτίου Αιγαίου - Κρητικού πελάγους η εθνική διακλαδική άσκηση μέσης κλίμακας «ΚΑΤΑΙΓΙΣ 21», με τη συμμετοχή Μονάδων και Ιπτάμενων Μέσων του ΠΝ.

■ Από 11 έως 17 Ιουνίου 2021, διεξήχθη η

άσκηση με την επωνυμία «ΛΟΓΧΗ 2/21», στη θαλάσσια περιοχή ΝΔ ν. Κρήτης, με τη συμμετοχή των Φ/Γ «ΝΑΒΑΡΙΝΟΝ», Φ/Γ «ΑΔΡΙΑΣ», Φ/Γ «ΚΟΥΝΤΟΥΡΙΩΤΗΣ», ΤΠΚ «ΚΡΥΣΤΑΛΛΙΔΗΣ», ΤΠΚ «ΔΑΝΙΟΛΟΣ», ΤΠΚ «ΞΕΝΟΣ» και ενός Ε/Π.

■ Την 29 Ιουνίου 2021, διεξήχθη η άσκηση με την επωνυμία «ΠΥΡΣΟΣ 11/21», στη θαλάσσια περιοχή του κόλπου Μεγάρων, με τη συμμετοχή των ΤΠΚ «ΛΑΣΚΟΣ» και ΠΑΤ «ΕΥΡΩΤΑΣ».

2. Συμμαχικές – Διακρατικές Ασκήσεις

■ Την 06 Μαΐου 2021, πραγματοποιήθηκε συνεκπαίδευση (PASSEX) μεταξύ της Φ/Γ «ΕΛΛΗ» και της Φ/Γ «ESPS MENDEZ NUNEZ» (SNMG-2) του Ισπανικού Ναυτικού, στη θαλάσσια περιοχή Νοτίως ν. Κρήτης με συμμετοχή και αεροσκαφών της ΠΑ.

■ Την 27 Μαΐου 2021 πραγματοποιήθηκε συνεκπαίδευση (PASSEX) με τη συμμετοχή ενός (1) Ε/Π ΑΒ-212 και του πλοίου αμφίβιων επιχειρήσεων «USS CARTER HALL» του Αμερικανικού Ναυτικού, στη θαλάσσια περιοχή Βορείως ν. Κρήτης.

■ Από 29 Μαΐου έως 4 Ιουνίου 2021 διεξήχθη η διακρατική άσκηση «ADRION LIVEX 21» στη θαλάσσια περιοχή του λιμένα Κόπερ Σλοβενίας, με τη συμμετοχή του ΤΠΚ «ΡΟΥΣΣΕΝ».

■ Από 29 Μαΐου έως 3 Ιουνίου 2021, η Φ/Γ «ΣΑΛΑΜΙΣ» συμμετείχε στη δύναμη συνοδείας του αεροπλανοφόρου «CHARLES DE GAULLE/CDG» από Νότια ν. Κύπρου έως Δυτικά ν. Σικελίας.

■ Την 23 Ιουνίου 2021, πραγματοποιήθηκε συνεκπαίδευση (PASSEX) μεταξύ της Φ/Γ ΣΠΕΤΣΑΙ και της Φ/Γ «FGS LUEBECK» (μονάδα

ΑΠΟΣΤΟΛΕΣ - ΕΚΔΗΛΩΣΕΙΣ

Υπεύθυνο για το περιεχόμενο: ΓΕΝ/ΚΕΠΙΧ

SNMG-2 TU.01) του Γερμανικού Ναυτικού, στη θαλάσσια περιοχή Δυτικά ν. Ψαρών.

■ Την 24 Ιουνίου 2021, πραγματοποιήθηκε συνεκπαίδευση (PASSEX) με τη συμμετοχή του ΤΠΚ «ΔΑΝΙΟΛΟΣ» και της Φ/Γ «HMS KENT» του Βρετανικού Ναυτικού, στη θαλάσσια περιοχή του Σαρωνικού κόλπου.

■ Την 30 Ιουνίου 2021, πραγματοποιήθηκε συνεκπαίδευση (PASSEX) με τη συμμετοχή της Φ/Γ «ΘΕΜΙΣΤΟΚΛΗΣ» και της Φ/Γ «INS TABAR» του Ινδικού Ναυτικού στη θαλάσσια περιοχή ΝΔ ν. Κρήτης.

■ Από 11 έως 19 Ιουλίου 2021, διεξήχθη η συμμαχική άσκηση «BREEZE 21» στη θαλάσσια περιοχή (Μαύρη Θάλασσα) της Βουλγαρίας, με τη συμμετοχή του ΤΠΚ «ΔΑΝΙΟΛΟΣ».

■ Την 13 Ιουλίου 2021, η Φ/Γ «ΚΟΥΝΤΟΥΡΙΩΤΗΣ» πραγματοποίησε συνεκπαίδευση (PASSEX) με τη Φ/Γ «FGS LUEBECK» (μονάδα SNMG-2 TU.01) του Γερμανικού Ναυτικού, στη θαλάσσια περιοχή του Κεντρικού Αιγαίου.

■ Την 22 Ιουλίου 21, η Φ/Γ «ΚΟΥΝΤΟΥΡΙΩΤΗΣ» πραγματοποίησε συνεκπαίδευση (PASSEX) με τις μονάδες SNMG-2 TU.02 (Φ/Γ «ITS FASAN» και Φ/Γ «TCG BARBAROS») στη θαλάσσια περιοχή του Κεντρικού Αιγαίου.

■ Την 28 Ιουλίου 2021, η Φ/Γ «ΣΑΛΑΜΙΣ» συμμετείχε σε επιχειρησιακή συνεκπαίδευση με μονάδες ΓΕΕΦ (ΠΑΘ «ΙΩΑΝΝΙΔΗΣ» - ΠΠ «ΓΕΩΡΓΙΟΥ» - ΠΠ «ΤΣΟΜΑΚΗΣ» - ΝΠ ΚΑ22ΝΔ - ΚΡ 30Ν - ΑΝ 17Α).

3. Επισκέψεις Ξένων Αντιπροσωπειών

■ Ουδέν

4. Συμμαχικές - Πολυεθνικές Επιχειρήσεις

α. Επιχείρηση UNIFIL MAROPS:

Από 07 Απριλίου έως 27 Ιουνίου 2021, η Φ/Γ «ΚΑΝΑΡΗΣ», συμμετείχε στην επιχείρηση «UNIFIL MAROPS» η οποία διεξάγεται στη θαλάσσια περιοχή της Ανατολικής Μεσογείου. Την 27 Ιουνίου 2021 αντικαταστάθηκε από τη Φ/Γ «ΣΑΛΑΜΙΣ».

β. Επιχείρηση SEA GUARDIAN:

Το ΠΝ συμμετέχει στην επιχείρηση «SEA GUARDIAN» με 1 ΤΠΚ ή Κ/Φ καθ' όλο το έτος (με έδρα το ΝΣ υπό 8ωρη ετοιμότητα) και με 1 Υ/Β εν πλω ανά δίμηνο και για 15 ημέρες. Συμμετοχή μονάδων ως ακολούθως:

■ Εν όρμω ΝΣ:

- Από 01 έως 20 Μαΐου 2021 το ΤΠΚ «ΞΕΝΟΣ» και από
- 20 έως 31 Μαΐου 2021 το ΤΠΚ «ΜΥΚΟΝΙΟΣ».
- Από 01 έως 30 Ιουνίου 2021 το ΤΠΚ «ΛΑΣΚΟΣ».
- Από 01 έως 31 Ιουλίου 2021 το ΤΠΚ «ΜΠΛΕΣΣΑΣ».

■ Κατά το χρονικό διάστημα από 01 Μαΐου έως 31 Ιουλίου 2021, διεξήχθησαν συνολικά δώδεκα (12) αποστολές σε ρόλο «Associated Support», από διάφορα πλοία του ΠΝ στην ευρύτερη θαλάσσια περιοχή Κεντρικής και Ανατολικής Μεσογείου.

■ Εξειδικευμένο ιπτάμενο προσωπικό του ΠΝ επιβαίνει σε αεροσκάφη της ΠΑ για πτήσεις «AIS SWEEP» στο πλαίσιο της επιχείρησης. Για το χρονικό διάστημα από 01 Μαΐου έως 31

ΑΠΟΣΤΟΛΕΣ - ΕΚΔΗΛΩΣΕΙΣ

Υπεύθυνο για το περιεχόμενο: ΓΕΝ/ΚΕΠΙΧ

Ιουλίου 2021, πραγματοποιήθηκαν έξι (6) πτήσεις σε ρόλο «Associated Support» και τρεις (3) πτήσεις σε ρόλο «Direct Support»

γ. Συμμετοχή σε Μόνιμες Ναυτικές Δυνάμεις NATO.

SNMG-2:

Από 17 Φεβρουαρίου 2016, στοιχείο της Δύναμης SNMG-2 (CTU 100.02.01) διεξάγει περιπολίες στη θαλάσσια περιοχή του Αν. Αιγαίου, στο πλαίσιο της Νατοϊκής δραστηριότητας «NATO'S SUPPORT TO ASSIST WITH THE REFUGEE AND MIGRANT CRISIS IN THE AEGEAN SEA». Στο πλαίσιο της δραστηριότητας, συμμετείχαν οι ακόλουθες μονάδες του ΠΝ:

- Από 28 Απριλίου έως 19 Μαΐου 2021 το ΤΠΚ «ΝΤΕΓΙΑΝΝΗΣ», από 19 Μαΐου 2021 έως 01 Ιουνίου 2021 το ΤΠΚ «ΚΡΥΣΤΑΛΛΙΔΗΣ», από 01 έως 30 Ιουνίου 2021 το ΤΠΚ «ΣΙΜΙΤΖΟΠΟΥΛΟΣ», από 30 Ιουνίου έως 21 Ιουλίου 2021 το ΤΠΚ «ΝΤΕΓΙΑΝΝΗΣ» και από 21 Ιουλίου 2021 και εντεύθεν το ΤΠΚ «ΜΥΚΟΝΙΟΣ».
- Από 16 Απριλίου έως 14 Μαΐου 2021 η Κ/Φ «ΠΟΛΕΜΙΣΤΗΣ», από 15 Μαΐου έως 06 Ιουνίου 2021 η Κ/Φ «ΚΑΣΟΣ», από 06 Ιουνίου έως 11 Ιουνίου 2021 η Κ/Φ «ΠΟΛΕΜΙΣΤΗΣ», από 11 Ιουνίου έως 07 Ιουλίου 2021 η Κ/Φ «ΝΙΚΗΦΟΡΟΣ» και από 07 Ιουλίου και εντεύθεν η Κ/Φ «ΝΑΥΜΑΧΟΣ».
- Από 23 Απριλίου έως 08 Μαΐου 2021 η Κ/Φ «ΝΙΚΗΦΟΡΟΣ», από 08 έως 21 Μαΐου 2021 η Κ/Φ «ΑΗΤΤΗΤΟΣ» και από 22 Μαΐου έως 30 Ιουνίου 2021 η Κ/Φ «ΤΟΛΜΗ». Από 01 Ιουλίου 2021 και εντεύθεν το ΝΘΗ «ΕΥΡΩΠΗ».

SNMCMG 2:

Από 04 Απριλίου έως 7 Μαΐου 2021 το Ν/ΘΗ «ΕΥΡΩΠΗ», συμμετείχε στη δύναμη «SNMCMG

2», η οποία επιχειρήσε στην ευρύτερη θαλάσσια περιοχή της Μεσογείου.

δ. Συμμετοχή σε Αποστολές Ευρωπαϊκής Ένωσης

Από 20 Απριλίου 2021 έως 27 Ιουλίου 2021 η Φ/Γ «ΛΗΜΝΟΣ» συμμετείχε στην επιχείρηση «IRINI», η οποία διεξάγεται στη θαλάσσια περιοχή της κεντρικής Μεσογείου. Από 27 Ιουλίου 2021 και έκτοτε συμμετέχει η Φ/Γ «ΘΕΜΙΣΤΟΚΛΗΣ».

5. Κοινωνική προσφορά των Ενόπλων Δυνάμεων

α. Αποστολές Εσωτερικού – Εξωτερικού:
Ουδέν

β. Κατάσβεση πυρκαγιών – Περιπολίες – Επιτήρηση
Ουδέν

γ. Έρευνα - Διάσωση

Πραγματοποιήθηκε μία (1) επιχείρηση «Έρευνας και Διάσωσης» με τη συμμετοχή του ΠΝ, μεσημβρινές ώρες 03 Ιουλίου 2021 με συμμετοχή του Ε/Π ΠΝ-57 στην ορεινή περιοχή του Παρνασσού (κορυφή Κούβελος) για τον εντοπισμό αγνοούμενου αεροπτεριστή.

6. Εκδηλώσεις – Επισκέψεις

■ Από 26 έως 27 Ιουνίου 2021, το ΤΠΚ ΚΑΡΑΘΑΝΑΣΗΣ κατέπλευσε στη ν. Ύδρα στο πλαίσιο των εορταστικών εκδηλώσεων «ΜΙΑΟΥΛΙΑ 2021». Στις ανωτέρω εκδηλώσεις παρέστη και η ΑΕ ΠτΔ, συνοδευόμενη από τον Αρχηγό Στόλου.

■ Την 08 Ιουνίου 2021, το ΤΠΚ «ΞΕΝΟΣ» κατέπλευσε στη ν. Κάσο, στο πλαίσιο εκδηλώσεων

ΑΠΟΣΤΟΛΕΣ - ΕΚΔΗΛΩΣΕΙΣ

Υπεύθυνο για το περιεχόμενο: ΓΕΝ/ΚΕΠΙΧ

μνήμης για την 197η επέτειο του ολοκαυτώματος της νήσου. Στις ανωτέρω εκδηλώσεις παρέστη ο ΥΦΕΘΑ, ο οποίος πραγματοποίησε και ολιγόωρη επίσκεψη επί του πλοίου.

7. Διάφορα Θέματα

■ Την 5 Μαΐου 2021, διεξήχθη διαδικτυακά η Σύνοδος CHENS, με συμμετοχή του Διευθυντή και Επιτελή από τη Διεύθυνση ΓΕΝ/Α1.

■ Την 12 Μαΐου 2021, επιτελής από το ΓΕΝ/Α' Κλάδο συμμετείχε μέσω τηλεδιάσκεψης (VTC), σε σύσκεψη συμμετεχόντων κρατών μελών του προγράμματος της PESCO, European Patrol Corvette.

■ Την 27 Μαΐου 2021, Επιτελής από τη Διεύθυνση ΓΕΝ/Α1 και από το Ε/ΔΝΑΡ συμμετείχαν μέσω τηλεδιάσκεψης (VTC), σε σύσκεψη με εκπροσώπους των κρατών μελών του προγράμματος της Μόνιμης Διαρθρωμένης Συνεργασίας (ΜΔΣ-ΡεSCo) της ΕΕ, με τίτλο «MCM Maritime (Semi) Autonomous Systems for Mine Counter Measures (MAS MCM)».

■ Στις 02 και 03 Ιουνίου 2021, επιτελής του Α1 συμμετείχε μέσω τηλεδιάσκεψης (VTC), στην 7η Σύσκεψη εκπροσώπων Ομάδας Ενδιαφερόμενων Μερών για το Κοινό Περιβάλλον Ανταλλαγής Πληροφοριών (Common Information Sharing Environment / 7th CISE Stakeholders Group - CSG) της ΕΕ.

ΕΞΟΥΔΕΤΕΡΩΣΗ ΠΥΡΟΜΑΧΙΚΩΝ ΑΠΟ ΟΜΑΔΕΣ ΟΕΝ/ΔΥΚ

Α.Α	ΗΜΕΡΟΜΗΝΙΑ	ΠΕΡΙΟΧΗ
1	25/05/2021	στη θαλάσσια περιοχή Ροδάκι Βασιλικών Ν. Ευβοίας.
2	26/05/2021	στη θαλάσσια περιοχή νησίδας Στακτορροή (Διαπόριοι Νήσοι).
3	23-24/06/2021	θαλάσσια περιοχή Πλάκες Μαγνησίας.

Ισολογισμός

	<u>2019</u>
ΠΕΡΙΟΥΣΙΑΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ	
Κυκλοφορούντα περιουσιακά στοιχεία	
Ταμιακά διαθέσιμα και ισοδύναμα	2.041.052,30
Απαιτήσεις	1.246.052,14
Αποθέματα	0,00
Προκαταβολές	0,00
Λοιπά κυκλοφοφορούντα περιουσιακά στοιχεία	1.250,65
Σύνολο κυκλοφορούντων περιουσιακών στοιχείων	<u>3.288.355,09</u>
Μη κυκλοφορούντα περιουσιακά στοιχεία	
Απαιτήσεις μακροπρόθεσμες	0,00
Επενδύσεις σε θυγατρικές συγγενείς και κοινοπραξίες	0,00
Λοιπά χρηματοοικονομικά στοιχεία	13.875.226,95
Υποδομές	0,00
Εξοπλισμός	51.203,31
Ακίνητα	174.261.927,88
Άυλα στοιχεία	25.730,00
Λοιπά στοιχεία	68.759,01
Σύνολο μη κυκλοφορούντων περιουσιακών στοιχείων	<u>188.282.847,15</u>
Σύνολο περιουσιακών στοιχείων	<u>191.571.202,24</u>
ΥΠΟΧΡΕΩΣΕΙΣ	
Βραχυπρόθεσμες υποχρεώσεις	
Πληρωτέες υποχρεώσεις	305.992,69
Βραχυπρόθεσμα δάνεια	0,00
Βραχυπρόθεσμο μέρος μακροπρόθεσμων δανείων	0,00
Άλλες υποχρεώσεις βραχυπρόθεσμες	66.950,92
Βραχυπρόθεσμες προβλέψεις	0,00
Παροχές σε εργαζομένους	0,00
Βραχυπρόθεσμες συνταξιοδοτικές υποχρεώσεις	0,00
Σύνολο βραχυπρόθεσμων υποχρεώσεων	<u>372.943,61</u>
Μακροπρόθεσμες υποχρεώσεις	
Πληρωτέες υποχρεώσεις μακροπρόθεσμες	0,00
Μακροπρόθεσμα δάνεια	0,00
Άλλες υποχρεώσεις μακροπρόθεσμες	102.640,75
Μακροπρόθεσμες προβλέψεις	0,00
Παροχές σε εργαζομένους	0,00
Μακροπρόθεσμες συνταξιοδοτικές υποχρεώσεις	0,00
Σύνολο μακροπρόθεσμων υποχρεώσεων	<u>102.640,75</u>
Σύνολο υποχρεώσεων	<u>475.584,36</u>
Καθαρή περιουσία	
ΚΑΘΑΡΗ ΠΕΡΙΟΥΣΙΑ/ΘΕΣΗ	
Κεφάλαιο εισφεροθέν από άλλες οντότητες της κυβέρνησης	0,00
Αποθεματικά	13.802.855,10
Σωρευμένο πλεόνασμα/έλλειμμα	177.292.762,78
Δικαιώματα μειοψηφίας	0,00
Σύνολο καθαρής περιουσίας/ θέσης	<u>191.095.617,88</u>
	n.n.n

ΑΘΗΝΑ 28-12-2020

Η ΛΟΓΙΣΤΡΙΑ

ΛΟΓΙΣΤΗΡΙΟ ΤΕΣ

Ο Προϊστάμενος Οικ.
Υπηρεσιών ΤΕΣ

Μανώλη Ζωή

ΜΠΥ Α' Μ. Ντερτινή

Αρχιπλοίαρχος (Ο)

AM76682/Α' ΤΑΞΗΣ

Ιωάννης Μαγουλάς ΠΝ
Διευθυντής

Το τρίμηνο που πέρασε, έγιναν οι ακόλουθες παραχωρήσεις αρχειακού υλικού στην Υπηρεσία Ιστορίας Ναυτικού και ευχαριστούμε θερμά για την ευγενική χορηγία:

- Η κα. Κωνσταντίνα Συκουτρή παραχώρησε στην Υπηρεσία Ιστορίας Ναυτικού, μέρος του προσωπικού της αρχείου, το οποίο συνίσταται σε φωτογραφίες και ένα βιβλίο με τίτλο Κατάλογος και Περιγραφή των Φάρων και Φανών του Ελληνικού Κράτους, Αθήνα: Εθνικό Τυπογραφείο, 1914.
- Ο κ. Χουτζούμης Ελευθέριος, παραχώρησε στην Υπηρεσία Ιστορίας Ναυτικού, μέρος του προσωπικού του αρχείου, το οποίο συνίσταται σε πλήθος σχεδίων ζωγραφικής δικής του δημιουργίας.
- Ο Συνταγματάρχης (ΑΣ) Δημήτριος Ρούτσας, παραχώρησε στην Βιβλιοθήκη της Υπηρεσίας Ιστορίας Ναυτικού, πλήθος βιβλίων από την προσωπική του συλλογή.

ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ ΝΑΥΤΙΚΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΗ

ΣΥΝΔΡΟΜΕΣ

- Ετήσια Συνδρομή Εσωτερικού
- Στρατιωτικό προσωπικό ε.ε., ε.α. και πολιτικό προσωπικό Πολεμικού Ναυτικού ....10€
- Ιδιώτες & νομικά πρόσωπα.....12€
- Ετήσια Συνδρομή Κύπρου.....30€

Η εγγραφή των νέων στελεχών του ΠΝ διενεργείται σύμφωνα με το έγγραφο ΓΕΝ/ΔΕΔΗΣ Φ.800/05/05 από 6 Σεπτεμβρίου 2005. Η εγγραφή ιδιωτών, νομικών προσώπων και πολιτικού προσωπικού ΠΝ υλοποιείται ως ακολούθως: Οι ενδιαφερόμενοι καταθέτουν την ετήσια συνδρομή τους στον λογαριασμό της τράπεζας ALPHA BANK (χωρίς χρέωση εξόδων κατάθεσης) IBAN GR 0601404370437002001000022, δηλώνοντας στην κατάθεση αυτή τα στοιχεία τους και αποστέλλουν την παρακάτω αίτηση επισυνάπτοντας την απόδειξη της κατάθεσης συνδρομής τους, στην ακόλουθη διεύθυνση, ΦΑΞ και e-mail της ΥΙΝ.

ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΙΣΤΟΡΙΑΣ ΝΑΥΤΙΚΟΥ

«ΝΑΥΤΙΚΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΗ»
ΜΑΡΚΟΝΙ 20 – ΒΟΤΑΝΙΚΟΣ
104 47 ΑΘΗΝΑ
ΤΗΛ: 210-3484 243
ΦΑΞ: 210-3484 234
e-mail: yin_sindromes@navy.mil.gr

ΑΙΤΗΣΗ ΕΓΓΡΑΦΗΣ ΣΥΝΔΡΟΜΗΤΗ

ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΣΥΝΔΡΟΜΗΤΗ

ΕΠΩΝΥΜΙΑ: .....

ΟΝΟΜΑΤΕΠΩΝΥΜΟ: .....

ΙΔΙΟΤΗΤΑ: .....

ΟΔΟΣ: ..... ΑΡΙΘΜΟΣ: ..... Τ.Κ.: .....

ΠΟΛΗ: .....

ΤΗΛ.: .....

E-MAIL: .....

ΑΡ. ΚΑΤΑΘΕΣΗΣ: .....